STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02083

A TOYDT

Zalman Shneour

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

א טויט

שריפטען פון א זעלבסטמערדער א טירוף.

איבערגעגעבען צום דרוקען

ז. שניאור.

פערלאג „השחר“ ווארשא

ווארשא, ת"ע.

דרוק „הצפירה“, פּײַנסקא 40.

Типографія „Гацефира“ Панская 40

קאפיטעל איינס.

20 טעג אין אלול.

... שוין באלד גאנצע צוויי וואכען, אז איך בעהאלט ביי זיך אין קעשענע דאס, וואס ד א ר ף ווערען מיין רוצח; דעם חלף פונ'ם מלאך־המות בעהאלט איך ביי זיך, דעם רעוואלווער...

גלאט איז ער—מיין רעוואלווער און קאלט—ווי דער טוידט אליין; און ווען איך קוק אין זיין טיעפער, שווארצער לאך אריין, דאכט זיך מיר, אז איינע פון די טויזענדער אויגען, וואס דער מלאך המות פערמאגט, קוקט מיך אן מיט יענעם אייביגען און שטומען בליק, ווי נאר א טויטער שארבען מיט פוסטע אויגען איז פעהיג צו קוקען. מיר דאכט זיך זאגאר, אז טוידטע, פערקריצטע צייגער שטייבלען דערביי אין דער לופטען.

אייגענטליך איז עס דאך צום לאכען.— מען האט גענומען אזא און אזא מעטאל, צוגעגעבען איהם אזא און אזא פארעם, צוגעשרויפט א שטיקעל פרוזינע, ארייגעזעצט א פאר שרייפלעך, צוגעפאסט לאנגליכע שטיקלעך בליי, און דאס אין גאנצען מיט איינאנדער וועגט נאר איין פונט, איין איינציגער פונט! אייגענטליך איז דאך דאס גאנצע מאשינדעל קליין, איינפאך, נאיוו און קאלט— א? אבער פרוביר נאר, גוטער ברודער, א קוועטש־טהון דאס דאזיגע קליינע מאבעריי אין אזא און אזא ארט, נאר מיט איין פינגערעל גיעב א קוועטש! א? — וועט דאס אביסעל א קנאק טהון,

וועט דאָס אַביסעל מיט רויך און פייער אַ שפּײַ געבען ! אָה, ווי-
פיעל שׂנאה צו דיר און צו אַלץ וואָס עס לעבט וועסטו אין דעם
קנאַל דערשפירען ! — און דאָס קליינע שטומע מאַשינדעל וועט
הרג'ענען מענשען: גרויסע מענשען, קלוגע מענשען, אפילו
אַזעלכע !... ליסטיגע און נאַרישע מענשען, פרעהליכע און אומע-
טיגע וועט זי הרג'ענען. — מענשען וואָס האָבען זיך אַסך אַסך
יאָהרען בעמיהט צו ענטוויקלען זייער פליש און גייסט , זייער
לייב און מוח. — מענשען וואָס האָבען אַסך געזעהען און אַסך
געליטען און געגעסען און געטרונקען אַסך. מענשען וועלכע הא-
בען איבערגעלעבט אַסך שמערצען און אַסך פערגעניגען און שטענ-
דיג געלעגט זיך שלאָפען מיט דער זיכערהייט , אַז מאָרגען וועלען
זיי זיך ווידער אויפכאַפּען פון זייער שלאָף און וועלען ווידער לע-
בען, ווידער עסען און לייגען , אַריינשלינגען און אַריינאָטהעמען
דאָס בעסטע און אַרויסלאָזען דאָס ערגסטע — אַזוי ווי דער שטיי-
נער איז ... גיעב נאָר איין קליינעם דריק אין דעם קונציג-צוזאַמענ-
געשטעלטען פונט מעטאַל — פוף ! און דער מענש אויף וועמען
דאָס שוואַרצע קיילעכדיגע לעכעל איז געווען אָנגעשטעלט , פאַלט
אַנידער און ציהט זיך אויס מיט אָבגענומענע אברים , מיט פער-
וועלקטע , אָבגעלאָזענע מוסקולען ; און אַלץ וואָס ער האָט געזע-
העןך און געלעזען און געהערט און אָנגעזאַמעלט און איינגעזאַפּט
אין זיך צעהענדליגער יאָהרענלאַנג מיט אַנשטרענגונג און אַרבייט.
ווערדט איהם אומבעדייטענד און פערלאָרען אין איין סעקונדע אויף
אייביג .—

מיר אַליין איז אַזוי זים צו פיהלען, אַז אַזא געניאַלע מאַשינ-
דעל , אַ מאַשינדעל וואָס האָט זיך דעם טויט אין אַרענדע גענומען—
ליעגט ביי מיר אין דער טאַש . און ווי נאָר איך וועל וועלען, אַז
מיין רעוואָלווער זאָל שיסען און טוידטען — וועט ער שיסען און
טוידטען . און אַז איך וועל עס ניט וועלען , וועט ער ביי מיר
ליעגען אין הינטער-קעשענע אַ שטומער , אַ תּמ'וואַטער פונקט
ווי ער ווייס פון גאָרנישט , דער ממזר !

דער טויט , דער טויט אַליין ליעגט ביי מיר אין דער טאַש,
און איך בין זיין הערשער , זיין בעפעהלער. ווי לעהם אין דעם
טעפּערם העגד איז ער ביי מיר .—

עס טרעפט זיך אַ פאַרנאַכט , איך קעהר זיך צוריק מיעד און

צובראָכען פון מײנע עטליכע שטונדען, וועלכע ציהען זיך ביי מיר ווי יאָהרען, איך זוך דאַן מיט וואָס זיך צו דערקוויקען און געפין ניט. די ביכער זענען שוין פערשטויבט פון לאַנג אָן, דער טיי גיעט זיך אָב מיט נאַפט, דער ברויט איז אַזוי זויער, די פוטער איז ביטערליך; דאַן פערשלים איך די טיהר פון מיין צימער, נעהם פאַמעליך אַרוים מיין רעוואָלווער, מיין שענעם ליעבען רעוואָלווער, לעג איהם אַנידער פאַר זיך אויפ'ן טיש, דערנאָך טראָג איך איהם איבער אויפ'ן קישען, דאָרט איז איהם ווייך, דאָרט איז איהם בעסער... איך קוויק זיך מיט איהם און בעטראַכט איהם פון אַלע זייטען. איך גלעט מיט ליעבע זיין גלאַטען, געפולירטען רוקען. דאָס זעלבע מאַכט מיך נאָך מיין ריזיגער שוואַרצער שאָטען אויפ'ן וואַנד... און דאַן דאַכט זיך מיר, אַז איך הער דעם טוידט אַליין אַרומשפּרינגען אין דעם קליינעם פערשלאָסענעם אינסטרומענט. ווי אַ בייזער, שטומער גייסט רייסט ער זיך פון זיין ניקעלנער תפיסה... עס גלוסט זיך איהם אַרויסשפּרינגען, שיסען, טוידטען, שפּאַלטען קעפּ, לעכערען הערצער און שלייפען... מיט אַ ווילדער שנאה קוקט ער מיך אָן פון דער שוואַרצער, קיילעכדיגער לעכעל, און זיין בליק — אַ בליק פון אַ פוסטער אויג אין אַ טוידטען שאַרבען — רעדט צו מיר: „ליסטיגער, מאוס'ער מענשעל, וואָס האָסטו מיך פערשפּאַרט, לאָז מיך פריי, פריי זאָלסטו מיך לאָזען!..."

דאַן פערקריצען זיך ביי מיר די ציינער פון זיך אַליין און איך סיפּע אַדורך דורך זיי עטליכע צוריסענע אומגעלומפּערטע ווערטער. אַזוי רעדט מען אַרוים ווען ניט איז פון קדחות, אָדער בשעת אַ ווילדער, פלוצלונגדיגער שמחה; איך שעפּצע צו מיין רעוואָלווער, וועלכער ליעגט און בלישצעט אויפ'ן קישען:

— די חאָלירע וועט דיך ניט נעהמען אַז דו וועסט וואַרטען נאָך אַ וואָך... נאָך צוויי... וועסט נאָך צייט האָבען צו הרג'ענען... ממזר!

און פונקט ווי איך וואָלט געקריגען פחד, טאָמער וועט דער טוידט ברעכען מיין געזעץ און וועט נעהמען שיסען אָהן מיין ווילען, טאָמער וועט ער אַראָב פון זינען פון אַזוי פיעל בעהאַלטענע שנאה און וועט אָוועקהרג'ענען פאַר דער צייט, איל איך מיך און פערשלים איהם וואָס גיכער אין זיין דיקער לעדערנער שיידעל.

דאָס איז די בערוהיגונגס־העמדעל פון מיין רעוואָלוועך. אַזאַ מין העמדעל טהוט מען אָן די משוגעים, ווען עס קומט בייַ זיי די צייַט פון ווילדער וואַנזיניגקייט.

ס'איז מיר מאָדנע, בנאמנות.. איך דערמאָן מיך אָן מיין געשטאָרבענעם טאַטען, אָט דער לאַנגער, דאַרער יוד פלעגט בלייך ווערען און אָנהויבען ציטערען דערזעהנדיג אַ רעוואָל־ווער, און פלעגט מורא האָבען אָנריהרען זיך אָן דעם ווי אָן פייער. און איך — אַ זוהן פון אַזאַ נערוועזען, שוואַכען מענשען — שטעה מיר מיט אַנ'אָנגעלאָדענעם רעוואָלווער אין אַזעלכע נאָהענטע בע־ציהונגען, איך האַלט איהם, זאָגאַר, שטענדיג אין קעשענע, איך פיהל שטענדיג זיין אַנגענעהמע שווערקייט מיט דער הויט פון פוס; מיר דאַכט זיך, אַז אַ בעהאַלטענע צווייטע האַרץ קלאַפט אין איהם מיין האַרצען צום טאַקט. — ווי ליעב איך האָב איהם! מיט וואָס פאַר אַ טיעפער ליידענשאַפט פיהל איך בייַ מיר אין האַנד זיין גלאַטען גלאַנצענדיגען מעטאַל... איך בין איבערצייגט, אַז מיט אַזאַ ליידענשאַפטליכען ציטער צערטלען היציגע מענער די ווייבע, גלאַטע אָרעמס פון זייערע געליעבטע, וועלכע איך האָב נאָך קיינ־מאָל אין מיין לעבען ניט געהאַט. —

עס טרעפען זיך וואַרעמע נעכט פול מיט שווערע שאָטענס און קאָשמאַרען, וועלכע שטיקען מיך און לאָזען מיך ניט שלאָפען; דאַן ציה איך אַרויס מיין רעוואָלווער פון זיין שיידעל און דריק מיך צו צו זיין קאַלטען מעטאַל מיט מיין גליהענדיגער באַק. מיינע טרוקענע ליפען פערקרימען זיך עפּעס און שמייכלען אַ מאָדנעם שטילען שמייכעל אינ'ם חשך. אפילו די שאָטענס און די קאָשמאַ־רען, וועלכע פרעסען מיך, בעקומען אַ שטומען שטיים דורך דאָס בעוועגונג פון מיינע ליפען, סטעראָטיפירען אָב מיין שמייכעל און צעשמייכלען זיך אויך אַזוי מאָרנע און שטיל ווי איך אַליין. און וויפיעל נעכט ווער איך אַזוי אַנדריטעלט ביז אין דער פריה און מיין באַק איז פעסט צוגעדריקט צום רעוואָלווער. און אַז איך חאַפּ מיך אויף, ליעגט מיין רעוואָלווער אויף מיין קישען אין דעם בלייבען באַגינען־שיין, אַנ'אָנגעוואַרעמטער, אַ גלאַטער, אַ שטומער און שמייכעלט צו מיר מיט זיין גלאַנצענדיגען ניקעל.

נאָר אונטער זיין עהרליכער מאַסקע פיהל איך אין איהם אַ פערבאָרגענעם פינסטערען לעבען, אַ פערבאָרגענע חיה, אַבעהאַל־

מענע ווילדע תאוה צו שיסען און טוידטען... דאן ווערט מיין געזיכט ליסטיג און אביסעלע בייז און בעקומט דאס אויסזעהען פון א דערוואקסענעם מענשען, וואס האט געהאפט א קינד ביי אנ'עברה. איך שטעק אביסעל ארוים די אונטערשטע ליפ מיט א שטרענגקייט און מאך צו איהם מיט'ן פינגער:

— עי, עי ממזר! האלט זיך איין. דער טייוועל וועט דיך נים נעהמען ווען דו וועסט צווארטען נאך א וואך... צוויי וואכען.

איצטער ערקלערט זיך מיר מיין אונגעוועהנליכער גייסטיגער צושטאנד, וועלכער האט ביי מיר געדויערט ביי א יאהר צייט.

פריהער האב איך בעקומען א חשק צו לייענען אין די צייטונגען די שטאדטישע און די פראווינציאלע כראניק. דארטען פלעג איך אפטמאל געפינען פאקטען און מעשות וועגען מענשען, וועלכע האבען אויף זיך אליין א האנד ארויפגעלעגט. איך פלעג דאס איינשלינגען שטילערהייד, מיט א פערבארגענעם דורשט. און דערביי פלעג איך זיך שטענדיג פערשליסען איינער אליין אין מיין צימער, פונקט ווי איך וואלט עפעס געטהון א מאדנע זאך, וואס מען דארף עס פון ארעמען בעהאלטען. איטליכער אזא טוידט פאקט· וואס איז געדרוקט געוועזען גאנץ קאלטבלוטיג מיט קלייניגקייט צוריבענע אות'יעלעך, פלעגט מיר אויפרייצען מיין פאנטאזיע אויף א לאנגע צייט. איך פלעג מיר קלאר פארשטעלען און אויסמאלען מיט שארפע פארבען ביז צום וועהטון אלע פארברייטונגען צו אזעלכע טוידטען, דערנאך — וואס עס קומט פאר בשעת דעם געמאכטען טוידט גופא: די קערפערס פון פערגיפטעטע זעלבסט-מערדער, וועלכע צאפלען זיך, נים קענענדיג שרייען מיט די פערברענטע האלז און ליפען; אויסגעצויגענע פיס פון געהאנגענע און לאנגע, לאנגע העלזער; שטריק וועלכע הוידען זיך אין דער לופטען נאכדעם ווי מען ברעכט אויף די טיהר און מען שניידט איבער די פעטליע... דערנאך — פערוואונדעטע שלייפען; שטערענס מיט דונקעל-בלאהע קיילעכדיגע לעכעלעך; מוחות וועלכע עס איז א דורכגעגאנגען א הייסע, ניקעלנע קויל...

און שטענדיג ביים לייענען פלעג איך מיך בעמיהען צו בעשאפען אין דער פאנטאזיע א קלארען געפיהל פון

די אַלע מינים טוידטען, וועלכע מאַכען פונ'ם מענשען אבר-מינן—אט אין:

א) גיפט: א קאַלטער פייער אין געשטאַלט פון עפּעס אפליסיגס רינט אראָב דורכ'ן ווישט, דרעהט צונויף די געדערים אין קאָנוואולסען, טריקענט אויס דעם מאָגען-זאַפט און עסט זיך איין אין די וואַרימע ווענטלעך פון מאָגען. נאָדלען אין מאָגען... און די נאָדלען ווערען אַלץ מעהרער און מעהרער פון מינוט צו מינוט ביז זיי נעהמען איין דאָס גאַנצע בלוט, אַלע אָדערען, דעם מוח... איטליכער אָדער פלאַטערט פון שטומען, ווילדען וועהטאָג און שרייט... און די מיליאָנען גיפטיגע נאָדלען דרינגען דורך, ברענען, שטעכען...

ב) הענגען זיך: איין לייכטער שטויס און דער שטול שפּרינגט אַוועק פון אונטער די פיס פון דעם, וועלכער הענגט זיך. — די שטאַרקע, גלאַטע, אָנגעזייפטע פּעטליע האַפּט אָפּענשטעל אַרום דעם איידעלען האַלז ווי מיט אייזערנע צוואַנגען. די מוסקולען פון האַלז פערלירען גלייך זייער קראַפט און בויגזאַמקייט; זיי קענען ניט העלפען דעם אָנגעצויגענעם האַלז, זיי קענען שוין ניט ביישטעהן... דער קערפּער ווערט אין זיבען און זיבעציג מאָל שווערער, און וועגט אַראָב און שלעפּט אָהן רחמנות... דער שיין פון טאָג ווערט מוטנע-ווייס ווי צומישט מיט מילך, דערנאָך—גרין, דערנאָך—שוואַרץ... די אָדערען פון די שלייפען קלאַפּען ווי מיט שפּיציגע האַמערס, מיט אַ שרעקליכען וועהטאָג; די לונגען פלאַטערען ווי אַ גרויסער פיש, וועלכען מען האָט לעבעדיגער הייד אַרויסגעשלעפּט פון וואַסער... דער מוח אָט, אָט ער פּלאַצט פונ'ם שטאַרקען בלוט-שטראָם, וועלכער האָט ניט קיין דורכגאַנג... די שפּיצען פיס ציטערען דריבנע און פלינק, קוים צו בעמערקען, ווי אַ שטאָלענע פּרוזינע, וואָס האַלט ביים אָבשטעלען זיך — נאָך אַ רגע און...

ג) טרינקען זיך: אַ פלוצלונגדיגער פאַל-אַראָב פון אַ הויכען בייכינגען בריק ביז צום פערשווינדלען אין קאָפּ; בוימער, הייזער, מענשען, דראָשקעס גיעבען זיך אַ דרעה און ווערען צו פלאַסען... און אין מיטען האַלב-חלשען—דאָס קאַלטע נאַסקייט פון וואַסער... בררר... אין איין סעקונדע ווערען די לונגען אָנגעפילט מיט וואַסער ווי די זעק, ביז צום גאָרגעל... דער גוף

ווערט שווער, זעהר שווער און זינקט... אינסטינקטיוו עטהעמען די נאזלעכער, דער מויל, און שלעפען אריין אלץ מעהר און מעהר שטיקענדע וואסער, אנשטאדט גרינגע, מחיה'דיגע לופט... די אויגען ווערען גרויס-גרויס און זעהען נאר א גרינליכען, אונערבארעמדיגען תהו-ובוהו. דומפיג און גרויזאם וואויעט עפעס אין די פערגאסענע אויערען... די לונגען צאפלען זיך... זיי בעמיהען זיך ארויסצוברעכען דאס וואס זיי האבען איינגעשלונגען, דאס וואס עס דריקט ווי קאלטע בליי אויף זייערע איידעלע שוואכע ווענדטלעך—און קענען ניט... א ווילדער אויסגעשריי האלט ביים ארויסרייסען זיך... נאר געפינענדיג וואסער אנשטאדט לופט ווערט דער אויסגעשריי דערשטיקט מיט א מורא'דיגען וועהטאג...

ד) שיסען זיך: דאס קאלטע, רונדע, מעטאלענע זאך דריקט זיך צו צום הייסען שלייף. אין רוקען לויפט עפעס דורך... דער פינגער טאפט אן וואס מען דארף... דער מוח פונקציאנירט ווי זיין שטייגער איז, שפייזט אלע נערוועז, אלע געפיהלען — און פלוצלונג... טרראך! דער שארבען פלאצט מיט אקנאק פון א פייכטער, עלאסטישער ביין... א שארפער לייגגליכער „גאסט" שפרינגט א דורך דעם מוח און צו-ודערט און צומישט און צורייסט דארטען אלץ מיט אזא וועהטאג, מיט אזא וועהטאג וואס האט קיין ווערטער נישט. דער מוח — דער פאטער פון אלע מוסקולען, אדערען, געפיהלען און נערוועז, פיהלט אין איין קליינער סעקונדע דאס, וואס אלע מוסקולען און נערוועז וואלטען אלע צוזאמען געפיהלט, ווען מען וואלט זיי שניידען פאמעלעך און פערוואונדען זיי ביסלעכווייז ביז צום אויסגעהן... און אט די אלע גהינום'ישע יסורים פיהלען די געהירען אין איין אלגעמיינעם פלוצלונגדיגען וויייטאג ··· און א סוף.—

אזוי פלעג איך מיר קלערען און ווידער אמאל קלערען איבער אלע טוידטפאקטען, וועלכע איך האב געלייענט, איבער אלע מינים פון זעלבסט-מערדעריי, וואס די העלדען פון דער טעגליכער כראניק האבען זיך אויסגעוועהלט. שטענדיג, סאי ביי טאג, סאי ביינאכט פלעג איך איבער זיי קלערען, און פלעג נאך צוגעבען צו זיי פון מיין אייגענער פאנטאזיע. איך בין שיעור ניט געווארען א פאטאליסט פון אזעלכע שטענדיגע, משונה'דיגע רעיונות. איטליכע זאך פלעגט אין מיר אויפוועקען א מחשבה וועגען טוידט.

איך גיה פערביי א הויכען מויער און קלער: אט די וואנד קען גראדע יעצט א ציטער טהון, איינפאלען און מאכען פון מיר א ביפשטעקס. — איך גיה איבער'ן אייזערנעם בריק, וואס ציהט זיך הויך איבער דער ברייט פון טייך: „אט דאס וואסער, וועלכע פלייצט זיך, כלומר'שט, פאמעליך, תם'עוואטע — קען דערטרינקען; אט דער גלאנצעדיגער מעסער, וועלכען מען האט אנגעשארפט צו שניידען מיט איהם ברויט — קען קוילען, קען גאנץ לייכט דערשטעכען אויפ'ן ארט. מען דארף נאר וויסען אונטער וועלכען ריפ דאס הארץ ליגט.

איינמאל בין איך געשטאנען פערריסען דעם קאפ און זיך צוגעקוקט צו אנ'אויפשריפט אויף א שווערען מאנומענט. איבער מיר איז שטאלץ געשטאנען דער בעל־דבר אליין — א גרויסער גראב־בייכיגער גענעראל אינגאנצען געגאסען פון בראנזע, אנטקעגען איהם האט מיין פיגור אויסגעזעהען אזוי קליין און עלענד... און פלוצלונג האב איך א קלעהר געטהון, אז אט דער מאנומענט נופא קען מיט אמאל א פאל־טהון און דערשטיקען מיך מיט זיינע הונדערטער פודען, אויב איך וועל בלייבען אזוי שטעהן און קוקען. א פערבארגענעם, טהירישעם געפיהל פון זעלבסט־שוץ, האט מיך געשווינד אבגעשלעפט אן א זייט פון דעם דאזיגען שרעקליכען מאנומענט, וועלכער האט די מעגליכקייט איינצופאלען און הרג'ענען. נאר באלד האב איך מיר איבערלעגט, אז דער גאנצער שרעק איז נאריש, אדער גלאט אזוי — א משוגעת; בין איך ווי אויף צו־להכעיס ווידער צוגעטראטען צום מאנומענט, צוגערוקט זיך צו איהם נאך נאהענטער ווי פריהער. אויף מיינע ליפען האט זיך צוצויגען א נארישער, ברייטער שמייכעל; און פונקט ווי איך האב זיך מיט דעם געווענדעט צו דעם בייכיגען, בראנזענעם גענעראל: „אנו, אדרבא... פאל אקארשט, פאל... אנו דערשטיק מיך... כ'וואלט געוועזן א בלען צו זעהען...”

און איינמאל אין א נעבעלדיגען פריה־מארגען דערהער איך, אז איינער מיינער א חבר פון די קינדער־יאהרען, א בחור פון א יאהר צוויי־און־צוואנציג האט זיך גע'סמ'ט. ער האט אויסגעטרונקען א פלעשעלע קארבאל, וואס ער אליין מיט זיינע אייגענע הענד האט זיך געקויפט אין אפטייק.

א גאנצען טאג האב איך זיך קיין ארט נישט געפונען, ארומ־

געבלאָנדזשעט אין אַ מין זיסער צורודערונג. מײַן פֿאָרשטעלונג האָט מיר אויסגעמאָלט אַזאַנ'אַרט טויט און האָט דאָס מיר ווי אַ מיקראָסקאָפּ פֿערגרעסערט אין אַ סך, אַ סך מאָל מעהר ווי דאָס איז.

און טאַקע אין יענעם טאָג אין אָוועגד, ווען איך בין אומגעגאַנגען אַ פֿערקלעהרטער אין די גאַסען, האָב איך פּלוצלונג אַ טאַפּ געטהון אין קעשענע, ערקונדיגט זיך אויב עס זענען דאָ בײַ מיר עטליכע גראָשען. געפֿינענדיג, אַז ס'איז דאָ, בין איך ניט וויסענדיג ווי אַזוי אַרײַן אין אַנ'אַפּטײק און אַ זאָג געטהון מיט קורצען אָטהעם:

— קאַרבאָל פֿאַר צעהן קאָפּיקעס.

און אַז איך בין אַרויס אויפֿ'ן גאַס שטאַרק צוהאַלטענדיג מיט קאַלטע פֿינגער דאָס פֿלעשעלע קאַרבאָל, וועלכע מען האָט מיר פֿערוויקעלט אין געלע באַבולע, האָב איך עס פּלוצלונג פֿערוואונדערט אָנגעקוקט און אַ פֿרעג געטהון בײַ זיך אַליין: „אייגענטליך, אויף וואָסער שוואַרץ יאָהר דאַרף איך עס האָבען?" און ניטקלערענדיג לאַנג, האָב איך דאָס פֿלעשערל אַ שלײַדער געטהון אויפֿ'ן ברוק און צוטרושצעט אויף שטיקלעך. — אַ לײַכטער רויך און עטליכע ראָזיגע בלעזלעך זענען נאָר איבערגעבליבען אויף יענעם אָרט. און איך האָב זיך צוגעקוקט צו דעם רויכעל, צו דער פֿאַרע פֿונ'ם קאַרבאָל־זויער, וועלכע צוגעהט זיך אין דער לופֿט און האָב געשמײכעלט...

און ווידער אַ צופֿאַל, אַ נאָך מעהר לעכערליכער צופֿאַל. איינמאָל בין איך געגאַנגען אין גאַס און צום צעהנטען מאָל איבער געקלעהרט אַ מעשה, וואָס איך האָב געלעזען אין דער כראָניק וועגען אַ יונגען מאַן, וועלכער האָט זיך אויפֿגעהאַנגען בײַ זיך אין צימער אויף אַ קרוק, וואָס האָט געשטעקט אין באַלקען. און פּלוצלונג האָב איך מיך דערמאָנט, אַז אין סופֿיט פֿון מײַן צימער שטעקט אויך אַ האַקען און אַז אויך אויף איהם קען מען זיך הענגען...

אַ רגע האָב איך געצווייפֿעלט, אפשר האָב איך איינגאַנצען אַ טעות, אפשר איז בײַ מיר אין צימער קיין שום האַקען ניטאָ. און איך האָב זיך אַ לאָז געטהון אַהיים. געקומען צוגעהן, ערשט — יאָ, ער איז דאָ... אַנ'אמת, אַנ'אמת, ער איז דאָ, דער בעל־דבר...

אַנ'אײַזערנער, שטאַרקער האַקען, פֿערבויגט אינווענינג מיט אַ שפּיץ, ווי אַ שנאָבעל פֿון אַנ'אָדלער, ווי אַ קרומער צאָהן פֿון אַ טײַוועל, און איז אַרײַנגעשרויפֿט אין רעכטען מיטען סופֿיט. איך הער איהם שעפּטשען: „אויף מיר קען מען זיך הענגען — יאָ, מען קען זיך הענגען."

— אַזאַ מעשה, האָב איך מיר געוואונדערט, ווי אַזוי האָב איך איהם ניט בעמערקט ביז איצטער, אַזאַ אײַזערנעם, שטאַרקען, שפּיציגען? אַזאַ מעשה!

און דער האַקען שטעקט אַרויס פֿון דעם ווײַסען, אויסגעקאַלכטען סופֿיט אַ שוואַרצער, אַ הונגעריגער, אַ גרײַטער צו אַליץ און ווינקט... דאַן איז מיר אַ דורך די ליפּען אַ דינער חיטרער שמײַכעלע און כ'האָב שטיל געזאָגט צו איהם: „אַזוי? טאַקע! דו לאַכסט ניט? אויף דיר קען מען זיך הענגען? זעהר אינטערעסאַנט. לאָמיך אָקאָרשט זעהען. זעהר אינטערעסאַנט."

גלײַך האָב איך אויפֿגעזוכט דאָס שטריקעל, מיט וועלכע איך בינד אײַן מײַנע זאַכען, ווען איך ציה מיך אריבער אויף אַ נײַע דירה, און קאַלטבלוטיג, כמעט מיט אינטערעס, האָב איך מיר געמאַכט אַ שטאַרקע פּעטליע, אַוועקגעשטעלט אַ שטול... און שוין גע־האַלטען בײַם צובינדען דעם צווייטען עק שטריקעל צום אײַזערנעם האַקען.

— באַלד וועל איך זיך אויפֿהענגען — האָב איך מיר רוהיג געטראַכט. און אַ מין לײַדענשאַפֿטליכער נעבעל איז מיר געשטאַנען אין קאָפּ. מײַן עהרען וואָרט באַלד וועל איך זיך הענגען...

און פּלוצלונג — אַ קלאַפּ אין טהיר!... מײַן אונגעוועהנליכע רוהיגקײַט איז אַפּענשטעל פֿערשוואונדען געוואָרען און אַ קאַלטער שווײַס האָט מיך בעדעקט. כ'האָב גלײַך פֿערשטאַנען וואָס איך האָב דאָ געוואָלט טהון, און די סכנה וואָס איז מיט דעם געווען פֿערוויקעלט. אין אײַן אויגענבליק איז די שטריק בעהאַלטען גע־וואָרען און דער שטול איז פֿלינק און שטיל אַוועקגעשטעלט גע־וואָרען אויף זײַן אָרט.

— ווער איז דאָס?

— איך.

דאָס איז געווען מײַנע אַ בעקאַנטע מײדעל ריבקין. אַ וואוילע מײדעל. זי איז צו מיר פֿערגאַנגען אָבנעהמען דאָס ביכעל וואָס

זי האָט מיר געליהען. אַז איך האָב איהר אויפגעשלאָסען די טהיר, האָט זי אויף מיר אָנגעשטעלט אַ פּאָר אויגען מיט פראַגע־צייכענס. זי איז געוועזען בלייכליך. אַ פּנים דאָס אויסזעהן פון מיין פערשוויצט געזיכט האָט עדות געזאָגט אויף עפּעס אַ סוד, וואָס איך האָב דאָ אָקאָרשט בעהאַלטען. איהר ווייבעס פרויען־האַרץ האָט דאַכט זיך גלייך דערשפּירט דאָס מאָדנע זאַך, וואָס האָט דאָ געזאָלט פּאָר־קומען, און וואָס האָט נאָך יעצט אומגעשוועבט אין דער שטילער לופט פון מיין צימער עלענד. פערשעמט און אומגליקליך, ווי אַ שוואַכער גנב'ל, וועלכען מען האָט איבערגעשלאָגען אין מיטען דער „אַרבייט"...

אַז מיין בעקאַנטע איז פון מיר אַוועק האָב איך גענומען מיין קליין מעסערעל און צושניטען די שטריק אויף דראָבנע שטיק־לעך. אַ משונה'דיגע הנאה האָב איך געפיהלט שניידענדיג דאָס שטריקעל. דאָס איז עפּעס געווען אַ געפיהל פון אַ פערביסענעם מענשען, וועלכער איז זיך נוקם אָן זיין שונא, וועלכער פערהאַפט און הרג'עט דעם, ווער ס'איז איהם געקומען הרג'ענען. — פונ־דעסטוועגען בין איך נאָך דעם געווען שטאַרק אויפגערעגט עטליכע טעג נאָכאַנאַנד. דער פערבויגטער האַקען אין סופיט פלעגט מיך גויטען איך זאָל אויפהויבען די אויגען און קוקען ביז צום מיעד ווערען. ביינאַכט — נאָכ'ן אויסלעשען דעם לאָמפּ האָב איך איהם ניט געזעהן. כ'האָב אָבער געפיהלט, אַז ער געפינט זיך דאָ אינ'ם חושך. ס'האָט זיך געדאַכט, אַז ער אָטהעמט, ווערט דיק און ווערט דין. און איך האָב ניט געקאָנט שלאָפען. דאַן האָב איך גענומען און געדונגען זיך אַנ'אַנדער דירה. וואו קיין האַקען האָט ניט אַרויסגעשטעקט פון באַלקען און כ'האָב זיך בערוהיגט.

אָבער ניט אויף לאַנג.

דאַרף זיך מיר מאַכען אַ נייער בעקאַנטער. אַ יונג מיט ביי־נער, מיט אַ פעסטען געשטופּעלטען געזיכט. ער האָט געדיענט אַלס בוכהאַלטער אין אַ פאַבריק פון אייזען־ווערק. — איינמאָל אין אָווענד, ווען איך בין ביי איהם געזעסען און געטרונקען טיי, האָט ער אַרויסגענומען פון זיין ברייטער קעשענע אַ שענינקען, נעפּוליר־טען רעוואָלווער, אָנגעשטעלט עס אויף מיר מיט'ן שוואַרצען לאָך. האָט אַ לאַך געטהון און געזאָגט:

— באַץ! באַלד הרג'ע איך דיך...

איך האָב קיין ציטער געטהון ווי ער האָט געוואָרט פֿון מיר. איך בין נאָר געבליבען ווי פֿערגליווערט און געקוקט מיט ליידענשאַפֿט אויף דאָס שענע טוידט־געוועהר. נאָר דערנאָך, אַז איך האָב גענומען דעם רעוואָלווער אין האַנד צו בעטראַכטען איהם, און מיינע פֿינגער האָבען אָנגעריהרט זיין קאַלטען גלאַטען ניקעל, האָב איך אין גאַנצען אַ ציטער געטהון. אין דער זעלבער סעקונדע איז מיר קלאָר געוואָרען אַ שווערע, פֿערשלאָסענע רעטעניש, וואָס איהר בעשיידונג זוך איך שוין אַזאַ לאַנגע צייט. איך האָב פּלוצלונג דערפֿיהלט מיט מיין גאַנצען „זיין", אַז איך מוז האָבען אָט דאָס גלענצענדיגע זאַך... אַז דאָס מוז ווערען מיינס אָהן אַ שום תירוץ.

ניט איינהאַלטענדיג זיך, האָב איך גלייך גענומען איינרעדען מיין בעקאַנטען מיט גרויס היץ:

— הער־נאָר, ברודער... פֿערקויף מיר דעם רעוואָלווער... וועסט מיר טהון אַ גרויסע טובה... איך וועל דיר בעצאָהלען מזומנים, זעה איך בעט דיך... פֿערשטעהסט? איך מוז עס זעהר און זעהר האָבען...

יענער האָט אויף מיר אָנגעשטעלט די אויגען:

— למשל, צוליעב וואָס?

כ'האָב דערפֿיהלט, אַז איך האָב איבערגעזאַלצען און האָב זיך אַביסעל צוטומעלט. איך אַליין האָב נאָך ווירקליך ניט געוואוסט אויף וואָס איך דאַרף עס. פֿונדעסטוועגען האָב איך זיך געשטאַרקט און געזעהען ריידען מיט אַ טאָן פֿון אַ מענשען, וואָס ס'איז איהם אַלץ איינס. נאָר ביי מיר איז דאָס אַרויסגעקומען פֿאַלש:

— פֿערשטעהסט! אומעטום רודערט זיך... פּאָגראָמען... דאָ בעפֿאַלט מען, דאָ קוילעט מען.. נו, איטליבער זעהט זיך צו בעשיצען — יאָ.

די אויגען פֿון מיין בעקאַנטען האָבען צוריק בעקומען זייער געוועהנליכען גלאַנץ, מיט אַ האַלבען מויל האָט ער מיר אַ זאָג געטהון דעם פּרייז פֿאַר דאָס גלאַנצענדיגע זאַך... דערנאָך האָט ער זיך צוקאָכט און האָט שיעור ניט געשוואָרען, אַז ער האָט היזק, אַז עס האָט איהם אַליין געקאָסט טייערער; נאָר אַזוי ווי ער

וויל דאָס ניט האַלטען און — אַ חָבֵר... אַהין, אַהער, בקיצור: פּופּצען קאָרבען!

איך האָב געפֿיהלט, אַז ער לײַגט. נאָר איך האָב זיך ניט געדונגען. פֿערקעהרט, איך בין איהם נאָך געווען זעהר דאַנקבאַר. מיר האָבען אַזש די ליפּען געציטערט פֿאַר עפּעס אַ טיעפֿע דאַנקבאַרקייט. קיין געלד האָב איך בשעת=מעשה ניט געהאַט, בין איך אוועקגעגאַנגען קריגען. ס'האַרץ האָט מיר געציטערט פֿאַר דאָס שענע געוועהר, וואָס ליגט איצט אין אַ פֿרעמדער טאַש. איך האָב נאָר פֿאַר'ן אוועקגעהן געבעטען מײַן בעקאַנטען, ער זאָל דעם רעוואָלווער דערווײַל וואָס קיינעם ניט פֿערקויפֿען. חס=ושלום. דער רעוואָלווער איז מ ײַ נ ע ר.

אויף מאָרגען האָב איך אויסגעבעטען געלד פֿאָראויס פֿאַר מײַנע אַ לעקציע וואָס איך גיב. איך בין געווען שולדיג פֿאַר מיטאָג און פֿאַר דירה. נאָר ס'האָט מיך ניט געאַרט. כ'האָב זיך געלאָזען געהן וואָס גיכער צו דעם בחור מיט מײַן רעוואָלווער.

אַז איך האָב איהם געבראַכט דאָס געלד, האָב איך געפֿונען זײַן צימער פֿערשלאָסען. צוויי לאַנגע שטונדען האָב איך אויף איהם געוואַרט אויפ'ן גאַס נעבען טויער. אַ דראָבנער. קאַלטער רעגענדעל האָט זיך געלאָזען, נאַס געמאַכט דעם ברוק. אײַזערנע רעדער האָבען גענומען שמײַכלען פֿון פֿײַכטקייט. און איך האָב שטיל געציטערט און געוואַרט. אין האַלז איז מיר געווען ביטערליך און טרוקען. ענדליך האָב איך דערזעהן, אַז מײַן בחור געהט. כ'האָב זיך אײַנגעהאַלטען ניט אַ לויף=טהון איהם ענטקעגען.

— אַה, ביזט געקומען מכח ד ע ר ז אַ ך? שוין? וואָס איז די אײַלעניש?

אַזוי האָט ער מיך גאַנץ געלאַסען גענומען פֿערנאַנדערפֿרעגען מיט אַ שמײַכעל פֿון אַ מענשען, וואָס פֿיהלט זיך שטאַרקער און זיכערער פֿון מיר.

און איך האָב אויף איהם געקוקט מיט אַ שטומע געבעט אין די אויגען, וואָס ער האָט נישט אָנגעהויבען צו פֿערשטעהן. און וואָס האָב איך געהאַט צו רעדען? טאַקע, איך אַליין האָב נאָך קלאָר ניט געוואוסט, וואָס איך אײַל מיך אַזוי, פֿאַרוואָס בין איך אַזוי להוט נאָכ'ן רעוואָלווער. וואָס אַזוינס האָט מיר פֿערברענט. — איך האָב נאָר פֿערשטאַנען, אַז בײַ אַזאַ מסחר דאַרף מען זיך

פיהרען גאנץ רוהיג. נאר דאס מאל האב איך עס ניט געקענט.

אז יענער האט ביי מיר צוגענומען דאס געלד. האט ער מיר גלייך אין האנד דעם רעוואלווער ניט איבערגעגעבען. ער האט מיר געטהון א נחת־רוח און גענומען מיר בעווייזען, ווי צווי מען בענוצט זיך מיט איהם, ווי אזוי מען לאדט איהם אן מיט קויל'ען און ווי אזוי מען צונעמט איהם טהיילענווייז, ארויסשרויפענדיג אלע זיינע פערבארגענע שרייפלעך.

אז ער האט דעם רעוואלווער צונומען, האט מיר דאס הארץ געגומען קלאפען. פונקט ווי ער וואלט מיינס א קינד אפעריירט פאר מיר אין די אויגען.

איך האב מיך געשראקען, טאמער מעשה־שטן מאכט ער עטוואס קאליע, טאמער פערליערט ער א שרייפעלע. קיין שום זאך האט ניט געטראפען. אה, ער איז שוין איינמאל א יונג, ער ווייס שוין גראד, וואס א רעוואלווער בעדייט!

צום סוף האב איך עס בעקומען מיט אזהרות איבער אזהרות, בעגעהן זיך מיט איהם פארזיכטיג. קיינער זאל פון דעם ניט ווי־סען; מעהר פעהלט מיר ניט. אז די פאליציי זאל דאס ביי מיר דערטאפען... און נאך, און נאך...

מיט אנ'אונגעדולדיגקייט, וועלכע קען איסווייזען חשד'דיג, האב איך זיך גלייך א הויב־געטהון און אוועקגעגאנגען איינער אליין הינטער דער שטאדט.

די גאנצע וועג האב איך אין קעשענע געטאפט און נעגלעט מיין נייעם, ליעבען רעוואלווער, ביז ער איז געווארען זודיג. מיר האט זיך אויסגעדאכט, אז איך האב ארויסגערופען א בעהאלטענעם לעבען אין זיין קאלטען, טוידטען ניקעל.

טראפענס רעגען האבען נאך געציטערט אינ'ם גראז און נאס געמאכט מיינע שיך. דער טאג איז דארטען אויסגעגאנגען צווישען בלוטיגע כמארעס אין אלערליי רויטע טענער און געשטאלטען. דאס פעלד איז געוועזען ברייט, גרין און פוסט.

דאן האב איך פאמעליך, מיט פערגעניגען ארויסגעצויגען מיין רעוואלווער פון זיין שיידעל און האב זיך מיט איהם מתיחד געוועזן.

איך האב אויף איהם געקוקט מיט טיעפער, דאנקבארער

ליידענשאפט און ניט געגלויבט מיינע אייגענע אויגען: מיר דאכט, אז ער איז מיינער, מיינער... הא?

איך האב גענומען מאכען הכנות צו אויסשיסען אין דער לופט, אליין א פרובע. דאס גאנצע פעלד איז דאכט זיך געבליבען ערשטוינט און געווארט. ווייטע בוימער האבען זיך נייגעריג אויס־געצויגען און געקוקט: „וואס וועט דאס זיין, וואס וועט דאס זיין?“

כ'האב אויסגעשאסען.

אין פלוק, דאכט זיך... גארנישט. א קליינער דונער האט זיך ארויסגעריסען צוזאמען מיט א בלאהליכען רויך און איז פא־מעליך צוגאנגען אין דער פייכטער, קאלטליכער אווענדס־לופט, וואס אין פעלד. נאר... צו אלדע רוחות! קיין שטארקסטער דונער האט מיך נאך קיינמאל ניט אזוי אויפגעטרייסעלט ווי דער דאזיגער שאס. מיר האט זיך געדאכט, אז א סך דומפע אפקלאנגען ענט־פערן מיר פון אלע זייטען; אז דאס גאנצע פעלד האט א ציטער געטהון און מיך אנגעקוקט דערשראקען. מיר האט זיך אויסגע־דאכט, אז איך האב דערהערט אין שאס א פערבארגענעם, גרוי־סען געלעכטער, א ווייטען אפקלאנג פון יענער־וועלט...

פייכטע גראזען האבען מיינע שיך געלעקט. און א רויטע, ריזיגע און קאלטע זון האט זיך ארא[ב]געלאזען צווישען בלוטיגע נעבלען. זי איז, דאכט זיך, געווען שטארק אין כעס, וואס מען האט מיט דעם פלוצליכען שאס געשטערט איהר גרויסארטיגע, קייזערליכע רוהיגקייט אין איהרע לעצטע מינוטען. — — —

קאפיטעל צוויי.

25 טעג אין אלול.

יעגער געדאנק! ווי אזוי האט ער זיך דאס פערקליבען ביי מיר אין הארצען? ווען איז ער צו מיר געקומען? איך ווייס ניט. איך געדענק ניט. -- איז ער מיט מיר צוזאמען געבארען געווארען? אדער ער האט זיך אין מיר פאמעליך, פאמעליך ענטוויקעלט און איך האב עס ניט געפיהלט?

נאר געדענקען, געדענק איך, אז אלס קינד בין איך עפעס געווען א מאדנער, מיט מיין שווייגען, מיט מיין פערביסענקייט, מיט מיין ליעב האבען צו פערבלייבען אין שטוב איינער אליין. א בלייבער בין איך געווען, און אלע מאנטאג און דאנערשטאג פלעג איך זיך פערקיהלען. און ליעגענדיג מיט אנ'אנגעשוואלענעם האלז, פערוויקעלט אין א וואלענע זאק מיט ווארימען זאלץ, פלעג איך א סך, א סך קלערען... ווי טריעבע שטיקלעך נעבעל האבען מיינע קרענקליכע מחשבות געבלאנדזשעט, יונגע און אומעטיגע. אהן א געשטאלט, אהן א וועג; ווי די הערבסט-וואלקענס, וועלכע קאפען טאג ווי נאכט און בעפרוכטפערען ניט די ערד. אין הערבסט ווייסען די וואלקענס אליין ניט צוליעב וואס זיי קריכען אין דער לופט, צוליעב וואס זיי טריעפען מיט קאלט וואסער אויף דער ערד, אויך די ערד ווייס דאן ניט אויף וואס דארף זי דאס וואסער. פונדעסטוועגען נעהמט זי צו דעם רעגען, טרינקט איהם פולער-הייד, ווערט צו ווייך און צו נאס און איז נאר פעהיג צו שפריצען מיט בלאטע...

אויך איך האב דאן ניט געוואוסט צוליעב וואס איך קלער. צו וואס איך דארף די טריעפענדיגע, לאנגע מחשבות. און דאך האב איך מיר געקלערט. — און אונזער שווייגענדיגע, וויסטע הויז! די לופט איז דארטען שטענדיג פול געווען מיט קאלטע שאטענס, די וועגד זענען געווען בעהאנגען מיט באנאלע, אבגע-

ריבענע בילדער. און אינווענינ איז עס געווען אנגעשטעלט מיט אלטע, שווערע מעבעל, אהן א געשמאק און אהן א סיסטעם, אהן היימליכקייט און אהן ווארימקייט. מעבעל — „מציאות", וואס איז נאר פון צייט צו צייט געקויפט געווארען אויף פערשידענע אקציאנען, אויף אויספערקויפונגען ביי בעלי־בתים פון אלע מינים, וועלכע זענען זיך צופאהרען קיין אמעריקא... און דאס אלץ איז געשטאנען און האט זיך געעלטערט, געכמורעט זיך אין שאטען, ארויסגעשטופט די לופט און געהאלפען מיר טראכטען... אונזער וואהנונג האט מיר מפקיר געווען זיך אליין, איהר אטמאספער, איהרע פערהאסטע ווענד, איהר געשמאקלאזיגקייט, איהר לאנגווייליגקייט און שווייגען, כדי איך זאל קענען קלערען זיבער און אונגעשטערט מיינע טריבע געדאנקען... אונזער הויז מיט זיין אבגעלאזענקייט, עלענד און שטילעניש איז געווען אין מיינע מחשבות, און מיינע מחשבות – אינ'ם הויז. איינער האט, דאכט זיך, גורם געווען און געשפייזט דעם צווייטען.

און ווען איך בין אביסעל געזינטער געווארען און מיין טאטע, דער אלמן און אונזער אלטע קעכין פלעגען מיך נעהמען צורעדען, איך זאל זיך אביסעל שפיעלען און זיין ווי אלע קינדער, פלעג איך זיך גאנץ פויל און אונצופריעדען אומקעהרען צו מיינע צאצקעס, וועלכע איך האב קיינמאל ניט געהיט און קיינמאל ניט געבראכען. און טיעף אין הארצען האב איך שטילערהייד געבענקט נאך מיין קראנק זיין, נאך דער ווארימער, וואלענער זאק אויפ'ן האלז, נאך מיין בעט און נאך די משונה'דיגע קלערענישען, וועלכע קומען פון צופיעל ליעגען...

קינדער פון מיינע יאהרען — האב איך ניט ליעב געהאט, ניט פיינד געהאט. איך האב זיך צו זיי בעצויגען מיט א קריינקליכע קאלטבלוטיגקייט, כמעט מיט עקעל. אונזער אלטע קעכין פלעגט, רחמנות'האבענדיג אויף מיין עלענד, ארייננברייננגען צו אונז אין שטוב קליינע חברים און חבר'טעס פאר מיר, פון אונזערע שכנים'ס קינדער, כדי איך זאל מיך מיט זיי שפיעלען. און איך פלעג צו זיי אפילו ניט צוגעהן. ווי אלעמאל בין איך געזעסען אויף מיין ביינקעלע און געקוקט אויף זיי מיט אפענע, אומעטיגע אויגען.

— נו, נו, שפּיעל דיך, שפּיעל דיך מיט זיי – פּלעגט מיר די אַלטע דינסט אונטערגעבען חשק און אַרויסגעהן אין קיך צו איהר אַרבייט.

די אַריינגעבראַכטע קינדער פּלעגען מיך פריהער אָנקוקען מיט חשד, האַלטענדיג פערשעמט איין פינגערעל אין מויל, פּונקט ווי איך זאָל געווען זיין אַ דערוואַקסענער... דערנאָך הויבען זיי אָן פּאַוואָלינקע צוצוגעהן; אַ טראָט און אַ קוק, אַ טראָט און אַ קוק – און נעהמען זיך עוסק'ן מיט מיינע צאַצקעס, וואָס וואַלגערען זיך נעבען מיר. און איך ריהר מיך ניט פון אָרט. זיי לייגען מיר פאַר אָנטרייבען מיין הילצערנעם פערד'ל, אומפיהרען מיין קליינעם וועגעלע און איך גיב זיי אַ זאָג האַלב פערשעמט, האַלב בייז: „איך וויל ניט“ און ווידער געשוויגען.

דאַן הויבען די קינדער אָן צו לאַנגווייליגען זיך, נעהמען קוקען אויף מיר מיט אויגעלעך פול קינדערשער שנאה, מיט אָנגעבלאָזענע ליפּלעך, פּונקט ווי איך האָב זיי בעליידיגט. און אין מיטען דערינען, אָהן אַ שום סבה צעוויינען זיי זיך הויך אויפ'ן קול:

— מיר ווילען אַהיים... אַהיים...

מיין מאַמען קען איך ניט געדיינקען, ווייל זי איז געשטאָרבען ווען זי האָט מיך געבאָרען. איהר בילד האָט זי נאָך זיך ניט איבערגעלאָזען.

מיין טאַטע — אַ לאַנגער יוד מיט אַ געלען, ווייכען באָרד, ניט איבעריגם קיין קלוגער — האָט מיך ליעב געהאַט. שטענדיג אָבער איז ער געווען פערטהון אין זיינע תבואה-געשעפטען. דער לאַסט פון'ם מסחר איז געלעגען אינגאַנצען אויף איהם. קיין משרת האָט ער ניט געהאַט. פון קיין הויפּט-בוך, מעמאָריאַלען, פון קיין „זשורנאַל“ און קאַסע-בוך האָט ער ניט געהאַלטען. דעם אָרט פון אַ צווייענדיגער-בוכהאַלטעריע האָבען ביי איהם פערטראָטען זיין מיטעדער מוח, די מאַסע בעוועגליכע קנייטשען אויף זיין אָבגעברענטען שטערען און אַ סך, אַ סך שטיקלעך פּאַפּיר מיט רשימות און פּאַסקעס פון אַ בלייפעדער אין דער ליינג און אין דער ברייט. מיט אַזוינע פּאַפּירלעך אין אַלערליי פאָרמאַטען זענען שטענדיג געווען אָנגעשטאָפּט זיינע וועסט-טאַשען, בוזעם-און הויזען-קעשענעס, זיין פּאַלטאָ, און פלעגען זיך אָנהויבען שיטען ווען ער פלעגט אַרויסנעהמען די נאָז-טיכעל.

אַ גאַנצען טאָג האָט איהם פֿערשלונגען די שטאָדט הינטער די װענד פֿון אונזער שטוב. אַ פּראָװינציאַלע שטאָדט אין דער ליטא. מיטאָג פֿלעגט ער עסען געהאַפּט, געזופּט, געשלונגען, װי אַ מענש, װאָס זיצט אויף נאָדלען — און װידער אַװעקגעלאָזען זיך אין שטאָדט אַרײַן. בײַנאַכט איז ער געקומען שפּעט װען די לאָדען זענען שוין לאַנג געװען צוגעמאַכט. איך האָב געשלאָפֿען אין בעט פֿון מײַן געשטאָרבענער מוטער, װעלכע איז געבליבען שטעהן נעבען טאַטען׳ס בעט פֿון איהר טױדט אָן. און װי נאָר מײַן טאַטע איז אָנגעקומען פֿון גאַס, פֿלעגט ער בלײַך צוגעהן צו מײַן בעט און אַ פֿרעג טהון מיט זײַן װײַבער, הײזעריגליבער שטימע:

— שלמה׳קע, דו שלאָפֿסט?

אַלס אַ קרײַנקליבער און עלענדער אין שטוב האָב איך זיך פֿון לאַנג אָן אײַנגעװאָהנט צו שלאָפֿען בײַטאָג, און דערפֿאַר האָב איך דערנאָך ניט געקאָנט אַנדרעמעלט װערען ביז שפּעט אין דער נאַכט.

— נײַן.

מיט׳ן טאַטען איז מיר װעניג אויסגעקומען צו רעדען, װענדען זיך צו איהם. און שװער איז מיר געװען אַרויסצורעדען: „טאַטע“. איך פֿלעג שטענדיג זעהן איבערהופּען דאָס װאָרט װי נאָר איך האָב געקענט.

— נײַן? — פֿלעגט דער טאַטע איבערפֿרעגען אָהן אַ שום כּונה, אײַנבויגען זיך איבער מיר מיט זײַן לאַנגען קערפּער און אַרויפֿרוקען מיר מײַן קאָלדרע ביז׳ן נאָז.

— שלאָף, שלאָף! — פֿלעגט ער מיר פֿערזאָגען, װי זײַן שטײַגער איז, אויף אַ גאַנצע נאַכט.

און בײַ אַ האַלבע שעה האָב איך נאָך געהערט, װי דער טאַטע ציהט אַראָב זײַנע לאַנגע שטיװעל אין דער פֿינסטערניש פֿון שלאָף־צימער און װאַרפֿט זײ אונטער מיט אַ פֿאָרזיכטיגען גראָבלען אונטער זײַן בעט, װי אַזוי ער רעדט צו זיך אַלײן פֿער׳דאגה׳עט מיט האַלבע װערטער:

— הם... שוין צײַט דאַכט זיך... אַ װדאי צײַט... אַזוי לאַנג... קראַנק איז ער... שענע אָנװײַזונגען... אַז מען קען ניט, קען מען ניט... נו — װעקסעלעך!... און עפּשטײַנס נאַכנאַהמע ניט אײַנגעצאָהלט? ניטאָ נאָך?... װאָס פֿאַר אַ מעשה?... אַז מען שמועסט

גאָרנישט ... האַ? נאָך אַמאָל.. ס'איז ניטאָ וואָס צו רעדען... אַהאַ... יאָ... ס'איז אַ סברה... דאָס איז אַ סברה...

איך פלעג ליעבען צוהערען זיך צו זיינע שטיקלעך ווערטער און פאָרשטעלען זיך וויפיעל מאָל עס קנייטשט זיך דעם טאַטענס שטערען אין דער פינסטער, בשעת ער רעדט אַזוי.

און אַז ער גיט שוין אַ קרעכץ און ציהט זיך אויס אויף זיין געלעגער, דרעהט ער זיך אום נאָך אַ היבשע ווײלע אויף זיין גרויסער פערינע, דאַלבעט עפעס פאַר זיך, און פלוצלונג דערפיהלט זיין מיעדער מוח, אַז איינער הערט זיך צו איהם צו... גיט ער אַ הויב דעם קאָפּ און אַ פרעג ווי זיין שטייגער איז:

— שלמה'קע, דו שלאָפסט?

— ניין.

— שלאָף, שלאָף!

אָפטמאָל, אין אַ ווײלע אַרום, נאָך אַזאַ קורצען שמועס, פאַלט אויף מיר עפעס אָן אַ קינדערשער שרעק: „וואו בין איך דאָס דאָ?“ איך נעהם זיך בעטען שטילערהייד, איבערהופענדיג דאָס וואָרט „טאַטע“:

— ציגד אָן אַ ליכט, אָי, ציגד אָן...

אָנשטאָט אַנ'ענטפער דערהער איך דעם טאַטענס מיעדען און צוריסענעם שנאָרכען. דאַן פלעג איך מיין קליין קעפּעל בעהאַלטען אונטער דער קאָלדרע, כדי ניט צו הערען דאָס, און שווייגען און שווייגען.

איינמאָל פאַרנאַכט איז עפעס דער טאַטע געקומען אַהיים פאַר דער צייט. זיין פנים האָט מיר אויסגעזעהן אַביסעל אַנדערש. זיינע פער'דאגה'טע קנייטשען אויפ'ן שטערען האָבען זיך אויסגעגלייכט. און אַ קליינע, פערבאָרגענע חדוה'לע איז געזעסען אין זיינע שטענדיג־צוטראָגענע אויגען. ער האָט גענומען אומגעהן איבער'ן שטוב הין און צוריק. געקלאַפּט פוס אָן פוס, געהוקעט אין די דערפרוירענע הענד (אין דרויסען איז געשטאַנען אַ קאַלטער ווייסער ווינטער). נאָר דאָס האָט ער גיכער געמאַכט פון צוטראָגענהייט — ווי פון קעלט.

איך בין געזעסען אויף מיין קליינעם בענקעלע און מיין פערקיהלטע האַלז איז מיר געווען פערבונדען מיט אַ וואָלענע זאָק מיט זאַלץ, ווי דער שטייגער איז. אַ פּאָר מינוטען איז געווען אין שטוב

שטיל. ס'האַרץ האָט מיר געזאָגט, אַז באַלד וועט עפּעס דער טאַטע נעהמען רעדען צו מיר. און פּלוצלונג האָט ער ווירקליך אַ טראָט געטהון צו מיר און געפרעגט:

— ווייסטו, שלמה'לע, ווי מען האָט גערופען דיין... דיין מאַמען?

איך האָב פערוואונדערט און מיט קינדערשער נייגעריגקייט אויפגעהויבען אויף איהם מיינע אויגען.

דער טאַטע האָט אַ פּנים ניט געוואַרט אויף אַזאַ קוק. ער האָט זיך אַביסעל צוטומעלט און פון צוטומלעניש גענומען פרעגען ביי מיר הויך אויפ'ן קול:

— געדענקסטו ניט ווי די מאַמע האָט געהייסען? האַ? ניין?

איך האָב זיך דערשראָקען פאַר אַזאַ קול און האָב זיך צעוויינט. דער טאַטע האָט זיך איבער מיר איינגעבויגען און האָט מיך צומישטערהייד איבערגעבעטען:

— נו, נו, נ ח מ ה. גענוג צו וויינען... נחמה. נחמה האָט זי געהייסען... נאַרעלע, איך זאָג דיר דאָך נחמה... נו!

דער נאָמען נחמה האָט מיר אין דער פאָרשטעלונג אַרויסגערופען אַ פּאָר גוטע, בלאָהע אויגען, אַ גלאַטען, באַרעמהערציגען שטערען אונטער אַ שוואַרצען פּאַריק מיט אַ ווייסען שטעגעל. וואו האָב איך דאָס געזעהען? ווען האָב איך זיך פון דעם דערוואוסט? איז דאָס געוועזען נחמה? מיין מאַמע? ווער האָט דאָס מיר דערציילט פון אַזאַ געזיכט? דער טאַטע? די קעכין?

אָרעם זענען געוועזען מיינע קינדער־יאָהרען אין איינדרוקען, אין ווערטער און אין שפּיעלען, אין הערען און זעהען, דערפאַר האָב איך בעקומען אַ טבע איבערצו'חזר'ען ווערטער און האַלבע ווערטער, וואָס איך האָב געהערט און זיי זענען מיר געפעלען געוואָרען. נאָכ'ן שמועס מיט דעם טאַטען, אַז איך האָב זיך געשפּיעלט מיט מיין קליינעם, הילצערנעם זעלנערעל, האָב איך איהם געגלעט זיין קעפּעל, געשנעלט מיט רחמנות אין זיין פאַרפאַרבט נעזעל און בעמיהט זיך נאָכצומאַכען דעם טאַטענס קול:

— נו, נו, נחמה... נו, נאַרעלע, נחמה... איך זאָג דאָך דיר נחמה, הייַנט וואָס ווייַנסטו?...

אין יענעם אָווענד גופא, שפּעט ביינאַכט האָט מיך דער

טאַטע גענומען צו זיך אין בעט אריין, ווידער אמאָל ניט ווי געוועהנליך, און האָט מיך גענומען איינשמועסען:

— ווילסט, אַז עס זאָל אַהער קומען אַ מאַמע, אַנ'אַנדער מאַמע... אַזוי ווי נחמה... זי וועט אויך זיין אַ גוטע... וועט דיר קויפען צוקערלעך... ווילסט? מיין זוהן...

איך האָב געשוויגען.

— זי וועט קאָכען גוטע זאַכען... אונזער דיענסט, ברײַנע, קען אַזוי ניט קאָכען... קען ניט... אַה, זי וועט מאַכען גוטע טײַגעכצלעך, קוגעל מיט ראָזינקעס... דו האָסט האָלט קוגעל מיט ראָזינקעס?

— האָלט... — האָב איך מיט אַנ'אומפאַרביגען קול אַ זאָג געטהון און אַביסעלע אָבגערוקט זיך פונ'ם טאַטען. און מיין קליין הערצעל האָט מיר עפּעס נבואה געזאָגט, נבואה געזאָגט אין דער פינסטער.

— זומער וועט זי דיך נעהמען שפּאַצירען אין גאָרטען... ווייסט דאָך, אין גרויסען שטאָדט-גאָרטען... גוט? זי וועט זיין אַ גוטע מאַמע... יע?

— יע... — האָב איך נאָכ'ן טאַטען שוואַך נאָכגעזאָגט.

דאַן האָט מיך דער טאַטע פאָרזיכטיג גענומען אויף די הענד, ווי מען נעהמט אַ קליין קינד, גאָר אַ קליין קינד, און האָט מיך אַריבערגעלעגט צוריק אויף מיין בעט, אַרויפגערוקט די קאָלדרע און אַ זאָג געטהון ווי דער שטייגער איז:

— שלאָף, שלאָף!

אָבער איך בין נאָך אַ לאַנגע צייט געלעגען אין דער פינסטער מיט אָפענע אויגען און געשעפּטשעט פאַר זיך:

— קוגעל מיט ראָזינקעס... קוגעל מיט ראָזינקעס... נחמה... שפּאַצירען אין גאָרטען... נחמה... נחמה...

אַ בענאָזטע יודענע, מיט אָבגעהאַנגענע גרויסע ברוסטען, מיט פעטע, צושוואָלענע געזיכט-שטריכען, פערוועלקטע און גראָבע, מיט רויטליכע אויגען אָהן ברעמען, איז געקומען און האָט זיך בעזעצט אין אונזער גרויסען, ווייסטען וואָהנונג. אָנקומענדיג האָט זי אַרייַנגעבראַכט אין שטוב אַ גאַנצען „וואַגאָן" קישענס מיט

פערינעם מיט קישעלעך. און ביז מען האט דאס רעשטעל בעטגעוואנד איינגעלעגט אין אונזערע בעטען, וועלכע זענען אזוי אויך געווען פול, איז דאס לופט פון אונזערע פיער צימערען מיט דער קיך געדיכט געווארען פון א סך דינינקע שטיקלעך פוך און פעדערלעך...

א טרעגער האט געשלעפט דאס בעטגעוואנד צו אונז אין שטוב אריין. און די דיקע יודענע — מיין שטיפמוטער — איז אזוי קאטיש ארומגעלאפען אהין און אהער א מידע, א פערשוויצטע און האט אלע ווייַלע אויסגעשריען מיט א הייזעריגען קלינגענדיגען קול'בעל — א קול פון א הון בשעת כפרות-שלאגען:

— פ'ראן נאך... נאך קישענס... נאך... טראגט אריין...

ווי מיין מנהג איז, בין איך דאן געווען עפעס א שטיקעל חולה. און ביינאכט זענען מיינע חלומות געווען משונה'דיג. מיר האט זיך געחלומ'ט, אז אונזער גאנצע וואהנונג ווערט אנגעשטאפט מיט קישענס און פערינעס, פון וועלכע עס זעצט א שטויב און עס פליהען פעדערלעך, און איך ווער דערשטיקט אונטער זיי און קען ניט שרייען. פון מינוט צו מינוט ווערט דער חלל פון אונזער הויז אנגעפילט מיט בעטגעוואנד. אט זענען זיי שוין דערגאנגען ביז די פענסטער, אט האבען זיי שוין בעדעקט אונזער גלעזערנעם אלמער, באלד וועלען זיי דערגרייכען ביז'ן באלקען. און א שווערע יודענע, א דיקע, א פערשוויצטע טאנצט איבער די קישענס און קאמאנדעוועט מיט א קוויטשענדיג קול:

— נאך קישענס... פ'ראן נאך... טראגט אריין...
נאך...

מיין געלעגער האט מען אריבערגעטראגען פון שלאף-צימער, וואו איך בין פריהער געשלאפען מיט'ן טאטען, און מען האט מיר אויסגעבעט אין עס-צימער אויף דער סאפע. פון דאן אן האט זיך דעם טאטענס בעציהונג צו מיר אביסעל געענדערט. אז ער פלעגט זיך אומקעהרען שפעט ביינאכט און אדורכגעהן פארביי מיין געלעגער, פלעגט ער א פרעג טהון אין דער פינסטער:

— שלמה'קע, דו שלאפסט?

— ניין.

ער פלעגט שוין אבער ניט צוגעהן צו מיר, ניט ארויפרוקען מיר די קאלדרע, ווי זיין מנהג איז. ער פלעגט נאר א זאג טהון

זיין „שלאָף־שלאָף“, מעהר פון געוואָהנהייט אלס פון ליעבע, און באלד אריינגעהן אין שלאָף־צימער...

און מיין קינדערשעס הארץ האָט געפיהלט, אז זי, נאָר זי, די דיקע יודענע, וואס דער טאטע וויל איך זאָל זי רופען „מומע“ אָדער נאָך בעסער „מאמע“, נאָר זי איז שולדיג אין דער ענדערונג, וואס איז יעצט געוואָרען אין׳ם טאטענס בעציהונג צו מיר.

אָפטמאָל האָב איך געהערט אין דאס פערקיהלטע פינסטער־ניש פון אונזערע גרויסע צימערען, ווי דער טאטע שמועסט דאָרט עפעס מיט איהר. סמאָרעט מיט די אויסגעטהועטנע שטיוועל איבער דער פאָדלאָגע און ווארפט זיך אונטער זיין בעט... און איך האָב דאן אזוי מקנא געווען דער דיקער יודענע, אזוי געבייגקט נאָך דער מאמעס בעט, נחמה׳ס בעט, וואו איך בין ביז אהער געשלאפען, נאָך דעם טאטענס סאפען, ווען ער שלאפט איין, נאָך זיין ווייכען היזעריגליבען קול, וועלכער פלעגט זיך צו מיר ווען ניט איז ווענדען. איך האָב שטילערהייד פיינד בעקומען, זעהר פיינד בעקומען די גראָבע יודענע, וועלכע האָט דאס אלץ אוועק־געריבט פון מיר, אזוי רוהיג, אזוי גלייכגילטיג... ניט רעדענדיג צו מיר, ניט פרעגענדיג ביי מיר קיין וואָרט.

אָבער די אויפפיהרונג פון דער פרעמדער יודענע אין אונזער שטוב האָט מיך ניט דערלאָזען, אז איך זאָל איהר מיין שנאה אָפען ארויסווייזען. איהר בעציהונג צו מיר איז געווען ניט קאלט, ניט ווארים. אָט די דאָזיגע צעשוואומענע יודענע, וועלכע פלעגט שוויצען פון דער גרינגסטער ארבייט, האָט דאכט זיך גארניט געפיהלט מיין עקזיסטענץ; האָט גארניט געפיהלט, אז אין שטוב דרעהט זיך ארום א בלייכעס, קרענקליכעס קינד מיט א פערבונדענע וואָלענע זאָק אויפ׳ן האלז. איהר וואסערדיגער קוק, וועלכען איך פלעג ווען־ניט־ווען בעגעגענען, איז געווען פויל און גלייכגילטיג און מעהר גארנישט. אזוי קוקט א דערוואקסענער, סאָלידער מענש אויף די שטוביגע בעשעפעניסען — אויף א הינדעל, אָדער אויף א קעצעל.

פיעל מאָל האָט זי אפילו פערגעסען א קוק צו טהון אויף מיר, — און פלעגט זיך אָן מיר דערמאָנען נאָר דאן, ווען עס איז געקומען די צייט פון עסען אָדער — שלאפען:

— שלמה׳קע — עסען, שלמה׳קע, געה שלאָפען...

אזוי דערמאָנט מען זיך אָן אַ קאַץ אויך... מען וואַרפט איהר אַראָב אַ ביינדעל און מען רופט זי צו: קטשי, קטשי, קטשי...

איך האָב שוין דאַן געלערענט אין „חדר" און אַז דער רבי איז געקומען בעטען שכר-למוד, האָט מיט איהם געשמועסט דער טאַטע, און „זי" איז געזעססען אויף דער סאָפע אַ ברייטע, אַ פוילע און האָט געגענעצט מיט אַ פערוועלקטען, ברייטען מויל און ניט גערעדט קיין איינציגעס וואָרט.

אַז איך האָב ביי איהר וואָס ניט איז אַ פראַגע געטהון, — האָט זי געהאַט אַ טבע אויפצוהויבען אויף מיר לאַנגזאַם אַ פּאָר רויטליכע אויגען, וועלכע דריקען גאַרנישט אויס, און ענטפערען מיט אַ געגנעץ:

— האַ—אַ—אַ? דאַרטען...

און אַ סך מאָל זענען אַריבערגעגאַנגען גאַנצע טעג און איך האָב מיט איהר קיין וואָרט ניט אויסגערעדט. אזוי זענען אַריבער טעג, חדשים, יאָהרען... און איהר בעציהונג צו מיר, אַ בעציהונג אָהן אַ האָר ליעבע און אָהן אַ טראָפּען פיינדשאַפט – האָט אויף מיר געאָטהעמט מיט קעלט און מיט אַ קברים-ריח. דאָס האַרץ איז מיר דערשלאָגען געוואָרען, געוואָרען פערדונקעלט, פער-קנייטשט; האָט זיך פערקליבען ביי מיר אין ברוסט ערגעץ-וואו אין אַ ווינקעל און איז געוואָרען אונפעהיג צוצונעהמען אָדער אַרויסגעבען פון זיך אַ שטאַרקען געפיהל.

מיין פערבאָרגענע שנאה צו מיין שטיפמוטער האָט זיך ניט געקענט ענטוויקלען אונטער אַזאַ מאָדנע בעציהונג פון איהר צד צו מיר, און איז ווי מיט ראָסט בעדעקט געוואָרען. איך אַליין האָב שוין אויף איהר געגומען קוקען אָהן אַ שום געפיהל, ווי זי אויף מיר.

נאָר ווען-ניט-ווען פלעגט טרעפען, אַז איך זיץ ביינאַכט, נאָכ׳ן קומען פון חדר, אויף מיין אמאָליגען ביינקעלע און וואַרעם די הענד נעבען הרובע. אין הרובע ברענט האָלץ. פייערדיגע מענשעלעך ווינקען דאָרט עפּעס מיט די אויגען, שטעקען אַרויס רויטע און בלאָהע העלישע צינגלעך. דער אָבשיין פונ׳ם פייער טאַנצט פאַנטאַסטיש אויף די ווענד. אויף דאָס אַלטע מעבעל און

הײַסט זיי מיטשפּרינגען שטומערהייד... אין דער לופֿט פֿיהלט זיך אַ ריח פֿון לאַנגווײַליגקײַט, אַ ריח פֿון עלענד, פֿון וואָכעדיגקײַט, פֿון אונציִעלבאַרקײַט און נאָך עפּעס אַ ריח, דאַכט זיך דער ריח פֿון מײַן שטיפֿמוטער זעלבסט; איהר אָבגעלאָזענקײַט און צושוואוּמענקײַט. דער טאַטע האָט זיך נאָך ניט צוריקגעקעהרט פֿון גאַס. מײַן שטיפֿמוטער דרעמעלט אויף דער סאָפֿע, אויפֿ'ן רעכטען מיטען סאָפֿע, דאָרט וואו זי האָט דורכגעבראָכען מיט איהר שווערען קערפּער עטליכע פּרוזינעס, און פֿײַפֿט מיט דער נאָז. און דאַן בין איך איינער אַליין, איינער אַליין אין דעם וויסטען, שטומען הויז, איינזאַם מיט מײַן קינדערשער נשמה, מיט מײַנע טריבע רעיונות... וואָס האָב איך דאַן ניט איבערגעקלערט? איך האָב געמוזט קלערען. קיין אַבסאָלוטע לעדיגקײַט איז ניטאָ אין דער נאַטור. פֿערזייט מען ניט אַ פֿעלד, וואַקסען אויף איהר ווילדע, שטעכעדיגע גראָזען... איך האָב נאָר ניט געהאַט וועמען אַרויסצוזאָגען דאָס וואָס איך קלער... אַלץ וואָס איך האָב געהערט און געזעהען און געלערענט און פֿערשטאַנען בעקומען אין מײַן פֿאָרשטעלונג מנוזם'דיגע געשטאַלטען, מאוס'ע און שוידערהאַפֿטע. אַלץ אַרום מיר איז אַזוי שטאַר, פֿערגליווערט. די וואָהנונג, דאָס מעבעל, די לופֿט אין צימער אַלץ האָט זיך אויף מיר אָנגעזעצט, אַלץ בעמיהט זיך שטאַר מאַכען מיר דאָס האַרץ, פֿערשטיינערען מײַנע געפֿיהלען... מיר האָט זיך דאַן אַזוי געגלוסט, מיט אַלע געפֿיהלען, מיט אַלע אברים, מיט מײַן גאַנצען „זײַן" האָט זיך מיר געגלוסט, אַז מײַן שטיפֿמוטער זאָל מיך פֿון הײַנט אָן אָנהויבען עסען, פּײַניגען, זידלען מיך מיט וואָס אין אַ קאָרט, שטויסען... מסר'ען אויף מיר... (אַזוי ווי איך האָב געהערט אַ סך מעשות וועגען שטיפֿמוטערס פֿון מײַנע חברים אין חדר) כדי אַז איך זאָל זי אויך קענען פֿײַנד האָבען, ענטפֿערען איהר ענטקעגען, טהון איהר אין טוידט אַרײַן... עס פֿלעגט זיך מיר שטאַרק וועלען, אַז זי זאָל מיך אָנהויבען שלאָגען, מכבד זײַן מיט סטוסאַקעס, רײַסען פֿאַר די האָר, דאַן וואָלט איך איהר געוואָרפֿען אין פּנים אַרײַן אַלטע קאָלאָשען, איך וואָלט אײַנגריכט מיט פּעך איהר נײַעם קאַפּאָט, איך וואָלט צוריסען איהר פּערינע, וואָס איז אַזוי גרויס און דיק ווי זי אַליין, נאָך גרעסער... וואָלט בײַ אונז די גאַנצע שטוב פֿול געוואָרען מיט פֿליהענדעס פּוך... דערנאָך וואָלט

איך אנטלאָפֿען אין בית-מדרש און וואָלט דאָרט געגעבּטיגט אויף א באַנק ...

א בּעזונדער זיסען שמערץ פֿלעג איך פֿיהלען בּיי אַזעלכע ראַבּע-מחשבות. אַזוינע זיסע וועהטאָגען ווייס נאָר דער הונגעריגער, וועלכער האָט שוין עטליכע טעג נאָכאַנאַנד ניט געגעסען, קלע-רענדיג פֿון א געפּרעגעלטען שטיק גאַנז, פֿון זויערע קרויט מיט ווייכע צוקאָכטע פֿלייש מיט פֿריש ברויט, וועלכע לאָזען הערען זייער ריח פֿון דערווייטענס...

איך בּין אַלט געווען א יאָהר צעהן, ווען איך האָב אין איין ליבּטיגען שבת געלערענט פּרק אין „חדר". מיר זענען צוגעקומען צו דעם אַלטען שפּריכוואָרט: „מרבה בשר, מרבה רמה", ווער עס מעהרט זיין פֿלייש — מעהרט זיינע ווערים. דער רבי, מיט אַנ'אָפֿענער האָריגער בּרוסט האָט געטרונקען טיי, געשוויצט און געקריכט זיך פֿון תּענוג, און בשעת מעשה האָט ער געלערענט פּשט און ערקלערט אונז, אַז איטליכער וואָרים וואָס עסט א טויטען קערפּער, איז ווי אַנאָדעל אין לעבּעדיגעם לייב. בּאַלד האָב איך אַרונטער געלאָזען מיין אַכט-יעהריגעם הענטעל אונטער'ן טיש, א טאַפּ געטהון מיינע קליינע, מאָגערע קניע און גלייך האָט מיר אַבּליץ געטהון א געדאַנקעל: „איך וועל שטאַרבּען, געוויס וועל איך שטאַרבּען... אָבּער ניט פֿיעל וועלען מיך די ווערים שטעכען, מכּות וועל איך זיי געבּען ... איך בּין מאָגער ... אָבּער מיין שטיפֿמוטער — אָהאָ! זי איז אַזוי פֿעט און דיק... א סך, אסך ווערים וועלען זי פֿרעסען. אוי, וועלען זיי שטעכען ... אסך, א סך נאָדלען..."

די מחשבה האָט מיך אַריינגעבּראַכט אין אַזא התפּעלות, אַז איך האָב מיך ניט געקענט איינהאַלטען און מגלה געווען נאָכ'ן לערנען מיין חבר יאָסלען:

— ווייסט? מיך וועלען טאַקי עסען די ווערים אַבּיסעלע — גאָר אַבּיסעלע, אָבּער מיין „מומען" — אָהאָ!

יאָסעל, א חיטרער יונגעל מיט קאַסאָקע אויגען האָט גע-פֿונען פֿאַר נייטיג צו געבּען צו מיינע ווערטער א דעקאָראַציע:

— אַט ווי אין דער נבלה וואָס מיר האָבען געזעהען אונטער'ן בוים , אין גרוב ... געדענקסט ?

— יע ... נאָר מיך וועלען ווערים ניט עסען .

— אָה , דו קענסט נאָך דיק ווערען ... מיין טאַטע האָט געזאָגט אַז מען קען ... אַז דו וועסט זיין אַ גרויסער ... מיט אַ באָרד ,

מיין לוסטיגקייט איז גלייך פערשוואונדען געוואָרען . מיט שנאָה האָב איך אָנגעקוקט יאָסלען , וועלכער האָט ביי מיר אַוועקגערויבט מיין פרייד . דאָך האָב איך איהם מיט אַ אינערליכע זיכערהייט אָבגעענטפערט :

— ניין , ניין איך וועל קיינמאָל ניט זיין ... קיינמאָל ניט , וועסט זעהען , קיינמאָל ניט .

די דאָזיגע ווערטער האָב איך אַרויסגערעדט גאַנץ זיכער און מיט אַ געלאַסענער שטימע ווי אַ דערוואַקסענער . יאָסעל האָט זיך כמעט ווי דערשראָקען , פערוואונדערט אַ קוק געטהון מיר אין פנים און אַנטשוויגען געוואָרען . ווי עס ווייזט אויס האָט מיין געזיכט דאַן אויסגעדריקט עפּעס אַזוינס , וואָס יאָסעל האָט נאָך קיינמאָל ניט געפיהלט אין זיינע חברים , ניט געזעהען ביי זיי אויפען פנים . פול מיט אונקלאָרע געדאַנקען בין איך נאָך דעם שמועס אַוועק אַהיים , אַריין אין שטוב , און ניט בעטענדיג קיין עסען , האָב איך מיר אַנידערגעזעצט אויף מיין ביינקעלע אין ווינקעל און האָב זיך מתיחד געווען מיט מיינע יונגע , אומעטיגע מחשבות .

די זון האָט גענומען אונטערגעהן . רויטליכע שיין-פלעקען האָבען געבלאָנדזעט אויף די ווענד , געקלעטערט אויף די מעבעל . אונזער וואָהנונג איז געווען לעדיג . דער טאַטע איז נאָך טיי אַוועק דאַווענען מנחה . וואַרעמע גלעזער זענען נאָך געשטאַנען אַפען טיש , די דינסט איז אַרויס חאַפּען פרישע לופט . נאָר מיין שטיפמוטער איז געלעגען אויף דער סאָפע און האָט געדרעמעלט און ס'פנים איז איהר געווען אַזוי פערשוויצט , אַז ס'איז געווען אַ רחמנות צו קוקען . — אַז איך בין אַריין , האָט זי אויף מיר אפילו ניט אַ קוק געטהון . האָט נאָר אַ פרעג געטהון ווי אין הינערפּלעט „ווער איז דאָס ?" און האָט ווידער געדרעמעלט .

אויסער די שטענדיגע לאַנגווייליגקייט און עלענד אין אונזער שטוב , האָט דאָ נאָך יעצט אומגעשוועבט עפּעס אומעטיגעס ,

דריקענדעם: יענע אומעטיגע-פוסטקייט, וואָס קומט אָן און גנב'עט זיך אַריין אין נשמה ווען מען גייט איבער פון קדש צו חול, פון אַ הייליגער שטימונג צו אַ וואָכענדיגער, יענע פוסטקייט וואָס אַ מענש פיהלט אין האַרצען נאָך אַדורכגעגאַנגענע שמחה, אומקערענדיג זיך אַהיים נאָך אַ חתונה.

אַזאַ מין אומעט פלעגט מיך שטענדיג בעפאַלען ווען איך האָב געפיהלט אַז דער שבת הויבט אָן אַוועקצוגעהן. און אין אונזער שטוב, וואָס איז פיל פוילקייט און עלענד, האָט זיך דער דאָזיגער אומעט נאָך מעהר און נאָך שטאַרקער צו פלאָסען ווי אַן'אָנשטעקענדיגע קרענק, ווי באַציל'ען וואָס פרוכטפערען זיך און מעהרען זיך אין אונריינקייט, מיט וואָס זיי נעהרען זיך זעהר גערען...

און דער אומעט האָט זיך צוזאַמענגעגאָסען מיט די אָנגעקומענע שאָטענס און ס'איז פון זיי געוואָרען איין גראָהער מיש-מאַש. דאָס האָט פאַמעליך בעלאַגערט מיין יונגעס האַרץ, וואָס איז בעהאַלטען ערגעץ וואו אין אַ פינסטערען ווינקעל אין אונזער שטוב.

און פלוצלונג האָט אַ פלאַץ געטהון די אומעטיגע שטילקייט אין אונזער הויז. אַן'אומעטיגער, צוצויגענער קלונג פון קלויסטער-גלאָק האָט זיך אַריינגעריסען דורכ'ן פענסטער און צעשפאָלטען דאָס פערקיהלטע שטילעניש. צוברעקעלט האָט זיך דער אומעט און ס'זענען פון איהם געוואָרען אַסך, אַסך קליינינקע שטיקלעך, וועלכע האָבען געשפרונגען אַרום מיר, געקראָכען אויף די האָר, געשוועבט איבער'ן קאָפּ:

—בים באָם, בים — באָם...

און דער דאָזיגער ברומענדער קלונג האָט דאַכט זיך מזהיר געווען, געשראָקען: „ניט גוט, ניט גוט... היט דיך, היט דיך!"

פון דער צווייטער זייט האָט אין אַ ווייל'ע אַרום דערגרייכט אַ טרויעריגער, צוצויגענער ניגון פון תהלים זאָגען אין בית-מדרש, וואָס איז געשטאַנען ניט ווייט פון אונז.

— אַשרי—תמי—מי—דרך, ההולכים בתורת אֲדֹנָי —. —

און דער תהלים ניגון און, להבדיל, דאָס קלינגען אין קלויסטער האָבען זיך ניט ווילענדיג צוזאַמענגעגאָסען, געבענקט, געבריפט צום טאַקט איינער דעם צווייטען, האַרמאָניש געפלייצט

אינ׳ם דונקעלען רוים נאָכ׳ן זונען־אונטערגאַנג, פערגנבע׳ט זיך אין הארצען און איך האָב מיט אַמאָל דערפיהלט אַז איך בין עלענד.

טיעף, ביז צום וויינען האָט זיך מיר פלוצלונג פערוואָלט, אַז מיין קאָפּ זאָל ליעגען אין אַ וויבען, ווארימען שוים און אַ וואַרימע מאַמע־האַנד זאָל מיר גלעטען די האָר.

עטוואָס אַזוינס האָב איך מוצאי־שבת געזעהען ביי מיין חבר יאָסלען אין שטוב. זיין מאַמע האָט איהם געגלעט דעם קאָפּ אינ׳ם אומעטיגען חושך, וואָס איז אָנגעקומען מיט׳ן אוועקגעהן פון שבת און האָט געזונגען מיט אַ וויבען, דינעם קול פאַר׳ן אָנצינדען פייער:

— גאָט פון אברהמ׳ן, פון יצחק׳ן און פון יעקב׳ן — — — —

ווי ליעב איך וואָלט בעקומען מיין דיקע שטיפמוטער, ווען זי וואָלט גענומען מיין קאָפּ אין איהר שוים... ווען נחמה וואָלט געלעבט, די אמת׳ע נחמה — וואָלט זי דאָס יעצט געטהון... נאָר ביי דער שטיפמוטער אין שוים איז אויך גוט צו ליעגען...

אָבער מיין שטיפמוטער איז האַלב־געלעגען אויף דער סאָפּע אַ שווערע, אַ פעטע, אַ פערשוויצטע אין איהרע צעשוואומענע אברים זענען געווען אָבגעלאָזען, אונבעוועגליך. —

איך האָב זיך ניט איינגעהאַלטען, אַליין צוגעגאַנגען צו איהר, ניט וויסענדיג וואָס צו זאָגען.

— עה... מאַמע... „מומע"...

און אין דער לופט האָבען בשעת מעשה געשוועבט: נחמה; אַ פאָר בלאָהע אויגען אונטער אַ גלאַטען פאַריק מיט אַ שטענגעל אין מיטען...

די „מומע" האָט זיך ניט גערירהרט פון אָרט, ניט אַקוק געטהון אין מיין זייט. זי האָט נאָר מיר אַ פרעג געטהון:

— המ? עסען? —

— ניין, ניין, גאָרנישט.

איך האָב זיך אָבגעקעהרט און געשטאַנען אַ ווייל׳ע ניט וויסענדיג וואָס צו טהון. ס׳האַרץ האָט אַזוי געקלעמט. און מיט אַמאָל בין איך צוגעטראָטען האַ־ט צו דער סאָפּע, דאָס פּנים האָט מיר געפלאַמט, די ליפען האָבען געציטערט:

— איך ווייס דאָס איז אַ ליגען... אַ גרויסער ליגען... דער טאַטע האָט מיך אויסגענאַרט... דו ביסט גאָר ניט קיין מאַמע! װוּם?

— דו ביסט ניט אזוי... אזוי ווי נחמה!

ברעמען אהן האר האבען זיך אביסעל אויפגעהויבען, און קליינע קאלטע אויגען האבען א בליק געטהון מיט א וואסערדיגען גלאנץ און א פערוועלקטער מויל האט א פרעג געטהון:

— נו?

א גאנצע חוואליע פון עזות און צארען האט מיר א שטיק געטהון אין האלז און ארויסגעריסען זיך מיט אנ'אוננאטירליכען, קינדערשען קול:

— דו ביסט א נבלה! א נבלה! ווערים וועלען דיך עסען... נבלה! או — או —!

— שא—שא! וואס—איז? עסען? — באלד...

און זי איז אויפגעשטאנען שווער מיט א זיפץ געבען מיר עסען. פון פוילקייט, אבגעלאזענקייט און שווייס האט זי מיך א פנים גארניט פערשטאנען. איך האב זיך פערשעמט, און עטליכע טעג נאכאנאנד האב איך איהר גלייך אין די אויגען נישט געקענט קוקען. און אז זי האט זיך צו מיר געווענדעט פלעג איך רויט ווערען.

דאס איז געווען מיין ערשטער און מיין לעצטער פראטעסט געגען די לאנגווייליגקייט, קעלט און וויסטקייט אין אונזער הויז, אין מיין גאנצען וועזען... דער איינציגער פראטעסט געגען דעם גראהען, פערזאלמנ'טען לעבען אין אונזער שטוב. א לעבען—אין וועלכען ס'איז ניטא ניט קיין ליעבע, ניט קיין שנאה, ניט קיין ציעל, ניט גארנישט. און אפילו דער איינאיינציגער פראטעסט איז נעגאנגען לאיבוד, פערלארען געווארען אזוי ווי ער איז געקומען. און ווידער האט אויף מיר געדריקט די שטילקייט און לאנגווייליגקייט אין אונזער שטוב, וואס ווערען נאר איבערגעריסען בייטאג און בייננאכט דורך דאס קלינגען פון עטליכע מעסער און גאפעל. און ווידער האט מיך פערדונקעלט די בעציהונג פון דער שטיפמוטער צו מיר, וועלכע איז ניט קאלט, ניט ווארים. ווי א שטענדיגער, לאנגזאמער און געדיכטער שטויב איז זי אויף מיר געפאלען. און ווידער איז מיין שנאה צו דער „מומען“ פערראסטעט געווארען, און איך בין צו איהר גלייכגילטיג געווארען אזוי ווי זי צו מיר.

— — — דאן איז געקומען דער רעגענדיגער טאג, נאך

עֶטלִיכֶע חדשים פֿון קרַיינק און שרֶעקלִיכֶע ווֶעהטאָגֶען בַּיי מַיין טאַטֶען.

מַיין טאַטֶע אִיז גֶעלֶעגֶען אויף דֶער פּאָדלאָגֶע און ווַייבֶּער, ווֶעלכֶע קֶענֶען גוט דִי מלאָכה פֿון ווַיינֶען, האָבֶּען גֶעקלאָגט מִיט אַרויסגֶעשטֶעקטֶע לִיפֶּען און אָבּגֶעהאָנגֶענֶע נֶעזֶער. מִיט דִי לִיפֶּען האָבֶּען זֵיי גֶעיאָמֶערט בִּיז צום טויב ווֶערֶען, און דִי נֶעזֶער האָבֶּען זֵיי אַלֶע ווַיילֶע גֶעשנַייצט אִין דִי פּאַרטוּכֶער אַרַיין, צו לִיעבּ שטאַרקַייט ווֶעגֶען. און אִיךְ בִּין גֶעשטאַנֶען אַ בְּלַייכֶער, אַ קאַלטֶער און האָבּ נִיט גֶעווַיינט. פֿון דִי גֶעשרַייֶען האָט נאָר ווֶעה גֶעטהון אִין דִי אויעֶרֶען, אָבֶּער זֵיי האָבֶּען מִיךְ נִיט אִיבֶּערראַשט; פּונקט ווִי אִיךְ וואָלט גֶעבּאָרֶען גֶעוואָרֶען און דאָס גאַנצֶע לֶעבֶּען פֶערבּראַכט אִין אַזאַ סבִיבה. טֶעמפּ בִּין אִיךְ גֶעווֶען צו דֶער גאַנצֶער יְלָלָה און האָבּ מִיר גֶעקלֶערט מַיינִיגֶעס. אַזוי פֿרֶעמד און נַיי און אִינטֶערֶעסאַנט אִיז גֶעווֶען דֶער לאַנגֶער קאַלטֶער קֶערפֶּער, דִי אַיינגֶעפאַלֶענֶע באַקֶען מִיט דִי גֶעלבּלִיךְ־סִיווֶע האָר און דִי קנַייטשֶען. מִיט אַ בֶּעהאַלטֶענֶעם, טִיעפֶען אִינטֶערֶעס האָבּ אִיךְ גֶעקוּקט אויף דִי לִיכט, ווֶעלכֶע בּרֶענֶען דֶעם בּר־מִינן צוקאָפֶּענס. בַּיי זֵייעֶר פלאַטֶערדִיגֶען, גֶעלֶען אָבּשַיין האָט אויסגֶעווִיזֶען, אַז דִי בּלאָהלִיכֶע לִיפֶּען בֶּעווֶעגֶען זִיךְ און דֶערצֶעהלֶען... מִיךְ האָט אַזוי פֶערדראָסֶען וואָס מֶען האָט אַזוי גִיךְ אִיבֶּערגֶעדֶעקט דֶעם טויטֶען קאָפּ מִיט אַ שוואַרצֶער פּלאַכטֶע... עֶס אִיז דאָךְ גֶעווֶען אַזוי מאָדנֶע אִינטֶערֶעסאַנט!... צולִיעבּ וואָס שרַייֶען דִי ווַייבֶּער אַזוי? זֵיי וואָלטֶען בֶּעסֶער גֶעשווִיגֶען וואָלט בֶּעסֶער גֶעווֶען: שטִיל, שטִיל אַרום... דִי לִיכט בּרֶענֶען גלַייכֶע, שלאַנקֶע און ווַייסֶע מִיט גֶעלבֶּע פַייֶערלֶעך, מִיט בּלאָהֶע צִינגֶעלֶעך אִין מִיטֶען... דִי טויטֶע לִיפֶּען צִיטֶערֶען אִין זֵייעֶר אָבּשַיין... צו לִיעבּ וואָס זֶענֶען דִי אִיבֶּערגֶעקֶעהרטֶע שפִּיגלֶען, דִי קאַלטֶע, פֶערלאָזֶענֶע טֶעפֶּלֶעך אִין דֶער קִיךְ? דאָס אִיז אַלֶץ אַזוי שווֶער, אַזוי אִיבֶּערִיג...

אַיינֶע אַ יוּדֶענֶע אִיז צו מִיר צוגֶעגאַנגֶען און אַ שֶעפּצֶע גֶעטהון אִין אויעֶר:

— ווַיין, נאַרעֶלֶע!... דאָס אִיז דאָךְ דַיין טאַטֶע... דֶער טאַטֶע אִיז גֶעשטאָרבֶּען.

און אִיךְ האָבּ נִיט גֶעווַיינט, אִיךְ האָבּ זִיךְ נאָר שטאַרק פֶערוויטֶעלט און אַוועֶקגֶערוקט זִיךְ אִין אַ ווִינקֶעל בִּיז מַיין בּושה אִיז

אריבער . און ווידער האָב איך שטיל גענומען אַרויסקוקען און בעטראַכטען דאָס גאַנצע געוויינעריי, די אבלות, דעם טאַטענס בעבערדעלטע קאָפּ מיט די אַראָבגעהאַנגענע ברעמען, וואָס איך האָב געפיהלט אונטער דער יאַרצער פלאַכטע און האָב ניט פערשטאַנען פאַר וואָס איך וויין ניט .

און ביינאַכט, נאָך דער קבורה , אַז איך האָב זיך געלעגט שלאָפען , האָבען זיך נאָך פון מיין פאָרשטעלונג ניט אויסגעוועבט דער רֵיח פון טוידט, דער ריח פון די רעצעפטען, פון קאַרבאָל, פון אייז-פענכערס, וועלכע זענען עטליכע חדשים נאָכאַנאַנד געווען אָנגעלעגט און אָנגעשטעלט אין אַלע צימערען . דאַן איז ביי מיר פּלוצלונג אין מידען מוח אַרויסגעשוואומען אַ קלאָרע מחשבה : אַז איך וועל אויך שטאַרבען , נאָר באָרד און וואָנצעס אַזוי ווי ביי'ם טאַטען וועלען ביי מיר ניט זיין ... קיין מעבעל און קיין הויז וועל איך נאָך דאַן ניט האָבען ... ווייבער וועלען ניט וויינען נאָך מיר , וועלען ניט שנייצען די אָבגעהאָנגענע נעזער אין זייערע פאַרטוכער ... געוויס וועל איך שטאַרבען , כ'וועל שטאַרבען .

אפילו יעצט פיהל איך נאָך , אַז מיינע קינדערשע מחשבות, וועלכע האָבען ביי מיר שטענדיג געבלאָנדזשעט אין מוח ווי אונגעשטאַלטיגע . שיטערע נעבלען, האָבען דאַן בעקומען זייערע ערשטע , פעסטגעשטעלטע שטריכען . —

קאפיטעל דריי.

29 טעג אין אלול.

יעצט ווען איך רוף ארויס אין מיין פארשטעלונג און לייען שריפטליך די פאקטען פון מיין לעבען, די שווייגענדיגע, קאלטע און דונקעל-טריבע ווי הערבסט-שאטענס; יעצט ווען איך טאפ איבער יעדען איינציגען פון מיינע זכרונות, פיהל איך: אז נאך דאן, אין מיינע קינדער-יאהרען איז אין מיר אריינגעפאלען יענער קערענדעל. יענער געדאנק. די אטמאספערע אין אונזער שטוב, די בעציהונגען פון מיין שטיפמוטער צו מיר, מיין פאטער — וואס זיינע געשעפטען זענען געשטאנען צווישען מיר און איהם ווי אנ'אייזערנע וואנד, זיי, נאר זיי האבען אין מיר געבארען יענע קאלטע זאך, וואס איז אראבגעפאלען און פערזונקען געווארען אין גרונד פון מיין נשמה, און מען קאן עס שוין פון דארטען ניט ארויסשלעפען.

פאמעליך, פאמעליך האט אויפגעשפאלטען דאס קערענדעל און אנגעהויבען זיך צו ענטוויקלען, ביז עס האט בעקומען טיעפע ווארצלען, ביז עס איז צייטיג געווארען און ס'איז געקומען די צייט צו עסען זיינע גיפטיג-זיסע פרות, ארויספיהרען איהם און בענוצען זיך מיט איהם... ווארום צוליעב וואס, אייגענטליך, האב איך געקויפט דעם רעוואלווער?

ניין, ניט פלוצלונג איז צו מיר געקומען דער געדאנק. קיין שטארקע איבערקעהרעניש אין מיין אינוועניגסטער וועלט האט איהם געבארען, אזוי ווי עס טרעפט דאס רוב מאל ביי זעלבסטמערדער. איך האב קיינמאל ניט געקאנט פאלען, ווייל קיינמאל האב איך קיין הויכען פינטעל ניט דערגרייכט. טרעפענישען, קליינע פאקטען, לאנגווייליגע יסורים'לעך, א לאנגע קייט פון דונקעלע טעג, האלב געגעסען, האלב געשלאפען, אנ'אינערליכער שטאלץ און אויסערליכע שטענדיגע בזיונות'לעך, געלעכטערייען און אונאנגענעהמקייטען פון מענשען. שטארקע תאוות און שוואכע הענד... פיצלעך האפנונגען, וועלכע האבען ניט געקאנט אויסגע-

פֿיהרט ווערען, דאָס אַלץ האָט פֿאַמעליך אונטערגעגראָבען און צושטערט מײַן נאַטירליכען חשק צום לעבען, און האָט מיך געמאַכט פֿאַר אַ כלי, וואָס איז ניט פֿעהיג צו צונעהמען דאָס לעבען.

ביסלעכווײַז, ביסלעכווײַז אַזוי ווי עס וואַקסט אַ בוים אָהן זונען־שײַן, אַזוי ווי עס שפּראָצט אַ דאָרן אָהן רעגען, איז אויפגעגאַנגען דער געדאַנק אין מײַן וויסטען האַרצען. טעג און יאָהרען האָט ער זיך געוועבט בײַ דעם טאַטען אין שטוב און איך האָב ניט געפֿיהלט. דערנאָך איז ער געוואַקסען ווײַט פֿונ'ם טאַטענס הויז, אין דער פֿרעמד, אין הונגער, אין עלענד און איך האָב נאָך אַלץ ניט געזעהען זײַן בעשטימטעם געשטאַלט. ביז ער איז יעצט צײַטיג געוואָרען און האָט זיך אַנידערגעשטעלט פֿאַר מײַנע אויגען מיט זײַן גאַנצער קאַלטקײַט און האַרטען אַקען, מיט אַלע זײַנע פֿערשטײַנערטע פֿעסטגעפֿרײַגטע פּרטים: „פֿערלאָזען דאָס לעבען“.

און צוזאַמען מיט'ן געדאַנק איז אויך צײַטיג געוואָרען דער רצון אויסצופֿיהרען די זאַך, ברענגען די לופֿטיגע מחשבה צו דער טהאַט... איצטער, למשל, ליעג איך מיר אויף דער סאָפֿע און גענעץ, און קײן זאַך אין דער וועלט ציהט מיך ניט צו זיך; און אין אײן העלען אָדער דונקעלען פֿריהמאָרגען איז מעגליך, אַז איך זאָל זיך מיט אײן מאָל אַ הויב־טהון, אַרויסנעהמען דעם רעוואָלווער, אַ בליק טהון דעם לעצטען מאָל אויף די מויערען, וועלכע קוקען צו מיר אַרײַן טאָג־טעגליך אַזוי פֿאַמיליער און נײַגעריג אין פֿענסטער און האָבען מיר דערעסען, און גענומען און אַרײַנגעשאָסען זיך אין ברוסט אָדער אין שלײף; און מײַן האַנד וועט ניט אַ ציטער טהון, און מײַן האַרץ וועט ניט קלאַפּען. יאָ, איך פֿיהל עס! און איך בין גליקליך, וואָס איך האָב צו דעם דעם שליסעל. דער שליסעל צו דעם טוידט איז בײַ מיר אין די הענד.

אָט די קאַלטע פֿרעמדע, פֿרעמדע מענשען, וועלכע לויפֿען יעצט אַרום אין די גאַסען פֿון שטאָדט, ניט דורכגעלעבט נאָך הײַנטיגען טאָג און דאגה'נען שוין פֿאַר מאָרגען, אַז זײ וואָלטען געוואוסט וואָס עס טהוט זיך מיט מיר, די מחשבה, וואָס איך טראָג אין האַרצען און דאָס גלאַנצענדיגע „זאַך“, וואָס איך טראָג אין קעשענע, טײל פֿון זײ וואָלטען טעמפּ און „אָפּטעמיסטיש“ געשמײכעלט, טײל — וואָלטען בעדויערט. נאָר אַלע וואָלטען זיך

געקלערט: „אַ משוגעת!" — זאָל זײַן אַזוי... און איך רעכען זײער לעבען פאַר אַ משוגעת. דער עיקר איז דער טעם פון דער זאַך. זײ האָבען אַ טעם צו לעבען און איך האָב מיר אַ טעם צו שטאַרבען. קומט אויס, אַז איך בין מיר אַ גאַנץ בעזונדערער, קלײנער אמת פאַר זיך, און זײ זענען אַנ׳אַלגעמײנער, גרויסער אמת פאַר זיך. אויף דער וועלט זענען דאָ אַ סך אידעאַלען און אמונות, וועלכע זענען זעהר, זעהר ווײַט אײנער פון צווײטען. איטליכער אידעאַל האָט פײַנד דעם אַנדערן, איטליכע אמונה קאָן ניט לײַדען איהר חבר׳טע, און פונדעסטוועגען בלײַבט איטליכער שטאַרק און זיכער פאַר זיך, ווײַל איטליכער פון זײ האָט זיך זײַן אמת.

עס איז מיר כמעט ווי אַנגענעהם צו פיהלען, ווי איך בעוועג זיך אין די גאַסען מיט דעם טוידט-געדאַנק טיעף אין האַרצען. מײַן קערפּער, מײַנע נאַטירליכע בעוועגונגען, מײַן גאַנצע געשטאַלט — דאָס אַלץ איז נאָר ווי אַ דיקע, האַרטע שאָלעכץ אויף מײַן בעהאַלטענעם רעיון. אַרום מיר לויפט אַלץ, בעוועגט זיך, זוכט, חאַפּט, ברומט, פײַפט. קלינגט און איך בין ווי אַ שטיקעל טוידט אין רעכטען מיטען לעבען, און דאָס לעבען קען מיך ניט איבערקאָכען. איך בין פערגליווערט און רוהיג. אַזאַ רוהיגקײַט ווײס נאָר דער פעלז, וועלכער שטעהט אין מיטען דעם ברויזענדעם ים. חוואַליעס לויפען, שטויסען אײנע די צווײטע, זענען אַזוי משוגע פון צופיעל קראַפט און ענערגיע, האַמפּערען זיך צווישען זיך, און דער פעלז שטעהט, זײַן שטערען איז גערונצעלט און פרעגט: „צוליעב וואָס דאַרף מען דאָס אינגאַנצען? מען קען דאָך בעסער שטעהן אַזוי און זײַן פערשטײנערט!"

— פאַרוואָס לויפסטו ניט? פאַרוואָס ברילסטו ניט אַזוי הונגעריג ווי מיר? — פרעגען איהם די חוואַליעס.

— איך בין שטײן — ענטפערט דער פעלז — איך האָב מיר מײַן אמת.

נאָך צוויי וואָכען, אפשר אינגאַנצען — נאָך אײן וואָך, וועט דאָס מיר אינגאַנצען שווער ווערען, וועט מיר דערעסען שטעהן אַזוי און צוקוקען זיך ווי אַנדערע לעבען, ווי אַנדערע אײַלען זיך און נעהמען און גיבען — און דאַן...

נאָך אײן חשבון דאַרף איך ענדיגען מיט׳ן לעבען. איך ווײס

ניט צי ער איז גרויס, צי קליין. איך ווייס נאר, אז אפטמאל האב איך נאך איהם שטארק געבענקט.

און איך וויל ניט פערלאזען דאס לעבען, ניט פערענדיגענדיג דעם דאזיגען חשבון. איך וויל ניט, אז אין דעם לעצטען מאמענט, פאר'ן שטארבען, זאל זיך מיר דוכטען, אז ס'איז פון מיין זייט א פעהלער צו פערווארפען דאס, וואס הייסט לעבען, אין דער' צייט, ווען א פערבארגענע זייט, פול מיט סודות, איז נאך בעהאלטען פון מיר אונטער א דונקעלען פארהאנג און איך האב עס קיינמאל ניט אנגעזעהן. איך מוז דאס פערזוכען פאר'ן טוידט, כדי איך זאל שטארבען אהן א פיצעל בענקשאפט צו דאס לעבען, וואס איך האב פערמאוסט. איך האב געוואוסט אין מיין ביסעלע יארדען הונגער און זאטקייט, האפנונג און יאוש, גוטע שטימונגען און שלעכטע, טיעף-פערבארגענע לוסט און אונענדליכען, אונציעלבארען אומעט; נאר איין זאך האב איך נאך ביז אהער ניט געוואוסט: ד י פ ר ו י.

ביי היינטיגען טאג בין איך אלט א יאהר צוואנציג און די פרוי אדער קלארער געזאגט: ד י נ ק ב ה — האב איך נאך ניט געוואוסט. זאל זיין וואס עס וועט זיין. איך וועל זי וויסען איידער איך וועל שטארבען!

אפילו „אזוי" פרויען, וואס איך האב נאר פערזענליך געקענט און בעגעגענט, זענען זעהר ווייניג אין מיין לעבען; אבער א סך האב איך פון זיי געהערט און א סך — געלעזען איבער זיי. איך קען גוט די געדרוקטע פרוי, די פאפירענע...

און ס'פלעגט מיר אפטמאל אזוי באנג טהון, אזוי באנג טהון, וואס איך בין אפילו ניט א שאטען פון א וועלכען ניט איז „העלד" אין פערפלאנטערטע ראמאנען — פול מיט זודיגער תאוה און וואונדערליכע געשיכטען. עס פלעגט מיר אפטמאל באנג טהון, וואס איך בין ניט יענער העלד, וועלכער גנב'עט זיך אריין ביינאכט דורכ'ן פענסטער צו א גרעפין — א בעוואוסטע שענהייט, בשעת איהר מאן איז אין פאלאץ ניטא. — און ס'טהוט מיר אזוי וועה, וואס איך וועל זיין געצוואונגען צו קויפען די פרוי פאר גראשענס. איך ווייס און איך פיהל גאנץ גוט, אז אין י ע נ ע ם ה ו י ז וועל איך א האר ניט בעקומען פון דער אמת'ער ווייב, וואס איז פול מיט פייער, שלאנגישע-בויגזאמקייט, קאפריזען און צערטליכקייטען; די

פרוי, איבער וועלכער איך האב אזוי פיעל געלעזען, אזוי פיעל געהערט און אזוי פיעל געטראכט...

אבער אצינד איז מיר דען ניט אלץ איינס? איך וויל נאר יוצא זיין פאר זיך אליין, פאר מיין נאטירליכען, פערבארגענעם אינסטינקט. די פרוי איז דער טפל, דער עיקר איז דער טוידט, וואס וועט קומען נאך דער פרוי... מיט עקעל וועל איך דאס ערפיעלען, אבער איך וועל ערפיעלען. פאר גראשענס? זאל זיין פאר גראשענס. פאר גראשענס פלעג איך שטענדיג קויפען ברויט מיט טיי. פאר גראשענס האב איך שטענדיג געקויפט געניצטע ביכער מיט פערשמאלצענע קאנטען. אז מיין עלענד האט מיך צוגעשטיקט האב איך געקויפט פרייד — אויך פאר גראשענס: גע־מיינע פלעצער אין טעאטרען ערגעץ־וואו אויף דער גאלעריע, גע־מיינע פלעצער אין צירקען, וועלכע גיבען זיך אב מיט פערדען־מיסט. גראשענס האב איך שטענדיג בעקומען פאר לעקציעס. מיין גאנצעס לעבען איז א לאנגע, שמאלע קייט פון צוזאמענגעזעצטע גראשענס. פאר'ן לעצטען גראשען און צום לעצטען מאל וועל איך קויפען די וו ייב, אלץ וואס איך האב געזעהען אין הייסע טרוי־מען ביינאכט. נאך איין פערשימעלטער גראשען וועט זיך צוקייט־לען צו מיין לעבענס־קייט און... דער חשבון וועט שטימען.

---

11 טעג אין תשרי.

א טאג פון דינע איבערלעבונגען און שארפע איינדרוקען איז ביי מיר געוועזען דער נעכטיגער טאג.

יום־כפור איז עס נעכטען געוועזען. יודען, פערשמאכטע פון תענית, האבען ווי שאטען ארומגעבלאנדזשעט הין און צוריק אויף די טראטוארען, צווישען איין תפלה און דער צווייטער, נאכדעם ווי זיי זענען הייזעריג געווארען פון צופיעל בראקען אין „מחזור". יודען האבען געפאסט און מקבל געוועזען די יסורים פון פאסטען מיט ליעבע, מיט בלייבליך־אויסגעצויגענע געזיכטער און מיט הכנעה. האבען אלע ווילע געשמעקט, ווער טאבאק, ווער „טראפענס" פון פלעשעלעך, כדי צו ערפרישען זיך; האבען גענאסען און גע־שאקעלט מיט די קעפ פון חיות. דער אלגעמיינער יום־כפור'דיגער

יום=טוב=תענית, האט דאכט זיך געווירקט אפילו אויף די מויערען, אויף דעם ברוק, אויף די שמאלע פאסקעלעך הימעל אין דער הויך... די הייזער אליין זענען געשטאנען הייליגע, בלייכע מיט א מידען שמייכעלע און האבען זיך צוגעהערט מיט פערגלאנצטע שויבען צו די געזאנגען און תפלות, וועלכע גיסען זיך פון אלע זייטען.

דאס אלץ איז נאר געווען אין די יודישע גאסען; און הינטער די דאזיגע גאסען און געסעלעך האט דאס לײדענשאפטליכע לעבען געברויזט ווי תמיד. דראזשקעס האבען זיך געטראגען מיט א ווילדען געפילדער; און די מענשען, פונקט ווי זיי וואלטען זיך פערוואטען: ווער ווער וועט ווען אריבעריאגען, האבען זיך געאיילט, געפלויגען העדרום=פערדום דער אנטקעגען דעם, דער פערביי דעם, דער הינטער דעם. ווי נעכטען און ווי אייערנעכטען האבען געבלאנקט די גרויסע, געפולירטע שויבען פון רייכע מאגאזינען. און שמייכלענדיג מיט אן'אייביגען שמייכעל פון קאלטען, געשליפענעם גלאז, האבען זיי געוואונקען אויף אלע זייטען, געקיצעלט די שווארצאפלען פון טשיקאווע מענשען; פערהיפנאטיזירט די דורכגעהער, זיי זאלען זיך א ווײלע פערגעסען, אז מען מוז לויפען און איבעריאגען. און זאלען זיך אבשטעלען בעטראכטען די גוטע זאכען, וואס פינקלען הינטער זיי...

איך בין נעכטען שפעט געשלאפען. און אויפחאפענדיג זיך אביסעל מיעד פון דער פעטער „כפרה", וואס איך האב דעם פאריגען פארנאכט געגעסען, האב איך א קוק געטהון אויפ'ן זייגער און דערזעהען, אז עס איז שוין האלבער טאג.

א מאדנער בעהאלטענער געפיהל, א שוואכער און א שענער, ווי א גוכס'דיגער אבקלאנג פון קינדער=יאהרען, האט מיך געשטופט אין שול אריין און איך בין אהין אוועק.

אין שול אבער האט מען מיך ניט אריינגעלאזען, ווייל איך האב זיך ניט פערזארגט פאר די ימים=נוראים מיט א בילעט. בין איך מיר געשטאנען אויפ'ן גאס און זיך צוגעהערט: דער חזן זינגט, די משוררים העלפען אונטער... ווייבער לייענען תחינות און וויינען. זיי פיהלען א פנים איצטער, אז מען וועט שטארבען. חא—חא. — יודען זיפצען... וואס פארא זיפצעניש אויף זיי? זיי

ארט דען. וואס איך וועל מיך דעם שארבען דורכשיסען, וואס? פרנסה דארפען זיי, פרנסה. אט דאס יא.

און אין מיטען דרינען בין איך אנ'אנגעצונדענער געווארען אויף זיך אליין:

— איך דארף אויך האבען פרנסה? געזונד? לאנג לעבען? וואס שטעה איך דא?

בין איך דאכט זיך געווען אין כעס, א? היינט פארוואס האבען זיך מיינע ליפען צעצויגען און צעשמייכעלט זיך אהן מיין ווילען?

האב איך מיך אלאז געטהון צו יענע געפוצטע גאסען, וועלכע ברומען הונגעריג און ליארמען אזוי ווי אלעמאל. דארטען איז ניט געווען אפילו א שאטען פון תענית און פון תפלות.

האסטיג, מיט א פערקאכט הארץ, פונקט ווי איך וואלט זיך אן איינעם נוקם געווען, בין איך אומגעגאנגען פון איין קאווארניע צו דער צווייטער, פון רעסטאראן צו רעסטאראן, און האב זיך ניט געקענט בערוהיגען.

די גוי'שע רעסטאראטארס, ווי בעוואוסט, פרעגען זיך תמיד נאך וועגען דעם יום-טוב, ווען אלע יודען מעגען עסען טרפה'ס. און אט איז ענדליך געקומען דער לאנג-ערווארטעטער יום-טוב. די רעסטאראטארס לויכטען פאר נחת. שפרינגען אונטער און פער-נייגען זיך מיט א שמייכעלע איטליכען גאסט בעזונדער. א סך יודישע יונגעלייט זיצען און עסען און טרינקען און רויכערען און שפיעלען שאך און „דאמקע". אלע ווילע ווארפען זיי א קוק מיט חשד אויף דער טהיר, וועלכע קלינגט ביים עפענען און פערמא-כען זיך...

איך געפין מיר א ווינקעל, זעץ זיך אנידער, טרינק און מאך זיך ניט זעהענדיג, כדי עס זאל מיר ניט אויסקומען שמועסען מיט מיינע בעקאנטע, וועלכע איך בעמערק צווישען די יונגע לייטלעך. איינער פון זיי איז דאך צו מיר צוגעגאנגען, אונטערגעוואונקען מיר, געטהון מיר א צוליעב און אבגעזאגט א חכמה: „א שטייגער, מיט וויפיעל קישקעלעך און קאווע האסטו זיך היינט פערפאסט?" און איך האב איהם מיט הארץ איבערגעריסען, א זאג געטהון, אז די קאפ טהוט מיר וועה און געבעטען לאזען מיך צורוה.

קעלנערס מיט ווייסע פארטוכער, מיט אנשטענדיגע עלאס-

טישע טריטעלעך, האבען מיך בעדיענט. מיט א זיסער הכנעה האבען זיי מיר דערלאנגט אלץ, וואס איך האב געבעטען. לסוף אז איך האב פערלאנגט א קאטלעט א לא מארשאל מיט וויין, זענען זיי געווארען אזוי זיס, אז מיר איז נמאס געווארען דאס עסען און כ'האב פערלארען דעם אפעטיט.

איך האב פון אלעמאל אן פיינד דאס קעלנער-פאלק, וואס זעהט פאר זיך נאר צוויי מינים מענשען: גוטע, אנשטענדיגע מענשען, וועלכע לאזען איבער צוואנציג גראשען טרינק-געלד און שלעכטע, קליינע מענשען, וועלכע לאזען גארנישט איבער, אדער אביסעל ווייניגער. איך האב פון תמיד פיינד זייער איבעריגע הכנעה, זייער געמאכטע טפשות, זייער ביליגען שמייכעלע. דו בעטסט ביי זיי העפליך וואס ניט איז — שמייכלען זיי. ווערסט בייז, וואס זיי דערלאנגען ניט — שמייכלען זיי ווידער. וויצעלסט זיך איבער זייער אונגעשיקליכקייט, איבער זייערע פארטוכער און דעם בעקאנטען שמייכעלע איז ניט אראבצורייסען ביי זיי פון פנים. בעזונדערס, נעכטען, האבען זיי מיר דערעסען ביז'ן ביין. עפעס א שווערען מוטנעם געפיהל האבען זיי אין מיר אויפגערייצט. און זיי אויף צו-להכעיס, אלס א קליינינקע נקמה'לע אין זייער זעדנע-זיין, האב איך זיי גארנישט איבערגעלאזען און זאלען זיי וויסען, אז איך בין ניט קיין „בארין", ווי זיי האבען מיך גערופען. דיקעלנער האבען צוגענומען דאס געפעס פון מיין טיש מיט אנ'אפענער שנאה. איינער פון זיי האט זיך הינטער מיר אפילו א זידעל געטהון. – און מיר האט הנאה געטהון, וואס מיר האט זיך איינגעגעבען אריינבריינגען קעלנערס אין „גרימצארן".

א וודאי פיער שונאים'לעך האב איך מיר געקויפט פאר עטליכע צעהנדליג קאפיקעס, וואס איך האב ניט צוטיילט, ווי דער מנהג איז. דאס זענען אויך פיינד ווען קיין אנדערע פיינד זענען ניטא.

און אין איין קאוויארניע האט זיך מיר פלוצלונג פערוואלט מאכען א קעלנער פאר אנ'אוהב-נאמן. אויסטרינקענדיג ווידער אמאל קאווע, וואס איז מיר שוין געקראכען פון האלז, האב איך א קלונג געטהון, צוגערופען דעם קעלנער און געגעבען איהם געלד אין האנד אריין:

— דרייסיג גראשען אין קאסע און פינף רובל פאר איך.

יענער האָט זיך צוטומעלט און גענומען שטאַמלען, גענומען טאַפּען זיך דעם פֿאַרטוך, קלינגען מיט די מטבעות אין זיין לעדער־נעם, ברייטען טאַש. די הענד האָבען איהם געציטערט.

איך האָב געוואָלט געהן, איז ער מיר געשטאַנען אין וועג.

— פֿערשטעהט איהר דען קיין רוסיש ניט! — האָב איך צו איהם העפֿליך געשמייכעלט.

דאָן איז עפּעס פֿאָרגעקומען אזוינס, וואָס איך האָב ניט פֿאָראויס געזעהען. דעם קעלנערס פּנים האָט זיך אויסגעצויגען, די אויגען זענען איהם פֿאַרבלט געוואָרען און אָנגעהויבען פינטלען. ער האָט זיך פּלוצלונג, ניט־געשיקט איינגעבויגען, געחאַפּט מיין האַנד און געוואָלט אַ קוש טהון. אַ פֿערציטערטער בין איך געוואָרען, רויט פֿאַר בושה האָב איך איהם גיפֿטיג אַ שעפּצע געטהון:

— וואָן, פּ׳שאָל וואָן!

און אַרויסגעגאַנגען.

אַ סך נייגעריגע אויגען האָב איך געפֿיהלט אויף מיין רוקען.

אינ׳ם שטאָדטישען גאָרטען איז נאָך אַלץ גרין און פֿריש פֿון דערוויטענס. אָבער ווי נאָר דו געהסט צו און קוקסט זיך איין אין די בוימער, זעהסטו אין זייערע גרינע גרויזען צעהנדליגער געלע, פֿערוועלקטע בלעטער. דאָ און דאָרטען פֿער׳גנב׳ענען זיי זיך אין די געדיכטע צווייגלעך ווי אַנ׳אַנשטעקענדיגע קרייַנק, וואָס דער אָנהויב פֿון איהר איז קוים צו בעמערקען און איהר סוף איז ביטער... ס׳האָט זיך פֿער׳גנב׳עט דאָס פֿוילעניש צווישען די צווייגען און וואַרט מיט געדולד, מיט אַ געלען זיבערען שמייכעלע, מיט אַ פֿערבאָרגענער שנאה צו אַלץ וואָס איז גרין און געזונד.

אין דער לופֿט פֿיהלט זיך אַנ׳אונאַנגענעהמע פֿייכטקייט — און אַ דינער, דינער ריח פֿון שימעל. דאָס איז אַ ריח, וואָס זאָגט אָן, אַז דער הערבסט קומט. אַלע מענשען, וואָס שפּאַצירען אום אין גאָרטען, דאַכט זיך מיר, לייגען זיך פֿויגעלעך אין בוזעם, אַז ס׳איז נאָך זומער און זומער אַרום און דער אָסיען איז נאָך ווייט. און דערפֿאַר טאַקי האָבען זיי זיך אָנגעטהון אין זומער־קליידער און אין שטרויענע היט, כדי מען זאָל זעהען, אַז ס׳איז אַנ׳אמת...

אָבער פון זייערע בעוועגונגען שלאָגט שוין אַ ריח פון הערבסט. אַ פערבאָרגענע, שטילע דאגה'לע בליקט קרייִנקליך אַרויס פון זייערע אויגען. איך לייען אין זייער קוק: הערבסט... רעגענס... אומעט... ווינטער... וואַרעמע קליידער... אַ וואַרעמע דירה...

אָט די לעבעדיגע, נאַטירליכע דעקאָראַציע האָט זייער געשטימט מיט מיין גייסטיגען צושטאַנד. איך האָב מיר געקלערט: אַז מען זאָל מיך נאָר אָנקוקען, דאַכט זיך עס איך און איך טרינק, שפּאַציר און בעטראַכט. בקצור — אַ מענש, וואָס איז דאָ וואָס צו רעדען! אָבער וואָס האָב איך ביי זיך בעשלאָסען? אָ? וואָס ליגט דאָ ביי מיר אין קעשענע? וואָס איז דאָס שווערליבע, גלאַנצעדיגע זאַך, וואָס שלאָפט זיך אָט דאָ? — שלאָף, קעצעלע!...

ניט האָבענדיג וואָס צו טהון, האָב איך מיך אָבגעוואויגען אויפ'ן וואָג-שטול, וואָס שטעהט אין גאָרטען און וועגט אָב „איטליבען פערזאָן נאָר פאַר צעהן גראָשען".

דער מענש, וואָס שטעהט ביי דער שאָל, האָט מיר דערלאַנגט אַ שמאָלינקע קאַרטעל מיט געפּרייגטע ציפערען: „דריי פוד מיט עלף פונט".

דאָס קאַרטעל האָט ביי מיר געציטערט אין האַנד. איך בין אומגעגאַנגען און אַלץ געטאַפּט די אותיות, בעטראַכט נאָך אַ מאָל און נאָך אַמאָל. געשמייכעלט פאַר זיך: איז דאָס דען ניט צום לאַכען? איך בין, פערשטעהט איהר מיך, אַ מענש, וואָס געהט און בעוועגט זיך און הערט און קוקט. אַ מענש, וואָס פערשטעהט און בעטראַכט און לעזט און איז געוועזען אַ שטיקעל צייט משוגע פונ'ם „אויבער-מענש"; איך, פערשטעהט איהר מיך, בין אַ מענש פון צוואַנציג יאָהר... צוואַנציג יאָהר! כ'האָב געליטען און איך לייד און בין פערצווייפעלט און בין זיך מכין איינצונעהמען אַ מיתה משונה. און דאָס אַלץ מיטאַנאַנדער מיט'ן גאַנצען סך-הכל וועגט נאָר דריי פוד מיט עלף פונט! אָט האָסטו דיר גאָר דריי פוד מיט עלף פונט. ס'געהערט? אין דעם דאָזיגען וואָג געהען אַריין די הענד, די פיס, די געדערעם, וועלכע שרייען אַזוי ווען ס'איז ניטאָ וואָס צו עסען; — די לונגען, וועלכע אָטהעמען, די געהירען, וועלכע טראַכטען. אַלע רעיונות, אַלע שטימונגען, אַלע געפיהלען, אַלע זכרונות, אַלע פערבאָרגענע איבערלעבונגען —

אַלץ געהט דאָ אַרײַן. אַט די אומגליקליכע דרײַ פּוד מיט עלף פֿונט נעהמען אין זיך אַרײַן, יענעם קלײנעם, קרײנקליכען שלמה'קען, וואָס איז געזעסען אויף אַ בײנקעלע בײַ זײַן טאַטען אין גרויסען, אומעטיגען שטוב און געטרוימט זײַנע שוואַרצע טרוימעלעך, און צו דעם איז שײך אויך דער יעצטיגער, צוואַנציג־יאָהריגער בחור, וועלכער איז זיך מכין... נו, לאָמיר זאָגען, נעהמען און אַרײַנשיסען זיך אין שלײף אַרײַן.

אַט האָסטו דיר דרײַ פּוד מיט עלף פֿונט! נאַ דיר נאָר דרײַ פּוד מיט עלף פֿונט!

נו, און וואָס פֿאַר אַ בעטרעף האָט אַזאַ קלײנע וואָג אַנטקעגען אַט די שטײן און ציגעל־גיגאַנטען — מויערען, וואָס ציהען זיך דאָ און דאָרטען. און פֿונדעסטוועגען... נאָך אַמאָל: אַט שטעהען שטײנערנע פּאַלאַצען פֿון בײדע זײַטען גאַס; געבײַדעס, וועלכע וועגען הונדערטער טויזענדער פּודען, מיליאָנען פּודען... געוויס. און אַט די זעלבע שווערע מאַטעריאַלען זאָרגען ניט און לײַדען ניט, לויפֿען ניט אויף לעקציעס, האָבען ניט פֿײַנד און האָבען ניט ליעב און גאָרנישט... קענסט בײַ זײ מיט אַ האַמער צוקלאַפּען אַ גאַנצע וואַנד, וועלכע וועגט אַ סך, אַ סך פּודען, וועלען זײ גאָרנישט ניט פֿיהלען. אַ שטויב וועט נאָר געהן. אָבער פּרוב נאָר אָבהאַקען בײַ אַ מענשען ווי איך למשל אַ האַנד, אַ האַלבע האַנד, וואָס וועגט נאָר אײניגע פֿונטען... אָה!

אַט וואַלגערט זיך אַ שטײן פֿון מיטעלער גרויס אויפֿ'ן ברוק... ב'קען שווערען, אַז ער וועגט ניט מעהר ווי מײַן גאַנצע קאָפּ. און פֿונדעסטוועגען דער שטײן — און מײַן קאָפּ! וואָס פֿאַרא צווײ קאָנטראַסטען! דער קאָפּ, פֿערשטעהט איהר מיך, קלערט און געדײנקט און שטרעבט, און בײנקט. דער שטײן — גאָרנישט. ער ליגט זיך און גאָרנישט, אַזאַ פּענטאַק! און בײדע האָבען, דאַכט זיך, דאָס זעלבע וואָג... נײן, ס'איז עפּעס ניט אַזוי. און פֿונדעסטוועגען איז דאָס מאָדנע.

דער קאָפּ האָט מיר גענומען דרעהען און ס'איז מיר ניט עם געוויאָרען פֿון אַזעלכע נע־וועזע מחשבות. אוי. קען איך זײ ניט לײַדען אַט די מחשבות'לעך! נאַרישע און עזות'דיגע טשעפּען זײ זיך צו און פּײַניגען און מען קען גאָר פֿון זײ לויז ניט ווערען.

כדי דערפרישען זיך אביסעל האב איך גיך, גיך גענומען גערן און געריייצט זיך בשעת־מעשה מיט זיך אליין:

— רוקט אייך, רוקט אייך! עס געהען: דריי פוד מיט עלף פונט אין א געשטאלט פון א בן־אדם. מיט הענד און קאפ און פים — אט ווי היינט איז ביי אונז יום־כפור אויף דער וועלט! — דריי פוד מיט עלף פונט, וואס „טוהען־טון" האלטען אנ'אנגעלאדענעם רעוואלווער אין טאש. רוקט אייך אב, זייט מוחל!

אז איך בין נעכטען ארויס פון גארטען, בין איך נאך געווען צעטראגען, מאדנע מיני מחשבות און מחשבות'לעך זענען מיר ארומגעקראכען אין מוח ווי מוראשקעס אין זייער נעסט. די זון איז אונטערגעגאנגען, דער טאג האט גע'גוסס'ט, קרייינקליך־רויט איז געווען דער מערב־הימעל פון יציאת־נשמה. א ווינטעל האט שווער געאטהעמט און זיך אלע ווייליע איבערגעריסען. די פייכטקייט אין דער לופט האט זיך גענומען פיהלען שטארקער און האט אנגעזאגט א בעהאלטענעם, נאהענטען הערבסט. ווידער אמאל האב איך זיך אומגעקעהרט צו די יודישע קווארטאלען. מען האט שוין דארטען געענדיגט דאווענען מערב. מנינים, קלייזלעך און שולען האבען געעפענט פירקאנטיגע מיילער און צוזאמען מיט א הייסער פערדארבענער לופט, גענומען ארויסשפייען טויזענדער יודען און יודענעס און קינדער. אלע האבען זיך געאיילט א היים בערוהיגען די מאגענס. געבענשט איינער דעם צווייטען, געקושט זיך בחפזונ'דיג פון מצוה ווענען, די גאסען האבען אויפגעלעבט.

אהיבשע ווייליע בין איך ערגעץ וואו געשטאנען אבגעזונדערט, עלענד, אויף א ראג פון א שמאלער געסעלע, און מקבל באהבה געווען די סטוסאקעס און שטויסערייען פון קניע און איילענבויגענס, מיט וואס די דורכלויפענדע, הונגעריגע מענשען האבען מיך אלע ווייליע מכבד געווען. איך בין געשטאנען און בעטראכט די גרויסע מענגעס, וועלכע שווארצלען זיך און שלייגלען זיך אינ'ם גראהען פארנאכט אויף אלע זייטען, און שלעכטע מחשבות זענען מיך בעפאלען. איך האב אזש די ציין פערקריצט. אויף וועמען בין איך געווען ביין? וואס האב איך א שטייגער, געוואלט?

איך האב געטראכט: אט איז א גרויסע געמיינדע פון טויזענדער מענשען, איטליכער איז א הארץ פאר זיך, א וועלטעל פאר זיך, איטליכער פון זיי האט זיך ליעב און בעשיצט אויף זיין גופ'עלע מיט אלע זיינע שוואכינקע קרעפטעלעך, מיט אלע זיינע טאלענטעלעך. און וועגען וועגט דאס איינגאנצען... איטליכעס וועלטעל מיט אלע ליידענשאפטען און געדאנקען; איטליכעס וועלטעל מיט אלע האפענונגען און שטרעבונגען — נאר עטליכע פודען, איינינגע אומגליקליכע פודען: ווארט ווארט! זאלען נאר אריבערגעהן עטליכע צעהנדליג יאהרען, זעקס אדער זיעבען, וועלען עס א קארשט אויסשטארבען אט די אלע פודען אונרוהיגע־מאטעריאלען, וואס געהען דא יעצט א דורך און מיינען מיט אנ'אמת אז זיי זענען גאר „מענשען"... אבגעמעקט וועלען זיי ווערען פון דער ערד און וועלען פוילען. נאר ווילדע גראזען וועלען פון זייערע זאפטען הנאה האבען. אט פון די קליידער, און שניפסען און זיידענע שמאכטעס, מיט וואס זיי קליידען זיך און קאקעטירען און בעריהמען זיך — וועט ווערען שמאטעס, פון די שמאטעס — שטויב, און דעם שטויב וועט דער ווינד צעטראגען. משוגענע פודען פלייש! אט די טראטוארען, אויף וועלכע איהר טרעט, אט די הייזער און מויערען, אין וועלכע איהר וואהנט, וועלען צושמעטערט ווערען און איבער א נייעם אויפגעבויט ווערען אין אנ'אנדער ארדנונג, מיט א נייעם נוסח און קיין זכר וועט פון אייך ניט בלייבען. א גוט יאהר האט איהר זיך אויסגעבעטען, א יא? א גוט יאהר?... וואס?

נאר די מענגעס יודען און יודענעס האבען א פנים גארניט געוואוסט וואס איך טראכט אויף זיי. זיי האבען זיך געאיילט א היים, א היים. ביי אלעמען איז געווען אויפגעשריבען אויף די נעזער: עסען, עסען, עסען.

קאפיטעל פיער.

14 טעג אין תשרי.

נו, וואס איז? האב איך דען פערגעסען? פארוואס ענדיג איך ניט, ווי רופ איך דאס, מיין לעצטען חשבון? דער רוח ווייסט עס. צוויי מאל האב איך זיך שוין געלאזען געהן צו י ע נ ע ם ע ר ט ע ל, אבער ווי נאר איך דערגעה ביז דער קרומער, משופע'דיגער געסעלע און די רויטע לאמטערנע שווימט ארויס פון דער פינסטער, דערשרעק איך מיך, א מיסטישע אימה פאלט אויף מיר אן און איך קעהר זיך אום צוריק...

ניט גוט! דאס איז שוואכקייט, שוואכקייט און שוואכקייט.

דאס איז מיר עפעס אויך א וואונדער! מיין ווארעמער געפיהל צום רעוואלווער האט זיך, דאכט מיר, אביסעל אבגעקיהלט... גאנצענע טעג גיב איך אויף איהם ניט א קוק און גלעט איהם ניט ביינאכט, ווען איך בין איינער אליין אין צימער און דער לאמפ ברענט. ביינאכט שלאף איך ניט ווי געהעריג איז. און אז איך חאפ מיך אויף, איז מיין מוח פוסט און פינסטער ווי א קעלער פון א חורבה. אין דערפריה שטעה איך אויף, טרינק טיי אהן אפעטיט און געה אוועק אבגעבען מיינע עטליכע לעקציעס מיט אנ'אווטאמאטישע פינקטליכקייט. איך לערען מיט מיינע תלמידים, איך מאך צורעכט זייערע גרייזען, גנב'ע אלע ווײלע ארויס מיין זייגערעל פון דער וועסט-קעשענע און חאפ א קוק אויפ'ן ציפערבלאט. האטש, אפען גערעדט, הויב איך ניט אן צו פערשטעהן, וואס האב איך זיך צו איילען. ווער ווארט דען אויף מיר? וואוהין דארף איך געהן? — כ'האב אויפגעהערט צו שרייען נערוועז אויף מיינע תלמידים, ווי איך פלעג טהון ביז יעצט, ווען זיי מאכען ניט זייערע אוראקעס; און איך לויב זיי ניט, ווען זיי מאכען אלץ ווי עס דארף צו זיין. ווען זיי מאכען אפילו זעהר גוט. די נאאיווע אויגען פון מיינע תלמידים קוקען מיך בגנבה אן, בשעת'ן לערנען, מיט קינדערשע נייגעריגקייט, מיט פערבארגענעם, קינדערשען חשד. זייערע קינדערשע בליקען זוכען אין מיין פערשטיינערטען

פּנים די בעשיידונג צו דער פערענדערונג, וואס זיי פיהלען אין מיר. זייער נאכקוקען מיר, איז מיר זעהר ניט געפעלען. איך פיהל זיך ניט בעקוועם, איך בעוועג זיך ניט פריי און קנייטש מיט דעם שטערען, פונקט ווי איך וואלט געוועזען ארומגעוויקעלט מיט שפּינוועבס. אז איך ווער פון דעם מיעד, בעפעהל איך זיי מיט א צובראכענער שטימע. זיי זאלען בעסער אריינקוקען אין בוך אריין און גארנישט זוכען ביי מיר אויף מיין נאז, זיי וועלען אויף איהם גארנישט געפינען.

מיינע בעקאנטע האבען מיר יעצט פארגעלעגט דריי נייע לעקציעס פאר זעהר א גוטען האנאראר: צו פופצעהן רובל א לעקציע. אזוינע לעקציעס האב איך נאך קיינמאל ניט געהאט. דעם ערשטען טאג חול-המועד-סוכות הויב איך שוין אן צו געבען די ערשטע לעקציע. אין פלוק איז די קשיא, צוליעב וואס טויגען מיר לעקציעס... יעצט! אין דער צייט ווען איך בין שוין כמעט ווי פערטיג מיט... כ'פערשטעה ניט. צוליעב וואס האב איך זיי אנגענומען פרעג איך? און וואס עפּעס דוקא יעצט האב איך אזוי אנגעהויבען געפעלען צו ווערען בעלי-בתים. אט יעצט איז ביי זיי א צייט צו געבען מיר לעקציעס! אוי, איז דאס א וועלטעל...

אפילו לייענען, מיין איינציגעס פערגעניגען ביז יעצט, ווילט זיך מיר אויך ניט. ס'האבען מיר דערעסען אלע ביכער ביז צום ברעכען. ווי נאר איך עפען אויף א בוך, דאכט זיך מיר, אז זיין אינהאלט ווייס איך שוין פון לאנג אן, אז אלץ וואס מען שרייבט איז אלט, אלט און אבגעלעבט. אלטע שמאטעס, פעקלעך אלטע שמאטעס, וועלכע זענען איבערגעבונדען מיט נייע, קאלירטע סטענגעס. און איך לעג אוועק דאס בוך מיט א געניץ, שפּיי אויס, צולעג זיך אויף מיין סאפע און קוק מיט גרויסע אויגען אויף דער סטעליע. איך קוק און בעטראכט זי, פונקט ווי עס וואלט דארטען געוועזען וואס צו בעטראכטען. אבער די סטעליע איז אויך אלט, און שוין צופיעל. צופיעל בעקאנט מיט אלע איהרע קלייניגקייטען: פון די פערשטויבטע ווינקעלעך ביז דעם ווייסען קראץ — רעכטס, ביז דאס שווארצע פינטעלע — לינקס, נעבען אלמער — א געפגר'טע פליג, וואס האט זיך דארטען צוגעקלעבט און אזוי איז זי פערטריקענט געווארען.

היינט פארנאכט, אז איך האב שוין ניט געקענט אריבער

טראָגען דעם געפיהל פון עקעל צו מיין צימער, צו דאָס מעבעל און צו דעם גערויש אין די גאַסען — בין איך אַוועק אין טעאַטער. מען האָט געשטעלט „פאוסט“, די אָפּערע, וואָס איך האָב אַזוי ליעב געהאַט, וואָס איך האָב אַזוי פיעל מאָל געהערט און געזעהן און קיינמאָל ניט זאַט געוואָרען. אָבער דאָס מאָל, ווי נאָר דער רוי־טער מעפיסטאָ האָט זיך בעוויזען אויף דער ביהנע און האָט זיך צעזונגען, איז מיר קלאָר געוואָרען, אַז איך האָב איהם פיינד תכלית־שנאה. כ'האָב זיך זעלבסט געפרעגט: ווי אַזוי געהט מען דאָס זעהען אַ זאַך, וואָס מען קען שוין פון לאַנג אָן?
און בין אַוועק.

מיינע בעקאַנטע בעזוך איך ניט. איך ווייס פאָראויס, אַז איך וועל דאָרטען זעהן יענע מעבעל און יענע בילדער, וואָס איך האָב שוין געזעהען, יענע פנים'ער — וואָס איך קען גאַנץ גוט, און כ'וועל הערען יענע שמועסען, יענע אויס־ענוצטע ווער־טער, וואָס איך האָב שוין געהערט שענע־עטליכע מאָל.

עס ציהט מיך יעצט זעהר שטאַרק צום „טרונק“. אַריינגעהן, צום ביישפיעל, אין אַ ברודנעם שיינקעל — דוקא אין אַ ברודנעם— וואָס איז אָנגעפילט מיט אַ שטאַרקער פאַרע פון בראָנפען און ביער און טאַבאַק־ריך און טרינקען ביז צום טויב און בלינד ווע־רען; טרינקען אַזוי, אַז פון אַלע ווענד און מענשען און טישען און גלעזער זאָל עפּעס ווערען איין שיטערע געמישעכץ, און איך זאָל ליעגען אין רעכטען מיטען און שמייכלען מיט אַ שכור'ן, גוט־הארציגען שמייכעל. —

אָבער איך האַלט מיך איין מיט אַלע כחות. איך האָב מורא טאָמער וועל איך פון דעם ווייכליך ווערען. איך האָב מורא, טאָ־מער וועט אַזאַ שאַרפער מיטעל ווירקען אַזוי שטאַרק אויף מיין רצון, אַז ער וועט איבערברעכען און צעקריכען ביי דער ערשטער אָנשטרענגונג און איך וועל ניט קענען פערענדיגען דאָס, וואָס איך האָב אָנגעהויבען. ניין, איך וויל שטאַרבען מיט אַ פעסטען ווילען, מיט'ן גאַנצען האַרצען, מיט אַ קלאָרען פערשטאַנד. איך דאַרף דעם קלאָרען פערשטאַנד ניט האָבען, כדי צו שרייבען צוואות, לעצטע בריעף — לויט דעם אַלטען מנהג פון מענשען, וועלכע האַלטען ביי שטאַרבען און זעלבסט־מערדער. איך האָב ניט וואָס צו שרייבען און האָב ניט וועמען צו שרייבען. וואָס זאָל איך

שרייבען? אפשר, די אויסגעניצטע, באנאלע פראזע: „איך בעשולדיג קיינעם ניט?“ — ס'איז א ליגען, אלע זענען שולדיג אין מיין טוידט! שרייבען: „איך בעשולדיג אלעמען אין מיין שטארבען?“ ס'איז א ליגען, קיינער איז ניט שולדיג! בעסער וואלט שוין געוועזען איבערצולאזען א קליינעם אויפשריפט, א שמאלע שורה'לע אויף א לאנגליכען צעטעלע: „ק יי נ ע ר איז ניט שולדיג אין מיין טוידט און שולדיג זענען א ל ע“. חא—חא, דאס וואלט געוועזען אמת'ער ווי אלץ אויף דער וועלט! אבער צו אריגינאל פאר די נייגעריגע אויגעלעך און פינגערלעך, וואס וועלען נאך מיין טוידט בעטראכטען און בעטאפען מיין ווייסען, לאנגליכען קוויטעל פון אלע זייטען. א „פיין-ווערטעל“ וועלען זיי א זאג טהון און פאוואלינקע, איראניש א שמייכעל טהון. קענען זיי דען פיהלען דאס אונענדליכעם, אייביגעם, וואס איך שטארבענדער פיהל אין דעם?

איך דארף מיין קלארען פערשטאנד האבען צוליעב זיך אליין. איך וויל אריבערטרעטען דעם שוועל מיט א זיכערע פוס, אהן ספקות, נאר אהן ספקות. שמאל איז דער שוועל, וועלכער ליעגט צווישען לעבען און טוידט. ער איז ניט ברייטער פון איין ניקעלנער קויל, וואס ליעגט שוין גרייט ביי מיר אין רעוואלווערשיידעל. מען דארף נאר האבען א הארץ א דריק צו טהון אין א בעוואוסטען ארט, איז מען גלייך אויף יענער זייט שוועל. דארטען מוז דער נייער האריזאנט זיין ברייט און לויטער, קיין איינציגעם וואלקענדעל טאר זיך אויף איהם ניט געפינען. דאן איז דאס א שענער טוידט, אנ'אמת'ער טוידט.

אבער ... וואס איז דאס אזוינס? דאס, וואס איך האב בעשלאסען מאכט זיך עפעס פון מיר אוועק, בעהאלט זיך אונטער גאנצע בערג געדאנקען און שטימונגען. איך בין, דאכט מיר, יעצט אבגעריסען אי פון לעבען, אי פון טוידט... ווי אזוי???

---

16 טעג אין תשרי.

אהא ... איך בין דערגאנגען די רעטעניש. כ'האב געפונען דעם שליסעל צו מיין פערפרוירענעם גייסטיגען צושטאנד, וואס האט מיך אליין געוואונדערט.

כ'האב אבגעוואגען מיין פיהרען זיך, מיינע שטימונגען, מיין געהן און שטעהן, מיינע מחשבות אין די לעצטע טעג, כ'האב דאס פערגליכען מיט מיין פריהערדיגעם לעבען, מיט מיינע פריהערדיגע שטימונגען און איך פערשטעה...

איך פערשטעה, אז איך בין יעצט צוגעקומען צו דעם טוידטען-פונקט צווישען צוויי גלייכע קרעפטען, וואו די שטארקסטע ענערגיע ווערט פויל און אבהענדיג. פון איין זייט ציהט מיך דאס לעבען, פון דער צווייטער זייט דער טוידט און איך הענג צווישען ביידע מאגניטען און דרעה מיך אויף איין ארט, ארום מיין אייגענער אקס: ניט אהער, ניט אהין. — איך האב זיך אבגעריסען פון לעבען, אוועק צום טוידט און, זייענדיג אונפראקטיש אין אזוינע זאכען, בין איך אריינגעפאלען אין אזא פונקט, וואו די לעבענס-קראפט און די טוידט-קראפט זענען צו איהם ביידע גלייך ווייט, אדער גלייך נאהענט; און מיין רצון, די דריטע קראפט, ווערט בטל צווישען זיי ביידען... איך לעב יעצט, טרינק, עס און שלאף און בעוועג זיך נאר פון געוואהנהייט, פון אינערציע...

צו אזא פערקיהלט פינטעל בין איך געקומען: אויב איך וויל קען איך שטארבען ווי איך האב ביי זיך בעשלאסען; און אויב איך וויל... המ, אויב איך וויל, אדרבא, קען איך זיך לעבען... ס'הייסט, איך דארף נאר פערקויפען דעם רעוואלווער אדער קאליע מאכען איהם און לעבען אזוי ווי עס לעבען זיך גאנצע מענגעם מיט מענשען, וועלכע פילען אן טאג-טעגליך אלע גאסען.

ביידע וואגשאלען פון טוידט און לעבען זענען פאר מיר גלייך. איין שאל וועגט ניט אריבער די אנדערע, קיין פיצעל הכרעה איז ניט צו בעמערקען. און אזוי ווי ס'איז א סברה, אז אזא אונפארביגער צושטאנד וועט זיך נאך אויעקציהען א סך לאנגע, לאנגווייליגע טעג, דעריבער מוז מען אראבוועגען איינע פון די שאלען, אראבוועגען מיט איין אנשטרענגונג — איינמאל פאר אלעמאל.

„שווארץ אדער ווייס, אבער ניט גראה. קאלט אדערווארם, אבער ניט לעבליך. אויפהויבען זיך אדער אראבפאלען, אבער ניט פוילען אויף איין ארט."

וואס וויל פון מיר דאס לעבען? וואס ווינקען צו מיר אזוי די לאמטערנעס ביינאכט? וואס שיינט אזוי, וואס מוטשעט מיך

די זון אין דערפריה? וואס לאבען אזוי פרעהליך די גאסען? איך וויל ניט מעהר, איך קען ניט מעהר. איך האב שוין א סך געטראכט און איינמאל בעשלאסען: איך מוז, איך מוז ארויבוועגען די וואגשאל פון טויט; זאל עס זיין בכיון, זאל עס זיין קינסטליך, מיט געוואלט... יא, יא, אזא צושטאנד ווי איצטער טאר מעהר ניט געדויערען. און ווייטער אוועקזעצען זיך לעבען נאר צוליעב דעם פראצעס פון לעבען אליין? לעבען ווי יעצט, נאר כדי צו בעוועגען די הענד און די פיס און טראגען א קאפ אויף די פלייצעס — וויל איך ניט, איך דארף ניט, איך קען ניט!

אזא צושטאנד מוז מען אנגעהמען און א טרייסעל טהון אזוי, אז כוואליעס זאלען אויפברויזען, אז אלץ זאל זיך דערנאך טהון פון זיך אליין; זאל עס ברעכען און קעהרען קאפויר מיט א ווילדקייט, מיט א ברען און דער עיקר מיט איין מאל. —

ארויבוועגען איינמאל פאר אלעמאל די וואגשאל פון טוידט, ווי אזוי? איינפאך: 1) אבזאגען זיך, צום ביישפיעל, פון אלע לעקציעס, צו'פטר'ן דאס לעצט ביסעל געלד, וואס וועט זיך ביי מיר אבשטעלען און בלייבען אהן עסען, אהן דירה.

2) פערקויפען אלע מיינע ווינטער-קליידער, מיין פוטער, מיינע קאלאשען און בלייבען אהן א בגד. און דער ווינטער איז שוין באלד דא...

3) צורייסען זיך מיט אלע מיינע בעקאנטע (קיין פריינד האב איך ניט), צורייסען זיך מיט זיי בכיון, ארויסטרייבען זיי פון שטוב, אויב זיי וועלען צו מיר קומען, עס זאל מיר פראסט ניט בלייבען וואו א פוס אנידערצושטעלען.

און נאך, און נאך אזעלכע מעשים... דאן וועט קומען דער „מוז", דער הכרח, וועט אוועקלעגען זיין שווערען שטיין און וועט ארויבוועגען די וואגשאל פון טוידט, נאר די וואגשאל פון טוידט...

פריהער וואלטען מיך אזוינע זאכען איבעריגס ניט געארט. פערקעהרט, פריהער אין הונגער און אין נויט פלעג איך זיך פיהלען טיעפער און מיט א קאפ העכער ווי אנדערע. יעצט ניט. יעצט זוך איך נאר א תירוץ, יעצט דארף איך נאר יוצא זיין פאר מיין לעבענס-געפיהל. איך מוז איהם ווייזען, אז איך בין באנקראט באנקראט אויף אלע זייטען. איך אליין בין שוין לאנג טויט. איך לעב נאר ווייל איך בין נאך ניט געוועזען — ד א ר ט ע ן...

יאָ, יאָ. נאָר אויף אַזאַ אופן וועל איך אַרום זיך פֿערשלייסען אַלע וועגען, אַלע וועגען, וועלכע פֿיהרען צום לעבען; נאָר איין=איינציגע שמאָלע שטעגעלע וועט מיך נאָך איבערבלייבען: צום טוידט!

די נויט וועט מיך ניט לאָזען שטעהן אויף איין אָרט ווי איך שטעה יעצט. זי וועט שוין שטויסען, זי וועט טרייבען: געה, געה, געה!

און מעשה=שטן, דוקא אין אַזאַ מאָמענט, ווען איך מוז זיך אַלע ווײַלע טאַפּען בײַם אייגענעם דופק און צוהערען זיך צו איטליבען האַרץ=קלאַפּונג, כדי ניט אַ טעות צו האָבען אויף אַ האָר, דוקא יעצט האָט מען מיר אַרײַנגעשטופּט עטליכע פֿעטע לעקציעס און איך האָב זיי אָנגענומען. אַ שאָד.

דוקא יעצט האָב איך די מעגליכקייט צו פֿערדינען אַ גאַנצען הונדערטער אַ חודש, אַזוי ווי איך האָב נאָך קיינמאָל ניט פֿערדינט; דוקא יעצט קען איך זיך דינגען אַ שענע דירה, קליידען זיך, קויפען נײַע ביכער, לעבען ברייטליך, לעבען ווי אַ מענש".

אָבער יע=יע, כ'פֿערשטעה שוין... דער טײַוועל טאַנצט שוין אַרום מיר. ער האָט שוין געקראָגען אַרבייט. ער וויל מיך שוין פֿערשלעפּען צוריק אין דאָס לעבען אַרײַן, וועלכע איז מיר נמאס... אַהאַ, אַהינצו וויל ער מיך פֿערשלעפּען? מאַכען מיט מיר וואָס עס גלוסט זיך איהם? צאַצקעלעך בעווײַזט ער מיר? ניין. הײַנטיגען מאָל וועט זיך עס איהם ניט אײַנגעבען. מאָרגען הויב איך זיך אָן אָבצוזאָגען פֿון אַלע לעקציעס. מאָרגען! אוים נײַע און אַלטע לעקציעס, אוים תלמידים און טאַטעס און מאַמעס און פּופּצעהנרובעלדיגעס. אוים, אוים. ס'איז אַ אומזיסטע טרחה. — און ווי נאָר איך וועל אָנהויבען וועט שוין זײַן ניט שווער צו מאַכען נאָך אַ טראָט און פֿערקויפען אַלץ וואָס איך האָב. נאָך אַ טראָט: און איבעררײַסען מיט אַלע מײַנע בעקאַנטע דאָס, וואָס האָט מיך געצוואונגען בעזוכען זיי פֿון צײַט צו צײַט, דריקען זיי די האַנד פּלוידערן מיט זיי...

יאָ, יאָ. מאָרגען הויב איך אָן.

17 טעג אין תשרי.

איך הויב אן ...

איך הויב אן מקיים צו זיין דאס, וואס איך האב בעשלאסען. מיט געוואלט בויג איך אראב די וואגשאל פון טוידט ארונטער. פאמעליך, פאמעליך געה איך ארויס פונ'ם גלייכגילטיגען אונבעוועגליכען צושטאנד. דאס הארץ קלאפט שטארקער. די פיס בעוועגען זיך פלינקער. ס'האבען זיך צו מיר אומגעקעהרט מיין נערוועזיטעט און די מחשבות, וועלכע דרעהען זיך און בייטען זיך אין מיר, ווערען שווארץ און ווערען ווייס, ווערען דערטרונקען און שווימען ארויס — א גאנצער קאליידאסקאפ.

איך האב נאר אנגעהויבען און אלץ געהט שוין פון זיך אליין. ווי דער קנויל וואס ליגט אויפ'ן שפיץ בארג. אין פלוק — ליגט ער זיך ... א שטיק האלץ און ווייטער גארנישט. ריהרט איהם נאר אן מיט איין פינגערעל, הויבט ער עס אן אביסעל צו לויפען, וואס ווייטער אלץ געשווינדער. פונ'ם קיילעכדיגען שטיק האלץ ווערט פלוצלונג א לעבעדיגע זאך, וואס שטרעבט און רייסט זיך, און שפרינגט, און גלוסט אראב, אראב.

אט אויף וויפיעל די סטרונעס זענען ביי מיר געוועזען אנגעצויגען!

קאלט, מיט א העפליכען נייגעלע מיט'ן קאפ, מיט א שטילען שמייכעלע בעזעץ איך די וואהנונגען פון מיינע בעלי-בתים און זאג מיך אב פון מיינע נייע און אלטע לעקציעס. ווי אנ'עכטער פראקטישער מענש מאן איך פריהער אויף דאס ביסעל געלד, וואס עס קומט מיר ארויס און דערנאך: אזוי און אזוי. איך מוז עקסטרע אבפאהרען און דעריבער ... א שאד, א שאד ... אבער איך מוז זיך אבזאגען פון אלע לעקציעס. פארדאן.

ס'איז יום-טוב'דיג, ס'איז סוכות'דיג ביי מיינע בעלי-בתים אין די הייזער. אלץ איז ביי זיי פערפוצט. אלץ גלאנצט — מיט זילבער און מיט ווייסע טישטיכער. די בעוועגונגען פון די בעלי-בתים און זייערע מאדאמען, זייערע שמועסען זענען אויך יום-טוב'דיג, ווייך און אביסעלע אבגעלאזען. ביי מיר איז היינט אויך א שטיקעל יום-טוב. צוליעב זיין כבוד וועגען האב איך זיך אויסגעפוצט אין מיין נייעם אנצוג. מיט א נייעם פאפירענעם קראגען. א יום-טוב

פֿון אָבּזאָגען לעקציעס איז בּײַ מיר דער הײַנטיגער טאָג. מײַן נשמה איז פֿול. אין די אָדערען איז מיר אויסגעגאָסען אַ ווײַבּערשע ווײַכּליבּקײַט.

צופֿריעדענערהײד געה איך אַרויס פֿון די הײַזער, וואו איך האָבּ אָבּגעזאָגט די לעקציעס מיט אײַגענעם גוטען ווילען. איך בּין צופֿריעדען פֿון דעם. וואָס איך שפּיעל אַזוי גוט די ראָלע פֿון אַ מענשען, וואָס דאַרף אַוועקפֿאָהרען.

דאָס ערשטע מאָל אין מײַן לעבּען פֿיהל איך מיך אַלס אַ אמת'ער בּעל־הבּית איבּער זיך אַלײן, איבּער מײַן שיקזאַל, איבּער מײַן מאָרגענדיגען טאָג. בּעשלאָסען, גענומען אויף זיך די אחריות און געטהון, בּעשלאָסען און געטהון, בּעשלאָסען אָבּלאָזען מײַנע לעקציעס און לאָז זײ אָבּ. אַזוי איז גוט.

נאָר, אַרײַנגעהענדיג הײַנט צו דעם הער־מיכּלין, כּדי אָבּצוזאָגען זיך פֿון דער לעצטער לעקציע, האָט מיר געטראָפֿען אַ זאַך, וואָס האָט מיר ניט איבּעריגס געשמעקט. אײדער איך האָבּ נאָך צײַט געהאַט אויסטהון די היטעל, אַוועקשטעלען דעם שטאָק און זאָגען „גוט מאָרגען“, איז צו מיר צוגעגאַנגען די מאַדאַם מיכּלין מיט איהר אײגענער פּערזאָנע, מיט איהר זאַטען פּנים מיט די קנײטשעלעך, וועלכּע זענען פֿערלעגט מיט פּודרע, מיט איהרע אָבּגעשטעקטע ליפּען, וועלכּע שרײַען „דרך־ארץ!“ מיט איהר דינעם ראָזען קאַפּאָט, וועלכּער בּעווײַזט וואָס אַ גרויסע בּרוסט זי האָט, — און מיט אַ געזאַלצענע זיסקײַט האָט זי מיר מודיע געווען, אַז זי ווײס, אײגענטליך ניט, ווער פֿון אונז פֿוילט זיך, צי איך — דער לעהרער, אָדער איהר זוהן — דער תּלמיד; ווי די מעשה איז זעהט זי ניט קײנע נוצען אין מײַן לערנען און דעריבּער... און דאָס, וואָס עס קומט מיר פֿאַר אַ האַלבּען חודש, צאָהלט זי מיר דאָ אָבּ.

מײַן לוסטיגקײַט פֿאַר אַ גאַנצען טאָג איז אַפּענשטער אַוועק ווי אַ רויך; די מאַדאַם האָט אַלץ אָבּגענומען מיט איהר חשיבות־דיגען פּנים. מײַן עגאָאיזם האָט שטאַרק געליטען פֿון דעם. ס'האָט מיר וועה געטהון, וואָס מען האָט מיך מקדים געווען; איך בּין שוין בּאַלד גרײט געווען בּײז צו ווערען. כ'האָבּ געוואָלט אָבּדאַנקען דער בּרײטער מאַדאַם דערפֿאַר, וואָס זי האָט מיר פֿערשפּאָרט אַ טרחה, ערקלערען איהר, אַז אײגענטליך בּין איך טאַקי צוליעב

דעם גופא געקומען. נאָר אין דעם זעלבען מאָמענט פון בעלייד־
גונג און פערליערען דעם מוטה, האָט זיך ביי מיר אונגערען אראָב־
געגליטשט די האַנד אין קעשענע אַריין און אָנגעטאַפּט דאָרטען
דעם ר ע װ ו אָ ל װ ע ר... מיין כעס איז אַפּענשטעל צופלאָסען גע־
װאָרען און צוגאַנגען װי אַ ליילכטע פאַרע אויף דער זון. אַ קאַלטער
שמייכעל האָט זיך מיר צושװאומען איבער מיין פּנים: װאָס איז דאָ
אין כעס צו זיין? חאַ—חאַ, ס'איז דען ניט אַלץ איינס? ס'איז אינ־
גאַנצען װערט אַ שפּיי און מעהר גאָרנישט! אָט באַלד, אין עטליכע
טעג אַרום...

מיט דעם שמייכעל בין איך אַרויסגעגאַנגען, אויף איינינ־
פערלאָזען די בעקאַנטע טהיר מיט דער מעשענער. זיסער ברע־
טעלע: „לעאָ–מיכלין–קופּיעץ". די מאַדאַם האָט מיר נאָכגעקוקט
פערװאונדערט. װי עס װייזט אוים, האָט זי זיך געקליבען זעהען,
װאָס פאַר אַ פּנים בעקומט אַ יודישער לעהרער, װען מען זאָגט איהם
אָב פון אַ לעקציע, — און הנאה האָבען דערפון, און דאָס האָט
זיך איהר ניט איינגעגעבען.

---

18 טעג אין תשרי.

נאָכ'ן גוטען אָנהויב מיט'ן אָבזאָגען זיך פון די לעקציעס
געהט אַריבער מיין אינדיפערענטער צושטאַנד מיט אַ משונה'דיגער
גיכקייט. ס'קעהרען זיך צו מיר אום מיין אַפּעטיט, מיין חשק צום
לעזען. ביינאַכט שלאָף איך טיעף און לאַנג. איך צװייפעל מעהר
ניט. דאָס זענען שוין די גוטע רעזולטאַטען פון מיין בעשליעסונג.
יאָ. די װאָגשאָל פון טוידט לאָזט זיך אַראָב טיעפער. אַזוי, אַזוי...
ניעדריגער, ניעדריגער! באַלד דערגרייכט זי שוין ביז צו דער ערד...
האַלט! איך דאַרף נאָך געהן אַהין, אַ ה י ן...

בעזונדערס האָב איך נעכטען גוט געשלאָפען. דער ספר,
װאָס איך האָב געלעזען, האָט זיך אַראָבגעגליטשט אין מיטען
לייענען אויף דער ערד. דער לאָמפּ איז געבליבען ברענען און איך
בין פערזונקען געװאָרען אין אַזאַ געדיכטען, זיסען שלאָף, װאָס
האָט שוין ביי מיר לאַנג, לאַנג ניט געטראָפען. איך בין געשלאָ־
פען אַ שנת־ישרים, אַניאַמת'ען שלאָף, אָהן אַ בעהאַלטענעם דומפּען

אומעט, אָהן חלומות און אָהן פּלוצליבֿע אויפֿחאַפּעֶנישעֶן. ווי אַ שטיק פֿערגעֶסעֶניש צווישעֶן איין טאָג און דעֶם צווייטעֶן האָט מיר אויסגעֶזעֶהן דעֶר שלאָף פֿון דעֶר פֿעֶרגאַנגעֶנעֶר נאַכֿט.

גוט איז אַ פּנים דעֶם געֶזונדטעֶן מעֶנשעֶן, וועֶלכֿעֶר ווייס ניט פֿון קיין פֿעֶרוואָגעֶלטעֶ נעֶכֿט; נעֶכֿט אָהן שלאָף, פֿול מיט קאַש-מאַרעֶן און ווינקעֶנדעֶ שאָטעֶנס. אָה, אָט די פֿעֶרשאָלטעֶנעֶ נעֶכֿט! וויפֿיעֶל בלוט האָבעֶן זיי מיר קאַליעֶ געֶמאַכט, וויפֿיעֶל מוח האָבעֶן זיי מיר אויסגעֶטריקעֶנט! אַזאַ נאַכֿט שרעֶקט נאָך ביי־טאָג. דו פֿיהלסט פֿאָראויס, אַז דו וועֶסט די היינטיגעֶ נאַכֿט ניט שלאָפֿעֶן און זוכֿסט אַלעֶרליי מיטלעֶן. געֶהסט אַרויס און שפּאַצירסט לאַנג, לאַנג אין די גאַסעֶן און הינטעֶר דעֶר שטאָדט ביז די קניעֶ הויבעֶן דיר אָן צו ציטעֶרעֶן. כּדי נאָך מעֶהר צו פֿעֶרזיכֿעֶרעֶן זיך מיט אַ שטאַרקעֶן שלאָף, טרינקסטו אויס פּאַמעֶליך אַ גלאָז ביער. דעֶר קאָפּ דרעֶהט זיך אַביסעֶל, און אַז דו הויבסט זיך אָן אויסצוטהון, דוכֿט זיך דיר, אַז ווי נאָר דו וועֶסט זיך אַריינלעֶגעֶן אין בעֶט, וועֶסטו אַנשלאָפֿעֶן ווערעֶן ווי אַ שטיין. אָבעֶר ווי נאָר דו לעֶגסט זיך, ווערט די קישעֶן האַרט און פֿלאַך ווי אַ ברעֶט. די פֿיס ווערעֶן צו לאַנג, און בשום־אופֿן קעֶנסטו פֿאַר זיי קיין אָרט ניט געֶפֿינעֶן. די דעֶקעֶ ווערט צו וואַרם, די הויט ברעֶנט ווי אין קדחות. וואַרפֿסטו פֿון זיך אַראָב די דעֶקעֶ, נעֶהמט דיך אַרום אַ ניט־גוטעֶ קעֶלט און הויבסט אָן צו ציטעֶרן. די אויגעֶן גליהעֶן און טהועֶן וועֶה אונטעֶר די ברעֶמעֶן, וועֶלכֿעֶ זעֶנעֶן פֿעֶסט פֿעֶרמאַכֿט מיט אַ מאָדנעֶ עקשנות פֿון דעֶם, וואָס וויל אַנשלאָפֿעֶן ווערעֶן און קעֶן ניט. עֶפֿעֶנסט דו אויף די אויגעֶן — איז פֿינסטעֶר, פֿינסטעֶר אין צימעֶר, פֿינסטעֶר אין האַרצעֶן. דיין גאַנצעֶס „זיין" איז עֶפּעֶס מעֶהר ניט ווי אַ קליין שטיקעֶל חושך אין דעֶר אַלגעֶמיינעֶר פֿינסטעֶרניש, וועֶלכֿעֶס נאָגט, נאָגט שטילעֶרהייד. — אַ שעה, צוויי שעה, דריי... ווי פֿון פּעֶך אַרויס ציהעֶן זיך די מינוטעֶן. מיט אַ פֿעֶרמאַטעֶרנדעֶ פֿוילקייט טריפֿעֶן זיי. דיינעֶ נעֶרוועֶן הויבעֶן אָן אונטעֶרצושפּרינגעֶן. דעֶרגרייכֿט עֶס צו דיינעֶ אויפֿגעֶרעֶגטעֶ אויעֶרעֶן אַ בילעֶן פֿון אַ הונד, אַ סקריפּ מיט אַ וויַיטעֶר טהיר; אַ קלונג פֿון דעֶם סטרוזשים שלי־סעֶלעֶך, אַ דינעֶר פּייפּעֶן פֿון אַ לאָקאָמאָטיוו, און דעֶרנאָך דאָס קלעֶנסטעֶ בעֶוועֶגונג, דעֶר לייכֿטסטעֶר ריהר, און דיר דוכֿט זיך, אַז מעֶן שרויפֿט דיר אָנגעֶליהטעֶ שרויפֿעֶן אין שאַרבעֶן אַריין. גיט

דיך אַ ביִסל אַ קלײַנע גנבֿ'טעלע — אַ פֿלוי, גיבסטו זיך אַ וואָרף ווי אַ שלאַנג וואָלט דיך אַ ביִס געטהון. חאַפּט זיך אַרײַן אַ שטראַהל פֿון ערגעץ־וואו אַ בעלויכֿטענע פֿענסטער און ציטערט אויף דעם פֿינסטערן באַלקען פֿון ציִמער, פֿיהלסטו בחוש, אַז מען שטעכֿט דיך מיִט נאָדלען. אַליץ בעקומט איִן דער פֿינסטער אַ געשטאַלט פֿון עטוואָס חוצפּה'דיגעס, אָבגעטהון עפּעס צו־להכעיִס, פֿערריִסען די נאָז און טהו דאָס עפּעס... די מעבעל, די כּלים, אַריע זאַכֿען איִן ציִמער קוקען אויף דיר, זייער גאַנצער כּוונה איִז מעהר ניִט ווי אויפֿצורייצען דיך און ניִט לאָזען דיך שלאָפֿען. דײַן רצון, דײַן בעוואוסטזײַן פֿערליִרען זייער גליַיכֿגעוויִכֿט. דו קריִצט מיִט די צײַן און ביִסט בייז און ווייסט ניִט אויף וועמען. די קאַכֿעל פֿון הרובע ווײַסלען זיך איִן דער פֿינסטער: „איִן דער ערד מיִט די ביינער!" — חאָטש אַ הרובע האָט בטבע קיין ביינער ניִט. — די בעט גיִט אונטער דיר אַ סקריִפּ: „אַ מיתה משונה זאָל קומען אויף אַלע בעטען!" — אַ האָר איִז דיר, מעשה שטן, אַרויסגעפֿאַלען און אָנגעריִהרט די נאָז: „אַ מפּלה אויף אַלע נעזער... זיִצט אַ נאָז איִן מיִטען פּנים און לאָזט ניִט שלאָפֿען". —

און אַז מען ווערט שוין אָבגעמאַטערט מיִט לײַב און לעבען און ס'איִז שוין מעהר קיין כּח ניִטאָ מלחמה צו האַלטען מיִט דער גרויסער טעמפּער נאַכֿט, בײַקומען זי, ווערסטו בעגיִנען אַנדרעמעלט אַזאַ שיִטערען. צוריִסענעם דרעמעל, וועלכֿער מאַטערט ניִט ווענִיגער ווי די פֿערוואָגעלטע נאַכֿט אַליין. און אַז דו חאַפּסט זיך אויף, פֿיִהלסטו זיך פּונקט ווי דו וואָלסט גאָרניִט געשלאָפֿען. דו פֿיִהלסט יענעם שווערען, ניִט גוטען געפֿיִהל פֿון אַ טוידט־הונגעריגען, וועלכֿע האָט זיך אָנגעטרונקען מיִט וואַסער ווי אַ פּויק, בדי אײַנצושטיִלען דעם הונגער...

און די פֿאָריִגע נאַכֿט האָב איִך געשלאָפֿען, געשלאָפֿען, געשלאָפֿען. קיין זאַך האָט מיִך ניִט אויפֿגערייצט. כ'האָב ניִט געקריִצט מיִט די צײַן, ניִט געביִסען די קיִשען. און אַז איִך האָב זיך אויפֿגעחאַפּט, האָב איִך זיך געפֿיִהלט אַזוי לײַכֿט, גרייט צו ערפֿיִלען די שווערסטע זאַך איִן דער וועלט... חאָטש אַרײַנשיִסען זיך איִן שלייף אַרײַן.

בּבן, בּין איך פּטור מיט די לעקציעס. וואָס האָב איך נאָך צו טהוּן? מאַכען אַ סוף מיט מיינע בּעקאַנטע, אוים בּעקאַנטע! פערקויפען אַלץ וואָס איך האָב, זיין אין יענער היזעל און... נעהמען זיך צו מיין „כּלי".

הערט נאָר ווי איך וויצעל זיך!

אַלץ איז גוּט.

קאפיטעל פינף.

20 טעג אין תשרי.

נעכטען, חול-המועד-סוכות, פארנאכט, האב איך זיך אומגעקעהרט אין מיין צימער, געוואלט א ווארף טהון זיך אין בעט און אברוהען. איך בין געוועזן זעהר מיעד.

איך געה אריין און געפין מירקינען ווי ער ליגט זיך אויף מיין אויפגעראמטער בעט און שלאפט... ער שלאפט מיט פערגעניגען און א לייכט שנארכען פלאטערט ביי איהם אין זיינע דינע, ראזיגע נאזלעכער. ווי עס ווייזט אויס, איז ער ביי מיר געזעסען אין צימער און געווארט אויף מיר, ביז איהם האט אנגעחאפט א דרעמעל און ער האט זיך אויסגעצויגען.

דער דאזיגער מירקין איז א שענער יונגאטש. א פרעהליכער, א געזונטער. ביי מיר איז ער נאר, פשוט, א בעקאנטער, אבער ער איז איבערצייגט, אז איך בין זיינער א חבר. ער האט אבשיי פאר מיינע ווערטער און אפטמאל האט ער פאר זיי מורא; דאן בעמיהט ער זיך פערגלעטען דעם שווערען איינדרוק, לענט מיר פאר געהן אין טעאטער אויף זיינע קאסטען, אדער ער קויפט ביער מיט פערבייסען. בכלל איז ער, ווי זאגט מען דאס, „נארישעוואטע", אבער ער האט א פיהלענדעס הארץ און האט צער, אז דעם צווייטען איז שלעכט. בעצם האב איך איהם ניט ליעב, איך האב קיינעם ניט ליעב; נאר, אז מיינע נערווען צוטאנצען זיך, האב איך ליעב אויסצוגיסען אויף איהם מיין גאנצע גאל, מיינע אלע בייסענדע געדאנקען. איך בין זיכער, אז ער וועט עס צונעהמען און וועט ניט פראטעסטירען, אפילו, ווען דאס בעליידיגט איהם; וועט אבשאצען מיין איטליכע פראזע און וועט זעהן בערוהיגען מיך. און וויל ער האט צו מיר פרעטענסיעס פון א גוטען פריינד, ערלויבט ער זיך אפטמאל צו רופען מיך בלשון „חזיר", „אידיאט", שיקען צום טייוועל. בכלל האט ער ליעב צו זידלען זיך מיטן טייוועל. נאר זיכער בין איך, אז ווען מען זאל גלייך נעהמען פער-

קאַטשען די פּאָלעס און לאָזען זיך גיהן צום טײַוועל, וואָלט ער זיך זעהר דערשראָקען.

אַצינד איז ער געשלאָפען בײַ מיר אין בעט מיט'ן פּנים אַרויף. פון זײַן האַלב־אָפּענעם מויל האָבען אַרויסגעבלישטשעט געזונדטע, ווײַסע ציין, וואָס קענען, דאַכט זיך, בײַנער צובײַסען. אויף זײַנע קאַרשען־רויטע ליפּען האָט געשוועבט אַ שמײכעלע פון אַ פרײַשען מענשען, וואָס האָט פון אַלץ הנאה, אפילו פון אַזאַ צופעליגען דרעמעל. און זײַנע פולע, רונדע פּיס, וועלכע זענען געווען פערוואָרפען ווי אַ גרויסע שער, די ראָזיגע, גענאָלטע געמבע, די בלאָנדע, ווײכע האָר, די יונגע, פוכיגע ווענצעלעך — דאָס אַלץ האָט זיך צוזאַמענגענאָסען אין איין שענע האַרמאָניע, אַ האַרמאָניע פון זיכערקײט און לעבענס־קראַפט, וועלכע פלײצט ווי אַ פריהלינגס־טײַך און קיין זאַך שטערט איהר ניט.

אַ פּאָר מינוטען בין איך געשטאַנען און זיך צוגעקוקט מיט אַ מאָדנע נײַגעריגקײט צו דעם בעקאַנטען פּנים. שלאָפענדיג, האָט דאָס געזיכט ניט געקענט ענדערן זיך, מאַסקירירען זיך פון מײַנע דורכדרינגענדע בליקען. דער שלאָף האָט פער'כשוף'ט אַלע שטריכען פון געזיכט און האָט זיי מפקיר געווען מײַנע אויגען, איך זאָל זיי קענען בעטראַכטען ווי עס גלוסט זיך מיר.

עפּעס אַ מין טריבע קנאה האָט זיך אין מיר אויפגעכאַפּט און פאַמעליך אַ שטופּ געטהון מײַן האַנד... מיט אַנ'אויטאָמאַטישע פּאַרזיכטיגקייט האָב איך אַרויסגענומען מײַן קליין שפּיגעלע און אַ קוק געטהון: אַ מאָגער אויסגעניצט געזיכט; שיטערע אונפאַרביגע האָר — ניט אַש־קאָליר, ניט שאַטען, ניט בלאָנד... אַ גרויסע, בײנערדיגע נאָז מיט אַ רויטען בלאַטער אויפ'ן רעכטען שפּיץ. דאָס בלאַטערעל האָט זיך דאָרטען אײַנגעבירגערט און וויל זיך גאָרניט ריהרען פון אָרט... קלײנע אײַנגעגראָבענע אויגען, מידע און אָהן אַ גלאַנץ. —

דאָס איז געווען מײַן געזיכט.

איך האָב צוגעגליכען די געשטאַלט, וואָס האָט צו מיר אַרויסגעקוקט פון שפּיגעלע, צו דאָס געזיכט פון דעם שלאָפענדיגען און האָב אַ ציטער געטהון... קײנמאָל איז נאָך מײַן געזיכט ניט געווען אַזוי מאוס, אַזוי מאָגער און רחמנות'דיג ווי אין דעם מאָ־

מענט. קײנמאָל האָט נאָך מײַן נאָז ניט אָבגעשטעקט פֿון פּנים אַזוי אומגעלומפּערט ווי יעצט.

מיר האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס שמײכעלע פֿון דעם שלאָפֿעדיגען איז אַ נצחון־שמײכעלע. אפילו אין שלאָף פֿיהלט ער מײַן קנאָה, מײַן משונה'דיגע, ניט־נויטיגע קנאָה, און האָט הנאה. זײַן שנאָרכען פּלאַטערט מיט אַזאַ פֿערבאָרגענעם שפּאָט...

איך האָב געשפּירט, אַז באַלד וועט זיך בײַ מיר, אָהן מײַן ווילען, אַ הויב טהון די האַנד און וועט אַ זעץ טהון מיט'ן גאַנצען כח איבער דאָס זאַטע געזיכט און בלוט וועט פֿערגיסען דאָס שטיל, שלאָפֿענדיג שמײכעלע... איך האָב אָבער פֿערמאַכט מײַן בײזע תאוה און בכיון פֿערטשעפּעט מיט'ן פֿוס אַ שטול און אומגעוואָרפֿען. אָנגעמאַכט אַ רעש.

מירקין האָט זיך אויפֿגעכאַפּט מיט אַ טיעפֿען אָטהעם און האָט אויפֿגעעפֿענט אַ פּאָר קײלעכדיגע, פֿערוואונדערטע אויגען אָהן אַ שום רעיון. עטליכע מינוטען איז עס אַריבער, ביז ער האָט צוריק בעקומען לשון און אַרויסגעלאָזען אַ קול פֿון זײַנע קאַרשענליפּען:

— אַהאַ, ביזט שוין דאָ?

איך האָב פֿון איהם בעהאַלטען מײַן בלײכען פּנים און אָבגעענטפֿערט:

— דאָ... איך האָב דיך אויפֿגעוועקט? יאָ? דאָס האָב איך זיך פֿערטשעפּעט, אָן אַ שטול האָב איך זיך פֿערטשעפּעט...

און אין האַרצען האָב איך מיר געקלערט:

— דער רוח ווײסט איהם. געקומען און האָט זיך צולעגט... איצטער האָט ער זיך אויסגעשלאָפֿען און בכּר'ט; און... געה ענטפֿער איהם! איך בין זיכער, אַז נאָך מײַן טויךט וועט עס בלײַבען דער זעלבער מירקין ווי איצטער... יאָ, דער זעלבער.

מיט אַפּעטיט האָט זיך מירקין אויסגעריבען די אויגען, אַראָבגעווישט די לעצטע סמנים פֿון דרעמלען מיט זײַנע געזונדטע, ווײַסע הענד און געזאָגט:

— אַזאַ טבע האָב איך שוין. איך קען ניט זיצען אָהן מלאָכה. אָדער עסען, אָדער טרינקען, אָדער לעזען, אָדער שפּאַצירען, אָדער פֿערשטעהסטו מיך... יע. און ווי נאָר איך בלײַב אָהן אַרבײט, שלאָף איך אײַן. יאָ — יאָ —

דעם „יאָ“ האָט ער אַרויסגעלאָזט מיט אַ לאַנגען געניץ און מיט אַ שמייכעל פאַר איין מאָל. איך האָב געשוויגען.

נאָכ'ן לאַנגען געניץ, פון וועלכען ער האָט הנאה געהאַט ניט ווייניגער ווי פון דרעמעל, האָט ער געמאַכט אָרדנונג אין זיין געזיכט און אַ בעט געטהון:

— האָסטו אַ פּאַפּיראָס? ביי מיר איז אויסגעגאַנגען.

— ערשטענס — האָב איך קאַלט געענטפערט — ווייסטו, אַז איך רויכער ניט. און צווייטענס — האָב איך ניט.

— אַי, אידיאָט, פאַרוואָס רויכערסטו ניט? ס'איז אַ טייערע זאַך, דאָס רויכערן, זאָג איך דיר.

פויזע.

— דו רויכערסט ניט ווייל דו טרייסעלסט זיך אַזוי איבער דיין היגיעניע? אָדער וואָס?

איך האָב זיך שטום צעשמייכעלט. איך האָב זיך בעמיהט איינצוהאַלטען דעם שמייכעל, נאָר מיינע ליפּען האָבען זיך צוצויגען פון זיך אַליין: „אַ פּאָר טעג פאַר'ן אַריינשיסען זיך אין שלייף און ... היגיעניע!“ —

— הער נאָר, וואָס שווייגסטו? האָסטו ניט וואָס צום לעזען? איך האָב ביי דיר געזוכט אַ וועלכען-ניט-איז בוך און ניט געפונען — בין אַנשלאָפען געוואָרען.

— מיינע אַלע ביכער האָב איך אָבגעטראָגען אין ביבליאָטעק. די איבעריגע האָב איך פערקויפט. יאָ.

מירקין האָט דערשפּירט, אַז איך האָב געוואָלט נאָך עטוואָס זאָגען און ניט דערזאָגט. שוין באַלד אַ חודש איז ער ביי מיר ניט געוועזען, ניט גערעדט מיט מיר. איך מיט איהם — דאָס זעלבע; אויסער „גוט-מאָרגען, גוט-יאָהר“ אין גאַס. איך בין צופיעל געוועזען פערנומען מיט מיין רעוואָלווער. אַצינד, אַ פּנים, האָט ער אין מיר דערשפּירט אַ שינוי, אַז איך בין ניט ווי אַלעמאָל. אין דער האַלב-טונקעלקייט וואָס אין צימער האָב איך געפיהלט, אַז ער קוקט אויף מיר מיט אַ פערוואונדערטען, קלאָרען און לאַנגען בליק, אַזוי נאָר ווי עס איז פעהיג צו קוקען אַ מענש מיט אַ פּאָר בלאָהע, גרויסע אויגען, בשעת ער איז חושד. — פון זיינע ליפּען איז אַראָב די הנאה. איך האָב איהם אָבגעענטפערט מיט אַ קוק פון מיין זייט און געשוויגען. עס האָט זיך אַריינגעגנב'עט אַ ניט-גוטע

שטילקייט. אַ שטילעניש פול מיט חשד. מיינע נערווען האָבען ניט אויסגעהאַלטען. אַ צוקאָכטער בין איך געוואָרען: וואָס וויל ער דאָ פון מיר?

— דו ווייסט, מירקין — האָב איך איהם פלוצלונג אָנגעזאָגט אַ בשורה — דו ביזט אַ גרויסער שוטה!

איך האָב עס אַרויסגעזאָגט מיט אַ שמייכעלע, מיט אַ גיפטיגע לאַנגזאַמקייט. איך בין געווען זיכער, אַז ער וועט בייז ווערען און וועט מיך אַוועקשיקען צו זיין טייוועל... נאָר ער האָט געשוויגען און געקוקט אויף מיר ווי פריהער.

דאַן האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אַז אָט, אָט וועט זיך צוּרייסען אַ פאָרהאַנג צווישען מיר און איהם און עטוואָס בעהאַלטענעס וועט זיך ענטפּלעקען. האָב איך זיך אויפגעהויבען און אַ פרעג געטהון. מיין קול האָט שיער, שיער ניט געציטערט:

— אָנצינדען דעם לאָמפּ?

ער האָט אַ לאַך געטהון:

— פון ווען אָן האָסטו דאָס אָנגעהויבען מורא צו האָבען פאַר די שאָטענס?

דערביי האָט ער זיך אַ הויב געטהון, צוגעגאַנגען צו מיר און אָנגעכאַפּט מיט זיין ווייסער האַנד מיין מאָגערע פּלייצע:

— הער נאָר, חזיר, וואָס איז מיט דיר? ביזט עפּעס אַזוי פרעמד, בלייך! ביזט עלענד, אַ? און ווילסט נאָך אַלץ ניט צוּגעהן מיט מיר אַ היין, ניין? אַ פיינער בחור ביזטו, ניטאָ וואָס צו רעדען. אַ שענער תכלית וועט פון דיר זיין. הער נאָר, ווילסט? קום וועלען מיר אַ געה-טהון אין טאַנץ-קלאַס. איך וועל מיט דיר לערנען די חכמת-הטאַנצען. ווילסט?

איך האָב מיך ווילד צולאַכט און הויך אויפ'ן קול. נאָר איך האָב געזעהען דער געלעכטער זאָל אַרויסקומען אַביסעל ווייכער. כ'האָב מיר געטראַכט: „גוט; גוטע טענץ. טענץ לכבוד דעם רעוואָלווער, טענץ לכבוד דעם מלאך-המות!"

און מירקין איז געווען צופריעדען, וואָס איהם האָט זיך איינגעגעבען מיך פערנאַנדער-צולאַכען. און האָט ווייטער גערעדט אין דער פינסטער:

— דו ווייסט? איך בין אַ גרויסער ליעב-האָבער פון טאַנצען; טענץ פער'שכור'ען מיך. מוזיק — נאָך מעהרער. עס טרעפט,

אז איך זיץ מיר אזוי און לייען... פלוצלונג דערהער איך ווי א קאטערינקע שפילט אין הויף „א קאמארינסקע", אדער „א קעק־אואק, אדער א „מאצעש", חאפ איך באלד א שטול און נעהם זיך מיט איהם ארום, זאל דוכטען, אז דאס איז א מיידעל, און לאז מיך אוועק טאנצען צום טאקט. דו — זעהסט? אט אזוי. (ער האט געחאפט א שטול און אוועק טאנצען). אט אזוי, אה! אט אזוי...

ער האט שוין פערגעסען דאס, וואס ער האט אנגעהויבען, צוהיצט זיך און אוועקגעלאזען זיך פלאפלען איבער אלע מינים טענץ, וואס ער קען און קען ניט; איבער שענע, ליידענשאפטליכע נגונים. דערביי האט ער אונטערגעקנאקט מיט'ן צונג פון אפעטיט. — ער האט דערצעהלט ווי אזוי די מיידלעך האבען ליעב מיט איהם צו טאנצען. עס געהט זיי אויס דאס חיות מיט איהם א טאנץ־טהון... ער דרעהט זיך מיט זיי אזוי גיך, אז זיי פערדרעהט זיך באלד דאס קעפעל און זיי זענען מפקיר זייער ווארימען קערפער ביי איהם אין די ארעמס: נא, אט האסטו א טאליע, אט האסטו א ברוסט, א קורצען אטהעם — גלייך אין פנים אריין... איינמאל איז ער שיער ניט געשטארבען פון תענוג: א גרויסער, קאלטינקער צאפ, אזא שווארצער, א גלאטער, נעהמט און צולאזט זיך אין מיטען טאנצען און חאפט איהם ארום די האלז... אה!!

מיר האט זיך פערגלוסט א זאג טהון איהם עפעס א שארף ווארט, אבקיהלען זיין קינדערשע פרעהליכקייט. — א פרעהליכקייט פון א מענשען, וואס האט קיינמאל ניט געליטען, קיינמאל ניט געקנייטשט דעם שטערען. קיין שארף ווארט האב איך אבער ביי זיך ניט געהאט גרייט, האב איך א זאג געטהון דאס, וואס איז מיר ארויף אויפ'ן צונג; אזוי קאלט און שטיל:

— הער נאר, דו ווייסט? דו וועסט דאך שטארבען...

— וואס הייסט שטארבען? — האט זיך מירקין גענומען אבקיהלען...

— דיר איז גאר קיינמאל ניט ארויף אויפ'ן זין? — האב איך איהם מיט א פער'סור'עטען קול געענטפערט — שטארבען! פערשטעהסט? ש ט א ר ב ע ן... א זעלנער געהט דורך, פאלט איהם ארוים דער ביקס און שיסט אוים — שטארבט מען... ס'איז

אַ רעגענדיגער טאָג, גליטשט מען זיך אויס און דער בראַמוויפליהט אָן — שטאַרבט מען...

— שטאַרבט מען — האָט נאָך מיר מירקין ווי אַ ווידערקול נאָכגעזאָגט און אַנטשוויגען געוואָרען. שטיל.

די שווערע שטימונג איז געוועזען פאַרטיג. די שטילקייט אין צימער האָט אונטערגעהאָלפען.

— דו ווייסט? — האָט זיך אין אַ ווײַלע אַרום ווידער אַמאָל דערהערט מירקינס קול. דער קול איז געווען דומפּיג.

— וואָס?

— אַז דו זאָגסט „שטאַרבען" קומט דאָס אַרויס אַנדערש ווי ביי אַן'אַנדערן. אַז אַן'אַנדערער וואָלט דאָס געזאָגט וואָלט מיך ניט געאַרט...

פּויזע. און אין אַ מינוט אַרום:

— אָבער וואָס האָסטו זיך עפּעס פּלוצלונג דערמאָנט אָן טוידט? יאָ. כ'וועל שטאַרבען, ס'פערשטעהט זיך. אָבער אַז איך לעב דאַרף איך לעבען. אויסלעבען ביז'ן לעצטען פּונקט. נעהמען אַלץ, אַלץ, אַלץ, צום טײַוועל!

— עהע... — האָב איך מיר געקלערט — ס'האָט דיך שוין דערנומען? וואַרט אַקאָרשט!

ער איז שוין געווען גרייט חאַפּען ווידער אַמאָל אַ שטול און אַוועקלאָזען זיך טאַנצען. אפשר, כדי צו פערטרײַבען דעם פערבאָרגענעם שרעק, וואָס האָט שוין אַרומגעשוועבט אין צימער. נאָר מײַן געזיכט און מײַן קאַלטע שטימע האָבען איהם געצוואונגען בלײַבען זיצען אויף אַן'אָרט:

— יאָ. לעבען. נעהמען אַלץ פון דעם לעבען. מען ווייסט, דאָס זענען אַלץ אָבגעדראָשענע, שענע פראַזעס פון מענשען, וואָס האָבען מורא פאַר זיך אַליין. ווײס! אַ סך נאַטירליכע שלעכץ איז דאָ אויף דער וועלט און אַביסעלע גוטס. דאָס ביסעלע גוטס איז אויך געמאַכט. מענשען האָבען עס בעשאַפען. און דאָס ביסעלע גוטס איז קאַרג, זעהר קאַרג אײַנגעטיילט. איטליכען מענשען קומט אָן אויפ'ן שפּיץ מעסער. די חיטרע מענשלעך, מיט די קלײַנע נשמה'לעך, מיט די קורצזיכטיגע אויגעלעך, בעמיהען אויסצונוצען זייער חלק'על גוטס ביסלעכווײַז. אַלע טאָג לעקען זיי אַראָב איין טראָפּען, אַלע טאָג — אַ טראָפּען, כדי צו פערלענגע-

רען דעם קליינעם לעבענס-תענוג, וואס פער׳שכור׳ט אביסעל ; כדי הנאה צו האבען אלע טאג אביסעלע ביז׳ן לעצטען מאמענט ... זייער בהמה׳שער אינסטינקט זאגט זיי אונטער שטילערהייד, אז אויב זיי וועלען זייער גאנצען חלק׳על גוטס אויסזופען פאר איין מאל, חעט זיי פלוצלונג איבערבלייבען א לעדיגער פינסטערער רוים איבער זייער וועלטעל, און זיי וועלען שוין קיינמאל מעהר ניט האָבען מיט וואס עס צו דערפילען... פערשטעהסט? סיירען מיט בלויז גענעצען. וואויל וועט דיר זיין, מירקין, אויב דו וועסט לעבען ווי די דאזיגע מענשען, אויב דו וועסט זיך טאג-טעגליך בענוגענען מיט איין פיצעלע גוטס, מיט איין פונקעלע גליק. מיט קליינינקע שטרעבונגלעך, זאלסט זיך חס ושלום ניט איינרייסען. שטענדיג וועסטו דאן זאט זיין, דו און דיין נשמה. לעבען וועסטו לאנג. וועסט לעבען און ניט גענעצען. ביי טאג וועסטו ארבייטען, ביינאכט וועסטו שלאפען. בייטאג וועסטו עסען מיטאג און פארנאכט וועסטו טרינקען טיי און לייענען א צייטונג. אז ס׳וועט קומען די צייט טהון א שדוך — וועסטו חתונה האבען. אהן נדן זאלסטו ניט חתונה האבען. דו וועסט הנאה האבען און דיינע עלטערען וועלען זיך פרעהען. מעבעל וועסטו איינקויפען און א קיך וועסטו האבען און א שלאף-צימער. געסט וועלען צו דיר קומען אלע שבת און קינדער וועסטו האבען. קינדער מיט גאנצע מייטקעלעך און מיט פערבארשטענע קעפעלעך. וועסט אזוי לעבען, וועסט לעבען, זאג איך דיר... ס׳זענען אבער דא מענשען — אט די קהלת-שרייבער, די עפיקורס, די קאראמאזאוס, זיי זענען נאיוו און אונוויסענד ווי קינדער. זיי פערשטעהען ניט ווי קען מען דאס טרינקען דאס ביסעלע גוטס טראפענווייז, פינקטליך. זיי פערשטעהען ניט, ווי אזוי האלט מען דאס א גרויסע ליידענשאפט ווי א הונד אויפ׳ן קייט און מען ווארפט איהר ברעקלעך... אט אזעלכע קינדער זענען דאס! האלטען זיי זיך ניט איין און זופען אויס דאס גאנצע גוטס מיט דורשט, מיט איין מאל. — און ווייסטו דעם סוף פון אזוינע מענשען? דו ווייסט? — לאנגווייליגקייט, יאוש, עקעל צו מענשען און צו אלץ וואס זיי זעהען און הערען. איינגעשלונגען דאס ביסעלע גוטס און אלץ איז מיט אמאל פוסט געווארען, האט פערלארען זיין פארב. דאן חאפט מען זיך פאר׳ן קאפ און מען רייבט נערוועז די אויגען און מען קוקט אויף אלץ מיט

שנאָה: אַט דאָס איז דאָס לעבען? און מיר האָבען אויף גליק געהאָפֿט? און מיר האָבען געוואַרט אויף משיח'ן?

פֿון מירקינס אויסזעהען, אויף וויפֿיעל עס איז געוועזען צו בעמערקען בײַ דעם גראָהען אָבשײַן פֿון פֿענסטער, האָב איך פֿערשטאַנען, אַז ער הויבט מיך ניט אָן צו פֿערשטעהן. ער בעמיהט זיך נאָר אָנצושטעלען אַ סעריאָז פּנים פֿון אַ מענשען, וואָס פֿערשטעהט אײן זאַך פֿון דאָס צווײטע. די גאַנצע צײַט, וואָס איך האָב גערעדט, האָט ער געקנײטשט דעם שטערען ביז צום וועהטהון און האָט מיר געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ ווי אַ פֿערד. בײַ וועלכען ס'האָט זיך געשטעלט אַ בײַסענדע פֿליג אויפֿ'ן רוקען. און דער עק איז איהם צו קורץ צוצוקומען אַהין און אַ שמיץ טהון.

דאַן בין איך צו איהם צוגעגאַנגען שטילערהײד, זיכער אין דער קראַפֿט פֿון מײַן וואָרט. מיט דראָבנע, פֿער'סוד'עטע טריטעלעך בין איך צוגעגאַנגען; ווי אַ קאַץ דערשמעקענדיג אַ מויז אין דער פֿינסטער. מיר האָט זיך פֿערגלוסט אַרויסלאָזען נעגעל, אַרײַנרוקען זיי טיעף, טיעף. אַז עס זאָל וועה טהון. אין ציממער האָט זיך שטיל אַראָבגעלאָזען די נאַכט. מירקין איז געזעסען אויף מײַן בעט. און ער צוזאַמען מיט דער בעט האָבען זיך צונויפֿגעגאָסען אין אײן פֿאַנטאַסטישען שטיק פֿינסטערניש. איך האָב איהם אָנגעריהרט בײַם אַקסעל. ער האָט אַ ציטער געטהון. כ'האָב געוואוסט, אַז ער וועט אַ ציטער טהון:

— אָבער לאָמיר שוין זאָגען, אַז מען ד אַ ר ף לעבען, אָדער מען ק ע ן לעבען צוליעב דעם פּראָצעס פֿון לעבען גופא; אָהן אַ קלאָרען זין. אָהן אַ זיכערען וועג, אָהן אַן'אמת'ע בעוואוסטזיניגקײַט. מען ד אַ ר ף לעבען! אָבער די עלטער? גיב אָקאָרשט אַ טראַכט: די עלטער! האָסטו דען געזונטער. פֿרעהליכער, בעוועגליכער ווען ניט איז געטראַכט וועגען דער קומענדיגער עלטער? האָסטו זיך ווען ניט איז פֿאָרגעשטעלט ווי מען פֿוילט לעבעדיגערהײד, קערפּערליך און גײַסטיג. און מען בעמערקט עס גאָרניט? האָסטו ווען ניט איז געטראַכט פֿון דאָס מאוס'קײַט, פֿון דער פֿערפֿוילטער עקשנות וואָס קומען צוזאַמען מיט דער עלטער? האָסטו געטראַכט פֿון אַ מויל מיט אַרײַנגעשטעלטע צײַן, פֿון אַ מוח מיט אַרײַנגעשטעלטע מחשבות? האָסטו געטראַכט פֿון אויגען אָהן ברעמען, פֿון מאָגערע קרומע בײנער אָנשטאָט פֿיס, פֿון צוקנײטשטע

הענד, וועלכֿע האָבען אַנ'ערד-פֿאַרב און ציטערען? די שטאָלצע ברוסט פֿאַלט אײַן — ווער וויל זי צודריקען צו זיך? דאָס געזיכֿט — פֿערוועלקט, אונטער די אויגען בלאָהע זעקעלעך — ווער וויל דאָס קושען? דאָס האַרץ שמאַטעדיג. אויסגעניצט — קײנער וויל דאָרטען גאָרניט פֿערזײען. און אַז מען וועט פֿערזײען, וואָס וועט דאָרטען אויסוואַקסען? די תאוה איז קײן תאוה ניט, דאָס געפֿיהל — קײן געפֿיהל. און דאָ זעהסטו נאָך מיט די אויסגעלאָשענע אויגען אַ סך יונגעלײַטלעך, פֿרעהליכֿע, לײַכֿטזיניגע יונגעלײַטלעך, קומען אָן און ירש'נען דיך לעבעדיגערהײד און געוועלטיגען איבער דײַן וועלט; קומען אָן און צוטרעטען אָהן רחמנות אַלץ וואָס איז דיר געוועזען טײַער, און פֿערטרײַבען דיך מיט שפּאָט, מיט אַ פֿײַפֿערײַ און טראָמײַטערײַ פֿון דער לעבענס-בינע. דײַן קרײַנקליך האַרץ פֿלאַצט אַזש פֿאַר קנאָה, פֿאַר אַלטעשקע קנאָה, פֿאַר אָבגעלעבטע בײַנקעניש; דו מוזט אָבער שווײַגען, שווײַגען און וואַרטען מיט בעהאַלטענע זיפֿצעלעך און וועהטאָגלעך ביז דו וועסט אינגאַנצען אויסגעהן...

דו הערסט, מירקין? מיר דאַכֿט זיך, אַז איך אײראָפּײער, ציוויליזירטער מענש פֿון 20-טען יאָהרהונדערט, הויב אָן אָפּטמאָל צו פֿערשטעהן דעם „ווילדען“ מנהג פֿון די עסקימאָסען און טונגוסען אויפֿ'ן ווײַטען, ווײַטען צפֿון, צווישען די אונענדליכֿע טונדרעס.. דו ווײסט וואָס זײ טהוען? מירקין, דו ווײסט? זײ טוידטען זײערע אַלטע לײַט! ווי נאָר אַ מענש ווערט אַלט אין זײער שבט — הרג'נען זײ איהם. פֿערשטעהסט? זײ פֿערוויקלען איהם אין אַ ווײַסע, בערישע פֿעל און דער עלטסטער פֿון שבט דערשטעכֿט איהם. זײ מאַכֿען נאָך דערפֿון אַ גאַנצען יום-טוב מיט טענץ... מען טרינקט גאַנצע בעקענס מיט טראָהן בײַ דעם פֿלאַטערדיגען אָבשײַן פֿון די צפֿון-שטראַהלען... אָ-האָ, איך פֿערשטעה זײ, איך פֿערשטעה זײ! דו הערסט? איך פֿערשטעה זײ...

מירקין האָט זיך פּלוצלונג אַ הויב-געטהון און אַרויפֿגעלעגט מיר זײַן ווײַכֿע האַנד אויפֿ'ן אַקסעל. זײַן קול האָט אַ ביסעל געציטערט אין דער פֿינסטער:

— הער נאָר, ברודער, ניט אַלץ פֿערשטעה איך וואָס דו רעדסט. דו האָסט עפּעס אין זיך אַ זאַך, וואָס איז מיט דיר צוזאַמען געבאָרען געוואָרען. איך פֿערשטעה עס ניט. אָבער דו ביזט

עפּעס אַ מאָדנער. דער טײַוועל ווײסט דיך. דײַן מאָן שרעקט מיך. מען קען שמועסן איבער אַ געדאַנק, אָבער ניט מיט אַזאַ טאָן. אַז דו רעדסט אַזוי, דוכט זיך מיר, אַז דו קלײַבסט זיך עמי־צען הרג'נען. מײַן עהרען וואָרט, געהט עם צום ווינער טײַוועל! צינד אָן דעם לאָמפּ — צו אַלדי שוואַרץ יאָהר. ווי האָסטו גע־זאָגט? — ווי טוידטען זײַערע אַלטע לײַט און טרינקען טראָהן בײַ דעם פּלאַטערדיגען אָבשײַן פון צפון־ליכט...

איך האָב געשוויגען.

— קויפען ביער? איך וועל געהן קויפען.

— קויף.

— אַ האַלבע טוץ?

— אַ האַלבע טוץ.

— פוי — מיר וועלען אַביסעל אויסטרינקען.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום האָבען זיך ווידער דערהערט אויף די טרעפּ מירקינס געזונטע טריט און אַ קלונג פון פלעשער. איך האָב געמײנט, אַז ער איז אַרויס און וועט שוין צוריק ניט קומען. אַז איך וואָלט געווען ער, וואָלט איך אַזוי געטהון. כ'וואָלט אַרויסגעגאַנגען קויפען ביער, אָבער אויפ'ן גאַס וואָלט איך זיך מַיַשֵב געווען און וואָלט שוין צוריק ניט אַרײַן: און בלײַב דיר דאָ אײנער אַלײן מיט דײַן שרעקען די געגנד, מיט דײַן פילאָזאָפיע. און — „ער" — ביער ברענגט ער מיר גאָר... ביער ברענגט ער מיר און קלײַבט זיך ווײַטער הערען דאָס, וואָס עס שמעקט איהם ניט... אַזאַ יאָלד!

אָנגעצונדען דעם לאָמפּ. אויסגעשטעלט אַ באַטאַרײע מיט פלעשער ביער. און מיר האָבען זיך געזעצט טרינקען.

איך האָב אַ סך געטרונקען און געקוקט אויף מירקינען. און מירקין האָט ניט געקענט פערטראָגען מײַן אויפגערעגטען בליק און האָט, כלומר'שט, מיט גרויס אינטערעס בעטראַכט די שוים אין זײַן גלאָז. אין צימער איז געווען שטיל. נאָר דאָס זופּען פון דער ברוינער משקה און מײַן אָטהעם, וואָס האָט אָנגעהויבען אָפּ־טער און זודיגער צו ווערען, האָבען פּאַמעליך בעוועגט די שטיל־קײַט. דאָס ביער האָט געגלאַנצט אין לאָמפּ־שײַן ווי קלאָרער ברוסטין — אויבען מיט אַ ווײַסינקער, זילבערנער שוים. קוים, קוים

צו חאַפּען מיט'ן אויער, האָבען די זילבערנע בלעזלעך אונטערגע־קנאַקט אין גלאָז: פּיק—פּיק—פּיק.

אַ לעצטע פּליג, אַנ'אַנדענקונג פון זומער, אַנ'אַנדענקונג פון דער וואַרימער זון, — וואָס האָט ביז אהער געפּלאָנרושעט ערגעץ־וואו אין דער פינסטער, האָט דערפיהלט, אַז מען האָט אָנגעצינדען אַ לאָמפּ און איז זיך געקומען וואַרימען אין זיין אָבשיין. די בעוועגונגען פון דער פּליג זענען געווען אָבגעלאָזען, איהרע דורכזיכטיגע פּליגעלעך האָבען אין זיך קיין לעבען ניט געהאַט; איהרע דינע אויסגעמאָגערטע פיסלעך האָבען זיך נאָכגעשלעפּט. זי האָט אַרויפגעקלעטערט אויפ'ן לאָמפּ און געוואָלט צוקומען צו דער אָנגעגליהטער גלאָז און האָט זיך אָבגעברענט. האָט זי געחאַפּט אויסשפּרייטען איהרע פּליגעלעך — אויעקפליהען, און האָט ניט געקענט. פון אָנשטרענגונג איז זי נאָר אַנידער געפאַלען מיט'ן בייכעל אַרויף און געמאַכט מיט די פיסלעך:

— זוו... זוו...

— דו זעהסט? — האָב איך זיך געווענדעט צו מירקינען, וועלכער איז געווען בלייך, און איהם אָנגעוויזען מיט'ן פינגער אויף דער פּליג — אָט האָסטו: הערבסט... פערצווייפלונג... עלענד... עלטער, עלטער, עלטער... חאַ—חאַ!...

מירקין האָט אַ ציטער געטהון, געחאַפּט און אַרונטערגעוואָרפען די פּליג אונטער'ן פינסטערען טיש און אַ זעץ מיט האַס אָן דער קאַלטער פּאָדלאָגע; דערביי האָט ער אַ וואָרטשע געטהון זיין שטענדיגע גוטע קללה:

— חאַפּט עס דער טייוועל!

— וואָס האָסטו דאָס געמאַכט? — האָב איך לאַכענדיג אַ פרעג געטהון — פאַרוואָס האָסטו אַרונטערגעוואָרפען די אַלטישקע פּליג אונטער'ן טיש? אַ דאגה האָסטו. אַ? זאָל זי זיך וואַרימען...

— אַי, לאָז מיך... עס איז פּאַסקודנע... אַ בעפּליגעלטע בעשעפעניש ווערט מיט אַמאָל אַ וואָרעם... קריכט, קריכט... צו וועמען האָט עס טענות? זוו, זוו... טפו זאָל עס ווערען!

— יאָ — האָב איך געענטפערט און דערפיהלט, אַז איך בין שוין אָביסעל בגלופין'דיג — יאָ. און אַזוי ווי זי, וועסטו אויך זיין. פיהלסטו שוין ניט דען די עלטער? איך, למשל, פיהל

שטענדיג דעם ווינטער ווען עס איז נאָך אָנהויב זומער. ווען אַלע האָבען נאָך בדעה מקבל־פּנים זיין מיט שטרויענע הוט און מיט דעקאָלטע די ליבטיגע זומער־טעג, האָב איך שוין מורא פאַר דער הערבסט־בלאָטע, פאַר שניי־זאַווערוכעס, ווען עס קלאָגט אין קוימען: — „או—או—ו...” סוף־כל־סוף וועלען זיי דאָך אָנקומען! פערשטעהסט? נאָך אַ חודש, נאָך אַ וואָך, אָבער קומען מוזען זיי. איך בין נאָך יונג און איך פיהל שוין די עלטער. זי בעהאַלט זיך שוין ביי מיר אָט דאָ אָה! — אין קאָפּ, אין די פּיס... זעה, און אָט דאָ: אין ברוסט, אין ברוסט... איך ווייס, זי וואַרט און לאַכט פון מיר... ביי דיר איז אויך אַזוי, נאָר דו פיהלסט עס ניט... פאַרוואָס, ווייסטו? אָט וועל איך דיר זאָגען: ווייל דו ביזט אַ טראַמוויי־פערד. מען האָט דיר אָנגעטהון אַ פּאָר רימענדלעך איבער די אויגען: קוק אויף די רעלסען און לויף:.. דו האָסט עס שוין גע'ירשנ'ט פון אָבות אבותינו... אַז זיי זענען אַריינגעפאַלען אין גרוב האָבען זיי דיר דאָס איבערגעלאָזען: נאַ, טהו עס אָן און זיי אַ גוטער פערד... זעה, זעה, מירקין, פערליער זיי ניט, אַז ניט וועסטו פאַר דער צייט אין גרוב אַריינפאַלען. — פון וואָס האָבען מיר דאָ גערעדט? יאָ, מכח אַ פליג האָבען מיר גערעדט. האָסט זי אַרונטערגעוואָרפען אונטער'ן טיש? — אַזוי וועסטו אויך זיין... איך זעה דיך שוין ווי דורך אַ גלאָז... אַלע וועלען דיך אַוועקוואַרפען... ווען טויגסטו, דו אָבגעלעבטע פגירה איינע... האָסט דאָך אַליין געזאָגט: זוו... זוו... טפו — אַ? חאַ—חאַ—חאַ...

מירקין האָט ניט געקענט איינזיצען. ער איז געווען בלייך, די אויגען זענען איהם פון שטערען געקראָכען.

— הער נאָר! — האָט ער אויסגעשריען — דו ביזט שוין שכור, מיין עהרען וואָרט דו ביזט שכור! וואָס לאַכסטו אַזוי? וואָס רעדסטו אַזעלכע משונה'דיגע ווערטער?

איך האָב גיפטיג אַ לאַך געטהון:

— אָט דאָס זענען משונה'דיגע ווערטער? הער, וועל איך דיר דערצעהלען עפּעס משונה'דיגעס. זיץ, זיץ. הערסט דאָך, אַז איך בין נאָך געווען אַ יונגעל און דער רבי האָט מיך איינמאָל אָבגעשמיסען פאַר אַ קליינינגקייט, איז ביי מיר פּלוצלונג אַרויסגעשוואומען אַ מורא'דיגער חשד אין האַרצען: איך האָב גענומען חושד

זײַן, אַז אַלע מענשען, וואָס דרעהען זיך אַרום מיר אַרום, טאָג-טעגליך, אפילו מײַן טאַטע, מײַן שטיפֿמוטער, מײַנע פֿעטער און מומעס, מײַנע חברים פֿון חדר און דער רבי, אָהאָ, דער רבי — אַלע זענען ניט קיין אמת'ע מ ע נ ש ע ן. ניין, ניט קיין מענשען ווי זיי מאַכען זיך... נאָר שדים, אַ סך שלעכטע שדים, וועלכע האָבען זיך פֿערמאַסקירט ווי מענשען... און איך אַליין... נאָר איך בין דאָס דער איין-איינציגער, אמת'ער מענש אויף דער וועלט... אַלע שדים פּײַניגען מיך, פֿערשטעלען זיך ווי רבי'ס און פֿאָטער'ס און פּײַניגען מיך... עקסטרע, צוליעב דעם האָט מיך גאָט צו זיי אַראָבגעשיקט... זעהט נאָר, פֿלעג איך מיר קלערען, ווי דער רבי גלעט זיך די באָרד, ווי דער טאַטע עסט מיטאָג, ווי די שטיפֿ-מוטער שנאָרכט... זיי מאַכען זיך גאָרניט וויסען... און וואָס מעהר איך האָב פֿון זיך געטריבען דעם דאָזיגען חשד, אַלץ מעהר האָט ער זיך אין מיר אײַנגעגעסען און ניט געלאָזען צורוה. איך בין געוועזען זיכער, אַז אַלע מצוות און אַלע געזעצען, דער גאַנצער דרך-ארץ מיט'ן מוסר, די לערנעבֿצען מיט די לעהרער, זענען בעשאַפֿען געוואָרען נאָר צוליעב מיר קרײַנקליבען, שוואַבֿינקען. וואָס קען דאָס אַלץ בשום-אופן ניט אויספֿילען. די בייזע גײַסטער וואָס אַרום מיר האָבען דאָס אַלץ געמאַכט. נאָר כּדי צו האָבען דערנאָך אַנ'אויסרעד מוסר'ן מיך, שמײַסען מיך, לערנען מיך זײַן „אַ מענש", דערגעהן מיר די יאָהרען... זיי זענען אַזוי חיטרע — די שדים, אַז זיי האָבען זיך נאָך פֿערשטעלט ווי יונגלעך אויך. חע — פּונקט אַזעלכע יונגלעך ווי איך... זיי לערנען, כּלומר'שט, מיט מיר אין איין חדר, און מען שמײַסט זיי, כּלומר'שט, אַזוי ווי מען שמײַסט מיך, כּדי איך זאָל גאָרנישט חושד זײַן... אָבער מיך וועט מען ניט נאַרען... אָה, מיך וועט מען ניט נאַרען...

דער מאָדנער חשד איז אין מיר געזעסען בעהאַלטען אַ צײַט, אַ צײַט און האָט מיך געשראָקען בײַנאַכט. קיינעם האָב איך דער-פֿון קיין וואָרט ניט גערעדט. אַ שאָטען פֿון דעם דאָזיגען חשד פֿאַלט נאָך אויף מיר ווען ניט איז יעצט אויך. פֿון וואַנען למשל וויים איך, אַז דו ביזט טאַקי אַזאַ מענש ווי איך און ניט קיין שד? מיר דאַכט, אַז דו האָסט זיך פֿערמאַסקירט אין אַזאַ שען, פֿרעה-ליך געזיבֿט. אין אַזאַ געזונטען מענשעשען קערפּער, נאָר כּדי צו דרייצען מיך קרײַנקליבען, אומעטיגען. מאוס'ען... פֿאַרוואָס האָב

איך פֿריהער איבערגעקעהרט אַ שטול, אַ ? ווייסט ניט ? און וועסט ניט וויסען ... זאָג, באמת ווער ביזטו ? עפּעס דאָס וואָרט „טײַוועל" געהט דיר פֿון צונג ניט אַראָב, חאַ—חאַ ... אפשר טרינקסטו מיט מיר יעצט ביער און אין אמת'ען שטעקסטו מיר דאָרטען אַרויס אַ לאַנגע, רויטע צונג און איך זעה עס ניט ? ... זאָג —

— הער אויף ! איז מירקין ווידער אויפֿגעשפּרונגען — הער אויף, משוגע'נער ... איך קעהר באַלד איבער דעם טיש מיט אַלע פֿלעשלעך . . דו הערסט ?

און באַלד איז זײַן קול שוואַך געוואָרען, און זײַנע אויגען האָבען בעקומען זייער גוטען גלאַנץ . ער האָט מיך אָנגעחאַפּט מיט זײַנע ווײַסע הענד פֿאַר'ן אָרעם :

כ'בעט דיך, הער אויף. ס'איז ניט שען . באמת ס'איז ניט שען . רעד ווי אַ מענש. זײַ ניט משוגע און בכלל... ווײַס דיך דער טײַוועל !

דאָס האָט מיך איבערגעבראָכען . איך האָב דערפֿיהלט, אַז עטוואָס אַ קאַלטע זאַך צושמעלצט זיך בײַ מיר אין האַרצען, רוישט סענטימענטאַל און גערט צוזאַמען מיט דעם ביער-נעבעל אין קאָפּ . מירקינס ווײַבערליבקײַט איז אַריבער צו מיר . דער רצון איז צעשוואוזען געוואָרען . כ'האָב מיט אַמאָל דערפֿיהלט אַ גרויס רחמנות אויף זיך אַליין . דער פֿערקיהלטער שמייכעל איז אָבגעווישט געוואָרען פֿון מײַן פּנים . ביז צו טרעהרען האָט זיך פֿערוואָלט עפּעס אַרויסרעדען , קלאָגען זיך פֿאַר עמיצען . וואָס וויל מיך הערען , וואָס וויל מיך פֿערשטעהן . אפילו בײַ גרויסע מענשען טרעפֿט זיך אויך, אַז זיי פֿיהלען אַ בעדערפֿעניש אויסצוגיסען זייער האַרץ פֿאַר קלענערע מענשען , וועלכע זיי שעצען אַ האָר ניט . —

— גלויב מיר — האָב איך אָנגעהויבען — איך בין גאָר ניט משוגע . אַלץ וואָס איך האָב ביז אַהער גערעדט — האָב איך דאָס גערעדט צו זיך אַליין . פֿערשטעהסט ? צו זיך אַליין . . . אַ מאָדנער מענש בין איך . אַזוי זעה איך דיר אויס ? ס'קען זײַן . און ווייסטו פֿאַרוואָס ? ווײַל צווישען אונז בײדען איז דאָ אַ גרויסער אָבגרונד : דו פֿערמאָגסט אַ שענע שאַלעכץ , אַ שען געזיכט , אַ שלאַנקען גוף , אַ שטאָלצען גאַנג , אַ ליבע שטימע... דאָס אַלץ פֿאָדערט דאָס לעבען . דאָס דאַרפֿען עס , פֿאַר אַזעלכע אַנטיקען וועט עס דיך מקרב זײַן . וואָס געהט עס אָן וואָס אינווענינ איז ?

זיכער ווערסטו זיך געהן מיט דיינע אויסוועניגסטע מעלות און ווערסט אם ירצה השם מצליח זיין. געה מיט דעם וואס דו האסט און האב גליק. איך וועל דיך נאר בעגלייטען מיט מיין לאנגען בליק... אויף איין ארט וועל איך דא פערגליווערט בלייבען. אדער... ווייסט פארוואס? וויל מיר פעהלט דאס, וואס דו האסט. איך האב נאר א סך נער־ווען און עפעס א שטיקעל רויט־פלייש, וואס ווארפט זיך און קאכט און ווערט נתפעל, און טהוט וועה — מען רופט דאס הארץ. איך האב א צו שפיציגען מוח, רעיונות — וועלכע געהען מיר אדורך ווי בליצען. אבער איך האב ניט אויף זיי קיין אויסוועניגס־טע שאלעכץ, וואס זאל עס בעהאלטען אונטער זיך, וואס זאל עס בעשיצען ווי א פאנצער. קיינער זאל גארנישט זעהן. קיינער דארף ניט וויסען וואס אונטער דעם פאנצער געפינט זיך!... און דו האסט שוין געזעהן אויף דיין לעבען א פרי זאל וואקסען, און צייטיג ווערען און זיס ווערען, ניט האבענדיג אויף זיך קיין שאלעכץ?

קוק זיך צו מיר צו און זאג, וואוהין קען איך זיך ווענדען מיט דעם מאגערען, מאוס'ען פנים. מיט אזוינע שוואכע הענד, מיט אזא קרייכקליכען קערפער; מיט אזוי פיעל נערווען און מיט אזא קליינעם גלויבען; מיט אזוי פיעל תאוות און טרוימען און מיט אזוי וועניג האפנונג דערגרייכען דאס? צו וועלכער בראנזשע קען איך זיך צופאסען? וואס קען איך נעהמען פון דאס אלגעמיינע לעבען און וואס קען איך עס געבען? זעה...

אין האלז איז מיר ביטער געווארען. איין גלאז ביער און איך האב צוריק בעקומען לשון. מירקין האט אויף מיר געקוקט מיט א רחמנות'דיגע נייגעריגקייט. אט, אט צעוויינט ער זיך פאר רחמנות און צעלאפט זיך פאר גרויס פרייד, וואס ער איז ניט אזוי ווי איך...

אט האסטו א דעקאראציע, אויב דו פערשטעהסט ניט, — האב איך זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאלטען. געפיהלט, אז דאס איז צו פיעל און דאך גערעדט, — אז מיין טאטע איז גע־שטארבען האבען זיך צוזאמענגעקליבען מיינע פעטערס און מיינע מומעס, געהאלטען עצות וואס צו טהון מיט מיר, ווען פער־קויפען אין קנעכטשאפט מיין דינינקען קערפערעל. — דער האט אנ'עצה געגעבען מאכען פון מיר א סקארניאק. נעהמט א צווייטער

פֿעטער און בעווייזט בעשיינפֿערליך. אַז נאָר גאָלדשמידערײַ איז פֿאַר מיר אַ גליק. קומט אַ דריטער און פּויקט מיט'ן פֿינגער אין טיש אַרײַן: ניט אַנדערש — אַוועקגעבען מיך פֿאַר אַ זייגערמאַכער, אַ פֿיינע מלאָכה, אַן'איידעלע מלאָכה און ... מען האָט פֿון איהר אַ „לאַבען ברויט". מענשען! זײַן בנ'אָק איז אויך געווען אַ גאָרנישט־שבגאָרנישט, האָט ער איהם אַוועקגעגעבען פֿאַר אַ זייגערמאַכער, האָט ער שוין יעצט אַ „לאַבען ברויט". —

האָט מען מיך אָבגעגעבען צו אַ זייגערמאַכער.

צו אַזאַ אַרבייט דאַרף מען האָבען געדולד: צוזאַמענשטעלען די קלענסטע רעדעלעך, צופּאַסען פּאַמעליך די האָר, אַרויסנעהמען און פּוצען איטליכע שרײַפֿעלע בעזונדער, פֿאָרזיכטיג, רוהיג. דאָס אַלץ האָט מיר געפֿעהלט. האָט זיך מיר ניט אײַנגעגעבען פֿערריכטען אַנ'אַלטען זייגער, אויף וועלכען איך האָב מיך די ערשטע צײַט געלערענט, פֿלעג איך איהם נעהמען ציהען די גדערעם מיט אַ פֿערבויגטען דראָט ער זאָל געהן גיכער. אַז מײַן בעל־הבית איז נאָר אַרויס פֿון אַרבייט־צימער און די זייגערס האָבען מיר געגומען אַרויסשטעקען זייערע מעשענע אומרוהערס פֿון די ווענד, און טיקען און טאַקען, פֿלעג איך ווערען אַ פֿערברענטער. ס'האָט זיך מיר געדאַכט, אַז זיי רייצען זיך מיט מיר, מישען מיר איבער, וואָס איך טראַכט: „ס'איז שוין צײַט צו געהן אַ היים" — טיק — טיק! „אויפ'ן מאַרק האָב איך שוין געזעהן אַגרעשען" — טאַק — טאַק! „דער פֿעטער זאָגט, אַז איך וועל אי"ה האָבען אַ „לאַבען ברויט" — טעק — טעק!... ס'פֿלעגט מיך אָננעהמען אַ חשק צוברעכען אַלע זייגערס ביז איינעם און טאַנצען דערנאָך אויף די צעבראָכענע רעדלעך. אַראָב פֿון די ווענד, אַראָב פֿון די ווענד! כּדי צו קיהלען זיך אַביסעל פֿלעג איך אָנשטעלען די וויַיזערס פֿון אַלע זייגערס גלײַך, און שלעפּען זיי דערנאָך בײַ די קייטלעך, זיי זאָלען שלאָגען אַלע אויף איין מאָל. פֿלעגט דאָס אַביסעל ווערען אַ קלינגערײַ מיט אַ שלאָגערײַ אויף אַלערלײַ לשונות און קולות, דינע און מיטעלע און באַסאָווע. — האָט מיך אָבער איינמאָל דער בעל־הבית געפּאַקט בײַ אַזאַ מלאָכה און האָט מיר געגעבען האַלז און אַקען. — האָט מען מיך אַוועקגעגעבען צו אַ גאָלדשמיד. די מייסטערסקאיע איז שטענדיג פֿול געווען מיט סאַזשע, פֿערגאָסען מיט נאַפֿט, פֿערשטויבט, פֿערשמאָלצען. אין אַ קורצע

צײַט אַרום האָט מען מיך אַרויסגעטריבען. איז מקוים געוואָרען די עצה פֿונ'ם דריטען פֿעטער און מען האָט מיך אַוועקגעגעבען פֿאַר אַ סקאַרניאַק. דער שלעכטער גערוך פֿון די פֿעלבער און קאָלנערם און אַבלאָמען איז מיר שטענדיג געשטאַנען אין קאָפּ. ס'האָט זיך שטענדיג געוואָלט ברעכען. פֿאַרנאַכט, אַז איך פֿלעג זיך אומקערען אַ דערשלאָגענער אַהיים, האָט זיך מיר געדוכט, אַז די גאַנצע וועלט האָט אַ ריח פֿון פֿעל. אפילו דאָס ברויט, וואָס איך עס, די טײ, וואָס איך טרינק, דאָס וואָס איך לעז און אויף וואָס איך שלאָף... כ'האָב זיך, דאַכט מיר, אַזוי פֿיעל געזײַפֿט פֿאַר'ן עסען און פֿאַר'ן שלאָף, און גאָרנישט! ס'האָט זיך מיר אַלץ געדוכט, אַז די גאַנצע וועלט איז אויף מיר אָנגעשטויסען און עפּוש'ט אײנמאָל פֿאַר אַלעמאָל — מיך אין דער סובּאָטע אַרײַנבּרענגען. נײן, איך וועל זיך ניט לאָזען מען זאָל מיך אַזוי פּײַניגען! אײנמאָל האָט מיר מײַן בעל־הבית געגעבען אַ קאַמטשאַטקען־קאָלנער, אָנשמירען איהם מיט קוואַשעס און אָנציהען מיט טשוועקלעך אויף אַ ברעט. ווי נאָר איך האָב גענומען די קוואַשעס אין האַנד, האָט מיר דער שלעכטער, פֿערזויערטער ריח אַ זעץ געטהון אין קאָפּ אַרײַן, אַז איך בין שיער ניט אַנידערגעפֿאַלען. ס'האָט זיך מיר גענומען דוכטען, אַז ס'איז ניטאָ אײן מענש אויף דער וועלט, וואָס זאָל דאַרפֿען האָבען אַזאַ פֿער'עפּוש'טע פֿעל. מײַן בעל־הבית דאַרף עס אויך אויף כּפּרות. זײַן גאַנצע כוונה איז מעהר ניט — מיר אָנטהון יסורים. ער אַלײן אַרבײַט דערבײַ, כּדי מיך צו פֿערפֿיהרען... נאָר כּדי צו פּײַניגען מיך האָט מען דאָס אויסגעקלערט אַזאַ מלאָכה'לע און מען האָט דאָס איבערגעגעבען מיר, דוקא מיר... נאַ, ווערג זיך!... אַהאַ, הײסט דאָס ווײַטער אַמאָליגע שדים! — אַ טריבּעבע חוואַליע פֿון כּעס האָט מיך אַ שטיק־געטהון, אַזש טרערען האָבען זיך מיר געשטעלט אין די אויגען. דאַן האָב איך געכאַפּט די קוואַשעס, אויסגעגאָסען דאָס אויף די ווײַכע גלאַנציגע האָר, אויף דער אַנדערער זײַט פֿעלבעל, צוקלאַפּט און צעלעכערט די גאַנצע פֿעל; מיט אַזאַ פֿערגעניגען האָב איך עס צעלעכערט! און... אַנטלאָפֿען געוואָרען.

סוף־כּל־סוף האָט עס דערעסען מײַנע אפּטרופּסים האָבען צוטהון מיט'ן שלימזל... מיט מיר הײסט דאָס. האָבען זײ מיר אַוועקגעגעבען דאָס ביסעל געלד, וואָס איז מיר נאָך איבערגעבלי־

בען פון טאטענס ירושה, און צו זעכצעהן יאהר האב איך פערלאזען די שטאדט, וואו איך בין געבארען געווארען, און אזוי ניט געלונגען אויפגעהארעוועט געווארען.

פון שטאדט צו שטאדט און פון שטעדטעל צו שטעדטעל. אין א קורצע צייט ארום איז ביי מיר צעשוואומען מיין ביסעל געלד. און איך האב אנגעהויבען הונגערן און לערנען זיך פאר איין מאל. לערנען האב איך געלערענט נאך א פראגראמע און הונגערן האב איך געהונגערט אהן א שום פראגראמע. אהן אנ'אנהויב, אהן א סוף. איך האב אנגעהויבען שפירען, אז די לונגען זענען מיר ניט מיט אלעטען. כ'האב זיך איבערצייגט, אז מיין „הוצאה" איז גרעסער פאר מיין „הכנסה". מיינע קרעפטען, וואס איך גיב אויס, האבען מעהר די [illegible] ווי דאס „גייסטיגע שפייז", ווי דאס לערנעכץ, וואס איך קלאפ אריין אין מיין מידען מוח. האב איך פערוואָרפען לערנען. אויס לערנען! ווי זאגסטו? — צום טייוועל!

איך ווייס די האלב-פערפוילטע בחורים'לעך, די עקסטערניקלעך. איך קען זיי גוט. פון דער ישיבה געהען זיי ארויס און פון פינסטערע ווינקעלעך ביי זייערע קליינשטעדטעלדיגע עלטערען. א „ציעל" זוכען זיי, זיי „שטרעבען", פערשטעהסטו מיך, צו א „ציעל". פאהרען זיי אוועק אין די גרויסע שטעדט, הונגערן און וואלגערען זיך אין קעלערס און שנארען און גיבען קאפקעגע לעקציעס און אליין לערנען זיי זיך ביי ארימע, מידע סטודענטען— אומזיסט; דערשטיקען דארט זייער ביסעל יוגענד אין פערשטויבטע ביכער, וועלכע קיינער דארף ניט האבען. און אז זיי דערגרייכען שוין דעם „ציעל" זייערען, זענען זיי שוין קראנק און חושך און צובראכען אויף אייביג. סוכאטניקעס, קורצזיכטיגע, אויסגעדארטע מיט שפיציגע גערגעלעך. ליידען קען איך זיי ניט אט די קראנקע אונטאלענטירטע געלערנטע מיט זייערע רייניקע דיפלאמען, מיט זייערע איינגעפאלענע ברוסטען, אהן לייב, אהן לעבען. ליידען קען איך ניט אט די קרבנות פון דער בילדונג. דאס זענען ישיבה-בחורים אין א נייער אויפלאגע. סריסים מיט שוואכינקע גוף'עלעך, מיט דארע נעזער, מיט בלאהע שפאקולען, מיט איינגעגראבענע אויגעלעך, וועלכע קוקען אין קבר אריין... זיי האלטען יעצט דאס לעבען מיט זייערע קראנקע הענד, זיי פערשמוצען די וועלט, זיי

פערפעסטען די לופט מיט זייער אטהעם... סקעלעטען — דאקטוי־דימלעך, סקעלעטען — פילאזאפעלעך, סקעלעטען מיט מאטע־מאטיק, סקעלעטען — אדוואקאטלעך ... איך שטעל מיר זיי שטענ־דיג פאר, אז דאס זענען גרויסע פעסער מיט שיטערע געהירען, וועלכע שלעפען זיך אום איבער דער וועלט אויף הויכע, דינע פלי־גענע פיסלעך... געהען אום און שאקלען זיך. אט, אט פאלען זיי אנידער און קעהרען זיך אוים... און מיינען זיי, אז דאס גאנצע לעבען מיט איהר גאנצע לופטיגע לוסטיגקייט, מיט איהרע דורכ־געהענדע פארבען זענען בעשאפען נאר צוליעב זיי... גלויב מיר, מירקין, איך וואלט געקענט דערגרייכען אזא „ציעל" ווי איינער פון די דאזיגע אומגליקליכע, אפשר נאך העכער ... אבער איך האב זיי פיינד מיט זייער יעצטיגע שמאלקייט, קליינקעפעלדיגקייט און שנארעריי, מיט זייער עסען ברויט מיט זאלץ און וואלגערען זיך אין קעלערס און מיט זייערע צוקינפטיגע קאריערען. זאל בעסער אנשטאט מיר לערנען דער, וועր עס האט די מעגליכ־קייט בלייבען ביי זיין יוגענד, ביי זיין קראפט, ביי זיין אייגענער נשמה אפילו דאן, ווען ער וועט שוין זיינס דערגרייכען. מען לע־רענט צוליעב דאס לעבען, אבער מען לעבט ניט צוליעב דאס לערנען. יא... נאר — הערסט דאך...

דאס ווארט איז מיר געבליבען שטעקען אין האלז. איך האב מיך פלוצלונג דערמאנט דאס, וואס איך האב בעשלאסען... אויב אזוי, הייסט וואס רעד איך מיט איהם, מיט דעם פערד? וואס געהט מיך אן דאס לערנען מיט עקסטערניקעס? וואס וויל איך פון איהם? וואס פילאזאפיר איך? דאס איז דען דער עיקר? דאס האט מיך דען געצוואונגען קויפען די זאך, וואס גלאנצט ביי מיר שטי־לערהייד אין קעשענע? — א סוף זאל עס נעהמען...

מירקין איז געשטאנען אנטקעגען מיר, דער מויל איז איהם געווען אביסעל אפען. ער האט זיך געוואונדערט, וואס איך בין אין מיטען דערינען אנטשוויגען געווארען.

— הער נאר — האב איך זיך צו איהם פלוצלונג געווענ־דעט מיט א שוואכען קול, במעט מיט געבעט — געה פון מיר אוועק!

— וואָ—אָס? — האָט יענער ניט געגלויבט.

— מאַרש פון דאַנען! — האָב איך העכער אַ זאָג געטהון און בכיון אויפגערעגט זיך — איך קען דיך ניט אָנקוקען. ס'איז מיר נמאס צו קוקען אויף דיר.

— ביזט פון זינען אַרר... — האָט זיך מירקין צעטומעלט. נאָר איך האָב איהם ניט געלאָזען ענדיגען.

— אַרויס! — האָב איך גראָב אַ ברום געטהון און בלייך געוואָרען אויף אַנ'אמת — האָסט געהערט צי ניט?

— אָ—אָ—אַ—זוֹ—י? אויב אַזוי... אַנ'אמת... חאַפּט דיך דער טייוועל... ביזט אַ פּענטאַק און... און חאַפּט דיך דער טייוועל! איך שפּיַ...

— וואָן!

ער האָט זיך דערשראָקען, אַ קוק געטהון אויף מיר ווי אַ חיה און אַרויסגעלאָפען.

אַז די געשווינדע, צעשראָקענע טריט זענען אייַנגעשטילט געוואָרען אויף די טרעפּ, האָב איך זיך פערוואונדערט אַרומגע־קוקט. מיין שכרות איז אַוועק ווי אַ רויך. ס'איז געווען צוועלף אַ זייגער אין דער נאַכט.

... האָב איך טאַקע אַט ערשט אַרויסגעטריבען דעם יאָלד? ס'ווייַזט אויס, אַז ס'איז אַזוי. פּשוט, אַז פריהער האָב איך מיט איהם גערעדט, דערצעהלט אַביסעל אמת, אַביסעל ליגען... דער־נאָך האָב איך איהם אַרויסגעטריבען.

— פאַרוואָס?

— פאַר אַ נאַז. אַ פראַגע! דאָ, אייַער עקסעלענץ, איז פ'ראַן פּסיכאָלאָגיע, פּסיכאָלאָגיע און פּסיכאָלאָגיע, און מעהר גאָרנישט...

אַ פערלאָרענער, אַנ'אָבגעריסענער פון דער וועלט בין איך אַ ווײַלע געשטאַנען אין מיטען צימער. דער קאָפּ האָט זיך מיר אַראָבגעלאָזען. דערנאָך — אַ הויב די האַנד און אַ קלאַפּ זיך אַליין מיט אַ האַרטען פויסט אין שלייף אַריין.

— שלימזל, וואָס האָסטו געטהון?

דערבײַ האָט זיך בײַ מיר אַראָפּגעגליטשט די האַנד אין טאַש אַרײַן און האָט אָנגעטאַפּט מײַן רעוואָלווער... כ'קען שווערען, אַז איך האָב דאָס גאָרנישט געוואָלט טהון. דער רעוואָלווער איז געווען אַזוי וואַרים! אַ קאַלט, דומפּיג געלעכטערל האָט זיך מיר אַרויסגעריסען פון האַלז און געשוועבט אין לעדיגען צימער, אין דער שטילקייט, אין מיטען דער האַלבער נאַכט.

מיט אַ מיסטישען שרעק האָב איך זיך אַ קעהר געטהון זעהן ווער לאַכט דאָס אַזוי. אַזוי משונה'דיג איז געווען מײַן געלעכטער. —

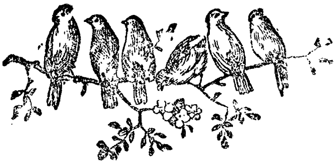

קאפיטעל זעקס.

22 טעג אין תשרי. בײטאג.

האב איך זיך דאס אביסעל אנגעזויפען מיט ביער און פער־נאנדערגערעדט זיך, און צעפלוידערט זיך... פאר וועמען האב איך גערעדט? פאר מירקינען. — צוליעב וואס האב איך גע־רעדט? — סתם אין דער וועלט אריין. עס עקעלט. עס עקעלט.

איך טרייסט מיך, לכל הפחות, מיט דעם, וואס עס האט זיך ביי מיר גארנישט ניט ארויסגעחאפט, צוזאמען מיט די נײן מאס רייד, מכח עפעס א רעוואלווער אין א קעשענע, מכח קוילען אין א שאכטעלע... פתח שין איז שא! קיינער טאר ניט וויסען פון אזוינע זאכען; קיין איין־איינציגער מענש.

איך קען ניט דערמאנען אהן בושה דעם אייער־נעכטיגען אווענד! מיר דאכט, אז איך האב עפעס דאן געפיהלט א בעדער־פעניש אין מענשישער רחמנות, אין מענשישע נעביכקייט. — ווען איך האב גע'דרשנ'ט פאר מירקינען, שוין צום סוף, האב איך בעמערקט, אז ער קלויבט זיך רחמנות־האבען אויף מיר. שיער, שיער האט ביי איהם געפלאצט אזא רחמנות־בלעזעל און פערשפריצט מיך מיט פערפוילטע ווערטער... ווען איך וואלט נאך אביסעל גערעדט, וואלט ער זיך אודאי און אידאי א הויב גע־טהון, וואלט ארויפלעגען זיין ווארימע האנד ביי מיר אויף מיין אקסעל און גענומען זיך צו מיר טרייסטען מיך, בערוהיגען, שוואכינקע, איבערגעניצעוועטע, מירקינישע טרייסטלעך וואלטען צו מיר געקראכען פון זיינע קארשען־רויטע, זאטע ליפען. אזוי ווארפט מען אנ'אבגעריבענעם גראשען אנ'ארימאן, פון אנ'אנגע־שטאפטען ביימעל; אזוי דערלאנגט דער בעקער א שטיקעל פער־שימעלט ברויט א הונגעריגען... אבער איך האב ניט דערלאזען צו אזא נעביכקייט. ארויס פון מיין צימער! איינמאל פאר אלע־מאל: ארויס! — און מיין מירקין איז ניטא.

אצינד פיהל איך שוין ניט מעהר יענעם טריבען פערדראס

אויף זיך אליין, ווי אין יענעם אָווענד, באלד נאָך דעם, ווי איך האָב מירקינען ארויסגעטריבען. איך האָב נאָר בעשיצט דאָס, וואָס איז מיר טייער; מיין טוידט־געדאַנק האָב איך פּערהיט. איך האָב מירקינען ארויסגעטריבען, ווייל ער איז געפעהרליך... ער איז מיר יעצט געפעהרליך מיט זיין ביער, מיט זיינע טענץ, מיט זיינע חאַליאַסטרעס לעב־יונגען און פרעהליכע מיידלעך, וועלכע ער שטעלט פאַר אויף יעדער שריט און טריט פאַר זיינע בעקאַנטע. העניע איז דאָך אויך פון זיינע... פון די אַמאָליגע... ער איז געפעהרליך. איך האָב נאָר דערווייטערט פון זיך אַ סכנה. מיר אליין איז נאָר יעצט איבערגעבליבען אַ געפיהל פון אַ מענשען, וואָס האָט זיך אונטערגע'גנב'עט צום צווייטען און אָבגעטהון איהם פונקט דאָס זעלבע שלעכטס, וואָס יענער האָט געוואָלט אָבטהון איהם, —

נאָר אָט וואָס! נאָך איין בעקאַנטע איז ביי מיר דאָ; די געפעהרליכסטע פון אלע בעקאַנטע... דאָס איז העניע. אָט די קליינע, אָה, — קיינער ווייס נאָך ניט ווי געפעהרליך זי איז! מען דאַרף פון איהר פּטור ווערען ווי פון מירקינען. וואָלט זי צו מיר יעצט אַריינקומען, וואָלט איך איהר געהייסען געהן. כ'וואָלט זי ווי ניט איז בעליידיגט און — געהייסען געהן! אָבער זי וועט דאָך ניט קומען. אַ שוואַרצע קאַץ איז צווישען אונז אַדורכגעגאַנגען. שוין באַלד אַ חודש צייט, אַז איך האָב זי ניט געזעהן. צייט זי האָט חתונה געהאַט בין איך ביי איהר ניט געוועזן. זי מיינט, אַז איך מוז זיין גוט אין כעס פאַר עפּעס אַ זאַך... מען דאַרף צו איהר אַ געה־טהון און מאַכען עפּעס אַזוינס, אַז זי זאָל מיך מוזען אַרויס־טרייבען.

נאָך היינטיגען אָווענד מוז איך מאַכען אַ סוף מיט העניע'ן. און פון דאַן אָן בין איך פריי. פריי מיט מיין רצון, פריי מיט'ן רעוואָלווער. אַ פרייער וועל איך געהן אין שאַנד־הויז. —

אָבער ווי אַזוי וועל איך מיט איהר מאַכען אַ סוף? וואָס וועל איך איהר זאָגען? די הענד ציטערן אַביסעל.

— ס'איז אַ שווערע אָפּעראַציע, אָבער איך וועל פאָרט געהן! —

דערזעלבער טאָג, בײנאַכט.

— דין, דין, דין... דער שטאָדט-זײגער האָט געשלאָגען „זעקס" פֿאַרנאַכט. ס'איז שוין געווען גוט פֿינסטערלעך. מיט פֿער-מאַכטע, מידע אויגען האָב איך לאַנגזאַם געצעהלט די קלעפּ. באַלד האָב איך מיך דערמאָנט: העניע...

איך בין געווען רוהיג; פּונקט ווי איך וואָלט זיך געקליבען געהן צו איהר פֿערברײנגען אין אַ שטילען שמועסען, בײַ אַ גלאָז טײַ מיט לימאָן. ס'איז אַזוי גוט צו זעהן איהר בלײַך פּנים'על, ווי עס שײַנט אין דער לײַכטער פֿאַרע פֿון סאַמאָוואַר, ס'ווערט אַזוי טרויעריג-קיהל...

רוהיג בין איך געווען. און אַז איך האָב אָנגעטהון מײַן פּאַלטאָ, האָב איך צו איהם גערעדט, אַזוי ווי מען רעדט צו אַ גוטען ברודער; כ'האָב איהם צוגעפּאַטשט ווי אַ מבין — אָנ'אויס-געפּאַשעט פֿערדעל אויפ'ן האַלז:

— נו, מאָרגען-איבערמאָרגען וועלען מיר דיך פֿערקויפֿען, ר' פּאַלטאָ! אײגענטליך ביזטו נאָך גאַנץ נײַ... וואָס? פֿונדעסט-וועגען וועלען מיר דיך פֿערקויפֿען, אַ האַנדליאַרזש וועלען מיר דיך פֿערקויפֿען... און דערנאָך, ר' פּאַלטאָ...

די טראָטואַרען זענען געווען פֿול מיט שוואַרצע, אונרוהיגע מענשען; דער הימעל — פֿול מיט קלאָרע, אונבעוועגליכע שטע-רען. שטיל און קלוג האָבען נאָר געצימערט זײערע גאָלדענע ברע-מען. איך בין זיך געגאַנגען צו העניען פּאַמעליך, טראָט בײַ טראָט; די הענד אין די פּאַלטאָ-קעשענעס; אַזוי רוהיג, רוהיג. אַ ראיה האָב איך — ווײַל עס האָבען זיך אין מיר בשעת-מעשה אויפגע-וועקט און שטיל ארומגעפֿלויגען אַזוינע מחשבות'לעך, וועלכע שווי-מען שטענדיג אַרוים, בשעת אַ טרויעריגליכע רוהיגקײט. איך האָב מיר געקלערט: סוף-כל-סוף איז געקומען די צײַט אָבצוזעגענען זיך מיט זײ, מיט די מענשען און גאַסען און שטערען... אָט די פֿיער-קאַנטיגע שטיקער צעמענט, אויף וועלכע איך טרעט אַצינד, ווע-לען בלײַבען שטיקער צעמענט נאָך מײַן טוידט אויך. און נאָך מיליאָנען מיט ווײַבערשע און מאַנסבילשע פֿיס וועלען איבער זײ

טרעטען, ביז זיי וועלען צערייבען ווערען, און מען וועט אנשטאָט זיי דאַרפען אַריינשטעלען נייע שטיקער צעמענט.

ווידער האָב איך מיר געקלערט מיין אַלטישקע מחשבה, וואָס פלעגט מיר שטענדיג אַרויפקומען נאָר בשעת אַנ'אַבסאָלוטע, אינווענינסטע רוהיגקייט און נאָגען מיך: אָט אין דער בלאָהער אונענדליכקייט זענען צעוואָרפען און הענגען אויף גאָרנישט — מיליאַרדען מיט וועלטען, זונען און פלאַנעטען, וואָס דעם מענשענס מחשבה איז אפילו ניט אימשטאַנד בערעכענען זייער צאָהל, משיג זיין זייער גרויס. און צווישען די אַלע וועלטען דרעהט זיך עפּעס אַרום אַ קליין, חושך'דיג קייקעל — מען רופט דאָס: „ערד". מילא, זאָל זיין ערד. זאָל זיך עס אויך דרעהען. זאָל בילען דאָס הינטעל צווישען אַ סטאַדע העלפאַנטען... אָבער אויף דער דאָזיגער ערד איז עפּעס דאָ אַנ'אינזעל, וואָס שטעקט אַרויס די נאָז פון ים אַרויס. אויף דעם אינזעל איז דאָ אַ מדינה, אין דער מדינה — אַ שטאָדט. חאַפ נישט... און אין שטאָדט אַ קרומע גאַס מיט אַ פאַסקעלע טראָטואַר... ניט געאייַלט... און אויף דעם טראָטואַר געהט עפּעס אַ בעשעפעניש אויף צוויי פיס. אַז מען הויבט איין פוס און מען שטעלט אַראָב די צווייטע, הייסט דאָס: געגאַנגען... רופען רופט מען דאָס בעשעפעניש שלמה, אָדער שלמה'קע. אַ גרויסע נפקא-מינה... און דאָס לייַדט עפּעס און טראַכט... און דאָס שלעפּט זיך אַרום מיט אַ ביקסעל אין קעשענע און זויפט ביער און קלאָגט זיך פאַר אַ צווייטע בריאה מיט אַ פאָר אויגען, וואָס הייסט מירקין; און בכלל איז עס אַ „מענש". ס'איז צו שטאַרבען פון געלעכטער...

— צו העניען!

זייענדיג צווישען מענער, פלעגען מיינע מחשבות שטענדיג געפינען זייער ריכטיגעם, געפרייגטעם געשטאַלט; מיינע געפיהלען — זייער אמת'ען אויסדרוק, און פלעגען זיך אָפטמאָל אַרויסרייסען מיט זייער גאַנצע גיפט.

אָבער קיינמאָל האָב איך זיך אַזוי ניט געפיהלט צווישען פרויען. ביי איטליכעם אָנריהרען זיך אָן אָט די ווייבע, שעניקע בעשעפענישען, פלעגט זיך אין מיר עפּעס פערצאַפּלען, עפּעס פלעגט זיך אָבריַיסען. די איינפאַכסטע מחשבות און ווערטער פלע-

גען צושוואומען ווערען, פערלירען זייער נאטירליכקייט. מיינע בעוועגונגען, מיין רעדען, מיין אויסזעהן האבען דערמאנט אן א שפין, וועלכער איז אריינגעפאלען אין סמעטענע. און איך הויב ניט אן צו וויסען פארוואס איז דאס מיט מיר אזוי געוועזען. אפשר ווייל איך בין געוועזען צו ליידענשאפטליך און צו שוואך; אפשר ווייל איך בין נאך זעהר יונג און בין נאך קיינמאל ניט געשטאנען אין נאהענטע בעציהונגען מיט פרויען, אפשר ווייל איך האב ניט געקענט — ניט זיי, ניט זייערע געשמאקען און האב קיינמאל ניט געקענט בעקומען „לייטזעליגקייט“ אין זייערע אויגען... ווי די מעשה איז, איך האב מיך אבער אזוי שלעכט געפיהלט צווישען זיי, אזוי געליטען, ביז ס'האט זיך אין מיר אויפגעחאפט דער אלטער חשד. ווי נאר איך פלעג אריינקומען אין א פרויען־געזעלשאפט, פלעג איך קודם־כל נעהמען חושד זיין, אז ווי נאר איך וועל ארויסגעהן, וועט מען פון מיר נעהמען אבלאכען. מכח מיין נאז מיט'ן בלאטערעל וועט מען אנהויבען און — אז מיר פעהלט „א קליאפקע“ אין מוח — מיט דעם וועט מען ענדיגען. איך האב גענומען חושד זיין, אז די גאנצע צערטליכקייט און שענקייט פון די דאזיגע בעשעפענישען איז געמאכט געווארען נאר כדי צו פייניגען און רייצען מיך מיאוס'ען, אומעטיגען. און אין אמת'ען איז קיין האפנונג ניטא צו־צוקומען צו זיי ווען ניט איז. דאס זענען דורכאויס שדים, שדים און שדים... נאר איך אליין בין בלוט און פלייש... זיי מאכען זיך נאר ווי זיי ליבען, ווי זיי נעהמען זיך ארום ביינאכט אין פינסטערע אלעען... זיי שרייבען אפילו גאנצע ביכער, גאנצע פעק מיט ליעדער. ווי פרויען קושען, ווי פרויען נעהמען ארום; זיי מאלען נאקעטע פרויען־בריסט, קיילעכדיגע און עלאסטישע... אלץ, כדי איך זאל גארנישט ניט פערשטעהן, כדי איך זאל זעהן בעשיינפערליך, וואס מען קען נעהמען אויף דער וועלט, ווען מען האט שלאנקע פיס און פייערדיגע האר און אויגען און א פרעהליכע נארישע מינע אויף די רויטע ליפען... אלץ אזוינע זאכען. וואס איך האב ניט... אלץ, כדי מיך צו פייניגען... אבער איך ווייס!... אהא, פארוואס, למשל, לאכען זיך אזוי די ווייבערשע אונטערקליידער בשעת זיי געהען?... אפשר ניין? נאר ביי שענע פרויען לאכען די קליידלעך. ביי מאוס'ע — רוישען זיי נאר... און איך

פֿערשטעה! ... אַלע הערען עס אויך און מאַכען זיך ניט וויסען ... ס'איז שוין אַן אָפּגערעדטע זאַך ...

דאַן זענען געקומען טעג, ווען איך האָב אָנגעהויבען מורא צו האָבען פֿאַר אַלע ווייבער. אפילו פֿאַר מאוס'ע. איך האָב מורא געהאַט פֿאַר זייער קוקען, פֿאַר זייער לאַכען, פֿאַר זייער ווענדען זיך צו מיר. איך פֿלעג מיך בעמיהען אויסמיידען זיי אינגאַנצען: ניט געהן צו זיי, ניט פֿערבעטען זיי צו מיר, ניט האָבען מיט זיי קיין מגע ומשא. — ווער ווייס וויפֿיעל עס וואָלט ביי מיר געדויערט אַזאַ צושטאַנד, — און צו וועלכען פּינטעל דאָס וואָלט דערגאַנגען — אויב ניט ה ע נ י ע. פֿאַר איהר האָב איך קיין מורא ניט געהאַט. פֿון איהר האָב איך געלערנט, ווי צו בעציהען זיך צו אַלע איבעריגע פֿרויען.

אַ ליכטיג פּנים'על מיט זיסע גריבעלעך אין די לאַנגליכע באַקען און אין דער געמבעלע; גוטע שוואַרצע אויגען, מאַמע-אויגען; קליינע הענד, וואַרעמע, נערוועזע. ווי נאָר איך פֿלעג זיי אַ דריק טהון, פֿלעגט זיך מיר באַלד איבערגעבען, אַז אָט די בלייכליכע הענדטלעך, האָבען אין זיך עטוואָס אַזוינס, וואָס איך האָב דאָס אויך, און — פֿערבאָרגען דאָס אַזוי ווי איך ... ניט-ענטוויקעלטע ברוסטען, ניט נאָך איהרע יאָהרען נאָך, וואָס האָבען שוין באַלד געהאַלטען ביי צוואַנציג, מיט אַ בעהאַלטענעם, אונרוהיגען פֿייער — דאָס אַלץ איז געווען איינגעצויגען אין אַ שוואַרצע, שטרענגע קלייד און האָט געהייסען: מאַדמואַזעל העניע. אַז איך איך האָב זיך מיט איהר בעקאַנט, האָט זיך מיר פֿאָרגעשטעלט: אַ קליין הערבסט-וואָלקענדעל ביינאַכט און אַ בלאַסע. רונדע לבנה שיינט פֿון איהם אַרויס.

העניעס שטימונג פֿלעגט זיך בייטען עטליכע מאָל אין טאָג. דאָס איז געווען אַ נשמה — אַ פֿריהליגג, וואָס האָט צו טהון מיט אַנ'אַסיען: דאָ וואַקסט, דאָ וועלקט; דאָ בלישצעט די זון, דאָ רעגענט. אין איין טאָג איז זי געווען פֿעהיג משוגע מאַכען זיך און וויינען; רעדען אַ סך און זיצען אומעטיג און שווייגען. זי האָט געקענט אַוועקזיצען צוויי שעה נאָכאַנאַנד אַ פֿערשטיינערטע: ניט אַ הויב אַ האַנד, ניט אַ שאָקעל אַ פּוס. דאָס געזיכט בלייך, די אויגען פֿערשלאָסען; פּונקט ווי זי וואָלט געווען אָנגעשטרענגט מיט לייב און לעבען, צו בעשיידען עפּעס אַ שווערע, מיסטישע רעטע-

ניש, וואָס נאָר זי אַליין ווייס פון איהר. און פּלוצלונג, פּונקט ווי זי האָט דערגאַנגען וואָס זי דאַרף, שפּרינגט זי אויף פון אָרט; דאָס פּנים'על — ראָזיג, די אויגען בלישצען און פילט אָן די גאַנצע שטוב מיט געפּילדער און מיט שענע קאַפּריזען; וואַרפט זיך אויפ'ן האַלז און קושט אַלע חבר'טעס, וועלכע קומען צו איהר אַריין.

די ערשטע צייט נאָכ'ן בעקאָנען זיך מיט איהר — האָט זי אפילו ניט געקוקט אין מיין זייט, ניט געזעהען, אַז איך עקזיסטיר. נאָר פיהלען האָב איך שטילערהייד געפיהלט, אַז זי אינטערעסירט זיך מיט מיר אַביסעל. — דערנאָך האָט זי זיך מיט מיר פּלוצלונג גענומען בעגעהן אָפען און פּראָסט ווי מיט אַנ'אַלטען בעקאַנטען; פלעגט מיך אפילו שלעפּען פאַר די האָר ווען זי האָט זיך משוגע געמאַכט. מיר דאַכט, אַז איך האָב זי אַביסעל ליעב געהאַט, אויף וויפיעל אַזאַ בן-אָדם ווי איך איז פעהיג צו ליעבען. איהר קול פלעגט מיר קיהלען דאָס האַרץ. ווען אַלץ האָט געקאָכט אין מיר. און איך האָב זיך געמאַכט ניט וויסען. קיינמאָל ניט בעטאָגט אַ וואָרט, קיינמאָל ניט געקוקט מיט „אַ מיין". נאָר איינמאָל, אין אַ סוף-זומער-נאַכט, ווען איך האָב מיט איהר אַרומגעשפּאַצירט אין שטאָדט-גאָרטען און די לופט איז געוואָרען שטאַרק און פייכט, האָב איך בעמערקט, אַז איהר לייכט זשאַקעטעל איז אָפען ביי איהר שמאָלינקער ברוסט.

— איהר וועט זיך פערקיהלען — האָב איך געזאָגט — דאָס זשאַקעטעל איז ביי אייך אָפען.

— נו, פערקנעפּעלט — האָט זי מיר פּראָסט אָבגעענטפערט — איך פויל זיך די הענד אַרויסצונעהמען. מיינע הענד זענען אַזוינע וואַ—אַרעמינקע...

איך האָב איהר פערקנעפּעלט דאָס זשאַקעטעל און שטיל אַ ציטער געטהון. דאַכט זיך אַזאַ קליינע ברוסט און אַזוי עלאַסטיש. וואַרים ווי פוך און האַרט ווי גומען. — העניע האָט נאָר אַ זאָג געטהון „אַ דאַנק" און מעהר גאָרניש.

און נאָך איינמאָל, אַז איך האָב זי געטראָפען אין זעהר אַ גוטע שטימונג, האָט זי מיך אַ שלעפּ געטהון פאַר די האָר און דערלאַנגט איהר אַלבאָם, געבעטען איך זאָל איהר עפּעס אַריינשרייבען. אַזאַ נאַאיווער אַלבאָם איז דאָס געווען, אַ בלאָהער מיט

צוויי רויטע שוועלבעלעך אויפ'ן טאוועל. ווער האט דאס געזעהן אויף זיין לעבען — רויטע שוואלבען? איך האב א קלער געטהון און פאמעליך אויפגעשריבען:

קום איך צוגעהן: דערזעה איך גאטס געזיבט, —
מיין גאט איז שטענדיג בלייך און שוויינט.
געה איך ארוים: בעגעגענט מיך דער טייוועל, —
מיין טייוועל שמייכעלט אזוי קאלט...
איך וואלט זיך מודה זיין: „איך ליעב דיך"
נאר דאס איז אבגעלעבט און אלט.

זי האט ביי מיר א חאפ געטהון דעם אלבאם, איבערגעלאפען די עטליכע קורצע שורה'לעך מיט די אויגען. די אונטערשטע ליפ האט ביי איהר א ציטער געטהון. איך האב בעמערקט. פונדעסטוועגען האט זי מיר א פאטש געטהון איבער'ן פלייצע און האט זיך הויך אויפ'ן קול צעלאכט. איהר געלעכטער איז מיר עפעס ניט געפעלען געווארען. עפעס האט אין איהם געטאנצט, עפעס האט אין איהם געוויינט.

און אין עטליכע טעג ארום האב איך דערהערט, אז זי האט חתונה געהאט מיט עמיצען, אהן דעם וויסען פון איהרע עלטערען „די בורזשויען"; אז דער מאן איהרער איז עפעס א בחור'עץ מיט לאנגע האר, א בוכהאלטער און קאסיר פאר איין מאל. אגב איז ער א גאנצער מאכער אין א פארטיי. ארבייט שטארק פאר טובת-הכלל. אז איהר ווילט, שטעלט ער זיך אנידער און האלט א רעדע אויך. דאן האב איך פערשטאנען העניעס געלעכטער; און פון דאן אן בין איך ביי איהר מעהר אין שטוב ניט געווען, חאטש איהר נייעם אדרעס האב איך געוואוסט. שוין באלד א חודש צייט, אז איך האב זי ניט געזעהן.

איצטער, אז איך האב אוועקגעווארפען אלע לעקציעס און ארויסגעטריבען מירקינען, שטעהט מיר גאר א „העניע" אויפ'ן וועג. האט דאכט זיך חתונה געהאט און שטעהט אויפ'ן וועג. זי וועט אבער ניט אויספיהרען. איך וועל זי אויך אוועקשטופען און א היין וועל איך פארט געהן.

אבער פארוואס האב איך זי דעם גאנצען חודש געזעהן ווי דורכ'ן נעבעל און אצינד בעקט זיך אזוי נאך איהר? עפעס איז

אויף עֶמיצעֶן אַ רחמנות ... אויף וועמעֶן? אֶפשר אויף מיר? וועמעֶן דאַרף איך יעֶצט האָבעֶן און ווער דאַרף מיך האָבעֶן?

אַז איך בין צוגעֶגאַנגעֶן צו איהר וואָהנונג, האָבעֶן מיך בעֶגעֶגעֶנט אָבגעֶריסעֶנעֶ טעֶנעֶר פון אַ פיאַנעֶ. שוואַכינקעֶ, דומפיגעֶ טעֶנעֶר. איך האָב פעֶרשטאַנעֶן, אַז זי זיצט יעֶצט איינעֶ אַליין און שפּיעלט, ווייל איהר איז לאַנגוויילינ. דאָס האָט מיר הנאָה געֶטהון.

דאָס יונג פאָר'ל וואָהנט אויף דעֶם צווייטעֶן שטאָק.

אַז איך האָב געֶנומעֶן אַרויפגעֶהן אויף די האַלב-בעֶלויכטעֶנעֶ שטיגעֶן, איז מיין זיבעֶרקייט אַלץ שוואַכעֶר און שוואַכעֶר געֶוואָרעֶן. ס'איז מיר געֶוואָרעֶן קאַלעֶמוטנעֶ: וואָס וועֶל איך איהר זאָגעֶן? ווי וועֶל איך פון איהר לויז ווערעֶן? ... אויף שטעֶנדיג? — און אַז איך האָב אָנגעֶקלאַפּט אין טהיר, האָט מיר דאָס האַרץ אַזוי געֶקלאַפּט, פונקט ווי איך וואָלט אַרויף ניט אויף אַ צווייטעֶן שטאָק, נאָר אויף אַ צעֶהנטעֶן.

— ווער איז דאָס? — העֶניעֶס קול. העֶניעֶס.

— איך.

— אַה ... סאַלאָמאָן. אָהאָ!

אַז איך בין אַריין, איז העֶניע געֶזעֶסעֶן ביי דער פּיאַנעֶ און געֶשפּיעלט. זי האָט אַ שמייכעֶל געֶטהון ניט אַ קוק-געֶבעֶנדיג אויף מיר. אַז איך בין צו איהר צוגעֶגאַנגעֶן, האָט זי מיר דערלאַנגט איהר לינקעֶ האַנד פון הינטעֶר'ן רוקעֶן, אויף איהר טאַליעֶ; דערביי ניט געֶרעֶדט קיין וואָרט, ניט אַ קוק געֶטהון און מיט דער רעֶכטעֶר האַנד ניט אויפגעֶהערט צו טעֶנצלעֶן איבעֶר די שוואַרצעֶ און ווייסעֶ קלאַוויסעֶן; — ציף, ציף, ציף ... פונקט ווי זי וואָלט געֶטריבעֶן צושראָקעֶנעֶ פויגעֶלעֶך פון נעֶסט. איהר גאַנצעֶ אויפפיהרונג האָט אויף מיר געֶמאַכט אַזאַ איינדרוק, ווי זי וואָלט שוין פון פריהעֶר געֶוואוסט, אַז איך וועֶל היינט קומעֶן צוגעֶהן, זי האָט אויף מיר געֶוואַרט, געֶוואָלט בעֶגעֶגעֶנעֶן מיך מיט אַ עֶפעֶקט, מיט'ן שפּיעֶלעֶן ... זי ווייס, אַז איך האָב דאָס ליעב ... אָדעֶר ... אפשר שעֶמט זי זיך גאָר? ... שעֶמט זיך, וואָס זי האָט מיך ניט געֶרופעֶן אויף

איהר חתונה... חאַ—חאַ, דאָס איז ניט שלעכט! פונקט אין דער צייט, מיין עהרען וואָרט...

און ווידער אַמאָל איהר קול, אַזוי שטיל און קאַרג:

— זיצט, סאָלאָמאָן, און שטערט מיר ניט.

אַז איך האָב מיך נעבען איהר אַנידערגעזעצט, האָט זי מיר פלינק אַראָבגעחאַפּט דעם קאַפּעליוש פון קאָפּ:

— ביי אונז זיצט מען ניט אין הוט.

און האָט ווייטער געשפּיעלט.

דאָס צימער, וואו איך בין געזעסען, איז געווען אַ עס-צימער און גאַסט-צימער צוזאַמען. מיט אַ בעזונדער ריח, מיט אַ ריח פון אַ יונגינקע פּאָר-פאָלק, מיט אַ ריח פון'ם „האָניג חודש" אַליין, האָט עס געוועהט פון דער שווארצער, סעראַטענער סאָפקע, פון טיש, פון דער טישטוך מיט די בלאָהע פרענזעלעך, פון לאָמפּ מיט'ן ראָזינען אַבאַזשור, פון די ברוינליכע פּאָרהאַנגען מיט די אויסגע־נעהטע קווייטלעך. — אַה, אָט די צוויי האַלבע אַראָבגעלאָזענע, פער'סיר עטע פּאָרהאַנגען! זיי פיהרען אין שלאָף-צימער אַריין, זיי שמייכלען מיט זייערע קנייטשלעך ווי לעבעדיגע ברעמען, זיי האָ־בען זיך כלומר'שט פערשעמט אַראָבגעלאָזען... אָבער דאָס זענען בעסטיעס! זיי נאָגען ביים הארצען, זיי זויגען בלוט, דערפאַר זענען זיי רויטליך...

און די פּיאַנע אַקאָמפּאַנירט העניעס בעליעבט ליעדעל און איהר שוואַכינקער, אָבער טיעפער ברוסט-קול'כעל העלפט אונטער און ציהט שטילערהייר:

... חלומות אונשולדיגע, טרוימען פערגעהענדע,
טרוימט מען איין-מאָל.

דאָס ליעדעל איז מיר בעקאַנט. העניע פלעגט דאָס ליעב האָבען זינגען, ווען עס ווערט בין-השמשות'דיג גראָה, ווען עס קומט צופליהען אַ בעהאַלטענער, זיסער שרעק פון יענעם זייט לע־בען. העניע פלעגט פיהלען דעם שרעק אַזוי ווי איך, אַראָבלאָזען דאָס קעפּעל און ציהען פערטראַכט:

עס ציהען זיך וואָלקענס פער'חושך'טע, שווערע,
טונקעל און פייכט איז אַרום.

עֶס ווײַנעֶן דִי בּוֹימעֶר אוּן שׁאָקלעֶן זִיךְ נאַקעֶטעֶ;
חאַפּ זִיךְ נִיט אוֹיף מײַן געֶליִבּטעֶר,
מאַךְ דײַנעֶ אוֹיגעֶן נִיט אוֹיף!...
יעֶצט זִינגט זִי דאָס זעֶלבִּיגעֶ אוּן שׁפִּיעלט צוּ:
... חלוֹמוֹת אוּנשׁוּלדִיגעֶ, טרוֹימעֶן פֿעֶרגעֶהעֶנדעֶ,
טרוֹימט מעֶן אײַן-מאָל!

דעֶר נגוּן גלעֶט אוּן נאָגט, קִיצעֶלט אוּן שׁטעֶכט. כּדי צוּ דעֶרשׁטִיקעֶן אַזאַ אוֹיסגעֶמִישׁט, נעֶרוועֶז געֶפִיהל, זוּךְ אִיךְ מִיר עֶפּעֶס אַ געֶדאַנקעֶל אִין וואָס אײַנצוּעֶסעֶן זִיךְ אַזוֹי, אַז דִי אוֹיעֶרעֶן זאָלעֶן גאָרנִישׁט נִיט העֶרעֶן. אוֹיף דעֶר וואַנד דעֶרזעֶה אִיךְ אַ נעֶ=דרוּקט פּאָסטקארטעֶל: סאַחאַלִינעֶר האַלבּ=אִינזעֶל מִיט גרוֹיזאַמעֶ, חמוּרעֶ פֿעֶלזעֶן אַרוּם... אַהאַ. „סאַחאַלִין!” אִיךְ חאַפּ מִיךְ אָן אָן וואָרט, ווִי אַ מעֶנשׁ וואָס טרִינקט זִיךְ. עֶפּעֶס אַ קלײנִיגקײַט סאַחאַלִין! האָט אײנעֶר דעֶר'הרג'עֶט אַ מעֶנשׁעֶן, מאָג זײַן פֿוּן שׁרעֶקלִיכעֶר שׂנאָה, מאָג דעֶר דעֶר'הרג'עֶטעֶר זײַן דעֶר עֶרגסטעֶר פּאָדליעֶץ... אָהאָ, הרג'עֶנעֶן אַזאַ מעֶנשׁעֶן! דִי וועֶלט אָבעֶר מוּז אִיהם עֶפּעֶס האָבּעֶן... זִי קעֶן אָהן אִיהם נִיט אוֹיסקוּמעֶן... יעֶנעֶר וועֶט שׁוֹין האָבּעֶן אַ ווִיסטעֶן סוֹף... אִין סאַחאַלִין וועֶט מעֶן אִיהם פֿעֶרשִׁיקעֶן, אִין סאַ—חאַ—לִין... אִין שׁמוּץ אוּן אִין טוּרמעֶס וועֶט זִיךְ יעֶנעֶר וואַלגעֶרעֶן, שׁכּוֹר'עֶ סטאַיקאָוועֶס וועֶלעֶן אִיהם זִידלעֶן; אַלעֶ וועֶלעֶן זִיךְ פֿוּן אִיהם דעֶרווײַטעֶרעֶן. אַ קאַטאָרזשנִיק וועֶט מעֶן פֿוּן אִיהם מאַכעֶן... אִין דִי זוּמפּעֶן וועֶט עֶר מוּזעֶן אַרבּײַטעֶן... אִין דִי ווִילדעֶ סאַחאַלִינעֶר „טײַגעֶס”... ווִי אַ פֿעֶרד... עֶרגעֶר ווִי אַ פֿעֶרד... דִי קײטעֶן וועֶלעֶן קלִינגעֶן... אַזוֹי גאַנצעֶ יאָהרעֶן. אוּן דִי געֶזעֶלשׁאַפֿט קוּקט אוֹיף דעֶם מִיט אַ צנוּע'דִיג פּנים, גלעֶט דאָס בּײַכעֶל פֿוּן הנאָה, פִיהלט, אַז זִי האָט עֶפּעֶס אָבגעֶטהוּן אַ פֿײַנעֶ זאַך, אַ מצוה. אַלײן מאַכט זִי מלחמוֹת אוּן הרג'עֶט טוֹיזעֶנדעֶר מעֶנשׁעֶן אִין אײן טאָג אוּן פּאַטשׁט בּראַוואָ... אוּן דאָ משׁפּט זִי פֿאַר הרג'עֶנעֶן אַ פּאָדליעֶץ, אוּן טהוּט מצוות... ווִי אַזוֹי? אִיךְ בִּין דעֶר פּראָטעֶסט געֶגעֶן דעֶם, מִיט מײַן טוֹידט ווִעֶל אִיךְ זײַן דעֶר פּראָטעֶסט. פֿרײַ בִּין אִיךְ! אוֹיף מײַן לעֶבּעֶן בִּין אִיךְ דעֶר בּעל=הבּית. אִיךְ גראָב אוּנטעֶר אוּן בּרעֶךְ דוּרךְ דִי גרעֶנצעֶן אוּן טהוּט מִיר עֶפּעֶס! ווִעֶר וועֶט מִיךְ נִיט דעֶרלאָזעֶן? ווִעֶר קעֶן מִיךְ נִיט דעֶרלאָזעֶן?

וואו איז דאס דער בית-דין, דער „עהרליכער" בית-דין, די פרומע געזעלשאפט, וואס זאלען זיך אברעכענען פאר דעם טוידט, וואס איך וועל מאכען מיט זיך אליין? ווען וועלען זיי משפט'ן? א?... מען קען שטארבען פון געלעכטער. מיין עהרען ווארט... ווען וועלען זיי אוועקשיקען קאטארגע? אין סאחאלין — — —

גליקליך איז דער, וועלכער שלאפט, וועלכער טרוימט
דאס גלעטען פון פריהלינג אום-הערבסט...

די ציטערדיגע טענער פון דער פיאנע און העניעס קול'כעל זענען שטארקער, נעהמען מיך ארום איבער גוואלט, צוטומלען מיך, גיסען אין מיר אריין יענעם פאטאקע-געפיהל, וואס נאר סענטימענטאלע דרייסיג-יעהריגע מיידען און האלב-שכור'ע ווייסען פון איהם... רבונו של עולם, ווי אזוי וועט עס זיך אנהויבען? מען מוז דאך אנהויבען...

— איהר... שפיעלט שען — גיט זיך מיר אומגעלומפערט א ריס ארויס פון מויל און פערהאקט זיך.

העניע הערט ניט, אדער זי מאכט זיך ניט הערענדיג. איהר געזיכט איז קאנצענטרירט, דאס געמבעלע פערשפיצט, די גריבעלעך אין די באקען פערשוואונדען. זי שפיעלט. לויט די וויטקייט פון די קלאוויסען בעוועגען זיך איהרע קלארינקע, נער-וועזע הענד. צוזאמען מיט די הענד בעוועגט זיך איהר גאנצעם קערפערעל אונטער דאס שווארץ יאקעל. די פיס ריהרען זיך שטיל אונטער'ן אלפאגא שטוב-קליידעל. איהרע אלע אברים שפיעלען מיט. אפילו איהר שאטען אויפ'ן וואנד העלפט איהר צו... און איך זיץ, הער זיך צו און קלער, אז דאן, ווען איך וועל שוין לי-גען א קאלטער, א שווייגענדיגער מיט א בלאהינקעם לעבעלע אין שלייף, וועט העניע אויך קומען צולויפען, וועט זיך איינבויגען איבער מיין טוידטען פנים, וועט ווישען די אויגען מיט א קלאר באטיסטען טיכעל... דאס טיכעל וועט אודאי שמעקען מיט נעגע-לעך=אדעקאלאן, ווי עס שמעקט אצינד פון העניען אליין. ווער ווייס? אפשר וועט זי זיך נאך צעיאמערען. זי איז דאך א גוטע... און דער מאן איהרער, דער בוכהאלטער מיט די לאנגע האר, דער „טהוער" וועט זי שטילערהייד שלעפען פאר'ן ארבעל און וועט זי בערוהיגען מיט א צעצויגענעם קול, א קול פון אנ'אווטאריטעט:

— נו, הלופאַיאַ. פֿערעסטאַן, וויעד ניע וויערניאַש...
און ווי אין נעבעל:

וועה איז צו די, וועלכע חאַפּען זיך אויף
אין דער טריעבער, אונענדליכער נאַכט;
זיי וועלען קיין אויג מעהר פֿערמאַכען..

און די פּיאַנע ברומט מיט איהרע אָקטאַווען, בעטאָנט און בעשטעטיגט:

חלומות אונשולדיגע, טרוימען פֿערגעהענדע —
טרוימט מען איין־מאָל!...

— סאַלאָמאָן!

זעה נאָר, העניעס געזיכט בלייכט זיך פּונקט אַנטקעגען מיין געזיכט, שמייכעלט ניט. די פּיאַנע שווייגט.

— פֿאַרוואָס האָט מען אייך ניט געזעהען אַזא לאַנגע צייט?
— אַזוי.
— פֿאַרוואָס... יאָ, פֿאַרוואָס זענט איהר ניט געקומען גראַטולירען מיך נאָך מיין חתונה? אַלע זענען געווען...

איך האָב זיך פֿערוויטעלט. דאָס האָט שוין ביי מיר לאַנג ניט געטראָפען. אוי, קלעהר איך, ווי דאָס בלאָטערעל מוז יעצט גלאַנצען אויף מיין נאָז!

נאָר כ'האָב געשוויגען.
— איהר קענט מיין יאַשען?
— ניין.

אַנ'אונאַנגענעהמע פּויזע. יאָ, יאָ — האָב איך מיר געטראַכט — „מיין יאַשע, מיין יאַשע", וואָס געהט עס מיך אָן? און אַז אפילו דיינער? — העניע איז געבליבען זיצען אָנגעשפּאַרט אָן שטול און די אויגען זענען איהר געוואָרען אַביסעל קאָסאָקע פֿון קוקען אין איין פּינטעל אַריין. מיט צוויי פֿינגער האָט זי גע־פּויקט אויף דער פּיאַנע־דעק, וואָס זי האָט אַראָבגעלאָזען.

— איהר געדענקט נאָך די עטליכע פֿערזען, וואָס איהר האָט מיר אַריינגעשריבען אין אַלבאָם?

איך האָב געשמייכעלט.

העניע האָט צו מיר פּלוצלונג צוגערוקט איהר ביינקעל און אַהויב געטהון די האַנד. „באַלד, האָב איך מיר געטראַכט, וועט

זי מיך שוין אָנחאַפּען בײַ די האָר, ווי איהר שטײַגער איז, בשעת זי ווערט צו גוט..."

נאָר דאָס מאָל האָט זי אַזוינס ניט געטהון. עפּעס ניט ווילענדיג האָט איהר האַנד געבלאָנדזשעט אײן סעקונדע אין דער לופֿטען, און פּלוצלונג, כמעט — אונגערען, אַ גלעט געטהון איבער מײַנע האָר פֿון שטערען אַרויף.

— פֿאַרוואָס זענט איהר אַזוי אומעטיג?

„אַהאַ, האָב איך מיר געטראַכֿט און פֿערקריצט מיט די צײן אונטער די צוזאַמענגעפּרעסטע ליפּען, אָט הויבט זיך שוין אָן די ווײַבערשע פּוטער=סדרה..."

פֿונדעסטוועגען האָב איך ווי ניט איז אַרויסגעפּלאַפּעלט:

— אַזוי, גאָרנישט... דער קאָפּ טהוט וועה...

און די האַנד גלעט און גלעט. די האַנד גלויבט ניט. דער קול שעפּצעט:

— נײן, דו ביזט מאָדנע, דו בעהאַלסט דיך... דו ביזט עלענד...

„אָט האָסטו דיר, זי איז שוין גאָר אַריבער אויף דו."

אַ עלעקטרישער ציטער פֿליסט מיר איבער דעם גאַנצען גוף, אַלע נערווען ריהרען זיך. איך האָב פֿערגעניגען, געגנב'עטען, נעבעכֿדיגען פֿערגעניגען פֿון אַזאַ ווײַכֿע בעריהרונג אָן די האָר. אין הארצען בין איך פֿערביטערט:

— וואָס וויל זי פֿון מיר? וואָס וויל זי? אַרײַנשלעפּען מיך אין לעבען אַרײַן? מען דאַרף אַנטלויפֿען, אַנטלויפֿען און... און אַ סוף זאָל עס נעהמען.

— הערט אויף, העניע, איך בעט אײַך. —

מײַן קול איז געווען אַזוי שוואַך...

— אַי, מײַן דעמאָן, מײַן ליבער דעמאָן, דו לײַדסט אַ סך, אַ סך, נו... זעהר אַ סך... און שווײַגסט... איך ווײס! — האָט זי צוגעגעבען און אָנגעשטעלט אויף מיר ליעבליך=חיטרע אויגען, — איך ווײס... און דו דערצעהלסט ניט... שלעכֿטער, שלעכֿטער, שלעכֿטער...

— זי מײנט אַ פּנים אַלץ איהר חתונה-האָבען — האָב איך מיר געטראַכֿט און געשוויגען — אַ נס, וואָס זי מײנט ניט מײַן רעוואָלווער.

און די ווייַבֿע האַנד גלעט אַלץ זיבֿערער און זיבֿערער. איך וויל זי אָבשטעלען און קען ניט. איך בין ניעדעריג ווי אַ קנעכֿט. אַלץ בלעזעלט זיך ביי מיר אין מוח. בלעזלעך שווימען אַרויף און פּלאַצען: אָבגעזאָגטע לעקציעס... אַרויסגעטריבען מירקינען... שאַנד־הייזעל... רעוואָלווער... מען מוז דאָך אָנהויבען... מען מוז... מען מוז...

— וואָס איז מיט דיר, סאַלאָמאָן? וואָס ביזטו אַזוי בלייך געוואָרען? ליעבער...

איך האָב פּלוצלונג דערפיהלט, אַז ס'איז מיר זעהר, זעהר שווער אָבצורייסען זיך אויף אייביג פון אַזאַ וואַרעמער נשמה און אַוועקגעהן אין אַ קאַלטע אונענדליכֿקייט. — איך האָב דערפיהלט, אַז נאָך אַ סך קייטען שמידען מיך צו צום לעבען און איך האָב פריהער ניט געוואוסט ווי שווער עס וועט זיין זיי איבערצורייסען. איך האָב דערפיהלט, אַז איך וועל ניט קענען אַוועקגעהן אין יענעם שמוציגען אָרט קאַלטבלוטיג, אַריינשיסען זיך אין שלייף מיט אַ זיבֿערער האַנד, בשעת דאָ, אין צימער, נעבען דעם ראָזיגען אַבאַזשור געפינט זיך נאָך אַזאַ ליעבע בעשעפעניש ווי העניע, וואָס קען מוחל זיין אויף אַלץ און רעדען צו מיר אַזוי גוט, גלעטען מיך מיט אַזאַ ווייכֿליכֿקייט איבער די אונפאַרביגע האָר. איך האָב מיך אַליין דערשראָקען פאַר דער פּלוצליבֿער מחשבה, וואָס איז מיך מיט אַמאָל בעפאַלען און אינגאַנצען אויפגעטרייסעלט: באַלד האַפּ איך אַרויס דעם רעוואָלווער פון טאַש, גיב עס אַ שלייַדער איהר צו די פיס. — אָט דאָ צווישען די צוויי שפּיצען לאַקירקעס, וואָס שמייכֿלען אַרויס פון אונטערן קליידעל... דערנאָך וועל איך שטיל אַראָבלאָזען דעם קאָפּ אין אָט דעם קליינעם, יונגען שויס... זאָל זיין וואָס ס'וועט זיין... איך וועל דערצעהלען... איך וועל קריצען מיט די ציין אויף זיך אַליין און כ'וועל דערצעהלען... מיר דאַכֿט. אַז מיין האַנד האָט שוין גענומען זוכֿען די קעשענע... דאָ האָט אָבער עמיצער אַ גראַבעל געטהון, די טהיר האָט זיך אויפגעעפענט און ס'איז אַריינגעגאַנגען...

— ער!!!

איך האָב איהם גלייך דערקענט אָן די לאַנגע האָר. דאָס איז געוועזען דער בוכֿהאַלטער. דער „טהוער". זיין געזיכֿט איז געוועזען איינס פון די ווייכֿע, „עהרליכֿע" און אַ ביסעל מידע געזיכֿ־

טער, וואס געפעלען אלעמאל פרויען, און די מענער קענען זיי ניט ליידען. אז מען קוקט זיך צו, דערקענט מען באלד אין אזא פנים א מין אונאנגענעהמע טרוקענקייט, א קליינינקען, ביליגען און קאלטינקען עגאאיזם, וועלכע זענען בעהאלטען אין די ליפען- און אויגען-ווינקלען.

ווי נאר יענער איז אריין אין צימער, האט ער אויף אונז אנגעשטעלט א פאר גראהע, איבערזיכטיגע אויגען; פונדעסטוועגען איז איהם א געמאכטע זיסקייט געווען צוגאסען איבער די דינע ליפען. מען האט גלייך געזעהן, אז איהם האט פערברענט: עפעס א פרעמדער בחור... א ראזיגער אבשיין פון לאמפ! — א קוק אויף דער ווייב, א קוק אויף מיר... און ווי נאר זיינע אויגען האבען זיך אנגעשטויסען אן מיין גרויסע, געצרונצעלטע נאז, איז איהם א פנים גרינגער געווארען אויפ'ן הארצען. ווייל דאס זיס שמייכעלע האט זיך ביי איהם באלד צושמאלצען איבער דאס גאנצע געזיכט.

העניע האט זיך צו איהם א ציה געגעבען מיט איהר נערוועז זאפטיג קערפערעל. זיי האבען זיך ארומגענומען און צוקושט. ער האט זיך געמוזט איינבויגען, און זי — שטעלען זיך אויף די שפיצען לאקירקעס. ס'האט מיר אזש גענומען קלינגען אין די אויערען.

„די בעסטע מיידלעך, האט מיך עפעס א בריה געטהון, קומען אן די ערגסטע גארנישטען. און איך, א קלענערער „גארנישט", דארף עס געהן קויפען פאר גראשענס אין בלאטע... א טאג פאר'ן טוידט...

— יאשע, פארוואס קומסטו אזוי שפעט?

יענער איז מיט אמאל געווארען סעריאז, זעהר סעריאז; א ביסעלע זיך אנגעבלאזען. די נארישקייט האט ביי איהם גענומען קריכען, קריכען ביז זי איז איהם געבליבען הייגען אויפ'ן שפיץ נאז. מיט א קאלטקייט האט ער פאוואלינקע אבגעשטויסען פון זיך העניען און א זיפץ געטהון:

— א סך ארבייט, א מאסע ארבייט...

ער האט מיט דעם א סך געמיינט!

דאס ווארים געפיהל, וואס האט מיך ארומגעהאפט מיט א פאר מינוטען צוריק, איז צעשוואומען און פערשוואונדען געווארען. ווי אזוי, האב איך מיר געקלערט, קען מען זיך דאס אזוי גיך בייטען? אט ערשט האב איך אין דאס ווייבעל געפיהלט עטוואס

נאָהענטעס, עטוואָס מײַניגעס. וואָס געהערט נאָר צו מיר, נאָר מיר... און אין אַ מינוט אַרום האָט זי דאָס אַזוי לײַכט אָבגעגעבען אַ צווייטען... קושען זיך פאַר מיר אין די אויגען און מיך לאָזען שטעהן אָן אַ זײַט? וואָס בין איך אַ פליג און זי איז אַ שפין? אָה, איך בין גאָר אַליין אַ שפין... נאָך אַ גרעסערער שפין... אַ שפין — וואָס מען דאַרף צעטרעטען...

אַ קאַלטע שנאָה, אַ טריבע אַכזריות צו זיך אַליין, האָבען אין מיר אויפגעברויזט. אויב איך וואָלט געקענט, וואָלט איך איינגעביסען די אָדערען פון האַנד און געזויגען מײַן אייגען בלוט.

— צוליעב וואָס בין איך אַהער געקומען? אָפּשר כדי צו חאַפּען אַ נדבה רחמנות, אַ גע׳גנב׳עטען גלעט? וואָס איז דאָס? אַ צוקעריל פאַר אַ ביטערער רפואָה, וואָס? וואָס געהט מיך אָן דאָס יונג פאָר׳ל? וואָס וויל איך פון אָט דעם טיש, פון דער סעראַטע־נער סאָפקע, פונ׳ם ראָזיגען לאָמפּ? און דער רעוואָלווער?... אַהאַ, דער טײַוועל טאַנצט שוין ווידער אַרום מיר! איהם גלוסט זיך שוין ווידער אַרײַנשלעפּען מיך אין ס׳לעבען אַרײַן? ער פערשטעלט זיך מיר אין אַ גלעטעלע, אין אַ יונג ווײַבעל, וואָס רעדט זיס. לעקעכלעך שטעקט ער מיר איך זאָל ניט וויינען. דאָס וועט זיך איהם ניט אײַנגעבען, ניין, ניין, ניין...

מײַן האַרטקייט און קאַלטבלוטיגקייט זענען אין מיר געוואַק־סען פון סעקונדע צו סעקונדע.

— אַה, יאָ... כ׳האָב פערגעסען — האָט זיך העניע אַרויס־געגליטשט פון איהר מאַנ׳ס אָרעמס — פאַרדאָן, כ׳האָב דיר פער־געסען פאָרצושטעלען אָט דעם... ס אַ ל אָ מ אָ ן, אַנ׳אַלטער בע־קאַנטער. און דאָס איז מײַן מאַן — יאַשע.

— באַלד וועל איך עפּעס אָבטהון אַ שרעקליכע זאַך, אַ שרעקליכע זאַך — האָב איך געטראַכט מיט אַכזריות. —

עס האָט זיך צו מיר געגעבען אַ שטרעק אויס אַ ווייסע האַנד, לאַנגע בלייכע פינגער מיט אַ חתונה־רינג אויף איינעם פון זיי... מײַן האַנד האָט שוין געווען געמאַכט אַ בעוועגונג אָנצונעהמען די אויסגעשטרעקטע האַנד און אַ דריק טהון... און פּלוצלונג האָב איך זי אַ שטויס געגעבען פון זיך... דאָס שרעקליכע זאַך האָט מיר אַ בליץ געטהון אין קאָפּ און זיך גראָב אַרויסגעריסען:

— איך דאַרף ניט... וואָס מיר בעקאַנטשאַפט... וואָס טויג

אײַער העניען נאַרען אײַך ?... ס'איז ניִדעריִג... אָט ערשט האָט זי מיך געדריקט צו זיך און געקושט... דער רוח ווײסט עס... צוליעב וואָס לײַגען, נאַרען...

כ'האָב געטראָפען אין פּינטעל אַרײַן. דער עפעקט איז געווען שטאַרק. בײדע זענען געבליבען שטעהן ווי אַ דונער וואָלט זײ געטראָפען. צוויי פּאָר אויגען האָבען זיך צו מיר אַ קעהר געטהון און פערקיהלט געוואָרען. גרויסע, משונה'דיגע... אַז די פערשטײַנערונג איז אַריבער, האָט העניע גענומען שטאַמלען. די אונטערשטע ליפּ איז בײַ איהר געווען אָבגעהאַנגען:

— סאַלאָמאָן! ווי אַזוי ?.. דו? יאַשע, ער זאָגט?... וואָס איז? ניין, נײן...

יאַשע איז געווען בלײַך ווי קרײַד. ער האָט פערנאַנדערגענומען די הענד ווי אַנ'אונטערגעשאָסענע גאַנז, האָט אַרײַנגעשרויפּט זײַנע וואַסערדיגע אויגען אין זײַן ווײַבס געזיכט און געפּלאַפּעלט:

— ע... העניע... הענעקע?

אין דעם מאָמענט האָב איך זיך געפיהלט ווי אַ זאַטער פוקס, וואָס חאַפּט זיך אַרײַן אין אַ שטײַג מיט היהנער. דער פוקס טהוט זײ גאָרניִשט, און די היהנער פלאַטערען און קוואָקטשען און פיהלען שוין דעם טעם פון צעריסענע אברים. כ'האָב געוואַרט. ס'האָט זיך מיר געגלוסט מיט'ן גאַנצען האַרצען, אַז יאַשע זאָל זיך אַ הויב טהון, בעלײדיגען מיך און אַרויסוואַרפען פון שטוב. מיט דער זעלבער ווײַסער האַנד, אויף וועלכער עס בליִשצעט דער גאָלדענער רינג... ער וואָלט געגעבען אַ פּאַטש — וואָלט איך אויך צוגענומען. כ'וואָלט געשטאַנען גלײַך און געשוויגען... אַזוי רחמנות'דיג האָט אויסגעזעהן העניע. אָבער ער האָט גאָרניִשט געטהון. ער איז נאָך צו זיך ניט געקומען. דאַן האָב איך אַליין גענומען אַרויסגעהן מיט'ן קאַפּעליוש אין דער האַנד. דאָס האַרץ האָט בײַ מיר אויפגעהערט צו קלאַפּען. איך בין צוריק קאַלטבלוטיג געוואָרען.

— פּאַדליעץ!...

דאָס האָט זיך מיט מזל אַרויסגעריסען חאָטש איינאײנציגע בעלײדיגונג פון העניעס מויל. וואָס איז בין אַהער געווען אַזוי צו-

טומעלט. ס׳האָבען זיך געפּיהלט אין דעם שוואַכען אויסגעשריי איהר גאַנצער כּעס, בעליידיגונג, איהר גאַנצער עקעל צו מיר פון היינט אָן. דער אויסגעשריי האָט מיר נאָך מיר נאָכגעיאָגט, צוריסען זיך ווי אַ באָמבע אויף מיין רוקען.

איך בין שוין געווען הינטער דער טהיר. דאָרטען האָב איך נאָך דערהערט אַ שוואַכען געראויש פון פּרויען-קליידער. און אַ פאַל פון עטוואָס ווייכעס, שווערעס. ווי עס ווייזט אויס, איז העניע געפאַלען אין חלשות. און אַ קול... יאַשעס קול בעט זיך, ציטערט:

— העניע... העניעקע...

— אָט האָסטו דיר יעצט „יאַשע און העניניקע". ווי קליין זיי זענען יעצט. ווי אומגליקליך. און ווי שוואַך איז דער גליק, נאָט מיין גאָט. אַ שלעפּ געטהון איין נאַרישע, בעהאַלטענע פּעדימעל — איז אויס!...

אין טויער פון הויז בין איך שטעהן געבליבען. מיין פאַרשטעלונג האָט מיר אויסגעמאָלט אין איין מינוט דאָס מאוס׳ע זאַך, די שמוציגע זשאַבע, דעם גראָבען ליגען און גיפטיגען ציניזם, וואָס איך האָב איבערגעלאָזען נאָך זיך אויף דעם צווייטען שטאָק, אין אַזאַ נייעם וואָהנונג, צווישען מאַן און ווייב, אין רעכטען מיטען האָניג-חודש. כ׳האָב מיר פאַרגעשטעלט העניעס טייכען טרעהרען און יאַשעס גליהענדיגען חשד, ביז ס׳וועט זיך זיי ביידען איינגעבען אַלץ קלאָר צו מאַכען. מיין געוויסען האָט זיך גענומען אויפחאַפּען, קריכען ווי אַ שלאַנג פון נאָרע... אפשר אומקעהרען זיך, בעטען מחילה? ניין, מוחל זיין אויף אַזאַ זאַך קענען זיי ניט... זיי וועלען עס קיינמאָל ניט פערשטעהן. לכל-הפחות דערצעהלען אַלץ ווי ס׳איז געווען... אָבלייקענען דעם שקר, די גראָבקייט... ווי האָט זי אַ געשריי געטהון? פאַרליערן?... יע, יע.

נאָר דאָ האָט זיך מיר אָראָבגעלאָזען די האַנד אין קעשענע. דאָס בין איך אַנטלאָפען בעהאַלטען זיך פון זיך אַליין צו מיין בעשיצער; צום קאַלטען, מעטאַלענעם, גוטען בעשיצער מיינעם. די האַנד האָט אָנגעטאַפּט און ווי אַן׳אָדלערשע לאַפּע פעסט ארומגעחאַפּט איהם... דעם רעוואָלווער... וואָלט איך געקענט אין

איִהם נעֶגעֶל אַרײַנשטעֶכעֶן, וואָלט איִך עֶס געֶטהון. אַ קאַלט געֶ־לעֶכטעֶרעֶל האָט זיִך אײַנזאַם אַרויסגעֶקויקעֶלט פוּן האַלז און צוּ־גאַנגעֶן איִן דעֶר קאַלטעֶר לופט. מיִט איִמפּעֶט האָב איִך אָבגעֶ־טראָטעֶן פוּן שטוּב און אַוועֶק. איִן קעֶשעֶנעֶ האָב איִך אַלץ געֶדריִקט דעֶם רעֶוואָלוועֶר, רעֶדעֶנדיִג צוּ איִהם ווי איִן קדחות:

— נײַן, טײַעֶרעֶר, נײַן, ליִעבעֶר... מיִר וועֶלעֶן זיִך שוין ניִט אוּמקעֶהרעֶן — רעֶוואָלוועֶרעֶלעֶ מײַנס... מעֶהר קײנמאָל ניִט... ווי אונזעֶר מיִרקיִן זאָגט... ווי? צוּם טײַוועֶל, צוּם טײַוועֶל!...

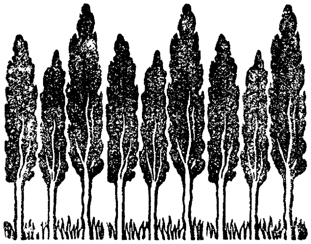

קאַפּיטעל זיעבּען.

23 טעג אין תּשרי. בּאַגינען.

אַנ׳אונרוהיגע נאַכט. אַ פֿערוואָגעלטע נאַכט.

נאָך דער נעכטיגער מעשה, געהענדיג צוריק פֿון הענישען מיט האַסטיגע, ניט גלייכע טריט, האָט זיך מיר פּלוצלונג געדוכטען, אַז עמיצער יאָגט זיך נאָך מיר. איך קוק זיך אום — קיינער איז ניטאָ. געה איך ווייטער — הער איך פֿאָרט, אַז מען לויפֿט מיר נאָך מיט ווייכע, קעצישע טריט; עמיצער רייבּט זיך אַרום די וואַנד, וואו דער שאָטען איז געדיכטער און וועבּט דאָרט עטוואָס ליעסטיגעס, עטוואָס שלעכטעס — ווי אַ גרויסער שפּין אין דער פֿינסטער.

איך האָבּ גענומען חושד זיין, אַז דאָס איז יאַשע. עס בּרענט אין איהם די אייפֿערזוכט. ער איז ערשט געקומען צום זינען, און לויפֿט נאָך אָבּרעכענען זיך פֿאַר זיך און פֿאַר זיין ווייבּעל. אַן אָבּגעפֿושערטער מאַן... ער גנבֿ׳עט זיך פֿון הינטען; די אויגען סטאַרטשען בּיי איהם אַרויס פֿון שטערען ווי בּיי אַ זשאַבּע... די לאַנגע האָר זענען איהם צושויבּערט; אַ גאַנצער קאָלטון; די האַלז — אויסגעצויגען ווי בּיי אַ שלאַנג. אַ פֿינישעס מעסער איז בּיי איהם בּעהאַלטען אין אַרבּעל. אַ מין העלד פֿון „קרייצער׳ס סאָנאַטע“. איך דאַרף נאָר אַ ווייַלע ניט געהן אַזוי האַסטיג, וועט זיך מיר עפּעס אַ לאַנגע, קאַלטע זאַך, אַ שאַרפֿע און אַ געפֿעהרליכע אַריינשטעכען אין רוקען; וועט זיך איינוועניג אַ גליטש טהון און דורכגעהן צווישען די ריפּען, דורך די לונגען, וואָס בּעוועגען זיך אַזוי עלאַסטיש...

האָבּ איך זיך געלאָזען געהן נאָך גיכער, נאָך האַסטיגער.

נאָר אין אַ מינוט אַרום האָבּ איך מיר צוריק אַ קלעהר געטהון: נו, אַדרבּא, אַדרבּא, זאָל מיך טאַקע יאַשע שטעכען. ס׳איז אַלץ איינס: איך אַליין אָדער אַ פֿרעמדער.

און מײַנע טריט זענען געוואָרען דריבנע, אָבגעמאָסטען. כ'האָב אפילו אײן האַנד פֿערלעגט אויף הינטען. ס'האָט זיך געוואָלט בײדע הענד פֿערלעגען, „נאַ, טוידט!" נאָר מיט אײן האַנד האָב איך געמוזט דריקען דעם רעוואָלווער אין קעשענע; כ'האָב געמוזט. אַזוי בין איך געגאַנגען און געוואַרט אויף עפּעס שרעקליכעס, אויף אַ פּלוצלעבדיגען, ווילדען אָנפֿאַל פֿון הינטען; עס זאָל אַזש אַ כּריל טהון אין דער לופֿט. —

ס'האָט זיך גאָרנישט ניט געטראָפֿען. טונקעלע מענשען זענען פֿערבײַ מיר דורכגעגאַנגען, געשוואַרצעלט זיך, געשלײַנגעלט זיך אין דעם אויסגעמישטען שײַן פֿון די גאַז-לאַמטערנעס און פֿון דער לבנה. אײנער פֿון הונדערט פֿלעגט אויף מיר אַ קוק טהון אָהן אַ שום כּונה און אַוועקגעהן. די איבעריגע האָבען, ווי די מוראַשקעס, געקוקט נאָר אויף דעם טראָטואַר, וואו זײ געהען. פֿון זײערע נאָזלעכער זענען געפֿלויגען קלײנע קרײַזעלעך פּאַרע. דאָס איז אויך באַלד צעגאַנגען אין שאָטען. —

פֿונדעסטוועגען, ווי נאָר איך האָב זיך אַרײַנגעכאַפּט אין מײַן צימער, האָב איך פֿערשלאָסען נאָך זיך די טהיר. איך געדענק גוט: צוויי מאָל האָט זיך דער שליסעל איבערגעדרעהט אין שלאָס-לאָך. כ'האָב צוגעלעגט אַנ'אויער און געהאָרכט: שטיל. — דערנאָך האָב איך אָנגעצונדען דעם לאָמפּ. דערנאָך האָב איך זיך אַרײַנגעזעצט אין בעט אין פּאַלטאָ, אין די קאַלאָשען, אַזוי ווי איך בין געקומען פֿון גאַס. האַרץ און מוח — אַזוי וויסט און לעדיג און פֿונדעסטוועגען אַזוי שווער. מײַן קאָפּ האָט זיך אַראָבגעלאָזען ווי אַנ'אונטערגעשניטענער, בעהאַלטען זיך אין הויכען קאָלנער פֿונ'ם ווינטער-פּאַלטאָ. מײַן זודיגער אָטהעם האָט קײן דורכגאַנג ניט געהאַט און געבריהט מיר די באַקען, די ליפּען, דעם גאַנצען פּנים.

ווען איך האָב זיך שוין שטאַרק דערהיצט, האָב איך ערשט דאַמאָלסט דערפֿיהלט, אַז איך זיץ אין פּאַלטאָ, — פֿערשטאַנען, אַז ער איז אין דעם שולדיג... האָב איך געכאַפּט אַראָבצורײַסען איהם פֿון זיך און אַ שלײַדער געטהון אָן דער פּאָדלאָגע: ס'איז מיר אַלץ אײנס, מאָרגען-פֿריה פֿערקויף איך איהם!

דאָס האָט מיך נאָך ניט בערוהיגט. האָב איך אַ פֿלינקען שפּרונג געטהון, אַראָבגעכאַפּט פֿון הענגעל מײַן נײַעם סמאָקינג-

אנצוג, וואָס איך האָב זיך געניִיט מיט אַ צוויי חדשים צוריק און וועלכער איז ווי אַ מת געהאנגען אויפ'ן וואנד אונטער אַ ווייסען ליילעך. כ'האָב איהם צוזאמענגעדרעהט מיט דער ליילעך אינאיי־נעם און אַ ווארף געטהון מיט האס אויפ'ן פאלטאָ: וואָס מיר סמאָקינגס! מארגען וועל איך דאָס אויך פערקויפען...

כ'האָב מיך אָבער נאָך אלץ ניט געקיהלט: איין פוס פער־נאנדערגעוויעגט אין דער לופטען, דערנאָך די צווייטע פוס, אויף אזא אופן אויסגעטהון מיינע בלאַטיגע קאלאָשען און ארויפגעווארפען זיי אויף דער קופע קליידער, וואס וואלגערט זיך אין שטוב:

— אלץ וועל איך פערקויפען... אלץ!

דאָס האָט מיך אזוי משונה'דיג אָבגעמאטערט, אז איך האָב מיך געמוזט אויסציהען אויפ'ן בעט — אָברוהען אביסעל. כדי צו דערקוויקען זיך, האָב איך ארויסגענומען דעם רעוואָלווער, אוועק־געלעגט איהם אויפ'ן קישען, צוגעדריקט צו איהם מיין גליהענדיגע באק און עפעס אַ טריעבעס ליעבע־געפיהל האָט זיך מיר געבאָמ־בעלט אין לעדיגען מוח:

— שוין לאנג מיט דיר ניט געשלאָפען, ממור'ל... שוין לאנג, רעוואָלווערעלע מיינס...

און אין אַ מינוט ארום...

— חע, דו ווארטסט שוין דאָך אזוי לאנג... כ'האָב דיך אביסעל אָבגענארט, זונעניו... דו ביזט שוין גוט הונגעריג. אַ יאָ? זיי זיך מודה...

מיין „זונעניו" האָט געבלאנקט און געשוויגען.

אזוי בין איך געבליבען ליעגען אַ פּאָר שעה אָהן אַ שום געדאנק, אָהן שלאָף, אָהן ווילען. דער לאָמפּ האָט געברענט אויפ'ן טיש, ערגעץ וויִיט האָבען לאָקאָמאָטיוען געפּרובט זייערע קול'כער, געבריהמט זיך, ווער עס קוויטשעט בעסער...

פלוצלונג האָב איך דערהערט, אז די אָבצאסען פון מיינע שיך האָבען זיך אַ קלאפּ געגעבען אָן דער פּאָדלאָגע. ווי אין היפּ־נערפלעט האָב איך זיך ארומגעקוקט ארום זיך און פערשטאנען, אז דאָס איז גארנישט, אז דאָס האָב איך זיך נאָר אנידערגעזעצט; האָב איך צו זיך אזוי געזאָגט:

— ס'איז דאָך אַ פשוט'ע מעשה: איך קען זיך אויסטהון...

טאקע מיט אַן אמת אויסטהון זיך... אויסציהען זיך אונטער דער קאלדרע... דער רעוואלווער ביים זייט... „זעהר אנגענעהם!"

מיינע הענד האבען גלייך גענומען, אויפגעהויבען די דעקע. דעם מאטראַץ האב איך ניט אויפגעטרייסעלט, דעם צוקאפען ניט ארויפגערוקט. כעבאַניש האב איך זיך בעוועגט; ווי מיט האלצערנע פינגער אראבגעריסען פון זיך די קליידער און אזוי ניט פארזיכטיג, אז א פאר קנעפּלעך האבען זיך אבגעריסען, א שפּריץ געטהון אויף דער פאדלאגע, געחאפּט דארטען א טענצעל, אוועקגעקויקעלט זיך מיט א „אהא"... אויסגעזוכט זיך מיט מזל אַנ'ארט, געבליבען ליגען, אַנ'שוויגען געווארען...

כ'האב פערלאשען דעם לאמפּ. ארונטערגערוקט זיך מיט'ן רעוואלווער אונטער דער דעקע. שטי—יל. — ווי אין קדחות האב איך א יהם געגלעט, געדריקט צו מיין לייב און געקלערט, ווי שרעקליך עס וועט הילכען א שאס אין אַזא שווייגעדיגען, פינסטערן חדר. א פריהער א בליץ... א פייערדיגער בייזער קוק פון א ריזיגען דעמאן און באלד: טררר—אך! דער בעל-הבית און די בעל-הבית'טע פון דירה חאפּען זיך אויף מבוהל'דיגע און גלייך צו מיר אין צימער אריין. — „גאַרדאַוואַי!" שרייט דער בעל-הבית; ער איז אזא שרעקעדיגער... די בעל-הבית'טע איז אזוי מבולבל, אז זי שפּרינגט צו מיר אריין אין צימער מיט נאקעטע, קיילעכדיגע פלייצעס... מארגען ביינאכט וועט דאס טאקע אזוי זיין. א שאד, וואס איך וועל שוין ניט קענען זעהן...

און שעה'ן ציהען זיך, און דער אטהעם בריהט און לאקאמאטיוועס פייפען ערגעץ ווייט, און קעץ וויינען אויף די טרעפּ. א פריהער קלאגען זיי איטליכע בעזונדער, דערנאך אלע צוזאמען, דערנאך סיפּען זיי ווי שלאנגען און רייסען מיט די נעגעל... און דער שלאף הענגט אין דער לופטען אזא שווערער, אזא געשמאַקער. איך פיהל כמעט זיין טעם, זיין ריח, ער וויל זיך אבער נידעריגער ניט אראבלאזען, ער רייצט זיך מיט מיר, ער רייצט זיך.

... זעה, אט איז העניע. זי וויינט. איהרע טרעהרען זענען גרויסע און פינקלען. דאס פאלען פון איהרע אויגען שטיקלעך נשמה. זי האט א בריליאַנטענע נשמה. די טרעהרען קויקלען זיך איבער ביידע בלייכליכע באקען צו איהר געמבעלע. דוקא אין

גריבעלע װילט זיך זײ אַרײַנפֿאַלען. דאָרטען גיסען זײ זיך צונויף און פֿאַלען אַראָב... בײַ יאַשען זענען די אויגען פֿערלאָפֿען מיט בלוט. זײַנע גלײַכע האָר זענען לאַנג און האַרט װי אַ פֿערדישער עק און צושויבערט. ער האַלט עפּעס דאָרטען אַ גלאַנצעדיגע, שאַרפֿע זאַך. דאָס איז בײַ איהם פֿערװיקעלט אין אַ פּראָקלאָמאַציע מיט רויטע אותיות. ער שרײַט „העניע, העניעקע, לאָז מיך, לאָז מיך צו איהם..."

איז דאָס אַ חלום אָדער — אַ קאַשמאַר? אַ פּנים — אַ קאַשמאַר. איך פֿיהל, אַז איך בין ניט געשלאָפֿען. אַ ראיה האָב איך, די גאַנצע צײַט האָב איך געפֿיהלט אַ טעמפּען װעהטאָג אין באַק. דאָס האָט מיר װעה געטהון פֿון רעװאָלװער. צו שטאַרק האָב איך זיך צו איהם צוגעדריקט.

און װי טאַקע... אויב העניע װאָלט געװען מײַנע, נאָר מײַנע. ניט דעם בוכהאַלטערס מיט די משונה'דיגע האָר, און װאָלט מיך געגלעט און געקושט, אויף אַנ'אמת געקושט, ניט װי איך האָב פֿריהער געלײַגט... אויף אַנ'אמת... װאָלט איך אפשר ניט געדאַרפֿט האָבען אָט דעם מזל; אַז מען דריקט זיך צו איהם צו — שטעכט ער זיך נאָר... העניע איז װײַבער, אָה, אַ סך װײַבער! איהרע האָר שמעקען מיט נעגעלעך-אָדעקאָלאָן, די אויגען גלאַנצען בײַ איהר מיט אַ גרינליכען פֿײַערל אין דער פֿינסטער...

אָבער איך בעמיה מיך דערשטיקען אַזאַ צורײַסענע, נאָגענדע לײַדענשאַפֿט און שרײַ אוים דורך די צײַן אונטער דער דעקע:

— דוקא, דוקא... אַלע קלײדער װעל איך פֿערקויפֿען. אַלץ װעל איך פֿערקויפֿען.

די פֿינסטערניש אין צימער װערט בלאָה, דערנאָך בלײַך. די טויער סקריפּעט. אין הויף הילכט אַ הוסט און שװערע שטיװעל בטאָרען דאָרטען איבער די שטײנער, װעלכע זענען בעצויגען מיט אַ דינעם באַגינען-אײַז. די קופּה קלײדער אין מיטען צימער מיט די בלאָטיגע קאַלאָשען, װאָס זיצען אין דער הויך רײַטענדיג, הויבען זיך אָן אָבצוטײלען פֿון דער נאַכט, שװימען אַרוים װי אַ קלײנע פּיראַמידע אינ'ם בלאָהליכען חושך.

דערזעלבער טאג, 11 אין דערפריה.

— האנדעל, האנדעל, האנ—דעל!!! מארינארקעס, קא־מאשען, קאלאשען, קאפעליושען...

— אהא, געלויבט איז גאט.

איך שפרינג צו צום פענסטער, קלאפ אין שויב און ווינק: „ר' יוד, קומט ארײן, קומט ארײן."

בשעת יענער קריכט דארטען אויף די שטיגען, האפ איך אויפהויבען מײנע קלײדער פון פאדלאגע, טרײסעל פון זײ אב דעם שטויב און ווארף זײ ארויף גלײכגעוויכטיג אויפ'ן ווענטעל פון שטול.

שוין א פאר שעה, אז איך ווארט אויף א האנדליארזש און קלעם מיך. די הענדלער האבען דוקא הײנט, ווי צו־להכעים, פערשפעטיגט. אלעמאל וועקען זײ מיך אויף זײגער אכט. איך האב שוין געוואלט לויפען, זוכען זײ אין גאס.

שא! איך הער שוין זײנע טריט אויף די לעצטע שטיגען. טריט פון א מענשען מיט גרויסע שטיוועל, מיט אויסגעקרימטע אבצאסען. באלד וועט א סקריפ טהון די טהיר. מײנע קלײדער— אזוי ווי ניט געוועזען. און אויפ'ן גאס איז א שנײ מיט א רעגען; קאלט, נאס.

— פערקויפען, פערקויפען... און דער רעוואלווער? דו פערגעסט!

— גוט מארגען! — דערהער איך באלד הינטער זיך א חניפה־קול. איך קוק זיך אום: ער איז שוין דא. א בעבערדעלט געזיכט. האר געלע, קאלטענעוואטע, קריכען אין מויל ארײן. פײכטע אויגלעך, פינטלען; קוקען מיך אן מיט א קוקעלע פון א האנדליארזש א פקח, וואס וויל גלײך דערקענען, מיט וואס פאר א „העכט" ער האט דא צו טהון.

— גוט מארגען. וואס האבען זײ צו פערקויפען?

— דארטען, אויפ'ן שטול... — ווײז איך איהם מיט'ן פינגער.

דאס יודעל האט גלײך אראבגעווארפען פון זיך דעם זאק, א ציה געגעבען זיך צו מײנע קלײדער; גענומען טאפען, שמעקען,

בודק זײַן בײַם פֿענסטער. דאָ, מאַכט ער צו מיר, איז איהם ליכטיגער. — פֿלינק האָט ער אַרויסגעקאַטשעט די אַרבעל פֿון דער מאַרינאַרקע און האָט זיך בעקאַנט געמאַכט מיט דער פּאָטשעווקע. מ'יאָ, מאַכט ער, די פּאָטשעווקע מוז מען ןאויך זעהן. און וואָס מעהר ער האָט אונטערזוכט די „סחורה", אַלץ קרומער און ציטריגער איז געוואָרען זײַן קוקען אויף מיר.

— איז... פֿערקויפֿט איהר דאָס?

— יאָ.

דערבײַ האָב איך אָבגעקעהרט דעם קאָפּ. מיר האָט זיך געדוכט, אַז יענער גראַבעלט זיך ניט אין די קליידער-אַרבעל נאָר בײַ מיר אין האַרצען; האָט מיר איבערגעקעהרט די נשמה אויף דער לינקער זײַט און טאַפּט... טאַפּט מיט קרומע בלאָטיגע פֿינ-גער... איך האָב געפֿיהלט, אַז איך פֿערקויף דאָ דעם לעצטען חלק לעבען, אַז איך פֿערדאַרב דאָס, וואָס האָט מיך געדאַרפֿט וואַרימען און בעשיצען פֿון בײזען פֿראָסט, פֿונדעסטוועגען האָב איך געשמייכעלט. צוליעב וואָס? איך ווייס אַליין ניט. דאָס איז עפּעס געווען אַ שמייכלען ווי בײַ דעם „מענש, וועלכער לאַכט", אין הוגאָס ראָמאַנען.

— איז... אַלץ פֿערקויפֿען זיי, פּאַניע?

— אַלץ!

— דעם פּאַלטאָ אויך?

— דעם פּאַלטאָ אויך.

איך האָב געזעהן, אַז דער האַנדליאַרזש וואָלט געוועזן אַ בַּלְעָן ווּיסען, פֿאַרוואָס פֿערקויפֿט דאָס עפּעס אַנ'אַנשטענדיגער בחור אין מיטען העלען טאָג אַזעלכע נײַע בגדים. ער האָט נאָך פֿריהער אַרומגעזוכט מיט די אויגען אַלע ווינקעלעך, ערקונדיגט זיך, אַז קײן אנדער פּאַלטאָ האָב איך ניט. ער האָט אָבער מורא געהאַט קאַליע מאַכען דעם מסחר און געשוויגען. — ס'פּנים האָט בײַ איהם מיט אַמאָל בעקומען אַ העגדלערשען בטול. קאַלט און פֿאָרזיכטיג האָט ער אַ פֿרעג געטהון:

— נו, איז הײסט דאָס, וויפֿיעל?... כ'מיין וויפֿיעל זאָל מען דערפֿאַר געבען?

— עלף רובל — האָט זיך מיר אַרויסגעכאַפּט פֿון מויל.

פארוואס עלף? מיט א ווײַלע צוריק האט עס געשלאגען צעהן א זייגער. איז מיט איינם מעהרער...

— וויפיעל, פאני, וויפיעל? — האט יענער ניט געגלויבט זיינע אייגענע אויערען.

— איך האב געזאגט — עלף רובל.

— ביי דעם האנדליארזש איז די נאז בלייך געווארען. ער האט נאך אלץ ניט געגלויבט, נאר ער האט געהאט פחד איבערצופרעגען. האט ער זיך גענומען אומדרעהען, טאפען אין די קעשענעס מיט ציטערדיגע הענד, קלינגען מיט קופער-געלד:

— נו, מסתמא ווילען זיי דאך, בע—בע, צעהן... ס'הייסט צעהן קערבלעך... א גלייכער חשבון...

— עלף!

— דוקא? פאני, איך קען ניט. מיין עהרען ווארט... צעהן איז אויך א פרייז. וואס... וואס... געבען? יא?

— ניין.

— א ווייב מיט קינדער... פאני, שלעכטע צייטען...

א גאנצע כוואליע פון עקעל האט מיך א שטיק געטהון אין האלז. ס'האט זיך מיר אזוי געגלוסט אנכאפען דעם הענדלער פאר'ן קאלנער און ארויסווארפען דורך אלע טהירען. מיין לעצט שטיקעל לעבען קויפט ער דא און דינגט זיך נאך. אזא יונגאטש! מיט זיין ווייב און קינדערלעך שרעקט ער מיך. — נאר מיין רעוואלווער, וועלכען איך האב די גאנצע צייט געדריקט אין קעשענע, האט מיך אבגעהאלטען...

— ר' יוד... — האב איך מיעד געענטפערט — לאזט מיך. איך בעט אייך, לאזט מיך.

תכף האב איך דערפיהלט, אז עטוואס קאלטע־דיגעס, שווערעס רוקט זיך מיר אריין אין דער אבגעשוואכטער האנד. געענדיגט. אין רוקען איז מיר עפעס דורכגעלאפען. יענער איז געשטאנען און גערעדט גיך, גיך. עפעס האט ער זיך געשוואוירען... עפעס האט ער א ווייב מיט קינדער. אט דא לאזט ער מיר איבער א פינפערעל אנ'אויפגאב. זאל ער אזוי געזונד זיין און זיין ווייב און זיינע קינדער, אז אין א ווײַלע ארום ברענגט ער מיר דאס איבעריגע. ער האט מיט זיך ווייניג געלד גענומען. חלילה, איך זאל אנ'אנדערן ניט פערקויפען. ער זעהט אן מיר, אז

איך בין אַ פײַנער מאַן. חלילה, אַט באַלד קומט ער צוריק, אַט באַלד...

איך האָב איהם מיט אַ שאָקעל געטהון מיט׳ן קאָפּ.

אַז יענער איז אַרויס, האָב איך זיך גלײַך אַ קעהר געטהון און מיט אַ בעהאַלטענער בײַנקשאַפט אָנגעקוקט מײַנע קלײדער:

— פערקויפט.

און באַלד האָב איך זיך אויסגעגלײַכט, פּונקט ווי איך וואָלט מיך דערמאַנט, אַז איך האָב נאָך אויפצוטהון עפּעס זעהר אַ וויכ־טיגע זאַך. מיט זעהר אַ סעריאָזע מינע האָב איך אויסגעזוכט אַ שטיקעל קרײד, צוגעגאַנגען פאַמעליך צו מײַנע קלײדער, אויסגע־שפּרייט זיי אויפ׳ן בעט, און שטעלענדיג זיך נעבען בעט אויף די קניע גענומען אויסמאָלען אויף די קלײדער טוידטע קעפּ, ווײַסע שאַרבענס... אונטען מיט צונויפגעקרײַצטע בײַנער. מיר איז אַלע־מאָל געפעלען געווען דער דאָזיגער סימבאָל פון אינקוויזיציע, פון טוידט־געריכט, פון דער גאַנצער מענשעשער צוקונפט. זעענדיג פערטראַכט, פלעג איך מיר אָפטמאָל מאָלען אַזוינע לאַנגליכע רעדעלעך, און מיטען: דרײַ דיקע פינטעלעך ווי אַ סגל. אַ ביסעלע נידריגער — עטליכע דריבנע זיגזאַגען. אונטען — אַ פלאַכען קרייץ. פאַרטיג! — אָבער פאַרוואָס האָב איך זיך אַצינד, פון דער העלער הויט, צוגעחאַפּט צו דעם? — אַ גרויסען, טוידטען קאָפּ האָב איך אויסגעמאָלט אויפ׳ן פּאַלטאָ; קלענערע — אויף דער וועסט, אויף דער מאַרינאַרקע, אויף די הויזען... מײַנע קניע האָבען אָנגעהויבען וועה־צו־טהון. דאַן האָב איך זיך אויפגעהויבען און געזעצט זיך אויף אַ שטול נאָהענט צום בעט. איך בין געזעסען מיט׳ן קרײד אין דער האַנד און שטום, מיט שטאַרע אויגען בעטראַכט די ווײַסע שאַרבענס אויפ׳ן טונקעלען געוואַנד. זיי האָבען מיר אויסגעוויזען ווי בלײַבע טוידט־חתימות. אַ פרעמדע, מיס־טישע האַנד האָט דאָס אָבגעשטעמפּעלט מײַנע קלײדער. בײַ דעם גרענעץ פון טוידט און לעבען... די קלײדער זענען שוין אויף יענעם זײַט לעבען... דאָס זענען דאָרטיגע טאַמאָזשנע־שטעמפּלען... נית איך האָב זיי געמאַכט, נית איך...

מײַנע אויגען האָבען זיך אײַנגעגעסען אינ׳ם גרויסען „שאַר־בען" אויפ׳ן פּאַלטאָ. און שטיקלעך געדאַנקען האָבען זיך מיר גיך, גיך געדרעהט אין קאָפּ: דער רוח ווײַסט זיי, אָט די בגדים׳לעך,

וואוהין מען וועט זיי פֿערשלעפּען נאָך מיין טוידט. דער יאָלד, וואָס וועט זיי אָבקויפֿען ביים האַנדליאַרזש, וועט נאָך פֿון זיי הנאה האָבען, וועט זיך אין זיי יום-טוב'ן, וועט זיך וואַרימען אין זייער געוואַנד... מען וועט זיי טראָגען, מען וועט אין זיי אַרומשפּאַצירען, אין יענע סעדער און גאַסען, וואו איך האָב אין זיי שפּאַצירט, אין די זעלבע רעסטאָראַנען און קאַוויאַרנעס, וואו איך בין געזעסען; אפשר אויף די זעלבע שטולען... און ס'קען זיין, אַז מען וועט זיי פֿערפֿיהרען אין וויַיטע מקומות, אין שטעדט, וואָס איך האָב אין מיין לעבען ניט אָנגעזעהן; אין אַמעריקע... דער יונגערמאַן, וואָס וועט זיי טראָגען, וועט קיינמאָל גאָרנישט ניט וויסען... און אַז יאָ, איז וואָס געהט עס איהם אָן? ניין, ער דאַרף טאַקע גאָרנישט ניט וויסען, וועט ער זיין רוהיגער. ער וועט ניט וויסען, אַז דער, וואָס האָט זיי פֿריהער געטראָגען, האָט זיי עקסטרע פֿערקויפֿט, כּדי צו פּטור ווערען פֿון אַלץ וואָס ער האָט, פֿין זיך אַליין און... שטאַרבען. אַ פֿערליבט מיידעל קען נאָך זיצען אויף יענעמס קניע אין מיין אַנצוג... און גלעטען ווי העניע... דאָס איז דאָך מאָדנע, דאָס איז מאָדנע!

— טריט.

פֿיל פֿון בויגען האָב איך אָבמעקען די טוידטע קעפּ מיט'ן אַרבעל.

דאָס געוואַנד איז ווידער טונקעל.

דאָס געהט אַריין מיין האַנדליאַרזש, אַזוי שטיל נעבעכדיג; נאָר סאָפּען סאָפּעט ער ווי אַ מידער פֿערד. טראָפּענס שוויַיס רינען איהם פֿון שטערען אין דער געלער באָרד אַריין. די אויגען — מוטנע. אַ פּנים, ער איז גוט געלאָפֿען, געשראָקען זיך. טאָמער האָב איך חרטה:

— אָט... ביי מיר איז דאָס איינס-צוויי... אָט האָט איהר; צעהלט!

דערביי האָט ער מיר אַריינגעשטופּט נאָך צוויי פּאַפּירענע דריי-רובעל'דיגעס און מיט איין אָטהעם אַרומגענומען אַלע מיינע קליידער אין ביידע אָרעמס. — פֿי, דאָס פּאַסט שוין גאָרניט פֿאַר אַ הענדלער. אַנ'אמת'ער הענדלער דאַרף זיך האַלטען אַביסעל רוהיגער.

איך בין געשטאַנען אַן אַ זייט און געקוקט אויף די האָריגע

הענד, וועלכע ציטערען אזוי הונגעריג און בינדען מיינע קליידער. ער בינדט און זיי לאזען זיך אזוינע שטילינקע, ווייכע, ווי די שע־פעלעך. דער פאלטא — דאכט זיך אזא גרויסער, אזא נארישער און לאזט זיך אויך. איהם פערדריסט אפילו ניט...

און וואו בין איך? איך מוז שווייגען. ס'האט זיך מיר פאר־געשטעלט א פערסמ'טער וואלף אין וואלד. דער וואלף ווארפט זיך אין די לעצטע יסורים און די שווארצע ראבען און די שרעקעריגע שצורעס ווערען מיט איין מאל גבורים, לויפען אן און פיקען און נאגען, וואו נאר א ווייכער ארט, וואו נאר עס ווארפט זיך ניט אין קאנוואולסען א שפיציגער נאגעל... ניטא שוין וואס מורא צו האבען. דער וואלף גוסס'ט. דעם הענדלערס נאז איז אזוי ענהליך צו א שנאבעל, וואס איז איינגעטונקט אין בלוט...

די קליידער — פערפאקט און אריינגעשטופט אין זאק אריין. דער אלטער, צוקנייטשטער זאק האט מיט אמאל בעקומען אזא קיילעכדיגען, נגיד'ישען בויך. דער הענדלער האט אויף איהם ליעבליך א קוק געטהון און האט זיך בערוהיגט. די אויגען זענען איהם צוריק געווארען עזות'דיג און שפיציג ווי ביי א גענייטען הענדלער. ער האט גענומען ווישען דעם שוויים פון שטערען, ארומקוקען זיך אויף אלע זאכען אין מיין צימער. — ער פער־שטעהט, ער פערשטעהט, מאכט ער צו מיר, מסתמא איז אויף מיר שמאל געווארען, אדער אפשר פאהר איך אין אויסלאנד? אין אויסלאנד זאגט מען איז ווארים... ווי?

— יא. איך פאהר אין אויסלאנד.

... זעה נאר, ער האט אבער גלייך פערשטאנען. —

דא האט ער גראדע דערזעהן מיינע קאלאשען.

— די קאלאשען פערקויפט איהר מסתמא אויך? ווי, פאני?

— נעהמט די קאלאשען א צוגאב און... געהט!

אפענשטעל זענען די קאלאשען פערשוואונדען געווארען.

אפשר האט איהר א הוט צו פערקויפען, פאני? אלטע קא־פעליושען...

— ר' יוד, ר' יוד אוועק פון דאנען!

דורכ'ן פענסטער האב איך געזעהען ווי מיין האנדליארוש

גנעהט ארויס פֿון די הינטער־שטיגען מיט׳ן פֿולען זאַק אויף די פּלייצעס:

— ער גנעהט יעצט און דאַנקט גאָט פֿאַר דער מציאה, פֿאַר פּרנסה, פֿאַר אַזא נוטען משוגענעם „דייטש" ווי איך. אוי, ר׳ יוד, ר׳ יוד!

נאָך האַלבען טאָג.

רעגען און שניי, שניי און רעגען. אוי, אוי ווי איך בין צעטרייטעלט. ווי אַלץ האָט זיך אין מיר צעזוונגען. אַ שלעכטער סימן: „אַף בְּרִי אָפַּת", אין דרויסען איז נאַס. בײנאַכט מוז מען לויפען. אַ מיידעלע מוז מען קויפען, און קיין פּאַלטאָ איז שוין לאַ—נג ניטא! אַ סימן איז, אָט קלינגט דער גאָלדענער פינפערעל, אָט שאַרבען די פּאַפּירענע דריי־רובעל׳דיגעם. מילא, וועל איך אָנטהון דעם אַ׳לטען זומער־מאַנטעל. איך האָב זעהר אַ ניעדעריגען צוקאָפּענס, ליעגט ער ביי מיר אונטערן מאַטראַץ. די אַרבעל קורץ און אויסגעריבען, נאָר ס׳מאַכט ניט אויס. קיין קאַלאָשען – אויך ניטאָ. וועט אַביסעל זיין פייכטלעך, די לעכלעך אין די אָבצאַסען וועלען אונטערפּייפען, נאָר ס׳מאַכט ניט אויס... אַ נעכטיגער טאָג!

אַ—אַ, אַ נעכטיגער טאָג! — באַלד דערמאַן איך מיך אָן אַנ׳אַלט ליעדעל. דאָס ליעדעל עסט זיך אין מיר איין ווי אַ קליפּה, זשומעט מיר אין די אויערען, וואו איך שטעה און געה, איך קען ניט זיצען, איך קען ניט ליעגען, דאָס ליעדעל קיצעלט מיך ביים שפּיץ צונג:

הערט אַ פּלוידער, אַ נעכטיגען טאָג,
אַ רוח אין אייער באַבען!
אויף דער לאַנקע קאָסען היי
מיט די האַמערס־קראַבען...
אַ בוידעם, אַ בוידעם, אַ נעכטיגער טאָג
חאַ—חאַ—חאַ, אַ בוידעם!

א הארמאניקע הויבט אן צו שפיעלען אונטען אין הויף. א קאליקע שפיעלט דארטען און בעטעלט. מיין בעל־הבית'טע שרייט הינטערן וואנד אויף דער דיענסט:

— מארינא, וואו ביזטו? מאך קאטלע—טען!

אהא, קאטלעטען... און איך האב נאך פון אין דערפריה אן גארנישט ניט געגעסען. אפילו טרינקען טיי האב איך פערגעסען.

איך עסען אויף דאס שאכטעלע סארדינען וואס איך האב נעכטען געקויפט אויף וועטשערע, שנייד אן ברויט און זעץ זיך אנידער קייען איבער'ן ג'וואלט. עס עסט זיך נישט. די האלז איז ענגער געווארען און שלינגט ניט. דאס עסען איז זויער און ניט געשמאק. האפ איך צוריק און פערוויקעל די סארדינען מיט דאס ברוידט אין פאפיער, עסען אויף היציג, ווי אין קדחות, די פארטקע און ווארף עס ארויס אין הויף. אפשר האט דאס עמיצען דערלאנגט איבער'ן קאפ? מילא, וועט יענער קאפ דערלאנגען אויף מיר אין געריכט. יעווא פרע־וואס־חא־די־טעלסט־ואו, וועט יענער שרייבען א פאפיער. דער E וועט זיין א גרויסהאנדיגער. א געצאצקעטער — ס'איז אינטערעסאנט, מיין עהרען ווארט; מען וועט ברענגען אהער די פאוויעסטקע: וואו איז דאס יענער און יענער, ער זאל מוחל זיין קומען אין געריכט אין אזא און אזא טאג אין דער פריה... „וואו יענער, וואס יענער... מיט עטליכע טעג צוריק האט ער זיך דערשאסען". חא־חא ס'איז א פאקט!

און די נאכט איז נאך וויט, וויט. א צינד איז ערשט האלב איינס. א היין וועל איך ערשט קענען געהן זייגער־איינס בייטאכט, לכל הפחות—צוועלף א זייגער. שטעהען נאך פאר מיר עלף און א האלבע שעה. עלף און א האלבע שעה! זעכציג מינוטען אין א שעה, זעכציג סעקונדען אין א מינוט. א חשבון, א חשבון פון איינע און פירציג טויזענד און פיער הונדערט סעקונדען. איינס נאך איינס, איינס נאך איינס... דאס איז מורא'דיג. די גאנצע צייט זיצען אין צימער און קוקען אין הויף? קוקען אויף דער סטעליע! אומגעהן פון ווינקעל צו ווינקעל? דאס איז אזוי שווער ווי ארויפצו קלעטערען אין דער הויך אויף א דינעם, אנגעזייפטען שטריק, וועלכער האלט, לאמיך זאגען, איינע און פירציג טויזענד איילדי לענג...

איך בין יעצט ווי א פליעג מיט אבגעריסענע פליגעלעך

אויף אַ פּילקע. איך מוז קריכען און קריכען, די פּילקע איז אַזוי קליין און פונדעסטוועגען אַזוי אונענדליך. — אַרויסגעהן שפּאַצירען אָהן אַ בגד קען איך ניט. אַלע זאָלען אויף מיר קוקען? ניין, ניין: אָט ביינאַכט—יאָ.

איז מיר אָבער איינגעפאַלען אַ משונה'דיגע אידעע: אומגעהן פּאַמעלעך פון ווינקעל צו ווינקעל. אַ טראָט אַ סעקונדע, אַ טראָט אַ סעקונדע, און אַזוי ביז איינע און פיערציג טויזענד. ס'איז אַ פּראָסטער חשבון. און די גאַנצע צייט—ווי אין וואַסער! —

איך ווייס גאַנץ גוט, אַז איך האָב אַצינד ניט און האָב קיינמאָל ניט געהאַט אַזוי פיעל געדולד און כח, פונדעסטוועגען הויב איך דאָס אָן זעהר ערנסט. מיט סעריאָזע טריט מעסט איך דעם צימער פון וואַנד צו וואַנד, קלאַפּ ענערגיש מיט די אָבצאַסען, כדי צו פערטומלען מיינע אויפגערייצטע נערווען און צעהל מיט פערקריצטע ציין: איינס, צוויי, דריי... צעהען... דרייסיג... פופציג... הונדערט...

איך בין נאָך ניט דערגאַנגען ביז פינף הונדערט און דער קאָפּ דרעהט זיך שוין. דער טיש הוידעט זיך. די וועגט שווינדלען, די ציפערען פערדרעהען זיך און בלייבען הענגען ווי שטיקער בליידריקען אין מוח. די נערווען זענען מנצח די אידעע. איך פערשטעה גאָרנישט, איך וויל גאָרנישט... איך דערגעה ביז'ן בעט, וועלכע איז נאָך ניט אויפגעראָמט, וואַרף זיך אַריין אין דער דעקע, פערמאַך די אויגען און ברום מיט אַ געמאַכטען שכור'ן קול:

ס'האָבען אויפען שוועל געטאַנצט
זיעבען פאָרליך פליעגען;
האָבען זיי דערזעהן אַ שפּין
און געבליעבען ליעגען...
אַ בוידעם, אַ בוידעם, אַ נעכטיגער טאָג,
חאַ-חאַ-חאַ אַ בוידעם!

— מאַ—אַרינע, וואו ביזטו! די קאָטלע-טען ווערען פערברענט!

— אהאַ, וויטער קאָטלעטען. דאָ ליעגט אַ בחור אָהן קאַלאָשען, אָהן אַ פּאַלטאָ מיט אַ רעוואָלווער אין קעשענע מיט... מיט

קאָפּ וועהטאָג, און זיי ווילט זיך גאָר קאַטלעטען! קאַטלע-עטען, נאָך אַמאָל: קאָטלע-ע-עטען... אַרוח אין זייער טאַטענס-טאַטען אַריין!

אין אַ פּאָר שעה אַרום.

געוואַלגערט זיך אין בעט. געפיהלט אַלץ ווי דורך אַ רויך אַצונד ווייטער אויפגעשטאַנען, ווייטער פערקעמט די האָר. די מאַרינאַרקע אין פעדערען אַ מחיה. איך האָב אָנגעקלאַפּט, געבעטען טיי, האָט מען מיר דערלאַנגט האָב איך געזופּט. אַז מאַרינע האָט מיר דערלאַנגט די גלאָז, האָט זי אָנגעקוקט מיך, דערנאָך די לעדיגע וואַנד. זי האָט זיך אַ פּנים געוואונדערט וואָס די קליידער זענען ניטאָ. עס האָט איהר געפעהלט די ווייסע לײַלעך אויפ'ן וואַנד.

— דער פּאַן ציהט זיך אַרוים? האָט זי געפרעגט.

— ניין, מאַך איך, און די צונג פּלאָנטערט זיך מיר, ס'הייסט... אפשר—יאָ. איך קען ניט וויסען, ווײַלע... ניין, איך ציה מיך ניט אַרוים... אַז מען זאָגט ניין... איז ניין! און אין אַלגעמיין — איהר וואָלט בעסער אויפגעראָמט דאָס צימער...

— מאַרינאַ, קוויטשעט אין קיך די בעל-הבית'טע, מאַרי-נאַ!

דער קאָפּ טהוט אַזוי וועה, נאָך שטאַרקער ווי פריהער. האָב איך גענומען קוקען פון פענסטער אין הויף אַריין: דעם סטרוזש'ס ברוין הינטעל דרעהט זיך אין מיטען הויף: דער איז זיך שטאַרק משתּדל חאַפּען זיין אייגענעם ווידעל מיט די ציין און קען ניט... בילט ער. אַ בלענות פון אַ הונד! — אַ גראָהער רויך קרייזעלט זיך פון אַ הויכען פאַבריק-קוימען, הויבט זיך לאַנגזאַם צום חמורען הימעל און מישט זיך אוים מיט די וואָלקענס; ניט צו דערקענען וואו איז רויך און וואו איז וואָלקען. און ווידער אַמאָל נעהמט מיך אָן אַ גרויל, דערמאַנענדיג זיך ס'אַראַ שטיק צייט איך האָב נאָך ביז צוועלף בײַנאַכט...

אָבער מען מוז דאָך עפּעס טהון. מען מוז. אָט שטעהט למשל, מיין טשעמאָדאַן. שוין לאַנג, לאַנג האָב איך אין איהם ניט אַרייַנגעקוקט.

געפענט דעם טשעמאדאן: העמדער, זאקען, טיכלעך. דעם גרעסטען טייל האב איך אנגעקויפט ניט לאנג, ווען ס'איז געווען אביסעל געלד. דאס איבעריגע געדענקט נאך מיין מומע זעלדע. זי האט דאס נאך מיר געשיקט א מתנה דורך פאסט, צוזאמען מיט איינגעמאכ'ץ און האניג־טייגלעך. א ווייכערשער קאפ! די איינגעמאכ'ץ האט זיך דערווארעמט און אויסגערונען אין פאסילקע. עד היום איז נאך צו דערקענען פלעקען אויף די העמדער.

איך גראבעל זיך טיעפער אין טשעמאדאן: אט איז די לעדיגע קאקא־פידעלע. אין דער פידעלע היטען זיך ביי מיר עטליכע קליינינקייטען צום אנדענקונג פון די קינדער־יאהרען, אזוינע טייערע יאהרען זענען דאס געווען, אז מען דארף נאך זיי בעהאלטען אנדענקונגען, מען זאל אן זיי חס־ושלום ניט פערגעסען. איך האב אבער אלעמאל ליעב געהאט זכרונות און — קליינינקייטען, וועלכע רופען ארויס זכרונות. — אט איז נאך מיין מילך־ציינדעל, מיין לעצט מיל'ך־ציינדעל, וואס איך האב ניט אוועקגעווארפען דער „מייזעלע" פאר אנ'„אייזערנעם" און געלאזען ביי זיך. דאס ציינדעל האט נאך געקייט די קיכעלעך און די קוגעלעך מיט ראזינקעס, וואס מיין דיקע שטיפמוטער פלעגט מאכען. דער טאטע האט דאך מיך מיט די קוגעלעך געטרייסט... נאך נחמה'ן — וואו איז זי יעצט די דיקע קוגעל־מאכערין? מיט עטליכע יאהר צוריק האט מיר דער פעטער געשריבען, אז זי האט חתונה געהאט פאר א דריטען מאן און איז געווארען נאך דיקער ווי געוועזען. „ממש, זי קאן שוין אין טיהר ניט אריין."

אט זענען די פארביגע גלעזלעך. א גאנצע קאלעקציע. איך האב דאס אלץ אין די קינדער־יאהרען געזאמעלט. פאר די בעסטע קנעפלעך געקויפט, געצאהלט הויכע „פרייזען". מיט „יאנישע", „פאלטאצען" און „גלעטשיקעס"... מיט די דאזיגע גלעזלעך, פלעג איך מיר בעשאפען מיינע וועלטלעך. בלאהע וועלטעלעך. גריניע, רויטע און שווארצע: וועלכע איך האב נאר געוואלט. אין א ליכטיגען טאג איז דאס געווען אזוי גרינג און אזוי גוט. אלע קינדער האבען זיך געשפיעלט אויף דער זון; איך אבער בין צו זיי קיינמאל ניט צוגעשטאנען. איך פלעג נאר צורוקען מיין בענקעלע צום אפענעם פענסטער און קוקען דורך די גלעזלעך אין דער ליכטיגער וועלט אריין. און די וועלט פלעגט בעקומען יענעם קאליר, וועל־

בער ס'האָט זיך מיר פֿערגליסט. אַזוי פֿלעג איך מיר בעשאַפֿען „וועלטעלעך", וועלכע האָבען געהערט נאָר צו מיר, נאָר מיר. אין מײַנע וועלטעלעך זענען געווען רויטע בלומען אין ראָזיגע הימלען, אַ שוואַרצליכע זון און בלאָהע הײַזער און געלע מענשען. אַז מיר האָט זיך פֿערוואָלט, פֿלעגט אַפֿילו די קאַץ אין שטוב ווערען גרין אָדער רויט. דער טאַטע געהט פֿאַרבײַ: אַ גרינער טאַטע: אַ בלאָהער טאַטע. ווי לעכערליך עס האָט אויסגעזעהן מײַן שטיפֿמוטער אַז איך האָב געוואָלט. חאַ-חאַ אַ געלע שטיפֿמוטער, אַ געלע!

און אָט איז נאָך עפּעס — דאָס איז אַ ווײַס שטיקעל ארץ-ישראל ערד. אין מײַנע קינדער-יאָהרען האָב איך זיך אײַנמאָל דערוואוסט, אַז אַזאַ מין ערד לעגט מען צוקאָפּענס בײַ איטליכען מת. האָב איך זיך ניט בערוהיגט, ביז איך האָב דערטאַפּט אַזאַ שטיקעל ערד בײַ יענקלי-גנב. אַזאַ „יענקלי" איז דאָס געווען. דעם שמש'ס פֿון חברה-קדישא — אַנ'אײַניקעל. אַלע מײַנע קעשענעס האָט ער דאַן אויסגעלעדיגט — דאָס גנב'ל. איך אַליין האָב ניט געוואוסט אויף וואָס טויג מיר דאָס ווײַס שטיקעל-ערד, וואָס איז ענליך צו קרײַד, נאָר האַרטער. אָבער עפּעס אַ משונה'דיגע לײַדענשאַפֿט האָב איך צו דעם געפֿיהלט. דאָס שטיקעל ערד איז געווען פֿערסורעט. דאָס האָט עפּעס גערעדט. אָפֿטמאָל פֿלעגען פֿון דעם אַרויסקוקען יונה-לײַמער'ס טוידטע אויגען... זײַנע אויגען האָב איך גוט געזעהן, בשעת מען האָט איהם מטהר געווען. — איך האָב זיך מיט דאָס שטיקעל ערד אַרומגעטראָגען אַ היבש ביסעל צײַט. שטענדיג און אומעדום פֿלעג איך זיך מיט דעם מתיחד זײַן און שמועסען. אַפֿילו בשעת'ן לערנען פֿלעג איך זיך אָפֿטמאָל ניט אײַנהאַלטען, חאַפּען אויף דעם בגנבה אַ קוק אונטער'ן טיש און פֿערגעסען וואו מען האַלט... אַ ציינד פֿערשטעה איך, אַז דאָס בלויז שטיקעל ערד, איז בײַ מיר אין די קינדער-יאָהרען געווען אַ מין יעצטיגער רעוואָלווער, *אַ רעוואָלווער וואָס האָט זיך נאָך דאַן ניט פֿערקערפּערט*. דאָס שטיקעל ערד פֿלעגט אין מיר דאַן אויפֿוועקען אַזוינע שטימונגען, וועלכע זענען גאַנץ ענליך צו די שטימונגען, וואָס דער רעוואָלווער רופֿט בײַ מיר אַרויס אַציינד. יענע זענען נאָר געווען חאַאָטישער. אָהן אַ געדאַנק, אָהן אַ שום ציעל...

אײַנמאָל בשעת מיטאָג-עסען האָט מײַן שטיפֿמוטער אַ פֿרעג

געטהון אין דער וועלט אַריין, ניט בײַ'ם טאַטען, ניט בײַ דער סטעליע:

— מיט וואָס ס'אַרא ווײַסע שערבעל שפּילט ער זיך דאָרטען? ער לאָזט דאָס גאָר פון האַנד ניט. —

דער טאַטע צעטראָגען און פערדרעהט ווי תמיד, האָט זיך געבּרענט מיט אַ הײַסע קאַרטאָפעל און נאָכגעפרעגט זײַן חלק:

— און טאַקע, ווער שפּילט זיך דאָס בײַם טיש מיט שערבּלעך! וואָס איז דאָס עפּעס פאַר אַ ווײַסע שערבּלעך!

דאָס איז... דאָס איז ארץ־ישראל ערד, — האָב איך קוים, קוים אַרויסגעשטאַמעלט, געפיהלט זיך דערבײַ פּונקט ווי מען וואָלט מיך גוט אויסגעפּאַטשט אָדער געחאַפּט בײַ אַ גרויסע עבֿרה, — דאָס איז ניט... ניט איך, יענקעל גנב... האָט געזאָגט...

— ארץ ישראל ערד! האָט זיך מײַן שטיפמוטער אויפגעחאַפּט פון איהר פּוילקײַט — וועה... פאַר וועמען גרײַטסטו דאָס אָן?

איך געדענק אַז איך האָב דאַן אינגאַנצען אַ שוידער געטהון. —

אַצינד איז דאָס בײַ מיר ווידער אַמאָל אין די הענד. איך האָב אַרויסגענומען דעם רעוואָלווער און צוגעליבען! ווי קומט עס! דער רעוואָלווער בּליהט. דער רעוואָלווער לעבט; דאָס שטיקעל ערד איז טוידט... פונדעסטוועגען זענען דאָס נאָהענטע ברידער...

איך האָב דאָס פּאָר'ל אָנגעקוקט און געשמײכעלט. —

— פאַר ס'מײַזעל:

און אײן ווינקעל בײַ מיר אין צימער געפינט זיך אַ מײַזענאָרע, אַ קלײן שוואַרץ לעכעל. אָבער בײַנאַכט קעהרט דאָרטען די וועלט... דאָרטען האָב איך זיך געשטעלט אויף די קניע, אַרײַנגעוואָרפען דאָס מילך־צײנדעל אין לאָך אַרײַן: „אָט האָסטו דיר דײַנס צוריק". דערנאָך האָב איך אַהינצו אַרײַנגעוואָרפען די פּאָר בּיגע גלעזלעך, אײנס נאָך אײנס, אײנס נאָך אײנס. דערנאָך דאָס בּלײַך שטיקעל ארץ־ישראל ערד. דערבײַ האָב איך זיך געחאַפּט פאַר'ן קאָפּ מיט בײדע הענד און אויפגעשטעלט זיך מיט'ן גאַנצען וואוקס:

— אָבער איך בין ניט נאָרמאַל, בּנאמנות, בּנאמנות!

— און אַז יאָ?

אַ מאַך מיט'ן האַנד און ווידער אַוועקגעזעצט זיך נעבען

טשעמאָדאַנטשיק, די פינגער האָבען געציטערט פון אַנשטרענגונג.

אָט איז דעם פעטער־חיים׳ס בריעף. אַן׳אַלטער בריעף מיט שפּיציגע, פעטע אותיות. ר׳ חיים איז אַזאַ קפדן:

„איך האָב פון דיר געהערט שענע מעשׂות, נאָר וואָס איז דאָ וואָס צו רעדען. דיין ביסעל געלט האָסטו צופּטר׳ט און איצטער הונגערסט, ווי אַ הונד, נאָר ס׳איז מיט דיר ניטאָ וואָס צו רעדען..."

און נאָך זיינער אַ בריעף:

„נו וואו איז דאָס דיין פּאַפּיר? דו שווייגסט אונטער. דו האָסט דאָך געוואָלט ווערען אַ גאַנצער אַפּטייקער! אַ סקאַרניאַק האָסטו ניט געוואָלט זיין, ניין. דאָס איז ניט נאָך דיין כבוד נאָך. ס׳פערשטעהט זיך. נאָר וואָס איז דאָ וואָס צו רעדען. אָט גייע זעה, אַלטער דעם „הייזעריגענס" זון איז געקומען פון ניזני. אַמאָל פלעגט ער גנב׳ענען אוגערקעס אין אַלע גערטנער. יעצט איז ער טאַקי גוט אויסגעריסען געוואָרען און טאַקי גוט אויסגעלערענט זיך סקאַרניאַצקערײַ און — פערדינט אַ קאַרב. געקומען צופאָהרען אויסגעקליידעט ווי אַ מאַנאַרך, מיט געלע קאַמאַשען. פיין. נאָר מיט דיר איז דאָך ניטאָ וואָס צו רעדען..."

און נאָך אַ בריעף פון אַן׳אַנדער פעטער:

„... דער עיקר איז זיין אַ „מענטש". לערען דיר און פיהר זיך ווי אַ „מענטש", נאָר ווי אַ „מענטש". און אַז דו וועסט זיין אַ „מענטש" איז שוין עפּעס אַנדערש. קען מען קומען צווישען „מענטשען", אַלע „מענטשען" זענען מקרב. מען קען, זאָג איך דיר, זיין אַ פּראָוויזער און זיין אַ „מענטש". און אַז דו וועסט ניט זיין קיין „מענטש" איז גאָר־נישט..."

און נאָך אַ בריעף, פון אַ מומען, „איך שיק דיר. שרייבט זי מיר, אַן׳אַרבע־כנפות שיק איך דיר. טראָג עס געזונטערהייד און שרייב אָפטקריטקעס..."

— פערברענען!

די עטליכע בריעף האָב איך צוזאַמענגעקנייטשט אין האַנד און אָנגעצונדען מיט אַ שוועבעלע אויף דער פּאָרלאַגע. קליינע העלישע צינגלעך, אַ בלאָהליך דין רויכעל, אַ לייכטעם קנאַקען. די צעקנייטשטע בלעטלעך פלאַטערען אינ׳ם פייער, דרעהען זיך ווי אין קאָנוואולסען. זיי מוז אַ פּנים גוט וועה טהון. — דער אָב־

שײַן פֿון קלײַן פֿלאַקערעל ציטערט שוואַך אויף דער נאָהענטער וואַנד. און ס'ליעגט שוין אַש. שוואַרצע אַש.

אַלטע פֿערשימעלטע ברעקלעך... וואָס ליעגט עס דאָרטען אין פֿינסטערען ווינקעל פֿון טשעמאָדאַן? אַנ'אָבגעקראַבען זעקעלע. דאָס איז מײַן תּפֿילין־זעקעלע. איך עפֿען אויף און נעהם פֿון דאָרטען אַרויס די תּפֿילין. זיי זענען בעדעקט מיט גרינעם שימעל, עס שלאָגט פֿון זיי מיט אַ ווילגאַטש. כמעט — מיט אַ קברים־ריח. — אַ מאָגערער, קרײַנקליכער „פּרײַם" שלעפּט דינע פּיסלעך, קריכט אַרוים אויפ'ן „של ראש", טאַפּט שוואַך דעם פֿיער־קעפּעלדיגען שין מיט זײַנע בלײַכע פֿיהל־הערנער, שלאָגט זיך אָב אָן מײַן וואַרימען פֿינגער, דערשרעקט זיך, אַנטלויפֿט און פֿאַלט פֿון בהילות אַראָב אויף דער ערד. — די תּפֿילין האָט מיר דער פֿעטער חיים געקויפֿט אַז איך בין געוואָרען בר־מצוה. פֿאַר צוויי יאָהרען. אַז איך בין צו איהם געפֿאָהרען אויף פּסח האָב איך זיי געלופֿטערט, געשמירט די רצועות מיט עהל — זיי זאָלען גלאַנצען...

דער רויך פֿון די פֿערברענטע בריעף איז זיך שוין צעגאַנגען איבער'ן גאַנצען צימער. איך האָב איהם אַרײַנגעאָטהעמט צוזאַמען מיט די ווילגאַטש און שימעל פֿון די תּפֿילין. ס'איז מיר ניט גוט געוואָרען. דער קאָפּ האָט גענומען דרעהען. אָט, אָט פֿאַל איך אין חלשות. האָב איך געחאַפּט, אַרײַנגעוואָרפֿען די תּפֿילין צוריק אין טשעמאָדאַן אַרײַן און אויסגעצויגען זיך אין בעט. — אין די אַש פֿון די בריעף האָבען נאָך אַלץ אַרומגעטאַנצט רויטע פֿונקעלעך. זיי האָבען עפּעס אונטערגעוואונקען. און די רצועות פֿון די תּפֿילין זענען געבליבען הענגען פֿון טשעמאָדאַן אַרויס אויף דער ערד, ווי טוידטע עקען פֿון שוואַרצע שלאַנגען; אַזוינע דינע און לאַנגע און גיפֿטיגע...

און גראַדע דאָ קומט אַרײַן די דינסט. אפֿילו ניט אָנגעקלאַפּט אין טיהר. עס לאָזט זיך פֿון איהר הערען מיט צו געברענטע פֿלײש.

— וואָס איז?

— אויפֿראָמען דאָס צימער.

— קוים מיט צרות פּטור געוואָרען פֿון דער דינסט; פֿון איהר און פֿון דעם בעזים. — דווקא בשעת דער בעזים האָט אַזוי

חוצפה'דיג געקראצט די פּאַדלאָגע און געשטויבט מיר אין פּנים אריין, האט מיר עפּעס אַנגעהויבען קלאָר צו ווערען; פּונקט ווי די זון האט אריינגעשיינט אין מיין פערנעבעלט'ן מוח. נאָר אַ בּיסעל צו היים איז דאָס שיינען. דער קאָפּ האט זיך אַזש צובּרענט. —

פונדעסטוועגען אז מאַרינאַ האט אויפגעראמט און געהאַלטען ביים אַרויסגעהן, האָב איך איהר געמאַכט אַ דאַנקבּאַר געזיכט און אַ פרעג געטהון:

— דאָס האט איהר אויפגעראָמט — פאַר מיר!

— יאָ, פּאַני.

— ניין נ י ט פאַר מיר.

— ווי, פּאַני?

— ... נאָר איך דאַנק אייך זעהר וואָס איהר האט אַזוי ריין געמאַכט.

איך האָב געמיינט מיין טוידטען קערפּער היינט בּיינאַכט... און זי האט געמיינט, אַז איך לאַך פון איהר אויפראָמען; איז זי אַרויס אַביסעל פערוואונדערט, אַבּיסעל ברוגז'דיג. איך האָב געווארט בּיז זי וועט אריין אין קיך. דאַן האָב איך גלייך פערשלאָסען די טיהר און ארומגעבּונדען זיך דעם קאָפּ מיט אַ נאַסען האַנטוך. איך בּייט דעם האַנטוך אַלע מינוט און בּעגיס דעם נאַקען מיט קאַלט וואַסער. עס ווערט קיהלער. דער מוח איז פעהיגער צו בּעטראַכטען דאָס, וואָס האט בּיי מיר פריהער געזאָלט קלאָר ווערען און דער בּעזים האט געשטערט. — שטעה! איך מוז צוריק געפינען אַלע פעדים... איך געה שוין אום בּיי אַ האַלבּע שעה איבּער'ן צימער און קלער, און לאַך פאַר זיך, שטי—ילינקער הייד, אַז קיינער זאָל ניט הערען:

... נו, אויב אַרום מיר זענען טאַקי ניט קיין פערמאַסקירטע שדים, ווי איך האָב אַ מאָל געמיינט זענען דאָס מוראשקעס. בּיזהנען אין אַ גרעסערען פאָרמאַט, מיט מענשישע פּנימ'ער... אַלע מוזען גאַנצענע טעג טראָגען אויף זיך עפּעס אַ יאָך. טומלען זיך, קינדלען, לייגען אויף וואָס די וועלט שטעהט. דער עיקר איז: נאָר ניט בּלייבּען מיט זיך אַליין! — אַז מען בּלייבּט מיט זיך אַליין — מוז מען קומען צום ריינעם אמת. דער אמת פון אַלע אמת'ן איז — ש ט א ר ב ע ן. בּיזטו געבּליבּען אַליין און שטאַרבּסט ניט מיט'ן גוטען ווילען—צעטרעטען דיך די איבּעריגע מוראשקעס. זיי ווע-

לעֶן דיך שוין צעטרעטען ... זיי האָבען פיינט איינזאַמע, אָבגעזונדערטע: ביסטו אַ קראַנקער זענען מיר דיינע משרתים; ביסטו אַ קעניג — זענען מיר דיינע קנעכט און קעניג אויף אונז! אָבער וואָס הייסט עפּעס זיין פאַר זיך אַליין, קיניגען אויף זיך אַליין! — די וועלט האָט אַלעמאָל איהרע איינזאַמע געבּרענט, געהאַנגען, געפּיינינגט אין תפיסה, פערטריבען. פערהאַסט, געטייטעלט אויף זיי מיט די פינגער. פראָסט גערעדט, האָט דאָס אַלעמאָל געהייסען און הייסט יעצט אויך: שטאַרב שוין גיכער, שטאַרב שוין גיכער. פלאָנטער זיך ניט צווישען די פיס! מיר מוראַשקעס לעבען, מיר מוראַשקעס געהען. מיר געהען...

נו, אַט בין איך אַצינד אויך געקומען צום אמת, צום ריינעם אמת. וואָלט איך נאָך אויף זיך געהאַט, ווי איך האָב מירקינגען געזאָגט, אַ שענע שאָלעכץ, וואָלט איך געווען שען, קרעפטיג, ליעבליך, וואָלט מיין בלוט געווען אַ ביסעלע רויטער און אַביסעלע זיסער — וואָלט איך נאָך אָבטהון דעם לעצטען שקר און ווערען אַ „דאָן-זואַן”, ביז... נו, ביז איך וואָלט די שאָלעכץ אויסנוצען, פערשווענדען, אַז אַ שריד ופליט זאָל ניט בלייבען — האָב איך דאָס ניט — בלייב איך ביי מיין אמת... איך וואָלט אָבער צו איהם סיי ווי סיי געקומען.

דערווייַלע וואָס ווען, האָב איך זיך „געפלאָנטערט” צווישען די פיס. טהו איך אָבער יעצט די מענשען די גרעסטע העפליכקייט און... דערשיס זיך. אי העפליך, אי פערשפּאָרט אַ טרחה... — איך אַליין בין דער בעשולדיגטער, אַליין דער ריכטער; אַליין די תפיסה און אַליין דער תלין...

זעהר שען! ווע‌לען אָבער אי"ה קומען אַנדערע אַזוי ווי איך, וועלען זיך פלאָנטערען צווישען די געהענדע, אַזוי לאַנג אַזוי ברייט, ביז זיי וועלען זיך אויך אָבטראָגען... אָבער צעהן אַזעלכע זעלבסטמערדער, הונדערט, טויזענד אַזעלכע, אפילו צעהן-טויזענד — פלאָנטערען זיך, פלאָנטערען און פערפלאָנטערען גאָרנישט... אַז מען דערזעהט אַזאַ קערפּער פון דערווייטענס נעהמט מען זיך אַביסעלע אָנאַזייט און מען בענעצט זיך די וואָנצעס מיט שמעק טאַבּאַק... — אַנדערע געהען אַריבער איבער אַזאַ קערפּער און ווייצלען זיך. זיי האָבען פאַר קיין זאַך קיין מורא ניט. זיי זענען שוין געניט. איידער זיי געהען אַרויס פון דערהיים בעשפריצען זיי אַלע-

מאָל מיט קאַרבאָל די אָבצאַסען און די הויזען. — אַנדערע בּעמערקען אונז גאָרניט. — קוקען אַלעמאָל אין די שטערען, זעהען גאָלדענע קאַטשקעס אין דער צוקונפט...

מיר, פערשטעהסטו מיך, מיר—חאַ—חאַ, מיר דאַרפען ווערען הונדערטער טויזענדער, מיליאָנען, צעהנדליגער מיליאָנען, וועט עס ביי מענשען ווערען ביטערער ווע׳לען זיי זיך דער׳שרעקען, וועלען זיי חאָטש אָנהויבען קלערען, אַז מען דאַרף לעבען אַנדערש אָדער שטאַרבען אַנדערש... אַי, האָבען מענשען מורא אַז עס איז שיטער, אַי האָבען מענשען ליעב אַז עס זאָל זיין געדיכט... פאַר וואָס האָבען מענשען אַזוי מורא פאַר ניט געלונגענע פריה־ורביה? פאַר וואָס שעמען זיך אַזוי עקרות? פאַר וואָס שעפּצעט מען זיך אַזוי אין דער אַנשטענדיגער אייראָפּאַ וועגען אַ לאַנד, וואו די בעפעלקערונג האָט זיך אויף עטליכע פּראָצענט פערקלענערט ווי אַ מאָל, ווי אין פראַנקרייך, למשל! פאַר וואָס שטעלט מען דאָס אויף איהר אָן אַזעלכע כשר׳ע פּיסקעלעך, אַזעלכע דיפּלאָמאַטישע אויגעלעך, אַזעלכע צנוע׳דיגע מינעלעך, אַ?! איין כּלל: וואָס מעהרער, וואָס מעהרער... איין חשבון: אַז מעהר פּראָדוקטען איז מעהר מענשען, אַז מעהר מענשען איז מעהר טומעל. און וואָס מעהר טומעל—איז מעהר געקינדעלט. און וואָס מעהר געקינדעלט—איז מעהר מענשען; ווי אין פּרק שטעהט... און ס׳איז קיין סוף ניטאָ און ס׳איז קיין תכלית ניטאָ און ס׳איז קיין געדאַנק ניטאָ... שאַ, גוט! די מענשהייט האָט זיך שוין פערגרעסערט אויף ביליאָנען, אויף גאַנצע טריליאָנען, פערפלייצט... נו, איז וואָס? איז וואָס דער תכלית? וואָס איז פון דעם פערבעסערט געוואָרען! וואָס האָט דאָס דערוויזען? פערשטעהסט צי ניין? וואָס איז דער תכלית דערפון? אַ! דער קאָפּ טהוט וועה; ס׳שאַדט ניט. אויף דעם איז דאָ ביי אונז אַ שיסעל מיט קאַלט וואַסער. נעהמט מען און מען טוקט זיך אָב ביז דער פּאַטיליצע, אָט אַזוי... קיהל? כ׳האָב דאָך געזאָגט אַז ס׳וועט ווערען קיהלער... הער—סטו, אָט דאָס טענה איך דאָך! גוט. אַ סך מענשען. זעהר אַ סך... פיין! וואָלטען דאָס אָבער געווען מענשען, גאַנצע נשמות, גאַנצע פּערזענליכקייטען, לעבעדיגע קונסט־ווערק פון דער נאַטור און פון מענשען־גייסט, ריזיגע שמעטערלינגען—פערשכורטע פון זונען־שיין און פון געדאַנקען, פון דער וועלט־שענקייט און פון אַי־

גענער פראַכט... איז נאָך צו פערשטעהן; איז, מילא, לעבט חברה. צוויי פּיסיגע! פּרעסט, זויפּט, נואף'ט, זינגט, קאָקעטירט, רייסט זיך ביי די נעז... ס'איז אָבער שדים ווייסען וואָס! אַ? אַט זעה איך זי. אַט פֿאָהרט זי די גע טין פון לעבען איבער דער ערד... איך זעה זי: אַ טעמפּעס געזיכט, ווי פון ליים גע־קנאַטען: אונבעוועגליכע אויגען, מוטנע פערלאָפענע מיט רויטע תאוה־אָדערלעך און מיט רציחה... עס שלאָגט פון איהר מיט בערוישענדע, גיפטיגע בשמים... זי פֿאָהרט אויף אייזערנע, שווע־רע רעדער, ווי אַנ'אָבגעטין אין אַ בראַהמאַנישען בית־המקדש... פון בויך אַרוים ברומט זי: „פּרו ורבו!‟ און מיט די ציינער קריצט זי: הרגעט, ווערגט, פערשקלאַפט! — אַליין קינדעלט זי אָהן אַנ'אויפהער, עס שיט פון איהר מיט מענשען און מענשעלעך.. און מיט איהרע אייזערנע רעדער מזיק'ט זי די זעלבע מענשען, איהרע אייגענע מענשען... שניידט הענד און פיס, פערבלוטיגט הערצער, צעקרימט נשמות, צעטרעט געפיהלען, מאַכט אַש פון האָפנונגען און פֿאָהרט ווייטער — ווייטער דאָס זעלבע... און די צעטראָטענע הויבען זיך נאָך אויף מיט די לעצטע כחות. דולע פון וואונדען און שכּורע פון איהרע גיפטיגע בשמים — פויזען זיי אויף אַלע פיער און קושען דאָס שטויב וואו „זי‟ איז אַדורכ־געפאָהרען אויף איהרע אייזערנע רעדער... אָה! פונקט דאָס זעל־בע טהוען די האַלב־טוידטע בראַהמאַנישע פאַנאַטיקער. נאָכדעם ווי די שטיינערנע אָבגעטין איז איבער זיי אַריבערגעפאָהרען... דאָס זעלבע האָב איך שעור, שעור ניט געטהון נעכטען, ביי העניען איידער ער איז אַריינגעקומען, ער מיט די לאַנגע האָר...

איך זעה זי, אַט פֿאָהרט זי די אַלטע פערבלוטיגטע זונה, די ערד ציטערט אונטער איהרע שווערע רעדער, דער וועלט־רוים ברילט פון איהר ווילדע העצעריי: קינדעלט, קינדעלט!... און... חאַ־חאַ־חאַ! איך לאַך? וואָס איז דאָ צו לאַכען? — איך לאַך מעהר ניט פון דעם: אַז דו טרעטסט — צעטרעט שוין אין גאַנ־צען. ניין... דאָס טהוט זי ניט. זי מאַכט נאָר פאַר קאַליקעס און פֿאָהרט ווייטער. — לויפען אָן די כלי־קדש, די געזעלשאַפט מיט איהרע כהנים, מיט איהר פאָליציי, מיט איהר יושר, מיט איהר רחמנות... אַט דאַן זענען אַלע דאָ... נאָר מען ווייסט, מען ווייסט... דאָס שיקט „זי‟ זיי אַלעמען אונטער: „זי‟! — זיי קומען

און היילען די צעטראָטענע מיט אַזאַ סעריאָז געזיכט, פּונקט ווי מען וואָלט אויף אַנ'אמת געקענט היילען מיט אַזוינע קרעפּטעלעך, מיט אַזעלכע לעבלעכע געפּיהלען... אַפּילו די שונאים ווערען מיט אַ מאָל גוטע פריינד און העלפען איבערבינדען די וואונדען. עפּעס אַ קלייניגקייט אַ קאַליקע! — נו, „פערהיילט דיך? אָבגעזעגט דיר אַ פוס מיט אַ האַלבער נשמה? אָבגעהיט דיר דיינע גאַנץ־געבליבענע אברים און ברעקלעך געפּיהלען — מיט עטליכע דינים? יעצט נאַ דיר אַ פּאָר קוליעס אַ נדבה, און הינקע דיר געזונטערהייד איבער דער ברייטער, וויסטער וועלט. קוש דאָס שטויב וואו „זי“ איז אַדורכגעפאָהרען, ליעב זי וועט זי דיך אויך ליעב האָבען...

און אַזוי ווערט די וועלט פון טאָג צו טאָג פולער מיט קאַליקעס, מיט טויגעניכצען, מיט אומגליקליכע — ניט געלעבט ניט געשטאָרבען. מען הינקעט און מען געהט. אַבי מען געהט. אַבי וואָס מעהר:.. כדי וואָס? כדי די פעלקער זאָלען זיך קענען בערימען מיט זייער סטאַטיסטיק... ס'געהערט? מען קען משוגע ווערען!... העלפאַנטען שטאַרבען אויס, מאַמאָנטען זענען שוין לאַנג אויסגעשטאָרבען, לייבען ווערען פון יאָהר צו יאָהר וועניגער: פון זשיראַפען איז שוין באַלד קיין זכר ניטאָ... און דעם צעבראָכענעם, פערפוילטען מענשען־אַנטיקעל היט מען אָב און מען פּישעלט זיך און מען פרוכטפּערט זיך... ס'געהערט? ניין! אפשר מיינען זיי מיט דעם אויסגעווינען זייער שקר מיט אַזאַ מעהרהייט? שטעה! יאָ, יאָ, ס'איז אַזוי! זיי ווילען מיט זייערע מענגעס לעבעדיגע שקרים דערשטיקען אונזער אמת, א ו נ ז ע ר ע ן! דער אמת'ער אמת זענען מיר, מיר זעלבסטמערדער, מ י ר! און זיי ווילען דערווייזען: נאַט, זעהט, וויפיעל מיר זענען און וויפיעל זיי זענען! אַחרי רבים להטות! — עס וועט זיי אָבער ניט העלפען. זיי אַלע קענען אַפילו צעפּלאַצט ווערען לעבענדיג, וועט ניט העלפען... עס געהט אַ טאָג, עס געהט... די איינזאַמע ווערען פון טאָג צו טאָג מעהרער, די פאָדערונגען ווערען טיעפער, דער קוק—לענגער. דער מוח ווערט גרעסער, די פּיסלעך — דינער... שאָקעלט מען זיך ביז מען קומט צו א ו נ ז ע ר אמת... יאָ, יאָ, איך זעה שוין ווי עס האָגעלט מיט טוידטען... עס רעגענט מיט זעלבסט־מערדער, עס מבול'ט.:. מען וועט אונז שוין מעהר ניט קענען אויסמיידען, אַוועקגעהן אַנ'אַ זייט, קוקען אין די שטערען

און ניט בעמערקען אונז, טרעטען איבער אונזערע קערפער און וויצלען זיך ... מיר וועלען ווערען א קראַפט, אַ מורא'דיגע קראַפט ... אוים פלאָנטערען זיך צווישען די פים! פים וועלען זיך שוין פלאָנטערען צווישען אונז... מיר וועלען בעפוילען דאָס לעבען מיט אונזער אייינזאַמקייט, מיר וועלען אָבשטעלען אַלע שטרעמונגען מיט אונזער טוידט-שטראָם, אַלע בעוועגונגען מיט אונזערע בערג קערפערם. מיר וועלען פערשטאָפען אַלע קוואַלען, מיר וועלען פערטאָרמאָזירען דעם פראָגרעם, מיר — חאַ-חאַ — וואָס פראָגרעם, ווען פראָגרעם? מיר זענען דער פראָגרעם פון אַלע פראָגרעסען. מיר! מיר! חאַ-חאַ... פערשטעהסט צי ניין? מיר! חאַ-חאַ. נו, אָט לאַך איך. מען קען מיינען אז איך בין טאַקע משוגע געוואָרען. האַ? מען קלאַפט אין טיהר? ווער קלאַפט?

— מאַרינאַ.

— וואָס איז?

— כ'האָב פערגעסען צונעהמען די לעדיגע גלאָז פון טיש.

— שפעטער.

— שוין צייט צו געהן עסען מיטאָג.

— איך בין ניט געזונד.

— הערט... פאַר וואָס האָט איהר געלאַכט?

— איך? אַח, דאָס?... מאַרינאַ, אַ היי איז אַראָבגעפאַלען פון אַ וואָגען גוי. מיין איך... אַ גוי איז אַראָבגעפאַלען פון אַ וואָגען היי. —

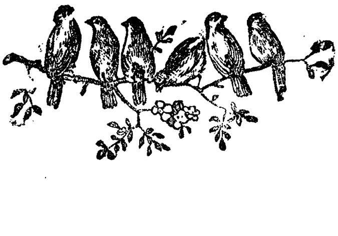

קאפיטעל אכט.

12 א זייגער בײַ נאַכט.

עס איז שוין געקומען .. סוף כל סוף איז געקומען די שעה, אויף וועלכער איך האָב געוואַרט אין אַזוינע לאַנגזאַמע יסורים, צײַט צו געהן.

אַהין, אַהין, אַהין ... אצונד בין איך זיכער, אַז ס'וועט נעהמען אַ סוף היינט בײַנאַכט. — פריהער, אַז איך בין אומגעגאַנגען מיט'ן נאַסען האַנטוך איבער'ן צימער און פילאָזאָפירט, בין איך ניט געווען אַזוי זיכער. ס'איז אַלעמאָל בעקוועמער צו פילאָזאָפירען איידער מאַכען פון דער פילאָזאָפיע אַ פאַקט. — אַז מען פאָהרט איינער אַליין אין אַ אומבעקאַנטע געגענד גלוסט זיך אָפטמאָל מיט אַזאַ וועהטאָג און בענקעניש, אַז די נסיעה זאָל דויערען און דויערען און די געגענד זאָל אַלץ זײַן פאָראויס ... אָבער דער צוג שטעלט זיך אָב: די ברומערײַ פון די רעדער געהט אויס מיט אַ קרעכץ, קאַלט גיעט אַ קוויטש דער טאָרמאַז, דער קאָנדוקטאָר שרײַט אויס די סטאַנציע ... עס העלפט ניט. נעהם די פעקלעך און געה!

ס'ווערט אַ ביסעל קאַלט אין רוקען. — האַ? פרעגט מען איבער, חאָטש מען האָט גוט געהערט, דאָ דאַרף איך אַראָבגעהן? — דאָ, דאָ. דער בילעט איז געענדיגט.

שוין באַלד מעהר אַלס אַ חדש צײַט, אַז איך בינד צוזאַמען אַלע עקען אויף איין פינטעל און פערקניפעל זיי אין איין טוידטקניפעל. מײַנע אַלע לעבענס-וועגען האָב איך בכיון פערשלאָסען ... נאָר איין-איינציגע סטעגעלע האָב איך זיך איבערגעלאָזען. אַשמאָלע, אַ פינסטערע, כדי איך זאָל זיך ניט קענען אָבקעהרען אָנ'אַ זײַט, אַז מײַן רצון וועט מיט אַמאָל אָבגעשוואַכט ווערען, אַז מײַן ענטשליסונג וועט זיך אַ שאָקעל טהון, האָב איך אויף זיך נאָך פריהער בעשטעלט עטליכע בייזע משגיחים: הונגער, עלענד און נויט: זיי זענען אַזוינע פינקטליכע און שטרענגע. זיי שטעהען שוין מיר אויפ'ן קאַרק מיט אָנגעגליהטע ריטער, זיי שמײַסען און בע-

פעהלען: געה, געה... וויטער, מעהרער! ניט רעכטס! ניט לינקס! גלייך אין שאנד-הייזעל!...

בכיון — אבגעזאגט זיך פון די לעקציעס, צוריסען זיך מיט טירקינען, אבגעטאן העניען א געמיינהייט, פערקויפט אלץ וואס איך האב געהאט, געבליבען גאלע, נאר איך און דער אמת זעגען מיר איבער-געבליבען; איך און דער רעוואלווער... דאס איינציגע שטעגעלע וואו איך קען נאך געהן איז אויך אזוי קורץ און קארג. נאר צו יענער רויטער-לאמטערנע פיהרט עס. די לאמטערנע ווינקט שוין פון דערווייטענס און ווארט אויף מיר. איך פיהל שוין איהר רויטען אבשיין דא ביי זיך אין צימער... און ווי נאר איך וועל א דורכגעהן יענס פערשאלטען הויז איז דאס שטעגעלע געענדיגט. שווארצע ריזיגע ווענד, פייכטע און גליטשיגע וואקסען אויס ארום מיר. נאך איין טראט — און איך פאל פלוצלונג טיעף, טיעף, אין א פינסטערען קאלטען אבגרונד... דאס לעבען רוישט שוין ווייט, וויים הינטער די ווענד. קיין בעשעפעניש קען מיך שוין מעהר ניט ארויסשלעפען פון דארטען... וואס מיר דאן די מענשישע געשיכטע, די צוקונפט פון דער גאנצער וועלט? איך בין דאס דאן אליין...

אהין געה איך, אהין... וואו איז דאס מיין זומער-מאנטעל? אהא, יא; ער ליעגט ביי מיר צוקאפענס. ארויסגענומען. ער איז צעקנייטשט, זעהט אויס ווי א פייכטע העמד נאכ'ן באד. נאר ס'שאדט ניט. א טרייסעל, א ציה דא און דארטען און אנגעטהון. — ניין, צוליעב וואס ווארפען זיך אלעמען אין די אויגען? — אויסגעטהון, בעשפריצט מיט א ביסעל וואסער, ארומגעוויקעלט ארום א שטאק און געוואלגערט א היבשע ווייל'ע איבער'ן טיש ווי א לאקשען בלעטעל. יא, ער האט זיך כמעט ווי אויסגעגלייכט. אזוי ביסטו א מענש! אנגעטהון: דעם רעוואלווער איבער-געלעגט אין אויבער-קעשענע כדי איך זאל איהם קענען דריקען מיט'ן האנד געהענדיג. הא-הא ווי גלאט! זיין ניקעל איז אנגעווארעמט פון מיין פוס. די רונדע קעפלעך פון די קוילען שטעקען אביסעלע ארויס פון דער קאלבענראד, ווי די קעצעלעך, ווי די קעצעלעך...

צוועלף דער זייגער, צוועלף! דער שטאדט-גלאק שלאגט שוין אויך צוועלף. ביינאכט קלינגט ער מיט אזוי פיעל כונה און אזוי דומפ. ער בעשטעטיגט, דאכט מיר, מיין פסק-דין מיט

אַ קאַלטבלוטיגקייט פֿון אַ געניטען — דיכטער, אַ פּקח...

---

3 אַ װײַגער בײַנאַכט.

מיט אַ האַלבע שעה צוריק האָב איך זיך פֿון דאָרטען אומגעקעהרט.

אַז איך בין אַרויס פֿון שטוב און געלאָזען זיך געהן צו דער „רויטער לאַמטערנע", האָב איך דערפֿיהלט, אַז די קניע ברעכען זיך מיר אונטער. אַ מיסטישער שרעק, אַ גרויסער ווי די נאַכט, האָט מיך דורכגענומען דורך און דורך צוזאַמען מיט די קעלט און נאַסקייט. אויסער דעם — מײַן צעקנײַטשטער זומער מאַנטעל, די אויסגעריבענע שיך אָהן קאַלאָשען, דאָס שוואַכקייט אין די האַלז-מוסקולען, די דראָשקעס וועלכע לויפֿען, קלאַפֿען און קאָפּ ארײַן און שפּריצען מיט בלאָטע, נאָך אַגאַנצען מעת-לעת פֿון אײַנזאַמקייט און שטילקייט אין צימער. — דאָס אַלץ האָט מיר אַזוי מאָדנע אויסגעוויזען, פּונקט ווי איך וואָלט לאַנג-לאַנג קראַנק געוועזען און געוואַלגערט זיך איינער אַליין אין אַ פֿרעמדער שטאָדט; אַלץ וואָס איך האָב געהאַט — פֿערקרײַנקט, פֿער-משכּונ'ט. און אַצונד, קוים-קוים וואָס איך האַלט מיך נאָך אויף די פֿיס, בין איך שוין אַרויס אויפֿ'ן גאַס... אַ נ'אײַנזאַמער, אַבלײַבער געה איך עפּעס זוכען אין דער פֿרעמדער שטאָדט, אין דער פֿרעמדער נאַכט... אָבער די נאַכט ווייס פֿון גאָרנישט, און די שטאָדט וויל פֿון גאָרנישט וויסען: זי רוישט...

די אָנגעצונדענע גאַז-לאַמטערנעס האָבען געברענט אין נעבעל געלע, געשוואָלענע. זייער טריבער אָבשײַן האָט זיך פֿויל בעוועגט אויף די נאַסע טראָטואַרען און געשמײַכעלט צעקרימט און אָבגעלעבט, אָהן ציין... אויפֿ'ן ראָג פֿון גאַס, צו מיר מיט'ן אָנגעפּעלצטען רוקען, איז געשטאַנען דער נאַכט-שומר מיט ברייט פֿערנאַנדערגעשטעלטע פֿיס; שטום ווי אַ גולם אויפֿען גאָרטען, בשעת קיין ווינד איז ניטאָ. ביים געלען גאַז-אָבשײַן האָט פֿון ווײַן סעראַטענעם רעגען-מאַנטעל געקאָפּעט מיט מוטנע טראָפּענס.

— עס וויינען די בוימער און שאָקלען זיך נאַקעטע, חאַפּ זיך ניט אויף מײַן געליבטער... האַ? וואָס איז דאָס? — בראַנפֿען, בראָנפֿען!

די רעסטאראנען זענען שוין געווען געשלאסען, בין איך אוועק צום וואקזאל וואו דער בופעט איז אפען א גאנצע נאכט.

ארום בופעט פון דריטען קלאס האט זיך געלאזט הערען מיט משונה'דיגע ריחות: מיט מאחארקע-רויך, מיט איבערגעקאכטע בראנפען, מיט ווילגאטש, מיט פויערישע שעפסענע טולופען און מיט פערזויערט קלייען-ברויט אין בלאטיגע טארבעס. און א הו-הא איז געשטאנען ארום: זידלערייען פון שכורע זעלנער, א נערוועזע פייפעריי פון קאנדוקטארען, שווערע זיפצען פון לאקאמאטיווען, א רייבעניש פון פעקלעך און קאסטענס איבער דער צעמענטענער פאדלאגע. אויסגעשרייען פון פערשלאפענע טרעגער. — די ריחות און געפילדער האבען זיך געמישט אין קאפ. ס'האט זיך געדוכט, אז די ריחות שרייען און די אויסגעשרייען עפוש'ן.

איך האב מיך ארייננעשטופט אין דעם דאזיגען גיהנום'ל, זעלבער איז פאר מיר געשטאנען, ווי א קליין בעלויכטען וויספעלע אינ'ם אונענדליכען ים נאכט און פינסטערניש. און ניט קוקענדיג אויף קיינעם בין איך גלייך צוגעגאנגען צום בופעט:

— בראנפען... שטארקע...

דער קעלנער האט אויף מיר קרום א קוק געטהון. מיין זומער-מאנטעל האט איהם, ווי עס ווייזט אויס, ניט צופריעדען געשטעלט. ניט רעדענדיג קיין ווארט, האט ער מיר אנגעגאסען א גלעזעלע און „קעלנעריש" א קוק געטהון אויף דער סטעליע. — איך האב עס גלייך איינגעשלונגען און פערהוסט זיך ווי א מענש, וואס איז ניט געוואהנט צו „טרינקען".

— נאך!

ווידער אמאל אנגעגאסען דאס גלעזעל. די איז אראב ווי אויף פוטער. די האלז האט זיך נערוועז ניט צוזאמענגעצויגען.

— א גרעסער גלעזעל! — האב איך גראבליך א זאג געטהון, כלמר'שט — ווי אנ'אמת'ער טרינקער.

— א גרעסער גלעזעל? האט דער קעלנער איבערגעפרעגט מיט אפענעם חשד, א גרעסער גלעזעל קאסט פינף-און-צוואנציג קאפיקעס.

— גיעב, גיעב! האב איך גיפטיג-שטיל בעפאהלען.

איך האב שוין ניט געצעהלט די גלעזלעך בראנפען און

שטיקלעך אוגערקע און הערינג מיט וואָס איך האָב פערביסען. נאָר דער קעלנער האָט שוין גוט געקוקט. אַלע רגע פערציַיכענט מיט קרייד אויף אַ שווארץ ברעטעל. און די אויגען האָט שוין גע־נומען אַביסעל שווינדלען. „ווער וויים?" האָב איך מיר געקלערט און געטרונקען, „אפשר מאַלט ער דאָס נאָר טוידטע שארבענס; ווי איך...

„טרינקסטו ביער נאָך בראָנפען — ביזטו פ א ר ט י ג". די תורה האָב איך געהערט פון געניטע פיאַקעס.

— אַ פלאַש ביער!

זעה! עס שטעהט שוין אַ גרינע פלאש און אַ גלאָז! אויסגע־וואַקסען פון טיש און שטעהען. אָנגעגאָסען און געטרונקען. אָנגע־גאָסען און געטרונקען. דער קאָפּ איז פול געוואָרען מיט הייסע פאַ־רע, די פּיס — מיט קאַלטעס בליי. אז מען וואָלט מיך אַ יוארף טהון אַן ד'ערד וואָלט איך אויפגעשטאַנען פון זיך אַליין ווי אַ „וואַנקאַ — וסטאַנקאַ". האָפּ! און אויפגעשטאַנען...

— אָט! — האָב איך דעם קעלנער דערלאַנגט אַ גאָלדענע מטבע. דער חשד איז ביי יענעם גלייך פערשוואונדען געוואָרען פון די אונרוהיגע אויגלעך. רעשט האָט ער מיר שוין דערלאַנגט מיט אַ שמייכעלע. איך האָב דאָס רעשט אַראָבגעלאָזען אין קעשע־נע ניט געצעהלטערהייט. באַלד אָבער האָב איך זיך אַ חאַפּ גע־טהון און זיך אומגעקוקט: בעדאַרפט צעהלען, בעדאַרפט צעה־לען... זעהסט? ער קוקט טאַקע. איך זעה איהם עפּיס אוים ניט אַזוי... ווער קען ניט די קעלנערס אויף די וואָקזאַלען! זשאַנדאַר־מען זענען דאָ גענוג...

האָב איך זיך גלייך געמאַכט ווי איך נעהם אַרוים דאָס רעשט צוריק. איך האָב אַרויסגענומען גאָר אַנדער געלט:

— אַזוי. איינס, צוויי... פופציג. האַ? ריכטיג. מערסי, מערסי!

אַז איך בין שוין געשטאַנען ביים אַרויסגאַנג, האָט ערגעץ וואו אַ לאָקאָמאָטיוו אַ פייף געטהון אַזוי פערביינקט און יאָמערדיג. דאָס האָט ער מ י ך גערופען. איך וויים...

איך האָב זיך אָבגעשטעלט. אַן דעם קעלנער אינגאַנצען פערגעסען.

— אַז איך וויל, האָב איך מיר געטראַכט און געפינטעלט

מיט שכּורע אויגען, אַז איך וויל פֿאָהרען — איז געפֿאָהרען. געקויפֿט אַ בילעט און געפֿאָהרען... געלט איז דאָ — אַסך געלט! אפילו צום פֿעטער חיים. האָ — האָ... פֿערשטעהסט צי ניין, שלמקע? אַז דו ווילסט! — הינטער דאָס שטעדטעל, דאָרטען... אַ סך פֿעלדער, אַ וואַלד. וואו מענשען, וואָס מענשען? ווערסט דאָרטען פֿערלאָרען. קומט זומער — גרין, אַלץ גרין. אַ ים... און דו ביסט אַ קליינינקער, אַ שוואַרצינקער... אַ פֿלוי אין גרינס. ווער זעהט דיך? אַ פּינטעל. — פֿליהט אַ זשוק: ז—ז—ז... סאַראַ פּאַראַד! קוקסטו! וואַקסט זיך אַ קליין גרעזעלע צווישען גראָזען... ווער דאַרף עס? אָבער ס'גרעזעל דאַרף — וואַקסט עס. הערט פֿאַר אַ פּיאַטאַק, אַלעמען... וואַקסט. וואָס — פֿרעגען, דרעהען זיך אַ קאָפּ? — נעבּטיגע טעג! אַלץ איז גרין... חע—חע, גרין, ביסטו אויך גרין... וויאָלקענס לויפֿען — לויפֿען זיי... בלוט לויפֿט אין די אָדערען. ס'אַלץ איינס. קוקסטו... קוקסט פּאַמעליך ביז דו טריקענסט אוים... ניטאָ! ווי אַ טראָפּען אויף דער זון — ניטאָ. שטיל. וועמען פֿערזאָרגען? — גרין־גרין... אַלץ! ווער הייסט דיר ליעב האָבען - פֿיינט האָבען? קוקסט און שווייגסט. קלערסט זיך דיינס... וואָס דו ווילסט... וועמען אַרט? שווייגסט. — פֿאָהר, פֿאָהר...

— יאָ, איך הער, איך הער, האָט מיט אַמאָל איבערגעשלאָגען אַ צווייטער „איך", אַ בייזער, אַ פֿערביטערטער, — פֿאָהרינקען! אַיאָ? ט'זיך פֿערוואָלט? און דער רעוואָלווער?...

פֿונרעסטוועגען בין איך נאָך אַ ווײַלע געשטאַנען און געוואַרט: טאָמער וועט דער לאָקאָמאָטיוו נאָך אַמאָל אַרוף־טהון אַזוי פֿערבענקט ווי מיט אַ מינוט צוריק, טרעהרען זאָלען זיך פֿיהלען אין זיין פֿײַפֿען. איך האָב זיך דערוואַרט... אַ שכּור'ער זעלנער האָט זיך אויסגעזידעלט אין דער מאַמען אַריין. סתם אַזוי; ער האָט זיך דערמאָנט.

— העי, מאַלטשי! — טי!.. האָט מתּרה געווען אַ קול פֿון אַ זשאַנדאַר — און האָט זיך עפּים ווי דערוואָרגען. אַ גם וואָס ער האָט זיך אָבגעשטעלט...

איך בין באַלד אַרוים און גלייך אָבגעהאַקט געוואָרען פֿון דאָס ליכטיגקייט פֿונ'ם געדיכטען טומעל. די נאַכט און דער נעבעל האָבען מיך אַרומגעכאַפּט אַזוי צופֿרידען, קוים דערוואַרט זיך אויף

מיר ... וואָס איז? בעגלייטען ... אַ היין? מחותנים! ב׳ווייס אַליין ... ועה, הייזער טאַנצען ... טאַנצט! ווערט צעזעצט טאַנצענדיג ... אַ שמחה! אַ בחור געהט צו אַ זונה ... אַ שמחה! שווער צו געהן, שווער, דער גאַנצער וואָקזאַל ליעגט אויף די פּלייצעס. מען קען גאַרניט פּטור ווערען. זעלנער און טאָרבעס ... אָהאָ סאַראַ ווינד... אַ ווינד בלאָזט ... ט׳זיך צעבלאָזען, אַ העלד! מחיה געווען זיך. דערטאַפּט אַ זומער־מאַנטעל ... זיי אַ בריה אַז מען האָט אַ פּאַלטאָ ... טאַקע אַנ׳אֶמת׳ן, מיט אַ קאָלנער ... אַ באַראַשקענער קאָלנער ... קומט אַ האַנדליאַזש. — יעצט!..

דער ווינד איז אָבער געווען אַזוי קאַלט און האָט אַזוי געבלאָזען אין דינינקען קאָלנער, אַז איך האָב מיך אַלע ווײַלע געמוזט אויפחאַפּען פֿונ׳ם שכרות־נעבעל און רייבען די פֿערפֿרוירענע האַלז מיט ביידע הענד.

— דו קענסט זיך נאָך פֿערקיהלען, האָט מיר עמיצער אַ שעפּצע געטהון, אַ שטילער, אַ פֿערזאָגטער — בנאמנות דו קענסט זיך פֿערקיהלען.

— אַהאַ, פֿערקיהלען זיך? איז אויפגעשפּרונגען דער צווייטער „איך“ און פֿערקריצט מיט די ציין, — אַ מיתה משונה!.. און דער רעוואָלווער?

איך בין געגאַנגען, רעדער האָבען געקלאַפּט. איין מלאכה האָבען זיי, רק געדרעהט זיך און רק געקלאַפּט. איין פֿערד האָט מיך שיעור ניט צעטראָטען. אַ הילכיגער „הי...“ פֿון אַ קוטשער און אַ שאַרפֿער ווערהטאָג אין פּלייצע האָבען מיך אָבגעטראָגען אַנ׳אַזייט. ווי עס ווייזט אויס, האָט מיך דער קוטשער גוט מכבד געווען מיט׳ן בייטש ... געמיינט ס׳אַ שכור — חע — חע ... אַ נאַר. וואָס חע־חע? וואָס אַ נאַר? אַ חוליגאַן, אַ בלוטזויגער ... וואו שכור? וואָס שכור!

איך דאַרף זיך נאָר אַ קעהר טהון נעבען ראָג פֿון אָט דאָס קרום געסעלע — און די רויטע לאַמטערנע וועט זיך אַפֿענשטעל בעווייזען, באַלד. נאָך אַ מינוט. אוי, איך זעה זי שוין ... אָט איז זי ... אָט!

דערזעהענדיג די רויטע לאַמטערנע אין דער הויך, אינ׳ם געדיכטען נעבעל, בין איך אַ ווײַלע געבליעבען שטעהן אַ דערשראָקענער, שוין ניט דאָס ערשטע מאָל זעה איך עס ביינאַכט, ניט איינמאָל בין איך געגאַנגען אַרום־קוקען דעם אַריינגאַנג פֿון הײַ־

זעל. כדי איך זאָל ניט בלאָנדזען ווען איך וועל דאַרפֿען... פונדעסטוועגען האָב איך זיך דערשראָקען, די רויטקייט פֿון דער לאַמטערנע איז געוועזן אַזוי אימה'דיג, אַזוי בייז, מיט אַזאַ שלעכטער בשורה איז עס געווען צוגאָסען אין נעבעל, ווי דער אָבשיין פֿון אַ שרפה אויף אַ פֿערכמאַרעטען הימעל אין מיטען דער נאַכט: דאָס פֿערוואָרפֿען דערפֿעל איז איינגעשלאָפֿען, שטי-יל. און עס ברענט, עס ברענט...

איך האָב זיך אַזש אָנגעהויבען אויסצוניכטערען. און שעמענדיג זיך אַנטלויפֿען, בין איך סתם אין דער וועלט אַריין בייז געוואָרען און אַ זעץ געטהון זיך אַליין מיט דער פֿערפֿראָרענער האַנד אין באַק-ביין:

— נאַ דיר, שלעפֿער! האָסט ניט געקענט פֿאָהרען אין אַ דראָשקע? אַ שאָד זעכציג גראָשען, וואָס? שלעפֿער!

די פֿינסטערניש האָט אונטער זיך אונטערגעדריקט דאָס הויז ווי אַ שווערע זינד. קאַלטע טראָפֿענס האָבען הייזעריג געקלונגען אין די בלעכענע ריינעם — דאַך אַראָב. ווער שטאַרבט יעצט?.. ווי מטבעות אין פֿערראָסטעטע פושקעס בשעת אַ לויה... דזין-דראַן... צד-קה תציל ממות! — דאָס מיינט מען מיך. בווי-ם.

— דאָס הייזעל איז פֿון די ערגסטע, האָט זיך אין מיר ווידער אַמאָל אויפֿגעוועקט יענער העפֿליכער קול, ס'איז אַ סכנה, מען קען זיך אָנשטעקען מיט... מיט שדים ווייסען —

— אַה, אַ סכנה?.. אָנשטעקען? פֿערדרעה דיך דיין קאָפּ!.. און דער רעוואָלווער?

איך האָב אָנגעקלונגען.

די פֿלוצליכע גאַז-בעלייכטונג אין „סאַלאָן" האָבען אויף אַ ווײַלע פֿערבלענדט. דערנאָך האָבען זיך גענומען צוזאַמענגיסען שטריכען און פֿאָרמען — ווי אין אַ בלאָהליכער פּאַרע, און איך האָב דערזעהען אַ סך מאָרנע-אָנגעפּודערטע פּנים'ער און אונטערגעפֿאַרבטע אויגען, וואָס האָבען אויף מיר געקוקט ווי גרויסע ליאַלקעס מיט מענשישער, אָבגעלעבטער חוצפה...

אין פֿלוק האָב איך דאָך דאָרטען געזעהען אַלערליי ווייבערשע געשטאַלטען, אַלערליי פֿאַרבען און פֿאַסאָנען פֿון קעפּ האָר: גאָלדליכע, שאַטענע, שוואַרצע; צוויי-שטאָקיגע, רונדע, געגריי-

זעלטע; בעלי-בתי'שע צעפּ, מיט אַ שטעגעלע אין מיטען און גריבישע, געקינצעלטע... פונדעסטוועגען זענען דאָרטען אַלע פרויען געוועזן אַזוי ענליך איינס אויף דאָס צווייטע — „פּונקט ווי איין מאַמע האָט זיי געהאַט": ענליך מיט זייער אויסזעהן, מיט זייערע פאַרביגע קורצע קליידלעך, מיט זייערע קינסטליכע ווייסקייט און ראָזיגקייט. און ס'איז אונמעגליך געווען צו אונטערשיידען אַפּענשטעל בעזונדערע טיפּען, בעזונדערע אויסדרוקען. דאָס זעלבע טרעפט ווען מען דערזעהט צום ערשטען מאָל אַ גאַנצע קאָמפּאַניע נעגערס אָדער חינעזער...

איינענטליך זענען דאָס דאָך געווען ווייבער, אַ ? גלאַטע פנים'ער, ווייבער... פונדעסטוועגען זענען זייערע אַלעמעס געזיכטער געווען אַזוי פרעמד און אַזוי שרעקליך און אַזוי ניי און ווילד און פערסוד'עט... ס'האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אַז איך בין אַריינגעפאַלען צווישען מאָדנע ברואים אויף אַ צווייטע פּלאַנעטע, אָדער גאָר צווישען אַ חברה שדים פערמאַסקירטע ווי פרויען.

אויף ביידע זייטען פון שמאָלינקען, לאַנגען „סאַלאָן" זענען געווען אויסגעשטעלט ווייכע שטולען און האַלבע סאָפעס, בעצויגענע מיט גרינעם און רויטען אויסגעריבענעם פּליוש. אויף דעם זענען געזעסען, אָדער האַלב-געלעגען, די ברואים מיט די ווייבערשע געזיכטער, איינינע פון זיי האָבען פערריבט זייערע שיטערע האָר אין די אָבגעניצטע שפּיגלען און געגענעצט... אַנטקעגען מיר אין אַ ברייטען שטול איז טיעף געזעסען איינע פון זיי אַ גרויסע, אַ געזונטע, אַ פוילע, די פּיס אויסגעשטרעקט און צעוואָרפען אין זעהר אַ פריינע פּאָזע. אַ פּאָר זעלנער האָבען זיך געדרעהט אַרום איהר, אונטערגעפּאַטשט איהר די דיקע ליטקעס, געקניפּען—וואו נאָר אַ ווייבער אָרט. יענע האָט נאָר געפּינטעלט מיט די אויגען.

אַז איך בין אַריין, האָבען די זעלנער אַ ווילע אויפגעהערט צו עוסק'ן זיך מיט איהר און אַ קעהר געטהון צו מיר פערגרעבטע פנים'ער מיט פּייכטע מיילער, בהמה'שע, אָפענע; האָבען מיך אַ רגע אָנגעקוקט, צעלאַכט זיך אויפ'ן קאַזאַרמע-שטייגער, מיט אַ „האָ—האָ—האָ" און צוריק גענומען זיך צו דער „אַרבייט".

כ'האָב זיך דערשראָקען און צעטומעלט פון די אָנגעפּודערטע פּרצוף-פנים'ער און פון'ם זעלנערישען געלעכטער; כמעט ווי אויסגעניכטערט זיך. די פּיס זענען מיט אַמאָל געוואָרען שטייפער

און געהאַלטען בײַ'ם אַנטלויפֿען ... נאָר כ'האָב גיך גענומען אויסזובֿען מיט די אויגען עפּיס אַזוינס, אָן וואָס אָנצוהאַפּען זיך און בלײַבען דאָ. — איך האָב דערפֿיהלט, אַז אין עק סאַלאָן נעבען, ווי רופֿט מען דאָס, „בופֿעט". שטעהט עפּיס אַ דאַר יונגער־מאַנטשיק, אין אַ לאַנגע קאַפּאָטע מיט אַ היטעלע און קױפֿט פּאַפּיראָסען. „לאָמיך אויך קױפֿען פּאַפּיראָסען" האָב איך אַ טראַכֿט געטהון און גלײַך צוגעגאַנגען צום בופֿעט.

ס'איז מיר אַ וואונדער: דער קאָפּ איז דאָך מיר געווען נאָך אַזוי דול, פֿונדעסטוועגען האָב איך געפֿיהלט אַרום זיך אַלץ, ביז דאָס מינדסטע ברעקעלע. פֿון אַלץ האָב איך געליטען. געשטאָכֿען האָבען די פּיסלעך פֿון די שטולען, די פֿאַרביגע קלײדלעך, ס'האָט וועהגעטהון פֿון די צעפּ, פֿון די פּודרע, פֿון די קוקעלעך, וועלכֿע האָבען מיך בעגלײט צום בופֿעט. איך האָב אַ פּנים שױן אויסגעזעהן אין מײַן זומער־פּאַלטאָ, אין דער גאַז־בעלײַכֿטונג.

— וועלכֿע פּאַפּיראָסען? האָט מיך אונטערבֿראָכֿען אַ פֿרעג געטהון אַ פֿעטער קול און גענומען אויסרעכֿענען נעמען פֿון עטיקעטען.

— ס'אַלץ אײנס. האָב איך געענטפֿערט דעם טיש, און אַרויף געלעגט אויף איהם אַ פּאַפּירען דרײַערל.

אַ רויטע האַנד האָט מיר דערלאַנגט אַ שאַכֿטעלע פּאַפּיראָסען, אַ האַנד פֿון אַ אשה — אַ פּשעקופּקע, אַ יאַטקע האַנד. פֿון דער צווײַשטאָקיגער געמבע האָט טעמפּ אַרויסגעקוקט אַ פֿערדאָרבענע חיה. שטענדיג איז דאָס זאַט און שטענדיג פֿרעסט דאָס. גאָלע שמאַלץ אָהן אָדערן, אָהן נערוועןֹ...

— די הויט שינדען זײ! בין איך פֿאַר זיך בײז געוואָרען, ווען איך האָב אויפֿגעריסען די שאַכֿטעלע פּאַפּיראָסען און צוגענומען צוויי רובל — רעשט, — פֿאַר אײן צעהנדליג פּאַפּיראָסען... ס'טײַט!

— און דער רעוואָלווער? איז ברוגז געוואָרען דער צווײטער „איך".

— אַפּנים, איהר זענט ניט קײן היגער. — מאַכֿט צו מיר די ווירטין, און דער פּנים איז בײַ איהר אויסגעשמירט געוואָרען מיט צעגאַנגענע פּוטער. דאָס האָט געהײסען אַז זי שמײַכֿעלט.

— אומהוי, כ'בין אַ דורכפאָהרער. ס'הייסט... יאָ איך פאָהר קיין אויסלאַנד.

— אַזוי... אין אויסלאַנד... האָט מיר יענע צוגעשאָקעלט.

— פאַני, פאַני, האָט זיך אָנגערופען איינע פון יענע, האַלב ליעגענדיג און געחנ'דעלט, בת־יחידה דיג אויסגעשטרעקט די האַנד: גיעב אַ פאַפּיראָס!

— נעה צו און נעהם! האָב איך גראָב אָבגעענטפערט און ווערוואונדערט זיך אויף מיין שטייפקייט — אין אַזאַ אָרט.

זענען זיך צונויפגעפלויגען עטליכע פון זיי, אַרומגערינגעלט מיך און געבעטען:

— פאַני גיעב מיר; מיר אויך; מיר פאַני; מיר אויך!

אַפענשטעל זענען אַלע פאַפּיראָסען פערשוואונדען געוואָרען. אין האַנד איז מיר איבערגעבליעבען אַ לעדיגע שאַכטעלע.

דאַן האָב איך געקויפט אַ צווייטע שאַכטעלע און די איז אויך באַלד אויסגעלעדיגט געוואָרען. בלייכע פינגער מיט „מאָדערנע" פערשפיצטע נעגעל האָבען געחאַפּט פון שאַכטעלע, און אָנגעפּודערטע געזיכטער, פערוועלקטע, מידע האָבען חוצפּה'דיג און קאַלט געשמייכעלט מיר אין פנים אַריין, בעוויזען שלעכט־אַריינגעשטעלטע ציין.

ווי באַלד איך האָב די מיידלעך געפונדעוועט מיט פאַפּיראָסען, בין איך שוין געוואָרען אַ קאַנדידאַט צו זיצען אויף אַ ווייכען שטול.

— מען מעג, מען מעג זיך זעצען, האָב איך זיך אַליין ערלויבט, אַפילו אין זומער מאַנטעל־אויך.

האָב איך מיר אַנידערגעזעצט.

מיין אָנגעצונדענעם פאַפּיראָס האָב איך געצויגען מיט'ן גאַנצען כוח. מיט אַ געמאַכטען אַפּעטיט, כלומר'שט צוגעחאַפּט זיך צו איהם ווי אַ שטאַרקער רויכערער נאָך הבדלה, געביסען די קאַרקע, געוואָלט זיך קיהלען. פון דעם, איז מיר נאָר געוואָרען פאַסקודנע־ביטער אין האַלז, אויפען צונג. דער רויך האָט זיך איינגעגעסען ווי גיפט אין די צערייצטע יאַשלעס, אין גומען, וועלכער איז געוועזען צעברענט פון בראָנפען. פונדעסטוועגען האָב איך גערויכערט אַלץ פלייסיגער, מיט דאָרשטיג איינגעצויגענע באַקען, כמעט פערגעסען צוליעב וואָס איך בין אַהער

געקומען; בגנבה צוגעקוקט זיך צו די משונה'דיגע בריאות, וועל־ בע זענען געזעסען, געלעגען, געלאַכט אָהן אַ שום חשק, געררי־ בערט מיינע פּאַפּיראָסען:

— בנאמנות, אָט זיץ איך מיר אין אַ שאַנד־הײַזעל, בנאמנות, אַז דער פעטער חיים וואָלט נאָר אָנגעקוקט... „וואו איז דיין דיפּלאָם! ווי אַז טאַקע... נתפעל צו ווערען". —

ווי עס ווײַזט אויס, האָט דאָס נאָך דאָ געהייסען „פּריה". אויסער מיר און דעם בָחור'עץ אין קאַפּאָטע און די פּאָר זעלנער איז נאָך קיינער ניט געקומען. — איך האָב דערזעהן ווי דער קאַ־ פּאָטניק האָט אַ נעהם־געטהון איינע פון זיי פאַר'ן אָרעם, וואו עס איז ווייכער, און אַ שלעפּ —

— נאַ גוושע? האָט יענע גאַנץ קאַלטבלוטיג אַ פרעג געטהון, ווי מכּוח טרינקען אַ גלעזעל טיי.

— יאָ, האָט דער קאַפּאָטניק אַ שאָקעל געטהון מיט זיין היטעלע, און אַ שנעל איהר איבער די נאָז און מיטגעשלעפּט.

מיר איז פון דאָס סצענעלע געוואָרען שפּל, דאָס האַרץ האָט זיך צוזאַמענגעפּרעסט פון ניט־גוטקייט. כ'האָב דערפיהלט, אַז באַלד קען איך אויסברעכען אַלץ וואָס איך האָב היינט אַריינ־ געשלונגען.

— מען קען נאָך אַנטלויפען, אַנטלויפען...

— יאָ האַ, אַנטלויפען! אוי סאַראַ מנול! דוקא היינט וועסטו איינע פון זיי נעהמען, דוקא היינטיגע נאַכט וועסטו — אַ טוידט! אויף צעפּוקעניש!

איך בין פּלוצלונג אויפגעשפּרונגען ווי אַ גומענע פּילקע און געטהון אַזאַך צו וואָס איך האָב מיך אפילו ניט צוגעגרייט.

— לאָזט־לאָזט! האָב איך שטאָלציג־בייז אַ זאָג געטהון און פערנאַנדער געשטופּט די זעלנער, וועלכע האָבען זיך נאָך אַלץ ניט געקענט אָבבייסען פון דער דיקער.

די זעלנער זענען אָבגעטרעטען, ניט רעדענדיג קיין וואָרט.

— קום! האָב איך געזאָגט צו דער דיקער, וועלכע איז געזעסען פערזונקען אין שטול! דערביי האָב איך זעהר ענערגיש פערקנעפּעלט נאָך איין קנעפּעל אין פּאַלטאָ.

יענע האָט אויף מיר אויפגעהויבען אַ פּאָר פערוואונדערטע

אויגען, אָהן אַ שום געדאַנק. אויגען פֿון אַ בהמה, וואָס דאַרף באַלד אָנהויבען מעלה־גרה זײַן.

— קום! האָב איך שטאַרקער אַ זאָג געטהון און אָנגעחאַפּט אַנ׳אָבגעלאָזענע, וואַרימע האַנד, נאָר גלײַך האָב איך דראָבנע אַ שוידער געטהון פֿון קאָפּ ביז די שפּיצען פֿיס און מעכאַניש אײַנגעלאָזען די צעשוואומענע האַנד, אַזאַ עקעל האָב איך דערשפּירט. ס׳האָט זיך מיר אויסגעדאַכט אַז דאָס איז די ש ט י פֿ מ ו ט ע ר...

— נו, געה, נו! — האָט איהר די ווירטין פֿון יענעם זײַט „בופֿעט“ אונטערגעגעבען חשק.

די דיקע האָט שוין געווען אונצופֿריעדען אָבגעקרעכצט, אָנגעשפּאַרט זיך אויף ביידע הענד ווי אַ טראָגעדינע און געוואָלט אויפֿשטעהן, איך בין בלײַך געוואָרען און אָבגעטרייסעלט מיט ביידע הענד:

— ניין, ניין, ניט די, איך בין — ניט די. —

און אָבגערוקט זיך אָנ׳אַזײַט.

— האָ — האָ — האָ!... האָבען זיך די זעלנער ווידער אַ מאָל צולאַכט אָהן אַ ברעקעל רעספּעקט. און מיט פֿערבויגטע פֿינגער צוגעטרעטען צוריק צו דער דיקער.

— נו קלײַבט אײַך אוים! — האָט מיר די בעל־הבית׳טע אַנ־עצה געגעבען פֿון בופֿעט ווי אַ מענש וואָס מײַנט נאָר מײַן טובה —, אויף וואָס דאַרפֿט איהר וואַרטען? —

קען מען זיך דאָך צעטומלען אַ? אָבער איך האָב שוין אין קעשענע געדריקט דעם רעוואָלווער און געשטאַנען פֿעסט און בייז.

— איך ווייס, איך ווײס! האָב איך גיפֿטיג־שטיל אָבגעענטפֿערט און מיט די אויגען ווילד אַרומגעבלאָנדזעט פֿון איין אָנ׳געפּודרעטע בריאה צו דער צווייטער.

אין אַ ווינקעלע האָב איך דערזעהן אַ קליין בלײַך מיידעל: אַ רויט קאַפּטעלע, אַ שפּיציג נעזעל, אונטער די אויגען בלאָהע פֿלעקען, זיצט איינע אַליין, אָבגעזונדערט און שווײַגט. — איך האָב איהר אַ וואונק געגעבען מיט איין פֿינגער. זי איז גלײַך צוגעגאַנגען און בלײַך אַ שמייכעל געטהון. אָבער איהרע גרינליכע אויגען זענען געבליעבען קאַלט.

אויף די שמאָלינקע טרעפּלעך וועלכע פֿיהרען אויפֿען דריטען שטאָק, צו איהר צימער׳ל, האָט זי זיך געהויבען די ער־

שטע און גאַנץ געלאַסען ווי אַ מענש וואָס האָט צייט. איך האָב זיך נאָך איהר נאָכגעשלעפּט, פערהיפּנאָזירט און געזעהן וואָס פאַרא רחמנות'דיג העלזעל זי האָט, וואָס פאַרא דינע געטאָקטע פּיסלעך און שווארצע אָנגעצויגענע זאָקען. — דאַכט זיך אַזאַ בלייך מיידעל, אַזאַ דין מיידעל מיט אַזאַ העלזעל, דאַרף זי ניט בלייבען שטעהן אין מיטען־דערינען אויף די שטיגען און אַ קעהר טהון זיך צו מיר מיט אַ פערשלאָפענעם קול:

— אָבער דו ווייסט? אַ רובל. ניט וועניגער.

— וואָס? האָב איך זיך בעליידיגט... ס'איז... אפשר וויל איך גאָר געבען דריי.

— נו גיעב.

און אַ מאָגער הענטעל מיט בלאָהע אָדערלעך האָט זיך צו מיר אונגלויביג אויסגעצויגען. די פינגער האָבען זיך צונויפגעלעגט ווי אַ שיפעלע.

איך האָב געגעבען.

און ווידער עפּעס אַ רויט קאַפּטעל, אַ קורץ קליידעל, אָנגעצויגענע זאָקען, און איך קלעטער מיט האַלב־אָפענע אויגען און שטיק זיך ווי אין אַ געדיכטען רויך. דריק דעם רעוואָלווער אין קעשענע און ברעקלעך געדאַנקען שפּרינגען אַרום אין פּוסטען קאָפּ:

— שטענדיג דיקע... אַ שטיפמוטער אַ דיקע, אַ „ווירטען" אַ דיקע... האָטש איינמאָל אַ דאַרינקע אַ דינינקע... איינמאָל. —

* *
*

אַז איך בין מיט איהר געבליבען איינער אַליין, בין איך ווידער אָבהענדיג געוואָרען, גענומען פון צעטומלעניש קראַצען דאָס בלעטירעל אויף די נאָז. — נעבען מיר אויף אַ שטוהל איז געזעסען אַ אשה, טאַקע אַ אמת'ע אשה, מיט אַ צעלאָזענעם צאָפּ; אַ רויט קאַפּטעלע, אַ קורץ קליידעל... נאָר עס וואונדערט מיך, פאַר וואָס איז דאָס אַזוי! — פאַר וואָס ציטערט זי ניט! פאַר וואָס איז זי אַזוי קאַלט? מיר זענען דאָך יעצט ווי מאַן און ווייב, איינע אַליין! פאַר וואָס בליצען ביי איהר ניט די אויגען? אַ פּנים ס'איז נאָר עקסטרע. ווייבערשע שפּיצלעך... כדי מאַכען מיך ליידענשאַפטליכער, פייערדיגער.

אָדער ... שטעה! אפשר איז זי גאָר קיין אשה ניט, דאָס ציִמער — קיין צימער ניט, אַנ'אָנשטעל, אַ קאָמעדיע! דאָס אָנגעפּודרעט געזיכט, דאָס שפּיציג נעזעל זענען עפּעס... עפּעס ניט אַזוי. —

כ'האָב געפּרובט אָנריהרען איהר שמאָלינקען נאַקען מיט די שפּיצען פינגער, זעהען צי דאָס איז לייב.

— אוי, סאַראַ קאַלטע פינגער! האָט יענע אַ געשריי געטהון און נערוועז פערקנייטשט זיך. זי איז געוואָרען אַזוי אַלט..

איך בין רויט געוואָרען און אָבגעקעהרט דעם קאָפּ.

— קעצעלע, טייערס מיינס.. האָט זי זיך פּלוצלונג צעצערטעלט און אָנגענומען מיך פאַר'ן פּלייצע. איך האָב איהר אַ קוק געטהון גלייך אין פּנים אַריין. איהרע אויגען זענען געוועזען קאַלט און פרעמד ווי פריהער. דאַכט זיך אַזאַ קליינע, אַזאַ דאַרינקע און קען אַזוי גוט די „מלאכה".

— וואָס איז! בין איך אויך קאַלט געוואָרען.

— טייערינקער, פּונדעווע מיך מיט בראָנפען!

— און קאָניאַק איז דאָ?

— נאָך אַ מין — דאָ.

— אָט! האָב איך איהר דערלאַנגט דאָס גאַנצע געלט וואָס איך האָב געהאַט אין קעשענע; — קאָניאַק, אַ רוח איז דיער טאַטענס-טאַטען אַריין! האָב איך זיך פּלוצלונג צעהוליעט און אַראָבגעריסען פון זיך דעם פייכטען זומער-מאַנטעל. ניט פאַרזיכטיג אַראָבגעריסען: מיין רעוואָלווער וואָס איז אין איהם געלעגען, האָט טעמפּ אַ קלאַפּ געטהון אָן שטול.

— וואָס איז דאָס דאָרטען ביי דיר! האָט זיך יענע אָבגעשטעלט און נייגעריג אויסגעצויגען דאָס העלזעל.

איך בין בלייך געוואָרען. מעהר פעהלט מיר ניט...

— גאָרנישט, אַלץ דאַרפסטו וויסען, ניין? דיר איז נאָך ווייניג? דו פערשטעהסט? — גיכער, דעם בעסטען קאָניאַק. פּינישען, שטאַרקען —

און כ'האָב איהר אַ שנעל געטהון איבער די נאָז. פּונקט ווי דער בחור אין קאַפּאָטע, פריהער... נאָך בעסער ווי ער. זי האָט זיך אַרויסגעמאַכט דורכ'ן טהיר און באַלד האָב איך דערהערט ווי עס קלאַפּען איהרע געלע שיכלעך אַראָב די שטיגען. איך בין

גלײַך צוגעגאַנגען צום מאַנטעל, צונױפֿגעלעגט איהם אין אַ לאַנגליך פּעקעלע אַזױ, אַז דער רעװאָלװער זאָל זיך ניט פֿיהלען. פֿערדוקט עם אין אַ װינקעל. בערוהיגט זיך.

אין צימער האָט געברענט אַ געמײַן לעמפּעל אין אַ בלעכעל און ס'האָבען געלאַכט פֿון די װענד פֿערדעכטיגע, חצופ'שע פּנימ'ער פֿון נאַקעטע פֿרױען און מענער. בעזונדערס האָט מיך צערײַצט אײן שמוציגער פּרצוף פֿון אַ נאַקעטען מאַנסביל מיט געגאָלטע װאָנצעס, קאָפּ און באָרד. ער האָט בעװיזען אַז ער האָט גרױסע פֿערדישע צײן ... און קװעלט, קװעלט מיט אַ ברײטען הפֿקר'דיגען מױל, אַזױ שטענדיג, שטענדיג...

— מען געהט! — זי מיט אַ פֿלאַש קאָניאַק און מיט טרינק־„געצײַג" אין די הענד איז שױן דאָ. „אױ מאַכט זי, ס'איז שװער". די לאַנגע קאָרקע האָט געמאַכט „מפּו": צעקושט זיך פֿאַר'ן צע־שײדען מיט דאָס פֿלעשעל... און צװײ באָקאַלען פֿול מיט אַ ברױ־נע פֿליסיגקײט שטעהען שױן אױסגעצױגען די לאַנגע העלזער און גלאַנצען. —

דאַכט זיך אַזאַ דאַרינקע, אַזאַ שפּיציג נעזעל... געטרונקען האָט דאָס אָבער װי אַ בריה. װי אַ געניטע שכּורט'ע: גענומען דעם באָקאַל צו די ליפּען, קונציג פֿערװאָרפֿען דאָס קעפּעל אױף הינטען, מיט דער פּאַטיליצע אָנגערירט אױף די װענטעל פֿון שטול, און די שאַרפֿע משקה האָט זיך איהר אַרײַנגעגאָסען גלײַך אין האַלז אַרײַן, ביז'ן דעק, װי דורך אַ טרײַבעל. דערבײַ פֿלעגט זי די צװײטע האַנד אונטערשטעלען אונטער דער געמבע; טאָמער פֿערגיסט זיך. נאָכ'ן אױסטרינקען אַ שטעל די לעדיגע כּלי מיט אַ האַק אָן טיש, מיט אַ פּיבעױשען: „אַ־ההה"; אַ שױדער מיט בײרע פּלײצקעס, אַ װאָרטש עטװאָס פֿאַר זיך און װײַטער אָנגע־גאָסען... געניט, מען קען ניט זאָגען! — און איך האָב געטרונ־קען, געחאַפּט, געלאַכט, געזוכט, געקריממט זיך; און דער קאָניאַק האָט זיך פֿערגאָסען אױף די קניע, אױפ'ן טיש, כ'האָב אַזױ לאַנג געטרונקען ביז ס'האָט זיך מיר גענומען דוכטען, אַז מײַן קאָפּ איז עפּעס אַ פֿרעמדער, אָנגעגליהטער קנױל פֿול מיט פֿאַרע. אָט, אָט פּלאַצט ער, װעט װערען לײַכטער... דאָס האַרץ האָט אױפֿגעהערט קלעמען פֿאַר װעהטאָג און בושה. כ'האָב אױף איהר שכּור אַ קוק געטהון פֿון דער זײַט, און איהר דינער פּראָפֿיל מיט

איהר אָבגעדעקט העלזעל האָבען מיר אָנגעהויבען געפּעהלען צו ווערען. ס'האָט אין מיר געגומען געהרען א סענטימענטאלע ווייכקייט, א טריעבע שכור'ע רחמנות.

— אזא לעבען געפעהלט דיר? — האָב איך זי ווייך א פרעג געטהון און פארזיכטיג ארומגענומען איהרע פּלייצקעס, דינינקע פלייצקעס.

— געפעהלט... פאר וואס ניט? חא—חא, אלע טאג א נייער מאן, פאר וואס ניט? —

— און די ווירטין ערלויבט אייך צו געהן אין טעאטער! ס'איז דא טעאטער — דו ווייסט?

און כ'האָב מיך צו איהר צוגעדריקט.

— טעאטער? וועלכער טעאטער? דא איז אויך פראן אזא זאך, — א פּיאנע, שפּיעלט מען, זאשקע שפּיעלט, חא—חא—חא, זי קע—ען...

מיט שטומע, ווריגע ליפּען האָב איך זיך צוגעדריקט צו איהר אויפגעקנעפּעלטער ברוסט. א ווינע אייז געפאלענע בריסטעלעך האָט זי געהאט, אזעלכע קליינע, נאאיווע, אז ס'האָט זיך געוואלט וויינען.

— א סך מענשען האבען דיך אזוי געדריקט? א סך?.. פּאסקודניקעס, א? ניט געקענט אריבערטראָגען... דו, א? א סך?

— הער נאָר, גיעב נאָך... נאָך צוויי רובל, — האָט זי הייזעריג און שכור געלאכט און געאָטהעמט אויף מיר מיט בראָנפען. דאכט זיך אזא מאָגערע, אזא קליינע.

— פּונקט ווי יאשע און העניע, ווי יאשע און העניע... האָב איך געפלאפּעלט און געקושט זי אלץ שטארקער און לענגער, — פערשטעהסט ניט... ווי זיי ביידע...

— יאשקע! העניע? — נו, גיעב נאָך צוויי רובל, דו ביסט אנ'אויפגעקלעהרטער... כ'ווייס. אזא איז א גוטער חא-חא. וואו איז דיין פּאלטא! דארטען איז א סך... חא—חא—חא. פריהער האָט א קלאפּ געטהון.

— מיר זענען ביידע אומגליקליכע... האָב איך געפלאפּעלט מיט ליידענשאפטליכער רחמנות, כמעט מיט טרעהרען, — ביידע אומגליקליכע... ניין, וואס? ביידע...

— נײַן, דו האָסט נאָך געלט אין קעשענע, אַלע געבילדע־
טע — חאַ—חאַ—חאַ... בעווײַז, בעווײַז אַלע קעשענעס... דעם
פּאַלטאָ אויך... דאָרטען איז זילבערנע רובלען... אַ גאַנצער פּעקע־
לע, כ'האָב געהערט. נו איין רובל...

— דו פערקויפסט דײַן לײַב כּדי צו שפּײַזען דײַן לײַב...
אומגליקליכע. און איך... גאָרנישט, אַלץ אײַנס.

און אין מוח, ערגעץ אין אַ ווינקעל איז געזעסען: „ניט דאָס,
ניט דאָס דאַרף מען מיט איהר רעדען".

— ווענסט מיר קויפען אַ גאָלדען פינגערעל מיט אַ רובין ווי
בײַ זאָשקען... אַ רובין... רויט! וואָס? ווענסט דאָך קויפען... אַלע
געבילדעטע...

— איך זאָג דיר... דו פערשטעהסט ניט... מיר בײדע —
ווי יאַשע און העניע. ער האָט אַ גאָלדענע רינג. דערלאַנגט ער
מיר די האַנד... איך — כ'וויל ניט! אָט ווי! פערשטעהסט!
נעהם מיך אַרום, טרינק נאָך, ס'גאַנצע פלעשעל. שטאַרקער נעהם
אַרום. דער פעטער חיים וועט גאָרנישט וויסען, גאָרנישט קײנ־
מאָל ניט.

אָנשטאָדט אַנ'ענטפער האָבען זיך בײַ מיר אַרײַנגעגנב'עט
צוויי שבורע הענטלעך אין די קעשענעס און דאָרטען געזוכט.
ס'האָט פון איהר געשלאָגען מיט ביליגע שמעק־וואַסער און מיט
קאָניאַק. דער פלאַם אין לעמפעל האָט זיך אויפגעהויבען, געגומען
רויבערען.

— — — — — — — — — — — —

— דאָס ערשטעס מאָל?

— וואָס? איך ווײס ניט... יאָ יאָ.

איך האָב אָנגעטהון דעם מאַנטעל מיט דערשראָקענע, משו־
גה'דיגע בעוועגונגען פון אַ מענשען, וועלכער בעמיהט זיך אַרויס־
צוקריכען פון אַ מיסט־גרוב, וואוהין ער איז אונגערען אַרײַנגע־
פאַלען. אויף מײַן הויט האָב איך נאָך געשפּירט די בעריהרונגען
פון איהר נאַקעטען לײַב. די דאָזיגע ערטער האָבען געברענט,
ווי זיי וואָלטען זיך אײַנגעשמירט אין זענעפט. אין צימער איז
געווען פול מיט סאַזשע. דאָס לעמפעל האָט געצאַנקט. „אַ נשמה

צאַנקט" – איז דורכגעלאָפֿען אַ מחשבה'לע. אין פֿענסטער האָט געפּאַטשט אַ נאַסער שניי.

שוין?

— וואָס? ניין, מעהר ניט. ניין. ניין.

אַז איך בין שוין געווען אויף די לעצטע שטיגען איז זי האַלב־נאַקעט אַראָבגעלאָפֿען פֿון הינטען, אַריינגעחאַפּט זיך אין „זאַל" פֿריהער פֿאַר מיר. און דאָרטען עפּעס אַ שעפּצע געטהון איהרע חבר'טעס. ס'האָבען מיך בעגעגענט אַ מאָדנער געלעכטער און אַ שושקעריי: „דאָס ערשטעס מאָל, דאָס ערשטעס מאָל". אַ גליהענדיגע חרפּה און אַ שרעקליכער עקעל האָבען מיך אויפגעהויבען ווי אַ כוואַליע און צוגעשטופּט צום טיהר. דערפֿיהלט אין איין האַנד די מעשענע קליאַמקע פֿון „סאַלאָן", אַ קאַלטע קליאַמקע. הינטער מיר האָט מען געלאַכט, געשושקעט...

אונגעריכט האָט זיך מיר די לינקע האַנד אַריינגעחאַפּט אין קעשענע פֿון זומער־מאַנטעל... דער רעוואָלווער!!!

גלייך בין איך רוהיג געוואָרען; אַ קעהר געטהון דעם קאָפּ און געקוקט זיי שאַרף, פֿון אונטער'ן שטערען, מיט אַ פֿערקיהלט שמייכעל אויף די ליפּען.

אַלע זענען זיי גלייך אַנטשוויגען געוואָרען.

— פֿענטאַק, וואָס קוועלסטו? — האָט זיך איינע פֿון זיי בעלייריגט.

— גאָרנישט! האָב איך געענטפֿערט און רוהיג אויפגעהויבען דעם קאָפּ.

אַרויסגעגאַנגען.

נאָכדעם ווי איך בין א היבשע צייט גע"עגען אין פֿערגעסעניש.

דער לאָמפּ ברענט נאָך אויפֿען טיש. די איינדרוקען פֿון דעם פֿערשאָלטענעם מעת־לעת זענען אזוי פֿיעל און שאַרף, אַזוי פֿערמישט און שטעכעדיג. ס'דאַכט זיך מיר, אַז מיינע אויפגערייצטע געהירען זענען אַריינגעטהון אין אַ גאַנצען פּלאָנטער פֿון אייזערנע שטעכעלקעס. ווען ניט דער רעוואָלווער, מיין טייערער, ליעבער רעוואָלווער, וועלכער קוויקט מיך און מונטערט מיך אַלע

דײַלע מיט זײַן גלאַטקײַט, מיט זײַן ניקעלנעם שמײכעל, וואָלט איך געווײס אַראָב פֿון זינען, כ׳וואָלט אויף זיך געריסען די קלײדער, געלאָפֿען איבער די גאַסען און געשריען פֿון אינערליכען וועהטאָג. מײַן זכרון שווינדעלט אין מיר אצונד לאַנגזאַם און מיעד ווי אַנ׳אויסגעהענדע ליכט. אָט הויבט זיך אויף מײַן זכרון, גיעט אַ בליץ, שטעל איך מיר פֿאָר, געדענק איך... זינקט אײַן דער זכרון־פֿלאַם, וואַרף איך מיך אַרײַן אין בעט, ציה אויס הענד און פֿיס און ליעג ווי אין חלשות. אַלץ ווערדט טונקעל, אָבגעריבען און געהערט שיטער ווי אַנ׳איבערגעוויערטע טײג. אָהן אַ געשטאַלט, אָהן בײנער.

אַז איך בין אַרויס פֿון „סאַלאָן" אויפֿען הויף, איז, ווי עס ווײַזט אויס, געווען קעלטער ווי פֿריהער. אַ שנײ האָט געשמיסען אין פּנים מיט בײַזאַמע, קאַלטע ריטער. אָבער איך האָב שוין די קעלט ניט געשפּירט. די הויט האָט אויף מיר געברענט... און ביז איך בין אַריבער דעם הויף און צוגעגאַנגען צום טויער האָב איך מיך אַזוי אָבגעמאַטערט, אַז אין די אויגען איז געוואָרען גרין־גרין. — אין שאָטען פֿון טויער האָט אַרויסגעשטעקט אַ פֿלאַבעם שטיק אָבגעריבען אײַזען, בין איך צו דעם צוגעפֿאַלען מיט׳ן זודיגען שלײף און גאָרנישט געפֿיהלט... איך בין נאָר געוואָרען אײן שטיק פֿינסטערניש מיט דעם פֿערשאָלטען הויז צוזאַמען. און דער פֿײַכטער שנײ איז געפֿאַלען און געפֿאַלען אויף דעם אַלגעמײנעם שטיק חשך; ער האָט דאַכט זיך געוועבט אויף מיר און אַרום מיר אַ סך, אַ סך גראָהע, קלעפּיגע פֿעדים. בעמיהט זיך צו צוועבען מיך צום טויער אויף אײביג, אויף אײביג... דער קאָפּ— לעדיג און אָנגעגליהט ווי אַ טאָפּ פֿון וועלכען דאָס וואַסער האָט שוין לאַנג אויסגעזאָדען. און ער שטעהט נאָך אויף די הײסע קוילען און גליהט. — די אויגען האָבען מיט טעמפּע עקשנות געקוקט אויף דער רויטער לאַמטערנע, וואָס האָט זיך געשאָקעלט אין דער הויך אויף אַ שטאַנג עטליכע טריט פֿון מיר. איהר אָבשײַן איז אומגעקראָכען הין און צוריק אויף דעם בלאָטיגען שנײטריעב געגלאַנצט און גערויטעלט זיך ווי אַ גרויסער, זינדיגער פֿלעק.

און פּלוצלונג — מען געהט. — איך האָב זיך גיך אויסגעגלײַכט און געהאָרכט. בײַ דעם רויטליכען, פֿאַנטאַסטישען אָבשײַן

פֿון לאַמטערנע האָבען אַ שווינדעל געטהון: אַ סטודענטען היטעל און נאָך עפּעס אַ קאָפּ. נאָך איין טראָט — און די שטריכען פּוּנ'ם צווייטען קאָפּ זענען קלאָר געוואָרען —

מירקין!!!

אַ שוידערליכע אימה איז מיך בעפֿאַלען, אַנגעפֿילט מיין גאַנצעם וועזען. דאָס איז געוועזען איינער פֿון די שרעקען, וועלכע מאַכען די האָר גראָה אין איין סעקונדע... אַ שרעק פֿון אַ נערוועזען פֿאַנאַטיקער. ווען ס'האָט זיך מתדמה געוועזען אַ מת אין תכריכים, אין דער פֿינסטער... דער שרעק האָט מיך אָבגעטראָגען אויף הינטען און ווי מיט אַנ'אײַזענער האַנד פֿעררוקט הינטער'ן טהיר'ל פֿון טויער, וואָס איז נאָך געוועזען אָפֿען אין הויף אַריין; געהייסען איינהאַלטען דעם אָטהעם, וואַרטען... דאָס האַרץ האָט געקלאַפּט לאַנג און שווער; אָט, אָט דאַכט זיך, שטאַרבט דאָס אָב און גיעט מיט אַמאָל אַ קלאַפּ אַז ס'הויבט אָן קלינגען אין די אויערען. כ'האָב אַליין ניט פֿערשטאַנען פֿאַר וואָס האָב איך זיך אַזוי דערשראָקען, פֿאַר וואָס האָב איך מיך אַזוי גנב'דיג בעהאַלטען... אַ פּײַפּען פֿון קאַלאָשען איבער'ן פּײַכטען ברוק... אַ פּיקען פֿון שטעקלעך —:

— די בלאָנדינקע? אָט די, די פּוילישע? מאַצעשע? אָ, זי איז אַ בריה...

מירקינס קול.

און באַלד אַ צווייטער קול. אַ געשטאָרבענער בין איך געבליבען:

— האַ? אָט דאָ האָט עפּעס איינער אַ שפּרונג געטהון און — זיך בעהאַלטען... וואַרט! — ווער איז דאָס?

— ס'האָט זיך דיר אויסגעדוכט.

מען איז שטעהן געבליבען. די שטעקלעך זענען אַנטשוויגען געוואָרען.

— ניין, ניין... עמיצער איז דאָ... כ'האָב פּײַנט די קונצען... ווער האָט זיך דאָ בעהאַלטען, פֿרעג איך?

און אַנ'אײַזערנער שפּיץ פֿון אַ שטעקען האָט עקשנות'דיג אָנ'געקלאַפּט אין טיהר'ל; גלייך מיר אין אויער אַריין.

איך האָב דערפֿיהלט, אַז איך בין דאָ מאוס אַרייַנגעפֿאַלען, אַז זיי וועלען שוין ניט אָבטרעטען. אין איין סעקונדע האָב איך

זיך געמוזט געבען אנ'עצה ווי פטור צו ווערען פון אזא חרפה.

— איך פרעג ביי אייך ניט! — האב איך פלוצלונג אויסגעשריען און ארויסגעריסען זיך פון הינטער דאם טהירעל.

ביידע זענען זיי פערציטערט געווארען און אבגעשפרונגען עטליכע טריט אויף הינטען. דער רויטער אבשיין פון דער לאמטערנע איז געפאלען אויף אונז דרייען. דריי פאר אויגען האבען זיך באגעגענט.

— סא — א לאמאן? האט מירקין אויסגעזונגען פון פערוואונדערונג. די אויגען זענען ביי איהם געווארען ווי ביי א פיש.

— איך פרעג ביי קיינעם ניט! — האב איך פערקריצט די ציין און געלאזען זיך געהן גלייך אויף זיי.

ביידע האבען מיר אבגעטראטען דעם וועג; שטומע, דערשראקענע.

געהענדיג האב איך א קעהר געטאן דעם קאפ און ווידער אמאל אויסגעשריען.

— ווע‍מען הער איך, נו? כ'האב געוואלט געהן אין... אין — צו זונות און בין געגאנגען...

— דאם איז סא — א לאמאן? האט מירקין נאך אמאל צעצויגען אויסגעזונגען הינטער מיר.

ס'האט זיך שרעקליך געגלוסט איבערקרימען זיין זינגענדיגע פראגע מיט שפאט און הויך אויפ'ן קול; פערקרימען דערביי דאם גאנצע געזיכט אזוי, אז דער מויל זאל אויסקומען אויף דער רעכטער באק. נאר כ'האב זיך איינגעהאלטען מיט אלע כחות און זיך, גיך אוועק אין דער נאכט אריין. דער פאלענדער שניי האט זיך צווישען אונז געשטעלט ווי א טונקעל-גראהע וואנד. איך בין געבליבען אליין.

כ'האב געביסען די ליפען פון פערדרום. כ'האב פערשטאנען, אז איך האב זיך דא אויפגעפיהרט ווי אנ'אמתער אידיאט. כ'האב דאך געקענט ארויסגעהן פון טויער מיט א אויפגעהויבענעם קאפ, שטאלץ; ניט בעהאלטען זיך ווי א מויז, ניט רעדען קיין ווארט. דער געדאנק האט מיך נאך מעהר אויפגערייצט.

— איך פרעג ביי זיי ניט, — האב איך געמאכט מיט די פויסטען, אזוינע הינט... זייער דאגה, וואס? געוואלט געהן און... און געגאנגען, און... איך פרעג ניט!

* *
*

אין די הויפט-גאסען זענען נאך געלאָפען איינצעלנע דראָש-קעס, איינזאמע מענשען אונטער קליינע שירעם-דעכעלעך און אָהן שירעמס. גיך גיך זענען זיי געגאנגען פארביי מיר איבער די טראָ-טוארען. די קעפ בעהאלטען אין די הויכע קאָלנערס, די הענר אין די ארבעל: אהיים, אהיים, אהיים! — זיי האָבען מיר אויס-געזעהן ווי גרויסע נאכטפלעדערלעך מיט אָבגעריסענע פליגלען, אָט לויפען זיי ווי זיי קענען, ציהען זיך צו דאס ליכטיגקייט, צו דאס ווארעמקייט, צו בעשיצטע פיער-ווענד. אָבער וואס האָב איך מיך צו היילען? ס'ט'געזעהן? עס פאלט א שניי — זאל פאלען. וואס ווארט אויף מיר? כ'האָב נאך צייט.

און מיינע טריט זענען געוואָרען דראָבנע, איינגעהאלטען. עפּיס עהגליכעס צו שנאה האָב איך מיט אמאָל דערפיהלט צו מיין רעוואָלווער, וועלכער הוידעט זיך ביי מיר אין קעשענע און קלאפט מיר פאוואָלינקע אין זייט... איך זאל ניט פארגעסען...

אז איך האָב מיך ביי א לאמטערנע באגעגענט מיט וועלכע ניט איז ווייבער. פלעג איך מיך געשווינד א נעהם טהון אָנ'אזייט. זייערע גלאטע פּנים'ער, דער רויש פון זייערע קליידלעך פלעגען אין מיר ארויסרופען א אונאטירליכען עקעל. אזא מין עקעל האָב איך איינמאָל דערפיהלט, ווען איך בין געלעגען קראנק אויף בויך-טיפוס און דערזעהן אויפען טיש א שטיק פעטע געבראָטענס...

כ'האָב מיך געמינטערט. נאך איטליכעס באגעגענט ווייבעל האָב איך געמוזט שפייען. געגאנגען און געשפּיט, געשפּיט אין פייכטען שניי ארײן...

* *
*

ענדליך, ווען איך בין שוין געווען נאָהענט צו מיין גאס, האָב איך אונגערען אנגעטראָפען אין א קעשענע א קליין הייפעלע קופּער און זילבער געלט. נסים! די ק ל יי נ ע האָט דאכט זיך גרינדליך ארומגעזוכט...

— אויף וואס דארף איך עס?

כ'האָב דאס ביסעל קליינגעלד צוזאמען-געגראבעלט אין האנד, און געהענדיג, געזייט-געוואָרפען איינציגווייס דורך די פינגער. א

טראָט אַ מטבע, אַ טראָט — אַ מטבע. — די קײַליבּריגע, פלאַכע שטיקלעך מעטאַל מיט זייערע געפּרײַגטע אותיות, וואָס האָבּען בײַ מיר בּיז אַהער אָפטמאָל געשפּיעלט אַזאַ בּיטערע ראָל, אַזוי גע־פּײַניגט און אַזוי ערנידעריגט, האָבּען אַצינד אָנגעוואָרען זייער בּע־דײַטונג. איך דאַרף ערשט שטאַרבּען, זיי זענען שוין געשטאָרבּען. זייערע ליעסטיגע פערפלאָנטערטע נשמה'לעך זענען זיך שוין צע־פלויגען. בּײַ מיר אין האַנד זענען נאָר איבּערגעבּליעבּען האַרטע, ניט־נויטיגע קערפּערלעך. „משוגעים, האָבּ איך פאַר זיך קרענקליך געשמײַכעלט. און פאַר דעם בּעקומט מען אַלץ, אַלץ... אַפּילו „ליעבּע", אפילו נאַקעטע צוועלף־יעהריגע קינדער, פון וועלכע עס שמעקט נאָך מיט דער מאַמעס מילך... אָט ערשט האָבּ איך אַליין מיט דעם „ליעבּע" געקויפט. אַפּילו אַזאַ ווי איך... משוגעים! — נאַרען און נאַרען מיט דעם איינער דעם צווייטען, לסוף זענען אַלע אָבּגענאַרט... קויפען און קויפען מיט דעם, לסוף זענען אַלע פער־קויפט... משוגעים".

און ס'איז עפּיס געווען אַזוי לעכערליך און אַזוי גיפטיג־זיס פערנאַנדער־צו־וואַרפען די מעטאַלענע טוידטע רעדעלעך, אַזוינע אונשולדיגע און אַזוינע זינדיגע, אין מיטען דער נאַכט, איבּער דער פערבּלאָטיגטער און פערשנייטער ערד. — וואו דער שניי איז געווען דיק, איז די מטבע פערלאָרען געגאַנגען שטומערהייד. ווי אין פוך אַריין. און וואו דער שניי איז שוין געווען אַבּיסעל צעגאַנ־גען, פלעגט זיך דערהערען אַ לײַכט קלעפּעל: „דק" אַזוי קורץ און אָבּגעהאַקט און אונפאַרבּיג.

אויפ'ן ראַג פון גאַס האָבּ איך מיט אַמאָל בּעמערקט אַ קבּצן שטעהט אײַנגעבּויגען איבּער זײַן שטעקען און קרעכצט. „ס'גע־הערט? אַפּילו אין מיטען דערנאַכט קען מען ניט פּטור ווערען... אָט ערשט בּין איך געווען דאָרטען. איהם איז אַלץ איינס. אַזאַ בּעטלער! ער וויל אַדרבּה — וויל ער..."

פונרעסטוועגען בּין איך צו איהם צוגעגאַנגען און מיט אַ שטומע בּעוועגונג איבּערגעגעבּען איהם די עטליכע מטבעות, וואָס זענען נאָך געבּליבּען אין האַנד.

אַ לאַנגער גוף פערוויקעלט אין שמאַטעס האָט זיך טיעף פערנייגט.

„... דאָס בּוקט ער זיך דעם שטן, אָדער וואָס?"

און אַ הײזעריגער אויסגעניצטער קול:

— אוי פאַני, פאַני... זאָל איך גאָט געבען גליק, הצלחה, לאַנגע־יאָהר...

— גליק? הצ—לחה? — האָב איך שטיל איבערגעפּרעגט און אַריין־געקוקט דעם בעטלער אין שמוציגען פּנים. אַ! לאַנגע יאָהר...

איך געדענק ניט גענוי; מיר דאַכט אַז די „לאַנגע יאָהר" האָבען ביי מיר אַרויסגערופען אַ ווילדען געלעכטער. נאָר דאָס געדענק איך קלאָר, אַז דער בעטלער האָט זיך עפּיס פּלוצלונג דערשראָקען און גענומען אָבטראָגען זיך פון מיר, מיט אַ קורץ פּיסעל און מיט אַ קוליע: האָץ־האָץ, האָץ־האָץ...

אַ אומבעוואוסטע שעה אין דער זעלבער נאַכט.

ווידער געלעגען אויפ'ן בעט אָהן אַ שום בעוועגונג, אָהן אַ זעלבסטגעפּיהל און געקוקט מיט שטאַרע אויגען אויף דער בעלויכטענער סטעליע. ס'האָט זיך מיר געדוכט, אַז איך ליעג אין אַ העל־געלבען ראָסצענע־טייג. דאָס גאַנצע צימער איז, ביז דער סטעליע, אָנגעפּיהלט מיט דאָס שיטערעס, קלעפּיגעס. איך ליעג גע־פּרעסט אונטער דעם און קען זיך ניט אַ ריהר טהון... מיט אַמאָל קריכט מיר אַריין אַביסעל טייג אין מויל, פּיהל איך אַ טעם פון איבערגעקאָכטע בראַנפען און פערפוילטע הערינג...

פּלוצלונג האָט זיך עטוואָס אָנגעהויבען צו בעוועגען אין צי־מער; פּאַמעליך אָהן אַ שום גערויש ווי אַ פאַרזיכטיגער גנב. די בעוועגונגען זענען געוואָרען אַלץ אָפטער און געשווינדער. די ווענד האָבען גענומען טאַנצען. דער שיטערער טייג — וואַרפען געלבע חוואַליעס... איך וואַרף זיך מיט זיי צוזאַמען ליעגענדיגערהייד, אַרויף און אַראָב, אַרויף און אַראָב. איך האָב מורא אויסצושטרע־קען אַ האַנד, אַ שאָקעל טהון אַ פוס, ווי איך זאָל געווען ליעגען אויף אַ שמאָלינקע ברעטעלע אין אַ ברויזענדען טייך.

און אָנהויב האָב איך גאָרנישט ניט פערשטאַנען; נאָר מיין בעוואוסטזיין האָט געציטערט, געפּלאַטערט פון פערבאָרגענעם שרעק. איך האָב געוואָלט שרייען — ניט געקענט.

דער פערבאָרגענער שרעק האָט מיך אָבער אַרומגענומען

אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער, גענייט — איך זאָל איבער זיך מאַ־כען אַ איבערנאַטירליכע אָנשטרענגונג און קאָנצענטרירען אַלע צעשוואומענע, צעבראָקעלטע געפיהלען אויף איין פּינטעל. ביז... ביז איך האָב פערשטאַנען, אַז ס'איז גאָרנישט. ניטאָ פאַר וואָס צו שרעקען זיך. דאָס איז נאָר אויסגעגאַנגען די נאַפט אין לאָמפּ. און דער פלאַם וואַרפט זיך, גוסס'ט, האַלט מלחמה מיט'ן חשך.

— פלם — פלם — פלם...

דאָס פייערל אין לאָמפּ און אַרום איהם גרויסע, צעריסענע שטיקער פון געלזובטיגען שיין גוסס'ן, וואַרפען זיך אום אויף די ווענד אין פאַנטאַסטישע קאָנוואולסען. און די שאָטענס שפּרינגען אויף זיי אַלע ווילדע אַרויף און שלאָגען זיי מיט שוואַרצע פלעדערמויז־פליגלען.

— פלם — פלם — פלם... האָב איך עפּיס געהערט ווי אין הינטער־פלעט. און ווייטער — מיש־מאַש, האַאָס, גאָרנישט...

אַז איך האָב צוריק געעפענט די אויגען איז שוין געווען פאָלקאָם פינסטער. נאָר די שויבען פון פענסטער האָבען קוים־קוים געפינקעלט אין דער פינסטער מיט אַ שוואַרצען אַטלאַס־גלאַנץ. הינטער די שויבען האָט גערונען דער צעגאַנגענער שניי; אַנ'אָב־געריסענע בלעך פון אַ דאַך האָט דאָרטען געפּאַטשט מיט גרויס התמדה...

סס'איז געווען שווער. די פיס קאַלט, דער גאַנצער לייב אין שווייס, דער קאָפּ — פערראָסטעטע בליי.

— דער רעוואָלווער... איז ווי אַ שרץ צוגעקראָכען די ערשטע מחשבה, אפשר שוין צייט.

דאָ האָב איך זיך צוגעהערט: מיר דאַכט איך הער עפּיס? יאָ־יאָ. אין דער פינסטער שעפּצעט עס גלייכמעסיג און שטיל...

דאָס האָט זיך רוהיג געקלאַפּט דאָס שטאָלענעם הערצעל ביי מיין טאַשען־זייגער, וועלכען איך האָב, קומענדיג, אַנידערגע־לעגט אויפ'ן טיש.

פריהער, ווען דער לאָמפּ האָט נאָך געברענט, האָב איך גאָרניט געשפּירט, אַז ער טיקעט אַזוי... אַצינד, אַז דער לאָמפּ האָט זיך פערלאָשען און די אויגען זענען געבליבען אָהן אַרבייט, האָבען זיך די אויערען פערשאַרפט און גענומען פאַנגען אין חשך אַ פלייסיגען שטילינקען קלאַפּען:

— טיק טאק, טיק—טאק, טיק - טאק...

אפאר מינוטען בין איך געלעגען אונבעוועגליך און זיך צוגעהערט צו דאס טיקען ווי היפנאטיזירט, און א טריבעס שנאה־געפיהל האט אין מיר ביסלעכווייז אויפגעברויזט, ביז איך האב פערשטאנען, אז איך מוז מיך מיט איהם אברעכענען:

— זעה נאר, זעה נאר סארא פלייסיגקייט, סארא חאפעניש! דאס וויל גאר ניט אויפהערען... פאר וואס טיקעט ער אזוי, דער פערשאלטענער? ווער רעט איהם? טיק טאק, טיק-טאק... אהא, איך פערשטעה. ער קען זיך ניט דערווארטען... מיינע לעצטע סעקונדען ציילט ער... ער שערט אב אלע סעקונדע א שטיקעל פון דאס איין־איינציג פעדימ'ל וואס איז מיר איבערגעבליבען... ער זאגט אן אלע ווײַלע, אז אט באלד, אט באלד... דאס איז א שונא, א בעהאלטענער שונא... ער לאכט פון מיר: טיק—טאק, טיק—טאק: „מיר איז אלץ איינס, טיק—טאק, ניטא דו — טיקע איך פאר אנ'אנדערען, טיק—טאק." — ער האט שוין קיין צייט ניט, זיין דאגה... טיק—טאק. פאר וואס האב איך איהם פערקויפט אזא שלאנג, טיק - טאק... נו, איך וועל דיר ווייזען, ווארט א קארשט, חאלערעניק!

מיט די לעצטע כחות, אבער מיט איין מאל, האב איך זיך א הויב געטהון פון געלעגער. די בעט האט הינטער מיר א סקריפ געטהון און דערשראקען מיך. א ווײַלע בין איך געבליבען שטעהן גלייך און שטום ווי א שאטען. דערנאך האב איך זיך פארזיכטיג גענומען בעוועגען אין דער פינסטער פון בעט צום טיש... „טיק—טאק" האט מיר אנטקעגען שטיפעריש־פרעהליך געטיקעט דאס זייגערל. ווי איינער זאגט: „וואס ארט דאס מיך..." ווי א קאץ האב איך עלאסטיש איבערגעשטעלט די פיס אין דער פינסטער, א טראט נאך א טראט, ביז איך האב מיך אנגעשלאגען מיט'ן בויך אן א שפיציגען ווינקעל פון טיש און געבליבען שטעהן; דערטאפט איהם אויפ'ן טיש און א קרעכץ געטהון פון פערגעניגען. דאס קייטעלע איז אראבגעהאנגען פון האנד און האט זיך אומגעבאמבעלט. „צו דיר האב איך גארנישט" האב איך שטיל געזאגט; אבגעטשעפעט דאס קייטעלע און עס אוועק געלעגט צוריק אויפ'ן טיש. געבליבען ביי מיר אין האנד איז נאר דאס זייגערל. אזא געמיינע זאך! אפילו ליגענדיג געפאנגען ביי מיר אין האנד האט

עס ניט אויפגעהערט צו ציילען מיינע לעצטע מינוטען און לאכען פון מיר: טיק—טאק, טיק—טאק...

א ווײַלע בין איך געשטאנען מיט פערקריצטע ציין, פערמאכט די אויגען פון דבקות, פון ליידענשאפטליכען כעס... דערנאך איינ־געבויגען זיך, פארזיכטיג־שטיל, אוועקגעלעגט מיין געפאנגענעם אויף דער פאדלאגע, ארויפגעשטעלט אויף איהם דעם רעכטען אבצאס, אנגעשפארט זיך מיט איין האנד אן טיש און די לינקע פוס פלינק א הויב געטהון אין דער לופטען, כדי די משא פון גאנ־צען קערפער זאל מיט איינמאל פאלען אויף איין פינטעל.

— טלצצ... האט זיך גלייך דערהערט אין דער פינסטער א שארפער קנאק פון צעטראטען גלאז און צעקוועטשטע שטאלענע געדערימלעך. איך האב א שוידער געטהון פון פלוצליכקייט און אזוי שטעהן געבליבען אויף איין פוס. די אונטערשטע ליפ פער־ביסען. כ'האב מורא געהאט טאמער האט דער קנאק עמיצען אויפגעוועקט.

אלץ האט געשלאפען ווי פריהער. נאר דאס אבגעריסען בלעך האט הינטערן פענסטער, געפאטשט, געפאטשט.

דאן האב איך זיך געשטעלט אויף די קניע און איינגעבויגען איין אויער איבער דעם צעטרושצעט זייגערל. געהארכט.

שטיל. ער האט אויפגעהערט צו טיקען.

— אהא, וואס הערט זיך? האב איך געשעפצעט, אנגעזע־טיגט מיט נקמה, צו דער פינסטערער פאדלאגע,— שוין אויס?.. לאכסט שוין ניט? אויס צעהלען, אויס דערמאנען, וואס?!

נאר באלד האב איך זיך אויפגעשטעלט און אויסגעגלאנצט א פאר צעשראקענע אויגען אין דער פינסטער:

— אבער שטארבען מוזטו דאך פארט. משוגע'נער! וואס! גארנישט אויסגעפיהרט...

איך בין אומגעגאנגען א פאר מינוטען איבערן צימער, גע־ריבען די קאלטע הענד און געציטערט. ס'האט זיך אויסגעדוכט, אז די נשמה'לע פון דעם צעבראכען זייגער'ל שוועבט נאך אום אין דער לופט און לאכט: גארנישט אויסגעפיהרט, גארנישט. מוזט שטארבען...

כ'בין, דאכט זיך, אומגעגאנגען אין דער פינסטער אזוי פארזיכטיג, און מיט אמאל דערלאנגט עס א קלונג אונטער די

פּים. א טויטער בין איך געבליבען: זעה, „דאָס“ לעבט נאָך!— דאַן האָב איך אַזוי לאַנג געטאַפּט ביז איך האָב געפונען א צע־פליקט ביבעל, איינגעבויגען זיך און גענומען פערקעהרען מיט דעם שטילערהייד אונטערין טיש די פּיצלעך גלאָז און די צעבראָ־כענע רעדעלעך... „כדי ניט פערשטעכען א האנד, כדי ניט פער־שטעכען א האנד...“ האָב איך מיר געקלערט און צופריעדען גע־שמייכעלט. אָבגעטהון, אוועקגעלעגט דעם ספר אויף אַנ'אָרט: „און ווייטער וואָס?“

צוגעגאַנגען צום פענסטער און געקוקט ווי די גאַנצע שטאָדט ליעגט פערזונקען אין גערינכטען נעבעל. ניט צו דערקענען א שטריך פון א דאך, א שפּיץ פון א קוימען. נאָר עלענדע פלעקען פון גאַז אין בלייכע פינטלעך פון עלעקטרע, האָבען געוואונקען פון דער שטיק נאַכט ארויס. זיי זענען געווען אַזוי עהנליך צו די געקינצעלטע אויגעלעך ביי יענע ווייבער, דאָרטען... וואו איך בין געווען...

— הלואי זאָלט איהר אַזוי דערשטיקט ווערען אַלע, אַלע פאַר איין מאָל!.. האָב איך אין הארצען געשאָלטען די שלאָפּענ־דיגע שטאָדט.

אָבגעגאַנגען צערייצט פון פענסטער און געטראַכט:

— זיי לאַכען אויך. זיי וועלען נאָך ברענגען מאָרגען, איבער־מאָרגען, איבער א יאָהר...

מיט אמאָל האָט זיך מיר פערגלוסט א קוק טהון אויף זיך, ווי איך זעה יעצט אויס. דער שפּיגעל איז ערגעץ וואו געהאַנגען אין דער פינסטער א פערגעסענער, א בלינדער אַזוי ווי איך. — געבען קאַלטען לאָמפּ האָב איך אָנגעטאַפּט דאָס פידעלע שוועבעלעך. נאָר עטליכע שוועבעלעך האָבען זיך אינוועניג טרוקען אומגעבאָמבעלט.

— ס־ס־ס... האָט זיך איין שוועבעלע אָנגעצונדען מיט א גיפטיג זידען און א בים געטהון אין די אויגען...

ביי דעם מינוטנעם, פלאַטערדיגען שיין, ניט־גלייכמעסיגען און געלען, זענען אין שפּיגעל אַרויסגעשוואומען צעשויבערטע, פערשוויצטע האָר. איינגעצויגענע, בלייכע באַקען, ווילדע אויגען: זיי זענען עפּיס געווען גרעסער ווי תמיד, דורכגעוועבט מיט די־נינקע בלוטיגע אָדערלעך און האָבען געפינטעלט פאַר ועהטאָג.

כ'האב א קוק געטהון אויף דעם פ ר ע מ ד ע ן פ נ י ם און דאס הארץ האט שווער און אבגעהאקט געקלאפט, ס'איז געוועזן שרעקליך וואס איך זעה א שטערען, א נאז, ליפען. שרעקליך איז געוועזן וואס אויף דעם קאפ איז דא האר. זעה! פלייצעס אויך, פלייצעס אויך...

אז דאס שוועבלע האט זיך פערלאשען און איך בין געבליבען אין דער פינסטער, איז אנגעפלויגען דער אלטער חשד:

— הא! אפשר איז דאס גארניט מיין געזיכט. ניט מ יי נ ס... איך בין בעהאנגען מיט מאסקעס ווי אלע, איך מ יי ן נאר אז איך בין א מ ע נ ש...

אנגעצונדען דאס צווייטע שוועבעלע. מיין געזיכט האט זיך ווידער אמאל בעוויזען אין שפיגעל. דאן האב איך ארויסגעשטעקט א פערשפיצטע צונג, א לאנגע און א חוצפה'דיגע. דאס געזיכט אין שפיגעל האט נאכגעמאכט. — דאן האב איך זיך געשווינד איבערגעביטען און אנגעשטעלט א מאוסען, פערקנייטשטען פנים. א קרומען, צעצויגענעם שמייכעל פון א אידיאט. דאס געזיכט אין שפיגעל איז געווארען פונקט אזוי ווי איך. — גלייך האב איך דערזעהן און מיט די אויגען היטרע אונטערגעוואונקען. דאס זעלבע האט זיך בעוויזען אין שפיגעל. — און איך ווייס ניט פאר וואס האבען ביי מיר, בשעת-מעשה ארומגעבלאנדזעט אין מוח ברעקלעך געדאנקען אהן א שום צוזאמענהאנג:

— מירקין. רויטע לאמטערנע. יאשע, רעוואלווער. רבי חיים.

— דאס איז מיין געזיכט, מיין געזיכט, מיינס... האב איך געשעפצעט, אז דאס צווייטע שוועבעלע האט זיך אויך פערלאשען.

אנגעצונדען דאס דריטע.

— איך האב דיר דאך געזאגט — האב איך געמאכט מיט'ן קולאק צו מיין געזיכט אין שפיגעל, — איך האב דיר דאך געזאגט מנוול, אז.. . אז סוף כל סוף וועסטו א מיתה משונה איינגעהמען, כ'האב דאך דיר געזאגט!

דער פרצוף אין שפיגעל האט אויך געמאכט מיט'ן קולאק.

ס'האט א ברען-געטהון אין פינגער. איינגעלאזען. דאס לעצטע שוועבעלע איז אראבגעפאלען. פערלאשען זיך. א ווײַלע האט דאס נאך אויף מיר געקוקט פון דער פאדלאגע מיט א דער-

שטיקט רויט אויגעלע. געוואָרען קלענער, קלענער. א פינטעלע. ניטאָ. פינסטער.

דאָס לעדיגע פידעלע איז מיר ארויסגעפאַלען פון האַנד.

ווי א בעליידיגט קינד, וועלכען מען האָט צוגעזאָגט געבען א גוטע זאַך און ניט געגעבען, בין איך שטעהן געבליבען אין דער פינסטער, מיט זיך אַליין, נעבען בלינדען שפיגעל. — ניט גע־דאַרפט אזוי גיך אויסברענען אַלע שוועבעלעך. אויפגענאַשט דאָס ביסעלע שיין פון די דריי דינינקע שפענדלעך. אויפגענאַשט. גע־אַפּלט זיך. יעצט שטעה אין דער פינסטער. שטעה!

ס'האָט זיך געוואָלט עפּעס אָבטהון. פּראָטעסטירען געגען השך אין צימער האָט זיך געגלוסט. וואָלט איך ניט מורא געהאַט אָנמאַכען א רעש, ווייס איך שוין וואָס איך וואָלט געטהון. איך וואָלט צעבראָכען דעם־שפיגעל; מיט'ן פויסט און דוקא מיט'ן פויסט. און זאָל ער זיך צעשטעכען ביז בלוט! איין זעץ טראַך... אוים שפיגעל!

באַניגען.

איך ווייס ניט, צי בין איך געשלאָפען. אָדער דאָס איז געוועזען א קרענקליכער פערגעסעניש־צושטאַנד; נאָר אז איך האָב אָנגעהויבען פיהלען דאָס, וואָס אַרום מיר, האָב איך דערזעהן, אז איך ליעג אין בעט. נאָך אַלץ ניט קיין אויסגעטאָנענער. די פיס ווי שטיקער האָלץ. ווען איך האָב זיך געלעגט און ווי אזוי, דאָס געדענק איך ניט קלאָר.

כ'האָב דערשפירט א קיצעלדיגען וועהטאָג אין האַלז.

— חאָ—האָ... האָב איך געפּרובט אַרויסלאָזען א קול, דער־מאָנענדיג זיך, אַז „האָ" און „חית" זענען האַלז־אותיות.

ס'איז אַרויס א דומפּער בריל, א היזעריג־צעריסענער, גאָר ניט קיין מענשישער קול. — ווי עס ווייזט אוים האָב איך זיך נעכטען ביינאַכט גוט פערקיהלט אין מיין לייכטען זומער־מאַנטעל, איז אין האַלז אָנגעשוואָלען געוואָרען.

א פערשפּעטיגטער הערבסט־באַגינען. — א בלאַסליכער שיין קוקט אַריין אין די שויבען מיעד און ניט־צופריעדען. ער פער־

ווייסט די פינסטערניש, צעגעהט זיך אין איהר, ווי א קליין ביסעלע טילך אין א שווארצע פליסיגקייט. און אז דו חאפּסט זיך אויף אין אזא גראהען שיין מיט א געשוואלענעם האלז, מיט פערקיהלטע הילצערנע פיס און מיט א קראנקען קאפּ, דערוועקט זיך אין אלע אברים, א פערצווייפעלטע מידקייט, א וויסטער עקעל צו אלץ, צו אלץ:

— בעגראבען נאך אמאל דעם קאפּ אין קישען און זאל עס ווערען טאג, נאכט, דעמערונג, וואס עס וויל...

אבער א אונבעוואוסטע ענערגישע האנד האט מיך אנגענומען; א קול אהן א „קול" האט שטרענג געהייסען: שטעה אויף! בין איך אויפגעשטאנען.

כ'האב זיך געטרייסעלט און געביסען די ליפּען; געמיינט אז ס'וועט ווערען ווארימער פון וועהטאג. כ'וויים ניט צי די קעלט איז געוועזען א דרויסענדיגע, וויל מען האט ניט געהייצט, צי זי איז געקומען פון מיר גופא, פון אינווענייג. אבער קאלט איז מיר געוועזען, קאלט. אזא ניט גוטע, גיפטיגע קעלט האב איך נאך קיינמאל אין מיין לעבען ניט געשפירט — פונקט ווי מען וואלט פון מיר אראבגעשונדען די גאנצע הויט, און אלע מוסקולען זענען ענטבלויזט און קיהלען זיך און שמארצען אין דער קאלטער לופט... ווי די „מענשען" אין די מעדיצינישע ביכער ביי העניען...

צוויי אקסלען פערמאג איך. יא. צוויי העגד הענגען אראב פון ביידע זייטען אבגעלאזענע. פרעמדע. — כ'האב אויפגעהויבען איין האנד און א ריב געטהון דעם שטערען. מאדנע, דאס איז גארניט קיין קאפּ. דאס איז — שדים ווייסען וואס, נאר ניט קיין קאפּ.

— אה–חא— האב איך ווידער אמאל געפּרובט ארויסלאזען א קול פון געשוואלענעם האלז.

אזוי בין איך א ווײלע געשטאנען אין מיטען צימער. די קניע האבען געפּיבערט, קאלטע מוראשקעס זענען אומגעלאפען אין רוקען, אבער ס'הארץ איז געוועזען פּוסט און רוהיג. כ'האב נאר געפיהלט, אז אויב איך וויל, קען איך מיך א גראבעל טהון אין מיין זכרון, און דאן וועל איך זיך אן עפּעס דערמאנען... אבער בכיון, כמעט — ליסטיג האב איך מיך בעמיהט אויסצומיידען יענע זאך, ניט דערמאנען זיך אן דעם...

— נו, געעהרטער הער, וואָס? — האָב איך געזאָגט צו זיך אַליין און געשמייכעלט חיטרע, מיט וועהטאָג.

— גאָרנישט, געעהרטער הער, גאָרנישט...

דערזעהן דעם טיש און געווענדעט זיך תמ'עוואטע־שטיל:

— אָט איז אַ טיש. און אָט איז דער שטול אויף וועלכען מען זיצט. דו זיצט אויף איהם. דאָס זענען די ווענד פון דיין צימער. ווענד, צעהען רובל אַ חדש צאָהלסטו דירה־געלט.

— צעהען.

— נו, אויב אַזוי, טו נעהם דעם שטול און זעץ דיך. זעץ דיך...

איך האָב צעקרימט און הכנעה'דיג אַ שמייכעל געטהון, ווי איינער וואָס האָט פחד ווען אַן עלטערער, אַ שטרייננגער הייסט — און זיך געזעצט.

— מיר דאַכט זיך, אַז דו הייסט שלמה, אָדער סאָלמאָן, ביים טאַטען אין שטוב — שלמק'ע...

— שלמה... שלמק'ע... האָב איך קוים, קוים געהריפּעט מיט'ן געשוואָלענעם האלז.

— המ... מיר דאַכט... מיר דאַכט אַז דו האָסט געוואָלט... דאָס הייסט...

— וואָס? האָב איך זיך דערשראָקען.

— איך פערשטעה ניט, וואָס דאַרפען מיר זיך אוועקמאַכען? — הער נאָר, דו דאַרפסט זיך דערשיסען, צי ניין?

— יאָ, יאָ.

— דו געדענקסט גוט? מיט'ן רעוואָלווער!

— מיט'ן רעוואָלווער.

— האָסט דאָך ניט חרטה געהאַט. שלמק'ע... ווי הייסטו דאָרטען, אַ יאָ?

— ניין, ניין, ניין.

— אויב אַזוי, מיין טייערער, היינט וואָס ציטערסטו?

— אַזוי. קאַלט. הערבסט. קליידער־ניטאָ? לעקציעס־ניטאָ. העניע...

— אָי, שוטה, שפּיי אויף זיי אויף אַלעמען, שפּיי!

— טפו!

— אָט אַזוי.

פויזע.

— זאָג נאָר, אויף וואָס וואַרטסטו? וואו איז... ווי הייסט ער? נו, וואו איז דער רעוואָלווער, דער רעוואָלווער!!

— דאָ אין קעשענע:

— נעהם איהם אַרויס. נעהם אַרויס!

— באַלד.

— אָט שוין נעהם ארויס! בעווייז!

— אָט...

— אַזוי איז גוט. אַזוי איז גוט.

— פויזע.

דאָס האָט אַלץ געהעצט דער בייזער „איך", דער שטאָלצער און פערביטערטער, וואָס האָט מיך שוואַכינקען און צעשראָקענעם, אַ גאַנצע נאַכט געזידעלט און געמינטערט מיט'ן רעוואָלווער — ער האָט דערזעהן דאָס געוועהר און איז צו מיר מיט אַמאָל געוואָרען אַזוי ווייך, אַזוי איבערגעגעבען, אַזוי בלייך געוויצעלט זיך; ווי אַ בייזער טאַטע מיט אַ קינד, וועלכען מען דאַרף באַלד אָפּערירען. —

— דו שרעקסט דיך? האָט ער צו מיר ווידער אַמאָל ליעבליך אַ שמייכעל געטהון.

— ניין.

— נו, הויב דיך אויף. אָט אַזוי, קום צו צום פענסטער. אָט אַזוי. דו זעהסט ווי עס רעגענט? דו זעהסט וואָלקענס? פייכט די ערד, מאוס...

— מאוס, מאוס...

— דו זעהסט אייזערנע, פערראָסטעטע דעכער? זיי זענען פייכט. שמייכלען אָבגעלעבט... דיר טהוט באַנג וואָס דו פערלאָזט זיי?

— ניין, ניין.

— פענסטער בלאַנקען שוואַרץ. מויערען בלייבען זיך. דאַרטען שטיקען זיך אומגליקליכע מענשען, קאַלטע.

— אומגליקליכע, קאַלטע.

— שלמקע! וואו זענען דאָס אַהינגעקומען אונזער כעס, אונזערע נערווען, אונזער קנאה? די פערנאַנגענהייט און די צוקונפט האָבען זיך פערפלאָנטערט; די גרענצען צווישען גוט און

שלעכט זענען פערשוואונדען. וואס איז הייליג און וואס איז אונ-ריין! וואס איז אזוינ'ס אמת און וואס איז אזוינ'ס — שקר? ניט קיין אנהויב, ניט קיין סוף; גארנישט...

— גארנישט.

— ניין, ניט גארנישט. ס'איז נאך איבערגעבליבען א מכה; אנ'אנגעריסענע מכה, א גרויסע ווי דער ערד-קוגעל... זי פיהלט נאר איהרע איינענע שמערצען, מיט די אונענדליכקייט. די אונענדליכקייט זענען מיר, מיר אליין, — א רחמנות א גרויסער רחמנות אויף די, וועלכע בלייבען נאך לעבען... ווי האט געזאגט דער-געקרייצטער?

— ער? „גאט, זיי זיי מוחל, זיי ווייסען ניט וואס זיי טהוען"...

— ניין, ניט אזוי „גאט זיי זיי מוחל, זיי ווייסען ניט וואס זיי לעבען". אט אזוי.

יא, אזוי.

פויזע.

און פלוצלונג:

— הער נאר, דו מאכסט זיך שוין ווידער א וועק. איך האב דאס פיינט. באלד איז טאג. שטעה! די לאך פון רעוואל-ווער צום שלייף, אט אזוי. אצונד צעהל: איינס און צוויי און דריי. דעם פינגער ביי'ם „הענדעל". צעהל!

— איינס, צוויי...

דא האט זיך מיין פינגער פערהאלטען. א פערגעבעלטער פארהאנג האט זיך פלוצלונג אויפגעהויבען. א האריזאנט האט זיך ענדעקט. אין קאפ איז לייכט געווארען, אין אלע עקען וועלט ליכטיג-ליכטיג. מיינע ביידע „איך" האבען זיך צונויפגעגאסען. איך בין געווארען גרעסער פאר זיי ביידען צוזאמען. איך האב דער-פיהלט, אז פונקט אצינד, אין דער זעלבער מינוט, שטעהען אויף דער ברייטער וועלט א סך אזוינע ווי איך, איינזאמע, אבגע-ריסענע. איין פוס איז נאך דא, די צווייטע-איז שוין אויף יענעם זייט לעבען... אלץ איז דורכזיכטיג! איך זעה זיי אומעטום, או-מעטום: אין פאריז און אין לאנדאן און אין ניו-יארק און אין פעט און אין באמביי; אין שטעדטלעך און אין דערפער... אפשר אין דער זעלבער שטאדט וואו איך... אין אלע עקען וועלט שטעהען זיי יעצט. יונגע און דערוואכסענע, מיט די טוידט-געוועהר אין

די הענד. אין הארצען דער זעלבער נעבעל. אין די אויגען דער זעלבער צער... ווי ביי מיר. — אין דעם זעלבען אויגענבליק, ווען איך וועל אין זיך אויסשיסען, וועלען זיך אין אלע עקען וועלט דערשיסען אזוינע צעהענדליגער... חא – איין טריאומפאלער שאס אין דער אייביגקייט, איין געדאנק... אויף טויזענדער און צעהענדליגער-טויזענדער מייל ווייט פון מיר וועלען, מיט מיר צוזאמען טוידט אנידערפאלען, א סך אזוינע ווי איך, א סך... ווער אויף גראז, ווער אויף א שטרויענעם מאטראץ; אויף בוידעמס, אויף פליושענע טעפיכען און אויף זיידענע קישעלעך... מיידלעך מיט ווייסע ברוסט. וועלכע קיינער האט נאך ניט אנגעריהרט... איך פיהל זייער אטהעם. איך זעה זיי. איך בין ניט עלענד, איך בין ניט עלענד:

א ווארימע ליבע, א פערסודעטע, א נייע, א גרויסע ווי דער וועלט-רוים האט זיך מיר צעגאסען אין אלע נערווען. די ליפען האבען געשעפצעט ווי אין עקסטאז:

— זייט מיר געגריסט, געג-רי-יסט...

און גלייך פאלט צוריק אראב דער נעבעל; די וועלט איז גרעה, דער הארויזאנט — ענג. די האנד ציטערטביים שלייפ... ע, אויף דעם האב איך זיך גארניט געריכט —

— דריי!...

— — — — — — — — — — — —

געשר. 1905 אבגוסט.

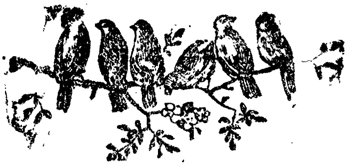

אין פֶערלַאג „הַשַׁחַר"

זענען איבערגעגעבען צום הויפט פערקויף פאָלגענדע נייע ביכער:

1) **פינף מאָמענטען** אין משה רבינו'ס לעבען, מ. ל. ליליענבלום.
פרייז, 20 קאָפּ.

2) **אונגערקעס.** ערצעהלונג. י. ד. בערקאָוויטש. . . . . . „ 20 „

3) **די פייער מגלה.** (מגלת האש), ח. נ. ביאַליק. איבערזעצט
פון י. שוואַרץ . . . . „ 25 „

4) **אַמעריקאַ.** זאַמעלבוך, רעדאַגירט פון ד"ר י. וואַרטסמאַן. . „ 30 „

5) **שעקספּיערס אויסגעוועהלטע ווערק.**
פּראַכטפאָלע אויסגאַבע מיט אילוסטראַציעס. „ 160 „

6) **פּראַקטישער לעהרבוך:**
עספּעראַנטאָ שפּראַך. פון י. ברעסלער. „ 40 „

7) **לעהרבוך פון דער ענגלישער שפּראַך** (געבונדען).
פון י. בערלין . . . . „ 35 „

בבית מסחר והוצאת ספרים „הַשַׁחַר"

נמסרו המכירה הראשית והיחידית מספרים אלו:

1) **האשכול.** קובץ ספרותי. א–ה. מחיר כל חלק . . „ 1 — רו"כ

2) **הנ"ל חלק ששי** (זה עתה הופיע לאור). . . . . . קאָפּ' 30—1 „

3) כתבי ז. **עפשטיין.** הוזל המחיר
במקום מחירו הקודם . . . . „ 1— „
נקצב עתה אך . . . . . . „ 75— „

4) הנ"ל **לשאלת תחית שפת עבר** . . . . „ 10— „

5) **דור דור ודורשיו.** מאת א. ה. וויס. חמשה חלקים. „ 9— „
בכריכות מהודרות מאד . . . . „ 10—75 „
אפשר גם לקנות חלקים בודדים, ח"א ח"ב כל חלק „ 1—50 „
ח"ג . . . . „ 2—20 „
ח"ד ח"ה כל חלק למחיר . . . . „ 2— „

6) **השרשרת,** ספור מאת עליזא ארזעשקאווא. . . . „ 15— „

7) **תהלת הכסילים,** או צואת בעור בן חמור (הלצה).
מאת ד"ר שלמה רובין מהירו . . . „ 1— „

8) **שני לוחות הפילוסופיא,** הנ"ל. . . . . . . „ 40— „

9) **ספור יצירת העולם.** הנ"ל. . . . . „ 35— „

10) **לא כלום.** מאת י. ח. ברנר . . . . . . „ 10— „

11) מלון רוסי־עברי, מאת א. כהנא . . . . פרייז 2—75 קאפ׳

12) הזרמים החדשים, מאת ד"ר י. קלוזנר . . . . . „ —25 „

13) משובת פתיים, מאת ש. קבצניק . . . . . . „ —20 „

ספרי מקרא לנערים.

14) פתגמין קדישין, מאת י. נ. בבובניקוב. מחירו . . „ —20 „

15) דמי חנוכה, חזיון לילדים בשלש מערכות.
מאת בן ציון פרדקין, מחירו. . . „ —15 „

16) הנרות הללו, מאת י. לעוויט. מחירו. . . . . . „ —10 „

בשפת רוסיא:

1) **Еврейскій Міръ** (ежемѣсячный журналъ) подписная цѣна въ годъ 6 руб. каждый номеръ отдѣльно 65 коп.

2) **Теодоръ Герцль** Сіонистскія сочиненія . . . . . 75 „

3) **Максъ Нордау** объ Ахадъ Гаамъ . , ... 5 „

4) **А. Д. Идельсонъ** Марксизмъ и Еврейскій вопросъ . . 5 „

5) **Х. Н. Бяликъ** Сказаніе о погромѣ . . . . 7 „

6) Д-ръ **Д. Пасманикъ** Національный вопросъ передъ судомъ Соціалъ демократовъ . . . . . 12 „

7) Д-ръ **Ф. Оппенгеймеръ** Соціально-Экономическая основа колонизаціи . . . . 12 „

8) Д-ръ **М. Мандельштамъ** Сіонизмъ Территоріализмъ . 10 „

9) Д-ръ **З. Соскинъ** „Большая" и „Малая" Колонизація . 6 „

וויכטיג

פאר לעהרער, חדרים, שולען און תלמוד־תורות

אזוי ווי אין דער לעצטער צייט איז דער יודישער פעדאגאגישער ביכער מארק פערפלייצט געווארען מיט פערשידענע לעהר־ביכער, צווישען וועלכע עס איז זעהר שווער פאר ניט ספעציאליסטען אויסצוועהלען די בעסטע.

רעקאמענדירט דער פערלאג „השחר"

פאר די לעהר־ביכער צו ערלערנען די העברעאישע און אנדערע שפראכען, וועלכע זענען דורכ'ן ראטה פון פעדאגאגען־ספעציאליסטען אנערקענט געווארען אלס די נוצליכסטע און בעסטע.

די בוכהאנדלונג פון פערלאג „השחר"

איז איינע פון די גרעסטע שענסטע, און פאר די קונדען בעקוועמסטע בוכהאנדלונגען אין ווארשע. זי געפינט זיך אין צענטער פון שטאדט (רימארסקע 16) און איז איינגעארדענט לויט דעם ביישפיעל פון די בעסטע בוכהאנדלונגען פון דער וועלט. זיך שטיצענדיג אויף א רייכעם ערפאהרען פון א פיעל-יעהריגער פראקטיק אין ביכער-האנדעל; וויסענדיג גענוי אלע פעהלערען, וועלכע שטערען און מאכען שווער דעם פערקעהר צווישען ביכער-קויפער און פערקויפער; אנערקענענדיג אלע נייע ענדערונגען און רעפארמען, וועלכע קאנען פערבעסערען די לאגע, — האבען די אנפיהרער פון דער בוכהאנדלונג „השחר" געוואוסט איינצוארדנען זייער בוכהאנדלונג אזוי, אז זי איז אימשטאנד אויפ'ן בעסטען אופן צופריעדענצושטעלען יעדען, וואס ווענדעט זיך צו איהר, סיי מינדליך, סיי שריפטליך. די ערשטע פון אלע בעדינגונגען איז זעלבסט-פערשטענדליך <u>פינקטליכקייט און גענויאיקייט</u>. אלע בעשטעלונגען און פארערונגען ווערען דורך דער בוכהאנדלונג „השחר" גענוי און פינקטליך און ווי מעגליך שנעלער ערפילט, אזוי אז דער קונד האט זיך קיינמאל נישט שפעטער אויף וואס צו בעקלאגען. אויסער דעם איז אין דער בוכהאנדלונג „השחר" פערזאמעלט דער גרעסטער אויסוואהל פון אלע העברעאישע און זשארגאנישע ביכער, ווי אויך ביכער אין אנדערע שפראכען, א גרויסער אויסוואהל פון אלערליי אלבאמען, בילדער, אילוסטרירטע פאסט-קארטען, נאטען, שרייב-מאטעריאלען און אלץ, וואס האט א שייכות צו'ם ביכער-האנדעל. די פרייזען ווערען גערעכענט ווי מעגליך ביליגער, און די קונדען בעקומען אלע מעגליכע ערלייכטערונגען און הנחות. קירצליך ערשיינט אין פערלאג השחר א גרויסער אילוסטרירטער קאטאלאג פון אלערליי ביכער אין העברעאיש, זשארגאן און אנדערע שפראכען, וועלכע מען קאן בעקומען דורך דער בוכהאנדלונג „השחר". יעדער לעזער וואס וועט אונז וויסען געבען זיין אדרעס, וועט דערהאלטען דעם קאטאלאג בחנם.

Проспектъ книгоиздательства „ГАШАХАРЪ" о изданіи Библіи въ еврейско-разговорномъ переводѣ.

אדרעסירען:

Издат. и Книжный Магазинъ
„ГАШАХАРЪ"
Варшава, Рымарская 16.

Verlag et Buchhandlung
„HASCHACHAR"
Warschau, Rymarska 16.

Типографія „Гацефира", Панская 40.